BIBLIOTECA CENTRALA „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 478

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 2 Februarie 1930

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897; CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Cuvânt şi cinematograf

„Primul film în întregime vorbitor". Aşa scria pe afişele care anunţau „Rainbow". Ca şi cum ar fi fost vorba de cine ştie ce calitate. Am văzut bucata. Este o pură şi simplă catastrofă. Doumic, mi se pare, spusese că după o reprezentaţie de Wagner simţea nevoia invincibilă de a lua la bătae un om. Cum îl înţeleg pe Doumic, care nu era wagnerian, eu care sunt wagnerian fanatic. Dar vorbăria e vorbărie. Opera va dispărea încetul cu încetul pentru acest viciu congenital: *cuvântul.* Cuvântul este, dintre toate alfabetele expresive, cel mai puţin artistic. Şi aceasta chiar în poezie. Nu se plângea oare odată Sully Prudhomme de cât de puţin vorbesc sufletului aceste semne care se chiamă vorbe? Numai poetul ştie cât de imperfect instrument de artă este cuvântul, comparat cu altele: sunetul muzicii, forma şi culorile picturii.

De altfel, nu numai ca mijloc de artă, dar ca instrument de cunoaştere în general, cuvântul este o unealtă grosolană. Toată filozofia bergsoniană se sprijină pe această idee. De unde vine această imperfecţiune?

Psihologii şi esteticianii o ştiu prea bine. Cuvântul are două funcţiuni, oarecum *contradictorii.*

Are o funcţie socială, aceea de simbol de expresie, de mijloc de comunicare a gândirii. Dar are şi un rol strict logic: este instrumentul cugetării noastre raţionale. Silogismul nu-i posibil fără noţiuni, şi noţiune înseamnă cuvânt.

Or, gândirea artistică este expresivitate, adică tocmai contrariul logicii. Prin raţiune, cunoaştem fiecare obiect descris sau dedus, *în măsura* în care el ne este descris sau dedus. In artă însă e cu totul altfel; *nu e nevoie să ni se descrie tot.* Un singur detaliu, dacă e, cum se zice, foarte caracteristic, *sugerează, simbolizează* o infinitate de lucruri care nici n'au fost pomenite. Or, limbajul are şi această funcţiune. Cuvintele sunt nu numai noţiuni logice, ci şi simboluri de expresie. Poetul sau prozatorul ştiu a găsi cuvântul care trebue pentru a trezi o lume întreagă de sentimente şi situaţii pe care să nu aibă nevoie să le numească.

Decât, este firesc ca cele două funcţiuni ale cuvântului să se concureze. In deosebi, din această luptă, funcţia artistică de simbol iese învinsă de funcţia logică de noţiune. Cuvintele, astfel, se banalizează, se ofilesc artisticeşte, devin cu uşurinţă clişeu, pretează foarte lesne la pastişă şi la parodie.

In alte arte (de pildă în cele plastice sau muzicale) alfabetul expresiv n'are altă funcţiune decât pe aceea de simbol expresiv. Nu are de luptat cu nici o concurenţă. Iată de ce sunetele muzicii, liniile sculpturii sau culorile picturii sunt mai bune simboluri decât cuvintele. Muzica sau sculptura sunt arte mai pure decât bunăoară romanul unde se amestecă multă gândire raţională, greutate-moartă asemenea unui banc de nisip adus fără voie de curentul cuvintelor.

In genere se poate spune că în literatură suprema artă este să sugerăm sentimente multe şi tari aproape fără ca cititorul să observe că s'au întrebuinţat cuvinte. Luaţi marii creatori literari: de pildă Cehov, Dostoevschi, Tolstoi, Stendhal (din Le Rouge et le Noir), Gide (din confesiuni), apoi aproape toţi nuveliştii scandinavi; luaţi pe Thomas Mann, pe Thomas Hardy, pe Galsworthy, pe Bunin, însfârşit pe atâţia mari scriitori, ale căror scrieri ne-au lăsat pe gânduri, ne-au mişcat profund, dela care am rămas cu imagini de situaţii şi de sentimente adânc întipărite în memorie — *dela care însă nu am reţinut nici un cuvânt.*

Desigur, se pot concepe şi opere făcute numai din formule. Tipic în această privinţă este Anatole France, ale cărui romane sunt pline de disertaţii citabile (şi vai! citate în neştire de toţi palavragiii culturali). Dar în măsura în care un artist procedează astfel, încetează de a fi cu adevărat literator, pentru a deveni polemist, orator sau „moralist". Scriitorii din această familie (Cocteau, Morand, Chateaubriand, etc., etc.), oricât de mare le-ar fi talentul, ne lasă o impresie de sărăcie comparaţi cu marii creatori ca Stendhal, Tolstoi, Knut Hamsun, Dostoevschi, etc., care în permanenţă ne fac să *uităm* că se servesc de cuvinte, dându-ne impresia că ne trântesc viaţa în faţă, toată şi exact aşa cum e.

Dar poezia? In ciuda diversităţii de bisericuţe, o preocupare constantă uneşte toate şcolile, dela simbolişti încoace. Este dorinţa de a alege astfel cuvintele încât ele să nu mai ne lămurească aşa ca o demonstraţie, ci ca nişte simple semnale care învie o lume alta decât aceea cuprinsă în sfera logică de toate zilele a vorbelor.

Toată istoria poeziei moderne este o operă de răbdare prin care se urmăreşte epurarea a tot ce e logic în cuvinte, pentru a rămâne doar cu ceeace în ele este vag-simbolic, la fel cu sunetele muzicale sau cu liniile din artele plastice. Operă grea, nespus de grea, unde mulţi poeţi şi-au frânt aripile, înecaţi în ridicol. Dar dificultatea e încă o probă că acesta e drumul adevărat al artei, de vreme ce se înfruntă toate primejdiile pentru a ajunge la ţintă.

După aceste explicaţii, apare limpede toată enormitatea şi toată puerilitatea unei întreprinderi ca aceea a cinematografului vorbitor. Iată într'adevăr o artă care dela început se naşte cu un imens privilegiu: putinţa de a se dispensa de cuvinte, de a scăpa de o dificultate aşa de greu surmontabilă. O artă care, apărută în condiţii aşa de favorabile, renunţă de bună voie la ele, şi-şi fabrică conştient, pe cale sintetică, toate aceste greutăţi! Intr'un moment în care opera însăşi decade şi opereta abia dacă mai mulţumeşte câţiva liceeni din cursul inferior, iată că fabricanţii de filme ridică opereta şi music-hall-ul la rangul de ţintă artistică ideală! Este într'adevăr de necrezut!

Dar filmul mut mai are încă un avantaj la care se voeşte a se renunţa. Este posibilitatea de a intercala acele câteva rînduri de text tipărit. Acest procedeu este o minune artistică. Şi iată de ce.

In viaţă, cele mai multe lucruri sunt văzute, simţite, trăite. Viaţa reală se petrece în altceva decât în *conversaţii.* Desigur, există şi asta. Dar rar. Există situaţii foarte dramatice, unde un da, un nu, o veste destăinuită, o întrebare pusă, un strigăt de oroare, etc., etc. dau întregii aventuri omeneşti o altă întorsătură. Dar aceste conversaţii, care devin importante pentru că devin adevărate *fapte istorice,* trebue în schimb să nu devină mai mult decât nişte simple fapte, desigur foarte însemnate, dar *egal de însemnate* cu toate celelalte (în artă *toate* faptele sunt importante. Arta e condensare de caracteristic). Şi atunci, — cum realizăm această problemă? Cum reuşim să dăm o conversaţie, unde, ca în orice conversaţie, tot interesul stă în *cuvinte* — fără ca totuşi să întrebuinţăm cuvinte? Căci dacă, deodată, din muţi, actorii devin vorbitori, pe lângă impresia de artificialitate, care „rupe vraja", mai avem şi un alt inconvenient, mult mai grav: acela al unei disproporţii care falşifică. Intr'adevăr, avem atunci impresia că această conversaţie, care e un fapt ca celelalte, are o valoare şi o importanţă mai mare decât celelalte.

Mijlocul de a învinge asemenea dificultăţi e deja găsit. Se vor tipări două-trei cuvinte, atât de puţin încât „vraja" să nu aibă vreme să „se rupă". Şi actorii vor continua a se mişca, a mima conversaţia în jurul acelor două, trei cuvinte, cărora imaginaţia noastră le va adăoga altele, multe, dar abia schiţate, aproape nearticulate, şi care, prin acest truc artistic ar fi *exact acelea care trebuiau spuse.* Nu vom avea, astfel *nici-un singur cuvânt fals.* Fiecare spectator realizează pe cont propriu ceeace un scriitor nu poate realiza decât cu condiţia de a fi genial.

Bineînţeles, trebue o oarecare pricepere pentru a face textul acelor câteva cuvinte tipărite pe ecran. Trebue ca ele să fie extrem de puţine şi de *directe.* Trebue să fie foarte *proprii,* să nu fie stricate de pretenţii stilistice, căci orice asemenea pretenţie introduce ca un *corp străin,* pe care bucata nu-l poate asimila. Vorbele tipărite în film trebue să fie maximum de simple, epurate de orice veleitate de literatură. *Desvoltarea* lor artistică o fac actorii, cu mişcări şi jocuri de fizionomie. Cuvintele pot fi cel mult *spirituale.* Dar atâta tot. In tot cazul, condiţia esenţială e să fie simple şi puţine. Puţine — ca să poată fi multiplicate de actorul mut; simple — ca să poată fi amplificate de jocul pantomimic al artiştilor. Este aci o întreagă artă a scenaristului, care nu e prea grea, dar care are efecte estetice neînchipuite.

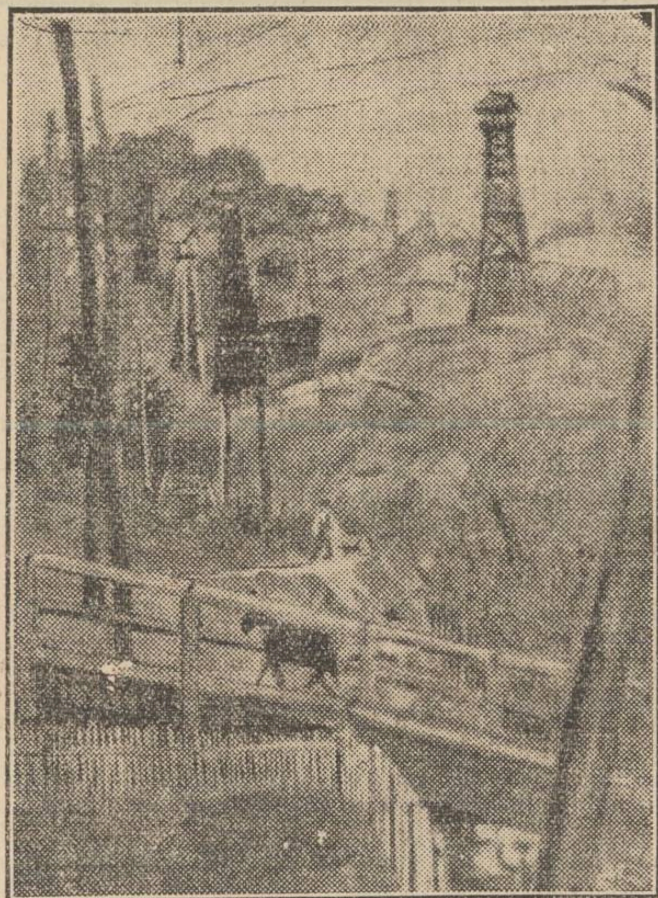
Şi iarăşi s'a renunţat de bună voie la o asemenea situaţie privilegiată. De ce? pentru că a intrat panica unei concurenţe în sufletul câtorva negustori!

Câtă vreme va trece pentru ca preocuparea pur artistică să învingă? Desigur multă. Şi asta pentru patru motive: Trusturile americane sunt puternice şi definitiv câştigate filmului vorbitor. Al doilea: filmul european (franco-scandinavo-german) nu-i destul de bun pentru a întreprinde el să reabiliteze arta mută. Al treilea: consideraţiuni de grandomanie patriotică vor împinge şi pe Francezi, Germani, etc., să facă filme vorbite în limba lor natală. In sfârşit, al patrulea: Rusia — singura care poate isbândi într'o asemenea încercare, e săracă financiarmente şi încă prea izolată faţă de lumea zisă „occidentală".

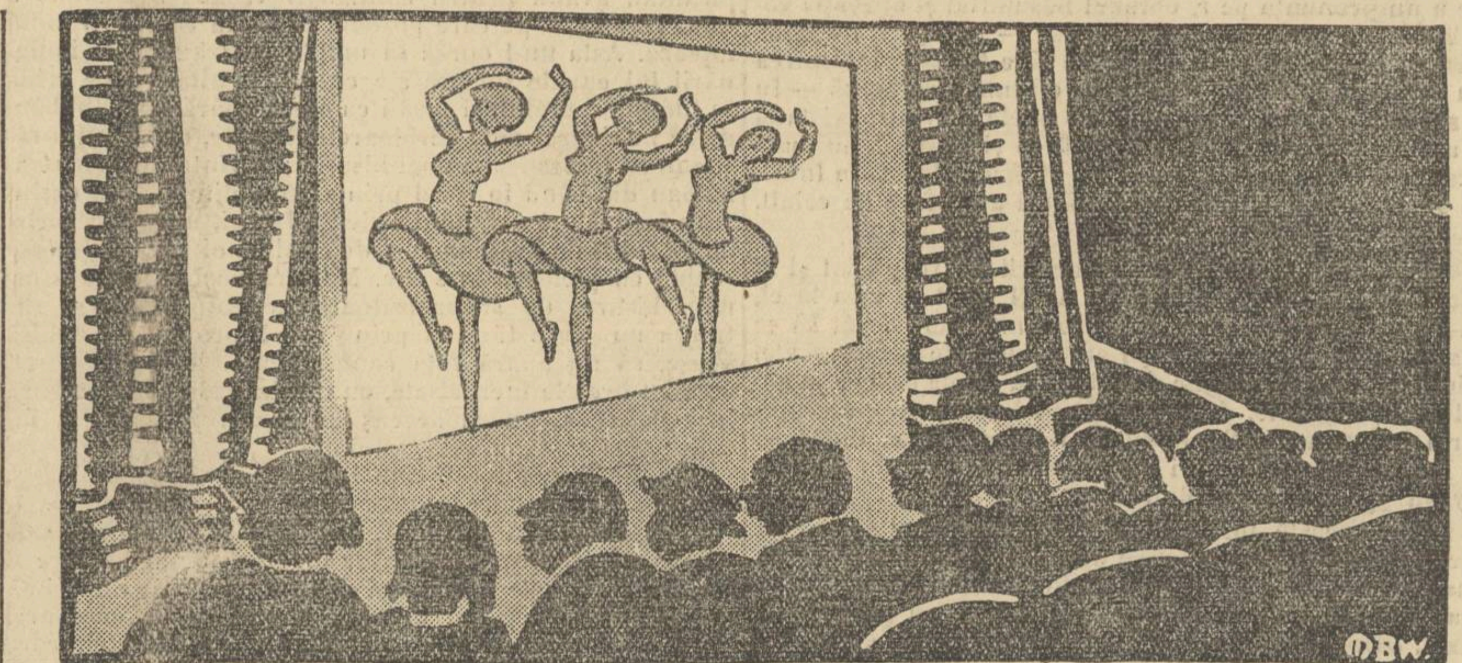
Dar nu se poate — pe o cale sau alta, sau pe vreuna la care noi nici nu ne gândim — ca rătăcirea aceasta să nu ia în cele din urmă sfârşit.

D. I. SUCHIANU

Expoziţii

Micaela Eleutheriade — Peisaj cu sonde

Viaţa lui Byron

de André Maurois

Rezumatul capitolelor apărute

Byron, fiul căpitanului Byron (din familia Byron de Newstead) şi al Catherinei Gordon, rămâne orfan la trei ani (1791). Tatăl, zănatec şi prodig, moare în Franţa. Mamă-sa, neavând alt venit decât o pensiune modestă, îşi creşte anevoe copilul. In 1798, Byron moşteneşte titlul de Lord şi proprietăţile familiei. Rând pe rând, în colegiul din Harow şi apoi la Trinity College, el are pentru cei cu care vine în contact o prietenie pasionată sau o aversiune necugetată.

Cea dintâiu a sa culegere de poeme suscită atacurile criticei. Lord Byron întreprinde o călătorie în Orient. De-aci, aduce volumul Childe Harold, *dar — abia sosit în patrie — află despre moartea mamei sale şi-a celui mai bun amic al său.*

Se stabileşte la Londra, unde publică Childe Harold *care are un strălucit succes. Tot în această epocă se împrieteneşte cu Tom Moore, care va deveni intimul său.*

GLORIA

Oraşul întreg nu vorbea decât de Lord Byron.

Nenumăraţi oameni iluştri vroiau să-l cunoască şi îi depuneau cărţi de vizită. In Saint-James Street, trăsurile oprite dinaintea porţii lui, încurcau circulaţia. La un librar, era expus un exemplar din *Childe Harold* pe care Prinţesa Charlotte, fiica Regentului, îl poruncise legat în piele. Regentul însuşi ceru să-i fie prezentat Byron şi vorbi îndelung cu el despre poemul publicat şi despre poezia în genere. La dineuri, murmurul conversaţiei părea să fie un lung *„Byr'n, Byr'n"*, mereu repetat. Pe-atunci, fiecare anotimp îşi avea leul politic, militar sau literar. Byron a fost leul fără rival al petrecerilor de seară din anul 1812. El a cunoscut „această mare scânteetoare de pietre scumpe, de pene, de perle şi de mătăsuri". Femeile închipuiau cu emoţie conacul vast, pasiunile criminale, şi acest suflet de marmură al lui Childe Harold, respins, deci râvnit.

De îndată, femeile îl asaltară — mulţime fermecătoare. Le era frică de el şi se bucurau într'un chip delicios că le e frică.

Lady Rosebery, vorbind cu el pe pragul unei odăi, simţi de odată că inima îi bate atât de tare, încât abia îi mai putea răspunde. Iar el, bănuind efectul pe care-l produsese, îşi încerca puterea fascinantă a privirii în adâncuri.

Dallas, într'o zi, îl găsi citind cu voce tare *Childe Harold.* De sigur, căuta să regăsească în sine însuşi, ceiace admirau ceilalţi. „Sunt convins — profetiza Dallas — că melancolia tinereţii se va risipi pentru tot restul zilelor lui".

Dallas se înşela.

Această melancolie făcea parte din personagiul pe care-l iubiseră cititorii poemului şi Byron o simţia prea bine. Ştiind că aceia care-l invitau se aşteptau să primească pe Childe Harold, el intra în saloane întunecat, dispreţuitor, mascând cu o rece rezervă timiditatea ereditară a Byronilor. „Lord Byron — scria Lady Morgan — autorul deliciosului *Childe Harold,* e rece, tăcut, rezervat în purtări".

Nu i-se mai întâmpla, ca pe timpul Elizabethei Pigot [1], să murmure desnădăjduit „Unu, doi, trei, patru, cinci, şase, şapte..." când era recomandat unei femei. Dar ascundea sub câteva cuvinte reci, o mare nelinişte.

In lumea aceasta, atât de plină de viaţă şi de culori, în lumea care-l primea atât de sgomotos, după ce-l ignorase atâta vreme, — nu avea nici o rudă, nici un prieten. Oamenii aceştia, femeile acestea păreau că se cunosc, toţi, din copilărie; se chemau pe numele cel mic, pe porecle chiar.

El însă, nu ştia nimic despre ei. Ii era frică să nu fie ridicul şi chiar această teamă îi dădea un farmec, de care încă nu era conştient. Nemişcat, — pe când alţii dansau, — din pricina piciorului bolnav, el părea — în canaturile aurite ale uşilor — la fel cu eroul său în picioare, pe corabie, cu ochii ţintiţi departe, pe valuri.

Moore, care, în cursul scurtei lor prietenii, îl văzuse mereu pe Byron un tovarăş vesel, cu râsul aproape copilăresc, — încerca ades să facă glume în privinţa acestei sumbre şi triumfătoare tristeţi. Byron nu voia însă, să admită că aceasta este o poză. Nu, el era sincer melancolic, şi, în fond, desnădăjduit. Veselia nu era decât superficială. El rămânea străin de această lume. Se spunea că el a cucerit-o. Dar el nu credea. Nu credea decât cu mare greutate în succesul poemului său.

* * *

Şi totuşi, febra byroniană spori zi cu zi, în acest sezon.

„Subiectul convorbirilor, curiozităţii şi entusiasmului în acest moment nu este nici Spania, nici Portugalia, nici războiul, nici patriotismul. E Lord Byron!... (scria Ducesa de Devonshire). Poemul lui este pe toate mesele şi el însuşi este, ori unde apare, curtat, flatat, lăudat. E palid, pare bolnav, are un corp urît, dar chipul frumos, în sfârşit este subiectul tuturor convorbirilor, bărbaţii sunt geloşi de el, iar femeile — una de alta".

Puţinii oameni care-l cunoşteau, Rojers, Tom Moore, Lord Holland,— fură asaltaţi de cereri de-a li-l prezinta. O fetiţă, Elisabeth Barett, se gândia atunci în chip serios să se îmbrace băeţeşte şi să fugă de acasă, spre a deveni pajul Lordului Byron.

La mese, femeile încercau să schimbe locurile, ca să stea alături de el. Rogers râdea cu poftă de meşteşugurile nobilelor doamne, care-i scriau ca să-l invite la masă, adăugând în post-scriptum: „Te rog, n'ai putea oare să-l aduci şi pe Lord Byron?".

Minunată soartă pentru tânărul infirm...

Iubirea

Din această epocă, Byron îşi începe viaţa de iubire. El însuşi mărturiseşte: „Nu sunt nici Iosef, nici Scipion, dar pot să afirm că niciodată în viaţa mea n'am sedus o femee". In schimb, l-au sedus ele pe el... Ceiace plăcea mai mult, era „gura care mărturisia neîncetat dispreţul spiritului".

Lady Caroline fu una din primele lui amante. Byron a fost pentru ea „un amant detestabil, care îşi judeca metresa fără iluzii, cu acel realism necruţător şi clar văzător — forma naturală a spiritului său, atunci când nu iubia". Byron îi scria—de pildă: „N'am cunoscut niciodată o femee, care să aibă talente mai multe, mai mari decât tine, dar ele sunt din păcate unite cu o totală lipsă de bun simţ..." Iar ea scria cu melancolie: „Ii era ruşine să mă iubească, fiindcă nu eram destul de frumoasă".

Dacă într'o zi Byron nu venia s'o vadă, venia ea după el. Il spiona, îl aştepta în stradă. Dar Byron fu repede cucerit de Lady Oxford. Ca să scape de Lady Caroline, îi scrise acest crud bilet de despărţire: „Lady Caroline, nu mai sunt amantul d-tale. Şi fiindcă mă obligi s'o mărturisesc prin această persecuţie atât de puţin femenină... află că iubesc pe o alta, al cărei nume ar fi necinstit să-l spun. Imi voi aminti totdeauna cu gratitudine de dovezile de înclinare către mine, pe care mi le-ai dat. Voi urma să fiu mai departe amicul d-tale, dacă Senioria Voastră îmi îngăduie să spun astfel. Şi drept primă dovadă a simpatiei mele îţi ofer acest sfat: vindecă-te de vanitate, care este ridiculă, — exercită asupra altuia absurdele d-tale capricii, lasă-mă în pace. Prea supusul d-tale serv.— Byron".

In timp ce, despărţit de Lady Caroline, era copleşit de dragostea lui Lady Oxford,— Byron primeşte o scrisoare dela sora sa vitregă Augusta (vezi n-rele precedente din Ad. Lit.), care-l anunţă că, gonită de-acasă de lipsa de bani a soţului ei, vine pentru câtva timp la Londra.

Byron n'o mai văzuse pe Augusta de când se întorsese în Anglia. Ea trăia la Six Mile Bottom, o casă de ţară vecină cu câmpul de curse dela Newmarket, cu trei copii şi covârşită de griji băneşti. Bărbatul său, colonelul Leigh, unul din oamenii cei mai incapabili din lume, egoist până la inconştienţă, îşi făcea viaţa la curse unde se înglodа în datorii, urmăria cuceriri uşoare cu amicul său Lordul Darlington, nu-şi vedea aproape niciodată soţia şi nu sta acasă decât pe timpul alergărilor dela Newmarket. Ea trecea drept femee credincioasă bărbatului. Fusese crescută de o bunică şi un curios jargon de devoţiune îi ţinea loc de morală. In familie, se ştia că Augusta nu face cadouri decât Biblii şi cărţi de rugăciuni. De altfel, grijile ei de gospodină şi de mamă

[1] V. numărul precedent din *Ad. Lit.* — N. Trad

(Continuarea in pag. II-a)

nu-i lăsau timp să se gândească la altceva. A-și îngriji copiii — dintre care cel puțin unul, din trei, era totdeauna bolnav; a amâna pe bookmakeri și pe datornici; a răspunde la poșta unui bărbat incapabil să scrie o scrisoare — iată atâtea treburi zilnice, care îi umpleau îndeajuns viața. Niciodată o ființă n'a trăit, mai mult decât ea, de azi pe mâine.

Byron o primi în locuința lui din Benet Street, duminică 27 Iunie 1813, îndată după amiază și fu fermecat de ea. Dela început, ea îi plăcu fizicește. Ea nu părea prea frumoasă, privită fără băgare de seamă. Dar asta, mai mult din pricina îmbrăcămintii neglijente, decât din cauza trăsăturilor care erau frumoase.

Avea profilul Byronilor, curioasa lor deprindere de a nu pronunța pe *r*, obrazul bosumflat și aproape copilăresc, încruntarea sprâncenelor — toate ale familiei. Pentru Byron, atât de curios de sine însuși, întâlnirea cu acest *alt* el însuși — care era o femee frumoasă — fu o senzație ciudată și plăcută. In unele privinți, exista și o asemănare morală. Era timidă ca și Byronii, animale destul de sălbatece. Byron și ea, amândoi tăcuți în lume, se găsiră de-odată delicios de liberi unul față de celalt.

* * *

...Din prima zi, tonul convorbirii lor fu plăcut și animat. Păcat că era măritată! Ar fi venit să stea la el, să-i îngrijească de casă. Ar fi fost mai bine decât să se însoare cu o necunoscută! I-era groază de necunoscute, ființe care nu știu nimic din viața ta, nimic despre punctele tale sensibile, despre piciorul bolnav, despre copilăria îndurerată... Cu Augusta, totul era ușor. Putea să se lase în voia sufletului lui. Ea avea pentru al ei „Baby Byron" o duioșie îngăduitoare.

Din această întâie duminică și îndată după ce ea plecă dela el, Byron îi scrise un bilet: „Scumpa mea Augusta,— dacă vrei să mergi cu mine la Lady Davy, astă-seară, am o invitație pentru tine. Vei vedea pe d-na de Staël, oameni pe care nu-i cunoști și pe mine, pe care de-asemeni nu mă cunoști, vei vorbi cu cine vei vrea și te voi supraveghea ca și când ai fi o fată bătrână în primejdie de-a rămâne în aceiași situație. Fă cum vrei. Dar dacă ești gata spre ora zece jumătate, viu să te iau. Cred că a fi împreună în fața altora, va fi o *senzație* nouă pentru *amândoi*".

Byron subliniase cuvântul *senzație*. De sigur, el îi lămurise Augustei doctrina sa favorită: „Singură, senzația forte ne dă conștiința de noi înșine". Dar a expune idei Augustei era exercițiul cel mai deșert din lume. In spiritul ei confuz și săltăreț, ideile alunecau imediat spre nedeterminat. La început, ea ceruse — de politețe — să vadă noi versuri de-ale lui Byron. El îi răspunse că n'o să înțeleagă nimic. Ea râse, în fond satisfăcută. Ii plăcea să se joace ca un copil. Dotată, ca toți Byronii, de un foarte viu sentiment al comicului, ea făcea imitații care îl încântau pe frate-său. Avea un limbaj curios, în care faptele erau învăluite într'o astfel de negură de paranteze, de insinuări și de incoherențe încât — după ce o ascultai cinci minute nu știai despre ce vorbește. Erau, în vorbirea ei, multe *„oh! dear, oh! dear"*... povestiri despre bolile copiilor... apoi, de-odată, o anecdotă despre Regina Charlotte, a căreia doamnă de onoare era ea... *„oh! dear... oh! dear..."* — și izbucnia în râs. Byron adora această incoherență. El numea aceasta misterele Augustei, „blestematul ei crinkum-crankum".

Repede, el începu să-i vorbească pe un ton de glumă afectuoasă, care părea mai de grabă al unui amant, decât al unui frate.

* * *

Augusta trăi la Londra tot începutul lui Iulie. Nu sta la Byron, dar mergea cu el la bal, la teatru, venia să-l vadă în apartamentul lui din Bennet Street. O bătrână — Mrs. Mule — făcea menajul. Ea avea înfățișarea unei vrăjitoare, speria pe toți vizitatorii, dar îl pierdea din ochi pe Byron, care era foarte bun cu dânsa. Femeia de menaj, micul apartament, întâlnirile zilnice — erau întreg decorul clasic al unei legături și din prima zi, s'a strecurat — probabil — în aceste legături „de-o ciudată frățietate" — o sensualitate cu atât mai dulce, cu cât a fost la început mai inconștientă.

Byron se îndrăgostește de Augusta. Augusta cedează. Prietenii, care află de acest incest, îl sfătuesc să rupă imediat legătura netolerată. Chiar Lady Melbourne — cu toată îndrăzneala ei — îi scria alarmată: „Ești pe marginea prăpastiei și dacă nu dai îndărăt imediat ești pierdut pe veci". Byron spunea ironic: „Este (Lady Melbourne) o femee de treabă, în fond. Sunt lucruri care încă o sperie".

Byron continuă legătura vinovată cu Augusta, până la începutul lui Septembrie când ea rămâne însărcinată.

Indată după plecarea Augustei, Byron e invitat la James Wedderburn Webster, un amic al său, recent însurat. Nevastă-sa, Lady Francer, era o femee foarte tânără, foarte palidă. Byron se îndrăgosti nebunește de ea. Dar ea nu-i cedă, deși-l iubia.

(Va urma).

Trad. de TUDOR TEODORESCU-BRANIȘTE

In editura „Adeverul" au apărut următoarele două noui lucrări pentru copii și tineret.

INELUL PIERDUT

N. BATZARIA

un roman din cele mai duioase, mai morale și mai atrăgătoare. Frumos ilustrat și cu o minunată copertă în culori. PREȚUL LEI 40

și

ALMANACHUL ȘCOLARILOR

PE ANUL 1930

cuprinzând o materie pe cât de variată, pe atâta de instructivă și interesantă. Foarte bogat ilustrat, „Almanahul" acesta nu trebue să lipsească din nici o casă.

Un volum de 130 de pagini LEI 25

De vânzare la librării și ...școuri de ziare.

GEORGES COURTELINE

Trenul de 8 și 47

Partea treia

I

— Știi, Favret, că au fost găsiți!

De trei zile de când La Guillaumette și Croquebol erau lipsă la apel, Hurluret o ducea într'o mânie. In aparență cel puțin. Adevărul este că era nu se poate mai încântat, având pentru chiulangii vechea slăbiciune a unui tată bețiv pe care poznele unui fiu chefliu îl înduioșează. Asta nu-l oprea să umple cu izbucnirile indignării lui curțile imense ale căzărmii, albe ca de cridă în lumina soarelui, și pustii ca o casă părăsită. Plimbându-se înfrigurat prin coridoarele deșarte, cizmele lui răsunau ca pe lespezile unei biserici; cuvinte fără șir străbăteau din când în când prin ziduri, din care se deslușeau înjurături marcând cadența frazei, unde era vorba de tot felul de pușlamale și de ciudate oi rătăcite, aduse înapoi cu picioare în spate. Mai era vorba de transformări bizare, de surprinzătoare metempsichose și rar trecea un ceas fără ca prin ușa Biuroului, deschisă brusc, să nu apară fața congestionată a lui Hurluret, care cu brațele încrucișate, cu mustața sburlită, cu gura larg deschisă, punea aceeaș întrebare, repetată la infinit:

— Ei bine, Favret, cum îți place asta?

Lui Favret, dela o vreme, nu-i mai plăcea deloc.

De data asta, Hurluret, intrând ca o avalanșă, surprinse atât de mult pe major încât condeiul pe care îl ținea între degete îi scăpă și depuse pe hârtie o lacrimă mare de cerneală. Işi înăbuși o mișcare de enervare. Totuș, fără să se ridice, goli un scaun de livretele care îl acopereau și îl împinse căpitanului. Dar Hurluret nu se așeză. In picioare, cu cravașa strânsă subțioară, părea că nu vede nimic și dădea mereu din cap:

— Nu, asta e nemaipomenit! E nemaipomenit!

Respiră cu putere și își tamponă fruntea cu batista făcută ghem.

— Și ia ghicește, întrebă el, cum s'au întors ticăloșii?

Plutonierul, cu o mișcare vagă și moale, își arătă atât ignoranța cât și perfecta lui indiferență.

— S'au întors, spuse solemn Hurluret, cu jandarmii !!!

— A! spuse Favret.

Era evident că această revelație îl lăsa rece.

Hurluret continuă:

— Chiar așa! așa cum am onoarea să-ți spun! *Cu jandarmii!* — Să nu-ți vie să-i omori? A! pușlamalele! A! ticăloșii! Și natural pușlamaua cealaltă de Flick s'a grăbit să-i bage la închisoare. M'am dus să-i văd! O plăcere să-i vezi! Să fiu al dracului dacă pot să-mi închipui ce-au făcut ticăloșii de-au ajuns în halul ăsta!

Favret, care se plictisea de moarte, zâmbi. Impinse chiar politețea până acolo încât încercă să strecoare și el un cuvânt, dar căpitanul îl cruță de această osteneală. Pornise, și de-acuma nu-l mai putea nimeni opri:

— Nu! Tot ce-ai putea să-ți închipui mai murdar mai scârbos, mai infam, mai porcesc, e fleac pe lângă ei! Doui porci, îți spun! doui porci, nu altceva! Și ce e mai curios e că au fost găsiți... ghici unde? La Bar-le-Duc!... Hai? ce spui de asta? La Bar-le-Duc! Nu, spune și dumneata, ce dracul au putut să caute la Bar-le-Duc?

Se adânci în gânduri. Nasul lui stacojiu era îndreptat interogativ în jos și se bătea cu palmele de șolduri.

— Bar-le-Duc?... Bar-le-Duc?... Mister!

Totul se sfârși într'o deslănțuire de furtună.

— Scârboasă lume! Scârboasă meserie! Imi vine să înebunesc, pe onoarea mea! Ticăloșii ăștia au să-mi scoată peri albi! Sunt prea bun și își bat joc de mine! Dar de-acuma nu mai merge! Mai am încă vre-o șase ani de stat pe aici. Mi-i destul pentru ca să arăt cine sunt! Au să vadă ei! Mai întâi, începând de astăzi, s'a sfârșit cu permisiile! Nici-o permisie nu se mai dă, nimănui! Nimic! Permisii? Pușlamalele și ticăloșii! Le arăt eu! Un picior undeva, atât! Nici măcar o zi! Să fiu al dracului! — Intră! Și tu ce cauți aici?

Era ajutorul de cantinier, Joussiaume, care, din exces de discreție și pentru a-și arăta bunele lui maniere, se strecura ca o șopârlă prin ușa întredeschisă.

— Ce vrei? întrebă Favret.

Joussiaume, surâzând în vag, vorbi:

— Păi... să vă spun, domnu plutonier major... Sorămea se mărită Marți.

— He! spuse Hurluret, în cazul ăsta vai de capul lui bărbatu-său!

Soldatul râse cu zgomot și păru că apreciază foarte mult finețea și bunul gust al acestei glume.

Continuă:

— Așa că... voiam să vă rog să cereți domnului căpitan... să ceară domnului colonel... mâni dimineață la raport... o permisie de opt zile pentru mine, dar așa ca și cum adică domnul căpitan ar cere-o dela dumnealui... ca să nu poată domnul colonel să zică nu!...

Trebue să convenim că Joussiaume nu putea să cadă mai rău decât acuma.

Hurluret, drept orice răspuns, înaintă cu doi pași spre el. Prudent, Joussiaume făcu și el doi pași înapoi.

— Cum ai spus? făcu Hurluret; cum ai spus?

Ușor aplecat înainte, din pricina staturei lui înalte, îl privea pe soldat în albul ochilor, aruncându-i în față răsuflarea lui grea de alcool.

— Opt zile!... opt zile permisie!... Cum, adică, să cer eu colonelului opt zile de permisie pentru tine? Dar ce sunt eu? servitorul tău, pușlama?

— Vai! domnule căpitan, spuse Joussiaume.

Insă Hurluret nu-și mai putea stăpâni mirarea.

— Ai auzit, Favret? Ce spui de asta? Iți place? — Sora dumisale se mărită și eu trebue să cer...

Ridicând brațele în sus părea că invocă puterile cerului ca martore pentru o asemenea pretenție, dar de fapt căuta o transiție, o cale piezișă, având o groază sistematică de orice înduioșare.

Și deodată găsi. Strigă:

— Opt zile! Opt zile! Dar nu-i destul, opt zile! Nu vrei cincisprezece? Nu vrei treizeci? Nu vrei nouăzeci? Uff! dacă ai putea să te duci dracului odată și să nu te mai văd, ce fericire, Dumnezeule! — Favret, scrie repede: *Joussiaume, caporal. Ajutor de cantinier. Cere o permisie de cincisprezece zile pentru interese de familie.* Ai scris? Bun! Mai departe: *Căpitanul Hurluret recomandă pe numitul Joussiaume, în chipul cel mai călduros, bunăvoinței domnului colonel.* Așa. Ești mulțumit? Și eu! cu părere de rău că nu vă pot face așa ceva la toți, la toți câți sunteți! De n'aș mai auzi vorbindu-se de voi!...

Sub această ploaie de cuvinte, Joussiaume stătea prostit de surprindere. Scăpă capela din mâni. Hurluret i-o ridică și i-o puse pe cap, cu cozorocul la ceafă.

— Haide! Șterge-o! Călătorie sprâncenată! Să nu te mai văd niciodată. Du-te de mărită pe soră-ta. Dacă-ți seamănă, apoi știu că frumoasă trebue să mai fie și soră-ta!

II

In acest timp, afacerea aceasta copilărească lua încetul cu încetul niște proporții pe cât de absurde pe atât de neprevăzute. Instigat de colonelul K..., comandantul regimentului 23 cavalerie din Bar-le Duc — care era încântat să se facă lăudat în dauna unui coleg — jurnalul *Albina Bar-le-Duc-ului* se ocupă de această întâmplare, o comentă pe larg și critică cu o politeță severă ceiace numea *incuria* d-lui colonel baron de la Gondrée, sfârșind prin a stabili, între regimentul 23 și regimentul 22, o paralelă în avantajul celui dintâi.

D. colonel baron de la Gondrée adresă *Albinei* o scrisoare rectificativă, care avea asprimea unei palme lovind un obraz uscat de mumie, și în care colonelul regimentului 23 cavalerie era în chip corect biciuit în văzut tuturor, luat de gât și băgat cu nasul în propria-i murdărie.

Albina Bar-ului răspunse. Colonelul baron o lăsă să răspundă dar stârni cu această chestie pe *Musca Commercy-ului,* care imediat începu să bâzâie și să înceapă o serie de răutăți la adresa *Albinei,* cu scop de a face pe această foaie rivală să scadă în stima abonaților. Din acest moment războiul fu declarat, Bar-le-Duc luând partea *Albinei,* iar Commercy adunându-se sub drapelul *Muștei.* Cele două jurnale semănau ura și ațâțau focul în cele patru colțuri ale județului, în vreme ce, pe deasupra capetelor directoriale, cei doui colonei vrăjmași își spălau liniștiți lenjurile murdare în fața lumii și încheiau astfel o veche ceartă, din pricina unei femei, de pe vremea când erau în școala militară. Domnii acești se gândiau chiar foarte serios să-și trimită martori când se întâmplă că părintele Bredouille, directorul ziarului *Vocea Saint-Mihiel-ului,* avu ideia să-și exercite verva naturală pe această temă ușor de brodat și, sub pretextul de a spune câteva adevăruri instituțiilor care ne guvernează, tăvăli pe cei doui colonei în noroi, într'un articol de fond care făcu sensație.

Cei doui colonei nu șovăiră prea mult și, nici una nici două, luară fiecare trenul și veniră să ceară explicații personale părintelui-publicist.

Părintele îi primi cu un surâs dulceag, se scuză de libertatea prea mare pe care și-a luat-o și se adăposti prudent în dosul caracterului său sacru; o semi-explicație pe care o încunună numai un semi-succes. D. de la Gondrée, e drept, se mărgini să-i râdă în nas tratându-l de pezevenghi, însă colonelul K..., om violent, împinse lucrurile la extrem dând o palmă răsunătoare d-lui director al *Vocei Saint-Mihiel-ului.*

Părintele spuse:

— Foarte bine, domnule.

Și referă cazul episcopului de Verdun, superiorul său ierarhic care referă și el superiorului său, cardinalul-arhiepiscop de Reims.

Arhiepiscopul dădu alarma. Incepu prin a excomunica pe colonelul K... iar după aceea veni să se plângă personal la generalul comandant de corp de armată, cu sediul în Châlons, și să ceară dela spiritul de justiție al acestuia o pedeapsă exemplară pentru ofițerul culpabil. Generalul, rău dispus în dimineața aceea, trimese la plimbare pe arhiepiscop. Acest prelat, exasperat, luă condeiul și, într'un articol bine simțit care apăru a doua zi în *Păstorul din Reims,* afurisi pe comandantul de corp, pe colonelul baron, pe colonelul K..., pe La Guillaumette și pe Croquebol. Or, *Păstorul din Reims* avea redacție comună cu *Fulgerul din Sainte-Menehould.* Comunică acestuia articolul. In două zile, întreg departamentul Marnei fu pus în cunoștință de cele întâmplate.

Chestia aceasta, după cum se vede, se îngroșa mereu. In curând ea depăși hotarele județului și ajunse departe. Se vorbi despre ea în *Gazeta Epinal-ului,* smulse surâsuri *Liberalului* din Toul, provocă în *Ecoul Nancy-ului* și în *Publicistul* din Vitry-le-François severe considerații. Și într'o bună zi, deodată se abătu asupra Parisului ca un atac de holeră. Cel care dădu semnalul fu *Le Matin.* Anunțat prin fir special *Le Matin* lansă un articol care isbucni ca o lovitură de tun: două coloane strânse, compacte pe care le preceda acest titlu-sumar în formă de trunchi de con răsturnat:

Scandalurile din Est

DOI SOLDAȚI GĂSIȚI BEȚI MORȚI. — TENTATIVA DE ASASINAT IMPOTRIVA UNUI COMERCIANT DIN BAR-LE-DUC. — EMOȚIA IN ORAȘ. — JANDARMERIA MOBILIZATĂ. — COMPLICITATEA PRESUPUSĂ A UNUI COLONEL. — UN PREOT LOVIT. — NECESITATEA STĂRII DE ASEDIU.

Fu o stupefacție generală.

Dela opt dimineața la amiază oamenii pe stradă nu mai vorbeau decât despre asta.

— Ai citit articolul din *Le Matin?* Strașnic!

La două și trei sferturi după amiază, d. du Puy du Boy de la Tour, deputat influent de dreapta, interpelă guvernul în persoana Ministrului de Război. Ministrul ceru trei zile pentru a proceda la o anchetă. A patra zi se prezentă în fața Camerei și restabili în câteva cuvinte justa proporție a lucrurilor. Dreapta urlă că e o infamie și îl acuză de rea credință, sprijinită dealtfel de țipetele ascuțite ale extremei-stângi. Ministrul se apără cu o nobilă indignare. I se răspunse cu insulte. Ceeace văzând, Ministrul de Justiție, Președinte al Consiliului, se urcă el însuși la tribună, declară că se raliază la părerea onorabilului său coleg și făcu din această chestie o chestie de încredere, pentru ca să se sfârșească odată cu această glumă.

Insă Camera care începuse să se cam plictisească de guvernul actual și nu căuta decât un prilej ca să-l răstoarne, prinse imediat pretextul care i se oferea.

Camera răspunse cu un fulgerător vot de blam la apelul șefului guvernului și îl dădu peste cap cât ai clipi din ochi.

Guvernul căzu.

Ca întotdeauna fu foarte greu să se constitue un altul și țara rămase zece zile fără conducător; ceea ce făcu pe eternii noștri amici, Englezii și Italienii, să spuie foarte serios că n'ar fi rău să vie să restabilească ordinea în Franța.

In vremea asta, La Guillaumette și Croquebol, autori inconștienți ai acestui deplorabil cataclism, își făceau în liniște pedeapsa și trepădau prin curtea cazărmei, cu lopata pe umăr și tărăboanța după ei.

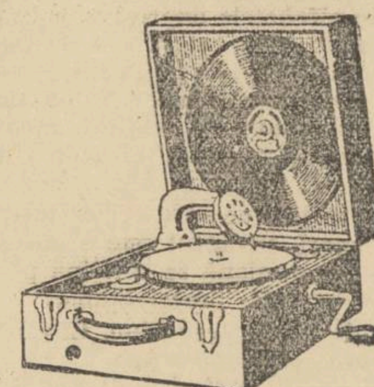
(Sfârșitul în numărul viitor).

Trad de AL. A. PHILIPPIDE

GRATIS

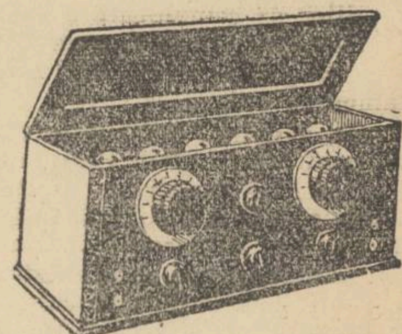
oferim

1000 FONOGRAFE sau

1000 POSTURI de T. S. F.

cu titlu de propagandă, spre a introduce marca noastră

primilor 1000 de cititori acestui ziar cari vor găsi soluțiunea exactă a concursuluiurmător și se vor conforma condițiunilor noastre.

CONCURS

A găsi trei orașe din România ale căror nume începe cu *B,* înlocuind punctele prin literile cari lipsesc:

B . . ș . v
. c . r . ș . i
. . i . a

A se trimite imediat acest anunț complectat, adaogând și un plic cu numele și adresa Dv., foarte citețe, spre a vi se putea răspunde, firmei:

ETABLISSEMENTS „INOVAT"

Service R. 913

29, rue du Vieux Pont de Sèvres

:-: BILLANCOURT (Seine), France :-:

COPII, CETIȚI Cartea frumoasă

povestea cu:

CEI TREI FRAȚI IMPARAȚI

Minunat ilustrată în culori de pictorul DEMIAN

Prețul 20 Lei

CITIȚI CITIȚI

ALMANACHUL REALITATEA ILUSTRATA

O ADEVARATĂ ENCICLOPEDIE

Frumos ilustrat și frumos tipărit

PREȚUL 60 LEI

IN „BIBLIOTECA DIMINEAȚA" A APARUT

DIN VIAȚA ANIMALELOR

de GHEORGHE PANU

Lucrare publicată în revista „Săptămâna" și care apare pentru prima oară în volum.

No. 120—121 20 LEI

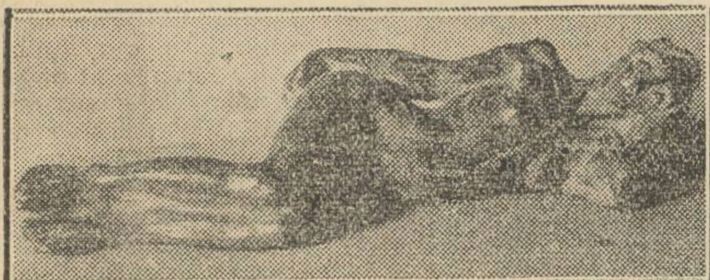
PLASTICA

Arta curată se desfășură în toată semnificația ei numai pentru cei ce-și dau osteneala de a o urmări și pricepe în cadrul sensibilității ce o creiază.

Limpezirea simțimintelor ce domină o concepție este operă de discernământ critic, o operă ce poate fi oricând întreprinsă de cei înarmați cu gust și cu bun simț.

Nu orice îndemn arbitrar are facultatea de a zămisli vibrația de artă, și nu orice ins înzestrat cu cinci simțuri se poate pretinde judecător de valori estetice.

Există acel imponderabil, propriu întrupării de frumos, care nu se poate cuprinde decât în clipa când dela operă la contemplator sau dela model la artist se stabilește armonia unei intime colaborări.

Milița Pătrașcu — *Nud*

Vremea noastră a azvârlit, în deconcertarea generală, adjectivul strident, terminologia haotică și elementele unei pretinse ornamentații intelectuale, care nu prețuesc mai mult decât florile de stil ale retoricei ieftine.

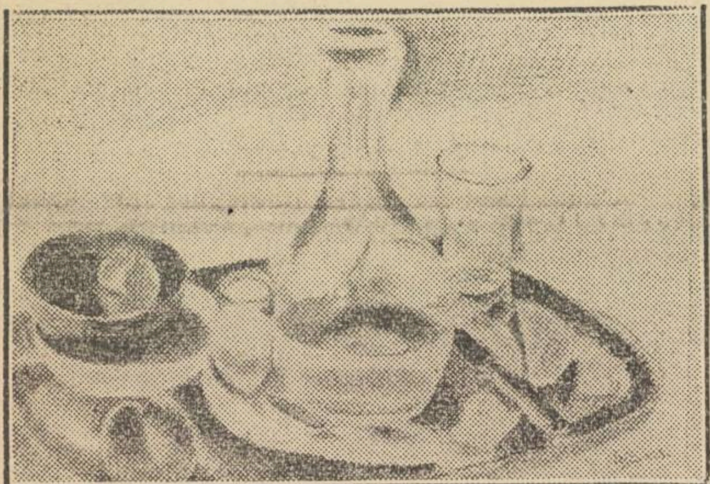
Alături de fuga aceasta după *nou*, după *altfel*, după *extravagant*, se ridică, uneori cu amenințări de dominațiune, un academism mascat, un procedeu artistic de aproape înrudit cu faptul divers, neretușat de talentul unui literator: reproducerea slugarnică și nestilizată a fenomenului exterior.

Dela această brutală înfățișare a vieții în elementele sale, totdeauna ușor de sesizat, și până la creiația artistică e o distanță pe care n'o pot străbate prea mulți.

Termenii cu predilecție utilizați de cei ce au rămas la forma imitației servile sunt confundați și împerechiați la întâmplare.

Astfel, nu odată se întâlnește în cronica artistică bizara alăturare de vorbe: *asemănare expresivă*.

Ceiace înțeleg, însă, artiștii și unii recenzenți prin *expresivitate* nu e de fapt decât constatarea aproximativă că cel despre care se vorbește a adoptat linia în stare să reproducă exact, sau tonul care menține ambianța emotivă.

Lucia Demetriade-Bălăcescu — *Natură moartă*

Și totuși, un portret e expresiv numai atunci când artistul s'a preocupat nu de asemănarea cu modelul, ci de caracterizarea lui, de prinderea detaliului particular, de interpretarea plastică a figurii, de redarea unui caracter și a unui temperament.

Aceasta — pentru portretistică.

Dar dificultățile tehnice sunt tot atât de mari și în natura moartă. Aci viziunea artistică trebue să cuprindă, mai presus de toate, acea liniște și acel farmec neînțeles ce caracterizează apropierea lucrurilor.

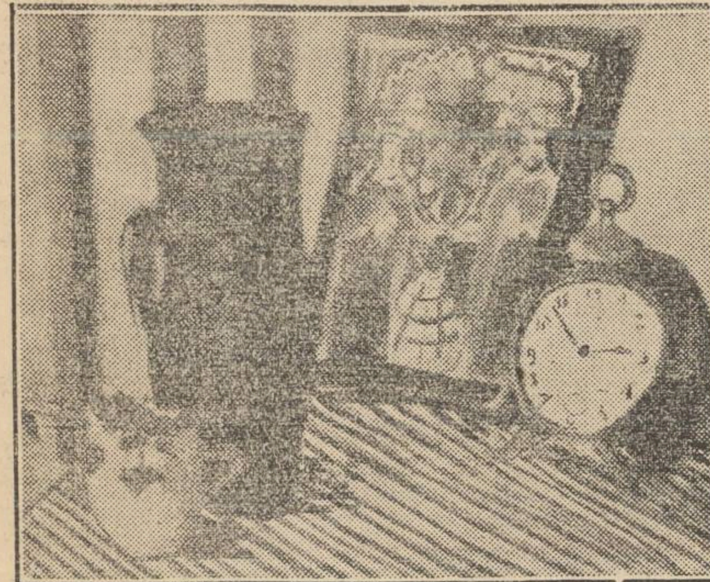
Intre manifestările recente, se cuvine să remarcăm lucrările de acest gen atât de pretențios pe care le expune doamna MICAELA ELEUTHERIADE în sala librăriei de artă Hasefer.

Sânt acolo o serie de naturi moarte de-o execuție discretă, unind grația unui stil odihnitor cu siguranța grupării și compunerii motivelor.

Peisagiul și nudul, chiar atunci când relevă deosebite calități de culoare și de ritm, nu egalează resursele de sensibilitate și de nuanțare ale naturilor moarte, ale acelor panouri din care se desprinde o delicată viață sufletească.

Nu se poate atribui numai întâmplării relevarea la diferite epoci și de către diferiți critici a naturilor moarte expuse de doamna Micaela Eleutheriade.

E genul în care viziunea d-sale artistică se realizează întreagă.

Micaela Eleutheriade — *Natură moartă*

Doamna LUCIA DEMETRIADE-BĂLĂCESCU expune în sala Ileana a Cărții Românești lucrări foarte interesante ca variație, dinamism, suplețe de spirit și fantazie plastică.

Tendințele opuse din manifestările anterioare s'au unificat într'o înviorare nouă.

Libertatea și rafinamentul expresiei se regăsesc și astăzi în prețioase valori de culoare. Dar tehnica grațioasă de odinioară, jucăria, gluma plastică sunt acum interiorizate.

Aceiași inventivitate îi ajută ascensiunea. Insă totul, chiar ironia, ia ton mai grav, mai sever.

Flori, portrete, nuduri, naturi moarte — pastel, aquarelă și ulei — pun în valoare alese calități picturale.

Seria de guașe „Ricordi di Venezia" evocă o atentă preocupare de echilibrul construcției.

„Servitoarea" e o compoziție de stil viguros, precis și neașteptat pentru preferințele și felul de a lucra al artistei.

Mărturisirea doamnei Demetriade-Bălăcescu ni s'a părut cu deosebire prețioasă, pentru atmosfera expoziției:

„Am făcut această expoziție, spune d-sa, cu scopul de a arăta o unitate mai strânsă, o omogenitate mai mare între diferitele mijloace de expresiune, pastel aquarelă, ulei, etc. M'am străduit să perfecționez tehnica uleiului chiar în dauna amuzantului și a umorului pe care voit în unele lucrări le-am lăsat la o parte, căutând armonii severe, simple, serioase, nădăjduind că se va ținea seamă de sacrificiul făcut".

Lucia Demetriade-Bălăcescu — *Servitoare*

„Am căutat să desăvârșesc obiectul *pictat;* știam că schița amuzantă mi-e prea ușor la îndemână și chiar cu riscul de a fi de multe ori poate plicticoasă, am insistat cu înverșunare asupra pânzei, dorind să aduc la o desăvârșire mai mare materia. Chiar dacă n'am reușit în momentul de față, cred că-mi va servi pentru mai târziu.

„Am căutat și în multele portrete pe care le-am făcut să scot în evidență caracterul modelului în modul cel mai puternic, de multe ori în dauna proporțiilor academice sau chiar a subiectului, însă totdeauna ca răspuns unei impresii personale și ca descriere a unui sentiment al meu".

Doamna MILITZA PĂTRAȘCU care expune în aceiași sală, se interesează astăzi mai mult decât altă dată de amănunt. Obiectul e înscris sculptural în spațiu, într'o sigură stilizare a volumurilor.

Drumul plastic al artistei merge dela renunțarea la acceptarea formei.

Milița Pătrașcu — *Portret*

După academismul făcut cu convingere și logică, d-na Militza Pătrașcu a urmărit de-aproape două mari aspecte ale sculpturii contimporane: pe Bourdelle și pe Matisse. Primul impune imaginea materiei și, prin anumite aluzii la trecutul arhaic și gotic, corespunde unui gust eclectic. Matisse urmărește construirea circulară a obiectului și, prin logică, preferă cu deosebire profilul controlat prin verticală, ajungând astfel la o imagine nouă.

Logica și obiectivismul acestuia din urmă au atras și pe doamna Pătrașcu.

Oprindu-se o clipă la Brâncuși, sculptorița noastră, după încordarea în bucăți văzute circular (Torsul, Anciar, etc.), simți nevoia unei seninătăți frontale, exprimată într'o deplină libertate a compunerii. „Fedra" e un trup de femee în care, pe un motiv ancestral, sunt puse ritmic volumurile corespunzătoare formelor feminine.

In bucățile circulare, artista tinde să redea ceiace imaginația sa poate reținea din viață, fiind atrasă spre detaliul care pune în valoare toate calitățile materialului.

Amănuntul capătă din ce în ce mai multă importanță, apărând uneori ca semn și'n cele din urmă ca deslegare ce tinde să definească volumul.

In capul de piatră al lui Delaunay se afirmă aceste legături și mai ales în capul actual al țigăncii, în care detaliul câștigă o vibrație proprie.

Căutarea detaliului, în sensul definirii volumului, este ceiace urmărește doamna Pătrașcu acum și ceiace realizează în parte și în nudul expus.

H. BLAZIAN

Slujbă împotriva beției

de I. C. VISSARION

Dela o vreme Cucoana Polina se luase de gânduri, ce să mai facă ea „Conului" Fănică, bărbatu-său, care ajunsese de se'mbăta prea des, și a cărui avere începuse simțitor să se micșoreze.

Cucoana Polina era o femee care ura băutura, care își iubea căminul și care își da seama că beția e un rău. Ea vedea cum Fănică al ei se zăpăcea din zi în zi; cum beția îl scotea cu'ncetul din rândul oamenilor socotiți cum se cade, și, cum el ajungea o pacoste pentru familie.

Ca să-l scape și pe el de pe povârnișul acesta pe care se rostogoleau cu toții, și să scape și averea ce le mai rămăsese, ea se gândea fel și chipuri ce să facă.

Citind anunțurile de prin ziare, ceruse de pe la diferiți farmaciști din țară și din străinătate, fel de fel de „prafuri contra beției". I-le dăduse și în apă, și în ceai, și'n cafea, și'n mâncare, ba chiar și în vinul sau berea ce-o bea; dar prafurile rămăseseră fără efect, farmaciștii: niște șmecheri ce'ncercau credulitatea omenească, iar Conu Fănică tot un băutor cu buretele în stomac.

Ingrijată din zi în zi, ajunsese să se vaiete către toți și să spuie despre încercările ei cu prafurile. Intr'o zi, vorbi despre asta și cu nevasta dascălului din Sălcați. Aceasta își dădu părerea, că numai slujbele la biserică pot scoate din ghiarele beției pe Cuconu Fănică; că pe răposatul Călinică, — Dumnezeu să-l ierte — numai Dumnezeu l-a scăpat.

Și dăscălița povesti cum bărbatu-său, dascălul, hotărâse tot așa să vândă pământul copiilor. Luase chiar arvună trei mii de lei, dar Dumnezeu i-a pus capăt 'nainte d'a iscăli actul, fiindcă ea chemase într'ascuns pe popa, care citise molifte de beție și de rugăciune. Și că atunci, când trebuia, a doua zi, să se ducă la judecător să iscălească actul, seara s'a 'mbătat strașnic cu cumpărătorul, acela l-a adus până în dreptul casei, iar de aci l-a lăsat să vie și singur cei douăzeci-treizeci de pași; el însă a căzut în șanțul șoselei și s'a 'necat în apa din el; că l-a găsit tocmai dimineața mort.

— Și să fac și eu asta?

— Păi cu Dumnezeu, cucoană Polino, nu e de glumă... ori îl scapă așa, ori scapă averea.

Și se gândi mult cucoana Polina, dacă trebue să facă și ea ca dăscălița, ori să mai încerce tot cu prafuri. In sfârșit, se hotărî într'o zi să 'ncerce și acest leac periculos, dar suprem.

La zi întâi popa obișnuia să boteze. In sat venise unul popa Hartan, om credincios și blând, dar pe care prietenia lui cu păstoriții, îl făcuse să ia obiceiurile lor, adică să 'njure ca ei, să vorbească ca ei și să se 'mbete ca ei.

Luase seama popa Hartan, că 'n loc să conducă el pe popor, îl conducea poporul pe el. Pentru asta popa Hartan pricepuse că e iubit de toți sătenii. Numele lui o fi fost cum o fi fost, însă Hartan ajunsese numele cel vestit, și i-se părea și lui că alt nume, care să-l arăte așa cum este, n'ar fi cu putință și ca probă, se recomanda și el: „popa Hartan, n'ai auzit de el?... eu sunt!"

Veni popa să boteze dar la zi 'ntâi și, intrând din casă în casă, intră și 'n casa Conului Fănică, bărbatul Coanei Polina.

Găsi singură acasă doar pe cucoană. Popii îi păru bine că găsește acasă doar cucoana, căci el era om hârbar și bun de prietenie. După ce boteză, vru să plece.

— Părințele, — începu Cucoana, — nu te grăbi !... Mai stai puțin... de ce vrei să pleci numai decât?... și-i zâmbi roșie la față.

Popa se roși și el, începu să tremure, privi fața frumoasă a cucoanei, ochii ei căprii, îi zâmbi și se așeză moale pe pat.

Ea puse capul în jos și vorbi:

— Nu e pentru ce te gândești, păcatele mele!...

Popa îngălbeni și se ridică iar încet de pe pat.

— Vreau să te rog ceva...

Popa aștepta tăcând, rușinat și el că ea i-a înțeles gândul lui de om hârbar.

— Fănică al meu a ajuns un bețiv și jumătate, părinte. Nu se mai pricepe la treburi. Ii scapă interesele din mână și le iau alții. Nu mai tae păduri. A ipotecat moșia... Bea mereu... Mergem devale!...

Popa tăcea fără să priceapă unde o să ajungă Coana Polina cu vorbele astea ale ei. Ea urmă:

— Am încercat să-l scap de beție cu fel de fel de prafuri... Am cheltuit bani de pomană, că el tot bea mereu; ba d'atunci și vinurile cele mai păcătoase îi plac. Ași vrea să 'ncerc și cu slujbe religioase...

— Da, cuconiță, se poate. Dumnezeu poate totul, deci să 'ntoarcă și pe Conu Fănică de la pahar...

— Da, cred și eu, dar... și tăcu.

— Te gândești c'o să-ți cer mult? Ași... ne învoim noi leme și ieftin.,. și puse capul în jos.

— Vai de mine, ce păcătoși suntem, părinte!...

— A dracului muere! gândi popa.

— Sunt femeie cinstită, părinte... eu plătesc bani pentru slujbe... Ceiace vreau să-ți spui este... să nu pățească ca dascălul Călinică din Sălcați... Ala a murit înecat în șanțul șoselei la poarta casei lui...

O fi văzut Dumnezeu că nu-l poate întoarce altfel de la beție și l-a luat... Eu n'ași vrea să moară Fănică, că e o grădină de om când e treaz...

— De... se poate și asta, dar trebue să fac slujba mai... moale....

— Dacă nu s'o lăsa?

— Om face alta mai tare!... Eu ce stric, cum îmi cere omu așa fac!...

— Ia ascultă, părinte, când poți să-mi faci slujba asta?

— Slujba asta? Și-acuși... răspunse popa. Am în buzunar Acatistu...

— Acatiste?! Vai, nu se poate!... Imi omori pe Fănică, părinte!...

— Nu, coniță, că nu zic acatiste d'alea de moarte....

— Și cât îmi iei?

— Pentru mătăluță... o sută de lei!...

— Bogdaproste, părinte!... eu credeam cinci-șease mii de lei.

Popa își mușcă buza de ciudă, că n'o lăsă pe ea să-i dea prețul.

— Și ce trebue să fac?

— Pune tămâe într'o oală și să-i dăm foc.

Cucoana Polina așa făcu.

Un copilaș, pripășit prin curte, veni s'o strige și-i spuse, că servitoarea a adormit, iar că pândarul lui Stănescu, a venit cu vaca să 'ntrebe, dacă o duce la obor, ori... îi dă și lui ceva bacșiș... Că de, boer ăla, boer ăla, n'o să-și scoată ei ochii.

— Du-i cinci lei, băețele, și spune-i să ducă vaca îndărăt și s'o dea în grija servitoarei — și ea intră repede la popa.

Copilul plecă cu cei cinci lei la pândar.

Popa începu slujba. Coana Polina începu să se închine cu credință și când făcu semn popa, ea îngenuche jos să se roage.

Tocmai atunci, veni de pe moșie și Conu Fănică și când intră în casă, găsi pe cucoana Polina îngenuchiată jos în mijlocul odăii și cu patrafirul în cap, iar pe popa Hartan citind de zor.

Cum era puțin cam candriu, și cu pălăria la o parte, își scoase mânușile din mâini și le asvârli pe masă, salutând mutește pe popa. Apoi prin semne, întrebă pe nevastă-sa, ce slujbă e asta.

Ea-i răspunse tare:

— O sfeștanie, mă, sfeștanie!... tu nu vezi?... ca să ne mai meargă și nouă bine. Inghenuche și tu.

Și la comanda autoritară a nevestei, îngheuche și Conu Fănică, cam sbârcind din nas și închizând un ochi.

Popa citi 'nainte, dar pe unele locuri citania ajungea șoptire înceată, care de la un timp intrigă mult pe conu Fănică și bucura mult pe Coana Polina.

Când sfârși slujba, ea îi zise:

— Aoleo, Fanică, aleargă, că uitai... Vezi ce-a făcut pândarul cu vaca... Ne-a luat vaca la obor?...

Și făcu semn popii să mai rămâe puțin.

Popa pricepu semnul, luă oala cu tămâe și 'ncepu să tămâie prin odăi și pe afară.

Conu Fănică o luă spre grădină. Ea dădu popii o sută de lei și-i șopti: N'ai zis să moară, dacă cumva n'are leac?

— N'am zis coniță, zău, n'am zis, că m'am gândit că-mi trăește prioteasa și nu sunt văduv...

— Ce rari sunt sfinții pe lume, părinte! vorbi ea iar. Popa înghiți în sec și se găti să plece.

Conu Fănică tocmai atunci se 'ntoarse din grădină, când popa eșia pe poartă.

— Stai, părințele... Incotro o iei? îl întrebă el.

— Păi... în sat...

— Stai, că te'nsoțesc și eu. Și conu Fănică plecă cu popa. Pe drum scoase o hârtie de o sută de lei.

— Poftim și-ți mulțumesc de sfeștanie!

Popa se uită în urmă și luă hârtia cocoloșind-o în mână.

— Știți ce, părinte, zise Conu Fănică, hai colea, luăm câte un vinișor;... Nu e rău pe mâncate... Așa e?

— Așa e!... dacă zici...

Băgă suta în buzunar și trecură peste drum.

— Ca să nu ne vază defăimători d'ăștia, care n'au de lucru, și zic că ei o să împărățească pământu, hai 'năuntru!... Are ăsta o odae mai dosnică!

Intrară înăuntru, și Conu Fănică spuse din mers:

— Ne-aduci un litru, două pahare și fără sifon.

— Nu e mult, cucoane? întrebă popa.

— Ce mult, părinte? Păi ce mai e vin acuși? Apă chioară, mitilic, dracu să-i ia... borș! Bei, că n'ai ce dracu să bei!... Știi, beția și lăcomia cârciumarilor vor produce efecte contrarii... Beția va muri de propria ei beție, iar cârciumarii de propria lor lăcomie...

Popa se căsni să priceapă, dar nu știa cum vine asta.

— Bețivii o să moară... otrăviți cu mitilic... Cei nestricați încă o să se înfricoșeze și n'o să mai bea... Cârciumarii o să se desființeze că au atins culmea lăcomiei și a falșificărilor.

Cârciumarul le aduse vinul și ei începură vorba.

Când sfârșiră sticla, conu Fănică începu:

— Și zău, părinte, n'ai putea să-mi spui și mie, ce-a găsit-o pe nevastă-mea să facă feștanie, ori feșteleală d'aia, cum îi zice?...

Popa îl privi și nu-i răspunse.

— Secret profesional?... Ei, băete, mai adu una, zise conu Fănică.

Popa spuse și el:

— Și vezi de ceva gustări... salam... dar nu d'ăla prostu' și mucegăitu'... salam de Sibiu dacă ai...

Ori hacherdă, mă, heringi, chefali... s'alunece vinul pe gât, adăogă și Conu Fănică — mâncarea o plătește popa...

— Plătesc, de ce să nu plătesc!... răspunse și popa.

Și li se aduse cele comandate și începură să mănânce și să bea. Pe la jumătatea litrului d'al doilea, Conu Fănică iar asaltă pe popa:

— Și zău, părinte Hartan, te-a chemat nevasta să-mi citești mie de draci?... Crede că beau prea mult... Așa e?... Spune-mi drept...

— De Coane Fănică, așa e femeia... Eu ce pățesc cu preoteasa mea!.... Viu și eu „făcut" câte-odată... Că așa e meseria... Uneori mănânc și beau și la nouă pomeni pe zi... Să nu bei, să nu mănânci, poporeanul se socotește dușmănit și că vrei să-i lași mortul flămând pe lumea cealaltă. Dar așa iei, și mai cu dascălul, mai cu câte un om de seama mortului, bei bine, ca să bea și mortul la fel... Dela patruzeci de ani încolo, darul duhului rău l-ai dobândit. Rar sfânt care dela vârsta asta să nu se sprijine în viață și de coada asta a satanei! D'aci încolo crește burta, se usucă gâtul, pierzi glasul!... Pricep asta, dar oricum am trăi, tot murim la 60-70 de ani...

— Și eu tot așa gândesc... Și zi pentru mine te-a chemat, părinte?

— Da, coane Fănică... dar să nu spui...

— In târg și la moară, părinte...

— Vai de mine!... m'ai topit!...

— Știi de ce? Ai putea să mai ciupești gologani și dela ea sub numele că-i faci feșteleli d'astea.

— Pișicher om ești, coane Fănică... Fie vorba între noi!...

— Zău de te'ntrec, părințele!

— Ei, ești om de viață!... de viață!... Băete, adu vin și sardele... și chefali... Eu plătesc! strigă popa.

Și cârciumarul le aduse iar și ei urmară cheful în lege.

In asfințitul soarelui conu Fănică cu popa, ținându-se de gât și sprijinindu-se ăla pe ăla, se duceau în dosul hanului.

Cucoana Polina, care plecase în spionaj după conu Fănică, îi văzu și se duse spre ei.

(Continuare în pagina IV-a)

— Fănică!... Auliu Fănică!...
— Ce e, cucoană, ce e?
— M'ai făcut de râs, Fănică!... Te-ai făcut de râs! Ce e asta?... Părinte!... Uf! părinte, de ce nu-ţi scoate ochii prioteasa!
— Coniţă, zău, tot aşa de rea e şi ea...
— Asta ţi-e rugăciunea, părinte? Pentru asta îţi dădui o sută de lei?
Conu Fănică căscă gura mirat, apoi închise ochii amândoi, deşi se căsnise să'nchidă numai unul.
— A hâââ!... Hoţ popă!
— Asta ţi-e rugăciunea, părinte?
— Coniţă, zău... doar acuşi o făcui, mai trebue timp.
— Aşa e nevasta — răspunse şi conu Fănică — până să ajungă sfeştania popii sus, trebue timp... Dela soare, care e colea, vine lumina în opt minute, dar până la Dumnezeu, he-he!
— Pardon — spuse popa — lumina dela soare vine în opt ceasuri, nu în opt minute.
— Ba'n opt, părinte...
— In opt, în opt, da'n opt ceasuri... Doar mi-aduc aminte dela lecţia de astronomie... Am luat un trei cât un cocoşat, c'am spus că în lună sunt ţânţari mulţi. De unde am luat eu ţânţari pe vremea aia, nu ştiu.
— Ai, opt ceasuri sunt, nevastă?... Se poate... doar ştii şi tu liceul!... Şi dacă-i aşa, îţi dai seama... opt ceasuri face lumina dela soare şi patru ani până la Ursa Mare!... Şi dacă o fi Dumnezeu şi mai sus... he-he... pân' s'ajungă jalba popii... şi eu şi el, chefuim amândoi prin cimitir!... Nu e aşa, părinte?...
— Dacă ştiinţa dovedeşte că-i aşa, ce să zic eu!
— Fănică!... Fănică! — scrâşni cucoana — şade ruşine!.. Părinte!.. Auliu!.. Şi le arătă pumnii la amândoi.
— Hai, părinte 'năuntru că nu te las... să bem şi suta care-ai ciordit-o dela nevastă-mea! Hei-he!...
Şi ţinându-se de mâini intrară iar în han...
Tocmai noaptea târziu, popa fu dus acasă de noul dascăl, trimis de prioteasă să-l caute, iar Conu Fănică de servitoare...
— Uite na! numai ca să-ţi dovedesc ţie, că dacă nu vreau eu, nu vreau... ori câţi popi ai pune tu pe capul meu! zise conu Fănică intrând pe uşă, turtit straşnic.

I. C. VISSARION

De vorbă cu Guido Mazzoni

Dacă Luigi Tonelli — convorbitorul de rândul trecut — reprezentase pentru noi critica italiană militantă mai nouă, maestrul Guido Mazzoni, pe care-l vom solicita de data aceasta, este purtătorul de cuvânt al criticei universitare şi unul din exponenţii autorizaţi ai lumii academice, pe care o ilustrează cu prestigiul anilor, alături de atâtea alte venerabile notabilităţi.

Născut la Florenţa acum şaptezeci de ani, Mazzoni profesează de treizeci şi cinci de ani studiile de literatură italiană de pe catedra Universităţii florentine, singura în drept să decearnă diploma specială de doctorat în Litere, până la ultima reformă a şcoalelor italiene.

In felul acesta, maestrul a avut prilejul să-i formeze la căutata-i şcoală pe mulţi dintre aceia care sunt astăzi, la rândul lor, maeştri.

Numit senator pe viaţă pentru merite culturale; secretar general al Academiei Della Crusca; unul din cei mai apreciaţi comentatori ai lui Dante în Orsanmichele, Guido Mazzoni şi-a asigurat de mult reputaţia de respectat maestru, prin generozitatea cu care înţelege să colaboreze la opera şcolarilor, — casa şi propria-i bibliotecă, poate mai mult decât sala neîncăpătoare dela San Marco, stându-le oricând la îndemână. Fie ei italieni, ori străini. Căci şi străinii se duc la şcoala maestrului. Numărându-mă cândva printre aceştia, prinosul recunoştinţei poate fi primit şi în această expresie.

El însuşi elev al lui Carducci, Mazzoni a căutat să deprindă dela profesorul şi mai apoi prietenul său, nu numai meşteşugul criticei literare bazată pe o cât mai riguroasă cercetare istorică, dar şi meşteşugul versului, pe lângă convingerea că o catedră universitară, alături de cultul obiectivităţii ştiinţifice, poate şi trebue să fie amvon de viaţă exemplară pentru evlaviosul popor al discipolilor. Şi aşa, din îndemnul învăţăturii lui Carducci, Mazzoni a fost nu numai profesor cu o temeinică pregătire şi cu o impresionantă activitate publicistică, dar a fost şi unul din cei mai convinşi exponenţi ai naţionalismului italian, chiar înainte de războiul la care a luat parte ca voluntar, deşi în vârstă de aproape şaizeci de ani.

Căci anii n'au putut covârşi în sufletul său arguţia tinerească, reprezentativă pentru tot ceeace este toscan în aptitudinile şi manifestările sale.

* * *

După cum am amintit vorbind despre Manacorda şi Tonelli, criticii vor astăzi să fie, în acelaş timp, nuvelişti şi romancieri. Este şi cazul lui Borgese. Odinioară însă, iar exemplul îl dădea Carducci, criticii ţineau să fie mai ales poeţi lirici. Mazzoni nu i-a desminţit. In felul acesta, personalitatea i s'a ramificat, iar admiraţia-i pentru Carducci a dat o nouă dovadă de cuminţenie. Contestat uneori, Mazzoni este preţuit drept unul din cei mai sinceri intimişti ai liricei italiene dela începutul veacului nostru, opera sa poetică reprezentând un moment bine precizat în configuraţia aşa-zisei „şcoale crepusculare". Spre a nu mai aminti de măestria sa ca traducător din vechea literatură elină şi romană. Cultivând în special inspiraţia idilicului familiar, avântul patriotic şi către orice înfăptuire idealistă, înfrânându-şi cu o clasică reculegere înclinarea firească spre oarecare predilecţie pesimistă, nota liricei sale rămâne eleganţa, unită cu un rar simţ al muzicalităţii verbale.

Aceste calităţi de remarcat stilist îi caracterizează de altfel şi activitatea de critic, discursivitatea şi pitorescul anecdotic venind totdeauna, în cazul său, în ajutorul erudiţiei şi al complicatelor probleme de istorie literară, veche şi nouă, italiană şi străină, pe care le-a soluţionat în zecile, dacă nu în sutele, de publicaţii. Critica mazzoniană se caracterizează astfel printr'un nedesminţit bun gust, secondat de o claritate şi o vivacitate de stil adaptată multiplei varietăţi de studii, întreprinse uneori în cele mai puţin accesibile domenii ale criticei istorice.

De o cultură pe cât de vastă pe atât de solidă, maestrul florentin a fost şi este încă preocupat de cele mai diferite probleme; dar domeniul pe care l-a ilustrat cu mai multă sagacitate şi perseverenţă, legându-şi definitiv numele de el, este desigur literatura italiană romantică, vasta sa sinteză intitulată „L'Ottocento" rămânând şi astăzi, după 20 ani dela apariţie, izvorul de căpetenie pentru cei ce se ocupă în special cu această epocă literară.

Unul din cei mai de seamă dintre discipolii lui Carducci, alături de Severino Ferari, critic de un subtil gust literar, poet umbrit, poate, de reputaţia studiosului şi a maestrului; erudit care nu abdică dela postulatele formei literare, unul din cei mai virtuoşi cunoscători ai scrisului florentin, orator apreciat, Guido Mazzoni acceptă cu îngăduinţa de odinioară indiscreţia fostului discipol.

— La ce lucrezi, maestre?

— *Lucrez la noua ediţie a operei* „Ottocento"; *la volumul asupra textului Operelor Complecte ale lui Machiavelli, volum promis în ediţia critică pe care am publicat-o acum patru luni la editorul Barbèra, împreună cu Mario Casella; şi la o serie de poesii care vor apărea sub titlul* Rimele Bătrânului. *Nu uita că am împlinit şaptezeci de ani; am opt nepoţi dela patru copii; şi, fără a-mi dori moartea în fiecare zi, o aştept zilnic cu seninătate.*

— Literatura românească începe a se preocupa temeinic de propria-i răspândire peste hotare. In legătură cu această tendinţă, ce-mi poţi spune, maestre?

— *Cultura românească, întocmai caşi cea italiană, cu atât mai mult se va răspândi cu cât îşi va ridica mai mult nivelul. In chip artificial nu se poate face nimic pentru ca străinii s'o preţuiască şi s'o iubească. Desigur, literatura italiană merită chiar şi azi să fie mai bine cunoscută.*

— Atunci ce crezi că trebue să se aştepte dela ea, în acest scop?

— *Ca să fie mai bine cunoscută se impune ca, în loc de atâtea vorbe goale, să ofere o hrană substanţială de idei şi cunoştinţe.*

— Şi care ar fi mijloacele practice mai indicate?

— *Bibliotecile şi librăriile folosesc mai mult decât ziarele şi conferinţele divulgative; totuşi şi ziariştii ori conferenţiarii pot contribui la a face să se cunoască mai bine ceeace este meritoriu în producţia italiană.*

— Intr'adevăr. Dar dece crezi că această cultură italiană nu este cunoscută în străinătate, atât cât ar merita?

— *Cultura noastră rămâne puţin cunoscută, oarecum din vina propriei sale calităţi, dar, mai cu seamă, din vina ignoranţei străinilor!*

— Care ţi se pare cel mai reprezentativ scriitor italian în viaţă, deci cel care ar merita să fie mai bine cunoscut de noi, străinii?

— *Gabriele D'Annunzio, în minunatele-i calităţi, atât pentru ceeace e artă, cât şi pentru ceeace e artificiu în opera sa.*

— Dar literatura mai nouă? Cum consideră critica italiană problema clasicismului tradiţional, faţă cu modernismul?

— *Intreaga tradiţie a literaturii italiene constă, dela Dante la Carducci, la Pascoli şi la D'Annunzio, în contopirea dintre Clasicism şi Modernism.*

— Dar, pentrucă a fost vorba de răspândirea unei literaturi în străinătate, cum trebue să ne explicăm răspândirea celei franceze, cu deosebire în Orient?

— *Dela Brunetto Latini (acel florentin de pe vremea lui Dante, care şi-a scris în limba franceză enciclopedia sa, acum mai bine de şase veacuri) şi italienii au admirat uşurinţa elegantă cu care Franţa scrie, parafrazează, expune, pentru sine şi pentru ceilalţi, tot ceeace, cu perindarea anilor, civilizaţia doreşte să înveţe, ori cel puţin să simuleze că învaţă.*

— Maestre...

— *Ştiu... Nu poţi încheia întrebările fără să-mi afli părerea despre România şi despre cultura ei. Iată: România, inel de aur între Orient şi Occident, mi-e dragă, drept copilă a Romei şi „lampadoforă" a luminii pe care-o aşteptăm încă dela seculara înţelepciune pe care şi-o împrumută reciproc Asia şi Europa.*

* * *

Mă despart de maestrul Mazzoni cu recunoştinţa de totdeauna şi pornesc, prin piaţa Santissimei Annunziata, către Palazzo Vecchio, unde mă aşteaptă Guido Visconti di Modrone, să-mi vorbească despre muzica italiană de astăzi.

ALEXANDRU MARCU

Citiţi ultimile noutăţi apărute în vitrina
Librăriei „UNIVERSALA" Alcalay & Co.
Calea Victoriei No. 27 BUCUREŞTI I
LITERATURA FRANCEZĂ
Comtesse Léon Tolstoi: Journal 1862—1891 Lei 78.—
Général Azan: L'Expedition d'Alger 1830 „ 78.—
Suzanne Martinon: Laide (roman) „ 78.—
Dauzat Albert: La vie du langage „ 91.—
Maurice Larrouy: La Race immortelle „ 98.—
Douglas Sedgwick: La petite fille Française „ 98.—
Schnitzler Arthur: La pénombres des Ames „ 137.—
G. Colomb: En flanant á travers la Science „ 33.—
Léon Daudet: Clemenceau qui sauva la Patrie „ 195.—
Thomas Mann: Tristan (traduit de l'allemand) „ 90.—
Iohan Bojer: Le Nouveau Temple (traduit du Norvégien) „ 78.—
Sherriff R. C.: Le grand voyage (piece) „ 78.—
Expediţii în provincie contra ramburs
Se primesc abonamente la toate ziarele şi Revistele străine.

Citiţi azi **Realitatea No. 157**
:: Cu numeroase ilustraţiuni şi un bogat sumar ::
32 pag. în 5 culori — **lei 10**

Despre chipul în care a fost alcătuită genealogia familiei Sturza

La 1432 era Domn al Ţării Româneşti şi Duce al Amlaşului şi al Făgăraşului, Vlad poreclit *Dracul*, fiul lui Mircea cel Bătrân, care Vlad Dracul era fără îndoială Basarab şi nu Turzo. Acest fapt indiscutabil, chiar de ar fi singur, ar ajunge pentru a dovedi plăsmuirea copiei aflată la dosar. Dar, în această privinţă avem dovezi pozitive.

Actul dela 20 Ianuarie 1432 este menţionat de istoricul ardelean Benkö în *Milkovia* II, pe pag. 283, şi acest istoric ne vorbeşte de Vlad Voevod, fără a adăoga după numele de Vlad acel de Turzo. Apoi, în colecţia Contelui Kemeny, există o copie integrală a aceluiaş act, legalizată de convent. Şi în această copie nu găsim nici o menţiune a numelui de Turzo, nici la începutul actului nici la sfârşit: vorbeşte numai de Ioan Vlad Voevod, o nouă dovadă că numele de Turzo a fost adăugit în urmă. Textul tălmăcirii ungureşti a uricului din colecţia Kemeny diferă asemene de textul tălmăcirii ungureşti ce se găseşte în dosar. Aceste deosebiri se referă la numele donatarilor.

Iată întâiu textul tălmăcirii ungureşti a uricului de la 6940 Ianuarie 20, cum o găsim în *Condica Şcheiană:*

„...az én Uraságom jó akaratyából és jó akaratomból tiszta, és igaz szivemből világos elmemből ajándékoztam az én uraságomból, az egészen ajándékozott, és igen tiszetsséges, és minden ajándékoknál tisztességesebb Uraságom levelét az én Uraságom szolgájának Boer Serb Románnának és ötsének Stannak, hogy legyen nekiek örökségek két falujok ugy mint Vajdafalva és Sessori Lovistyen, és felsö Szabadfalván a Bajkul és Vlad része, a Mosul nevü havas, és az fogaraşi viz, ezek legyenek övék örökösen, állandóképpen, yermekeiké..."

Iată acum traducerea pe româneşte a acestor rânduri, cum o găsim în condică:

„..din bunăvoinţa Domniei mele şi din bunăvoinţa mea, cu inimă curată şi dreaptă şi cu minte treazâ slugilor Domniei mele Boer Serb Romano şi fratelui său Stan dăruesc această hârtie a Domniei mele ca un dar mai preţuit decât toate darurile, ca ei prin acea să poată stăpâni în veci următoarele două sate, adică Vaidafalva şi Şesurile Leuşeni, iară în Sabadfalva de Sus, Boicu şi o parte a Vladului, precum şi dealu numit Moşu, împreună cu apa Făgăraşului, să fie dară aceste a lor în veci, coborându-se stăpânirea lor din spiţă în spiţă la toţi chironomii lor etc."...

Iată acuma tălmăcirea ungurească a uricului precum se găseşte această tălmăcire în colecţia Kemeny:

... „az én Uraságom jó akaratjából, és jó akaratomból, tiszta és igaz szivemből világos elmenből ajándékoztam, az én uraságomból ez egész ajándékozott, és igen tisztességes, és minden ajándékoknál tisztességessebb uraságom levelett, az én uraságom szolgájának Boer Sztancs öcsének Románnak, hogy legyen nekiek örökségek, két falujok ugy mint: Vajdafalva és Sessori-Lovistyén és Felsö Szombatfalván a Bajkul, és Vlad része, a Mosul nevü havas, és a fogarasi viz, ezek legyenek övék örökösen állandóképpen, gyermekeiké..."

Ceeace înseamnă:

„...din bunăvoinţa Domniei mele şi din a mea bunăvoinţă, din a mea curată şi adevărată inimă, cu mintea mea luminată am dăruit din Domnia mea această carte de danie a Domniei mele, cu totul dăruită şi foarte vrednică de cinste, şi mai vrednică de cinste decât orice daruri, slugii Domniei mele lui Roman, fratele mai mic al boerului Stanciu, ca să le fie lor de moştenire două sate şi anume Vaidafalva şi Şesuri Lovişteni, şi în Sombatfalva de Sus partea lui Baicul şi a lui Vlad şi muntele cu numele Moşul şi apa Făgăraşului, acestea să fie a lor în veci şi nestrămutat, a copiilor copiilor etc."...

Vedem deci că pe când, în traducerea din Condica Şcheiană dania este făcută lui Boer Serb Romano şi fratelui său Stan, în acea care se află în colecţia Kemeny dania se face lui Roman, fratelui mai mic al boierului Stanciu. In cea de a doua cuvântul boier este un calificativ pentru Stanciu, în cea dintâi el este un nume de familie pentru amândoi fraţii Stanciu sau Stan şi Roman.

Mi se pare deci foarte probabil că, cu prilejul luării copiei dela 1839, nemeşii (fraţi sau veri) Antonie şi Francisc Boer, având nevoe să valoreze oareşicari drepturi asupra posesiunilor teritoriale despre cari tratează uricul dela 20 Ianuarie 1432, s'au folosit de uşurinţa sau poate chiar de complicitatea conştientă a călugărilor dela Kolos Monostor pentru a face din cuvântul *boier*, în loc de un calificativ pentru Stanciu sau Stan, un nume de familie pentru amândoui fraţii. Şi această operaţie le-a fost înlesnită prin particularitatea limbei ungureşti care pune totdeauna numele de familie înaintea numelui de botez. Nu-mi explic însă pentru ce s'a mai adăogit la numele lui Boer Roman şi acel de Serb.

Deosebirile celelalte sunt de puţină importanţă. Insă traducerea românească din *Condica Şcheiană* este inexactă şi în privinţa numirilor posesiunilor donate. Intr'însa numele Sessori Lovistyen se traduce prin Şesurile Leuşeni, ceeace este absolut neadmisibil.

Pe harta Comitatului Făgăraşului, ridicată de Statul Major austriac (ediţia pusă în vânzare pe scara de de 1:75000) găsim şi Vajdafalva (Nowodeni) şi Sescioru şi Sâmbăta de Sus şi de Jos. Sescioru este în apropiere de pârâul Făgăraşului. Numirea de Levistyen a dispărut, dar ea este o corupţiune ungurească a numirii slavoneşti Lovişte (loc de vânătoare); localitatea se numia la 1432, fără umbră de îndoială, *Sescioru* sau *Şesurile Loviştei.*

De altmintrelea, pe cât ştiu eu, numirea de Leuşâni nu există nici a existat în vre una din ţările locuite de Români.

Dacă meşteşugul întrebuinţat de cei doi nemeşi le-a fost sau nu de folos nu ştim, însă se pare că cercetările lui Mihalik la Cluj şi cartea deschisă a Impăratului învoind pe „Seremissimul Principe al Moldovei *Michaelis Turzo alias Sturza*" să facă în arhiva conventului toate cercetările trebuitoare pentru dovedirea drepturilor sale atât în cât priveşte stema sau insignele nobilitare ale familiei sale cât şi în privinţa drepturilor ce ar putea să le aibă asupra vreunor proprietăţi teritoriale în Ardeal, se pare, zic că aceste cercetări au dat celor doui nemeşi ideia de a trage un folos bun de pe urma unei noui plăsmuiri a uricului dela 1432.

Auzind de silinţele ce-şi dădea familia Domnului Moldovei pentru a stabili identitatea ei cu familia Turzo din Ungaria, ei se gândiră să transforme pe Ion Vlad Voevod al copiei de uric dela 6940 ce o scosese cu doui ani înainte, Ion Vlad Turzo Voevod spre a vinde pe urmă acest act plăsmuit Domnului Moldovei şi familiei, despre cari ştieau că sunt bogaţi, pe preţ cât s'ar putea de mare. Planul isbuti de minune şi, după toate probabilităţile, plăsmuitorii plecară înapoi în ţara lor ducând cu ei un număr de galbeni foarte respectabil.

Mai există însă în dosar încă un act asupra căruia plăsmuitorii au exercitat arta lor şi acel act este diploma lui Apaffy din 24 Februarie 1679.

Acest document prezintă particularitatea curioasă că, cu prilejul întâii menţiuni intr'însul a neamului lui Ilie Sturdza, numele acestui boier este însoţit de predicatul *de Leuşeny*. Ilie Sturdza mai este numit de şase ori până la sfârşitul actului, dar totdeauna fără ca numele lui să fie însoţit de vreun predicat. Această particularitate este contrară tuturor obiceiurilor. Dacă Ilie Sturdza ar fi avut drept de mai înainte la predicatul *de Leuşeny*, acest predicat ar fi trebuit să însoţească fiecare menţiune a numelui său. Iar dacă predicatul în chestiune i-ar fi fost hărăzit prin actul lui Apaffy, s'ar fi făcut fără îndoială o menţiune specială despre această hărăzire.

Conchid deci că cuvintele: *de Leuseny* au fost adăogite de un plăsmuitor în actul original ce-l posedă familia Sturdza şi despre care am găsit menţiune în scrisoarea lui Alexandru Sturdza dela Odesa din 10 April 1840.

Faptul că plăsmuitorul a adăogit predicatul numai cu prilejul celei dintâi menţiuni a numelui lui Ilie Sturdza s'ar putea atribui sau împrejurării că numai după această primă menţiune a găsit loc pentru a insera cuvintele de Leuseny, sau credinţii că această singură menţiune ajungea pentru a produce efectul dorit.

Intr'adevăr, comisia însărcinată cu alcătuirea genealogiei găsi această menţiune unică foarte îndestulătoare pentru a alcătui unul din temeiurile de căpetenie pe cari aşază argumentaţia menită a dovedi identitatea familiilor Sturdza şi Turzo.

In jurnalul încheiat la 15 Noembrie 1841, după ce arată că „i s'au înfăţoşat un nou document şi anume actul din 6940 Ghenarie 20 a Domnului Ioan Vlad Turzo Vv., singur stăpânitor a Ţării Româneşti, iar de cea parte de Carpaţi herţog al Amlaşului şi Făgăraşului, *actul donaţional prin care* etc.", apropie acest document de diploma lui Apaffy din 24 Fevruarie 1679. Apoi plecând dela faptul că, în această de pe urmă diplomă, Ilie Sturdza se numeşte Leuşanu, vederat s'au lămurit că acest din urmă se trage tot din arborea lui Vlad Turdzo Voevod, care cu 410 ani mai înainte, dăruind *Şesurile Leuşâni*, adică partea moşiei după care se titulă atunci această familie în Transilvania, şi care după trecere de 248 ani, Prinţul Apaffy încă le păstrează acest predicat, numind pe Vornicul Ilie Sturdza Leuşanu"...

Apoi, se mai întemeiază pentru a dovedi identitatea celor două familii pe asămănarea stemelor lor: familia Turzo având, pe scutul împărţit în trei „în partea de sus o jumătate de leu încoronat, spre dreapta întins, ca spre alergare, cu limba scoasă şi cu coada cârligată, iar în partea de jos se află alăturea doui trandafiri, iar al treilea, la mijloc, sub dânşii, preste aceste din coroană, asemenea se vede un leu". Temeiurile de mai sus le par îndestulătoare pentru a conchide la identitatea desăvârşită.

Această argumentare este prea copilărească pentru ca să-mi dau osteneala s'o combat: ea cade dela sine. Observ numai că plăsmuitorul care a introdus după prima menţiune a numelui lui Ilie Sturdza în diplomă, cuvântul de Leusény era foarte nedibace, inserând pe acest cuvânt de Leusény în loc de acel de Lovistyen ce se afla în documentul dela 1432. Am arătat mai sus că numele uneia din posesiunile donate la 1432 fraţilor Boer era Sescioru Lovistei şi nu Sescioru Leuşâni. Dacă Apatzy ar fi crezut că familia Sturdza avuse vreodată drepturi asupra acelui sat, i-ar fi dat, în diploma sa latinească, predicatul de *Lovistyen* şi nu cel necunoscut de *Leuşény*.

Naşte acum întrebarea: cine este autorul plăsmuirii, care de astă dată s'a făptuit fără îndoială în Iaşi? Boerii membri ai comisiei, atât cei trei Sturdzişti cât şi Neculcea erau oameni de o cinste împinsă până la exagerarea scrupulului, bănuiala nici nu-i poate atinge. Asachi trece drept om onorabil, dar nu ştiu dacă onorabilitatea lui era în stare să reziste ispitei de a comite o fraudă nu tocmai mare şi care, la urma urmei nu păgubia pe nimeni, când, prin săvârşirea ei, bănuia că ar face Domnului o plăcere simţitoare. Mi se pare că autorul plăsmuirii trebue căutat în Arhiva Statului din Iaşi.

La începutul lui Martie 1842 Comisia termină lucrarea şi adresă Domnitorului o lungă anaforă prin care conchidea la identitatea familiilor Turzo şi Sturdza, şi apoi expunea întreaga curgere a neamului.

Intâia parte a acestei expuneri, acea privitoare la epoca dintre 1495 şi 1623, este, precum voiu dovedi, plină de greşeli şi, dat fiind micul număr de documente cunoscute atunci precum şi lipsa de spirit critic a autorilor ei, nici nu putea să fie altfel. Iar pentru epoca dela 1623 până la 1842, ei dispunând de un număr însemnat de acte, lucrarea alcătuită pe temeiul lor este pe atât de conştiinţioasă şi sigură pe cât de completă.

Pe baza acestei expuneri s'a alcătuit arborele genealogic care se află la sfârşitul dosarului.

Lucrarea comisiei fu trimisă de Domn Obşteştei Obişnuite Adunări spre a o încredinţa şi, după îndeplinirea acestei formalităţi, sancţionată prin hrisovul Domnesc No. 44 din 1 Maiu 1842.

Continuarea în No. viitor.

RADU ROSETTI

Au apărut **Citiţi**
CURIOZITĂŢI DIN CHINA ŞI JAPONIA
Extraordinarele povestiri ale unui Român care a cutreerat trei ani această lume exotică!
Un volum format mare, cu minunate ilustraţiuni în culori. Preţul 40 lei.
La toate librăriile, depozitele şi chioşcurile de ziare.

Finanțele Kuti

Contribuțiunile directe subt formă de banane și mandarine nu erau satisfăcătoare. Movili de smochine se acreau în jurul Palatului președintelui guvernator, Rege de Kuti, Butcubu. Mocirla portocalelor stricate, cu catifelări albastre și verzi pe cojile stacojii, influențase terenul pe câteva hectare și galoșii noștri se îngropau în zmârcuri stagnante de oranjadă.

— Trebue să găsim o „modalitate", ziseră miniștrii mei de finanțe, pe baza principiului nostru constituțional: „Așa nu mai merge". Și am emis o lună de zile concepții *(avralia)* și am examinat ipoteze *(sazalia)*. Lia în Kuti, e marca nominativului plural nearticulat, forma articulată fiind pentru aceste două cuvinte *avraliali* și *sazaliali*, genetivul luând prefixul *baba*, cu singularul *bibi*.

Am introdus, așa dară, moneta, care pe Kuti se numește *Kanci*. Ca să căpătăm, la un popor, care nu cunoștea nici bronzul, nici cositorul, nici industria turnătoriei, parale, începutul trebuia exprimat într'o valoare curentă, recunoscută în toate continentele. Ne-am gândit șase luni și am găsit. Scoțându-mi busola, pe care o aveam incrustată în binoclul meu prismatic, am căutat Sudul, unde știam că se găsesc minele de diamant ale Burilor, în luptă, în epoca aceia, cu Englezii. Indigenii ne-au venit într'ajutor, indicându-ne două ape subterane paralele, care răspundeau, fără să fie cunoscute, în mijlocul țării Burilor. Aceste râuri se bucurau de o facultate curioasă de balansare, amândouă fiind totuș două aspecte ale unui aceluiaș curs de apă: până în Buria, apa mergea de sus în jos, iar din Buria, unde ieșea din pământ la lumina zilei, descriind o curbă, o lua de-a'ndaratele, iarăș pe subt pământ.

Undele curgeau printr'un tunel, în care o luntre se putea ușor angaja cu luntrașul în picioare. Situație ideală! Blocați din toate părțile, Burii sufereau de lipsa fructelor și bananelor. Am încărcat în două luntrii, care făceau naveta *(hodibu)* între cele două puncte, încet-încet, toate contribuțiile directe și am luat în schimb, bolovani de diamant. Prima dificultate era învinsă; mai rămânea cea de-a doua. La întoarcere, rîul trecea prin lagărul englezesc. Cu urechia am cercetat unde putea să fie păretele bolții mai subțire și, odată, am descoperit și o crăpătură fericită, prin care puturăm vedea tot ce se petrecea la Englezi, fără să fim văzuți.

Ne-am așezat în dreptul plezniturii și am strigat:

— Ho! Aho! Oha!, încolțind barca într'un ungher — și am introdus o curea

Puține clipe după aceia, Englezii au apucat de vârful curelii și au tras încet. Am tras și noi încet, înapoi. Apoi au tras și ei din nou, stabilind între noi un sistem de telegrafie. Când și-au pus ochii și auzul de-asupra crăpăturii, noi am întrebat:

— Diamont? (adică: vreți diamante?). Și ei ne-au răspuns, evident:

— Yes, yes, de repetate ori. — Noi am zis:

— Diamont?... Pound!... (adică: voi vreți diamante dar și noi vrem lire sterline).

— Wonderful! răspunseră Englezii (adică: splendidă împrejurare).

Și făcurăm schimbul, noi vârîndu-le diamante și ei vârîndu-ne lire sterilne. Tezaurul Kuti s'a umplut considerabil, vânzarea pe întuneric a diamantelor durând vreme îndelungată. Noi și adoptaserăm o tactică de Stat și o diplomație, pe de o parte vânzându-ne fructele la Buri și pe de altă parte informând Burii de toate pregătirile engleze, observate prin crăpătura bolții râului Topi-Pito, adică râul care scoboară și urcă. Pot să fac o spovedanie senzațională, astăzi, când nu mai există primejdie și când Burii trăiesc frățește cu Albionii: numai mulțumită Kuților în organizare, războiul a fost greu și Burii au rezistat cât au rezistat.

A doua față a problemei financiare. Trebuia găsită corespondența internațională dintre banane și franci. Câte banane la un franc? Câte mandarine la lira sterlină? Și ca să le putem lua francii și nu roșcovele și smochinele, trebuia să-i facem pe Kuți posesori de franci, de șilingi, de lire și de dolari.

Atunci am inventat cobilița, adică bățul curbat, care pus pe umeri și încărcat la capete cu ciorchini de banane, se cumpănea pe spinarea negutătorului. Am pus 50 de cobilițe pe cincizeci de spinări de Kuți și i-am expediat pe Kuți cu un consemn, în 50 de direcții, în afară de Kuta. Dacă se întâlneau cu un om, ei trebuiau să strige: Banane! Banane!.

In prima săptămână am pierdut 42 de Kuți și am câștigat câteva lire sterline, întorcându-se acasă numai opt. Șapte Kuți fuseseră mâncați de pantere sau supți de șarpele boa constrictor, care strângând pe om îl deșartă de suflet și măruntaie ca un tub de cremă de ras. Alți cinci Kuți s'au întors după două săptămâni, din regiuni mai depărtate, aducând monedă franțuzească. După doi ani s'a mai întors unul, care stabilise tocmai în vechea Cartagină o filială de portocale și venea acum cu o caravană de cămile ca să-și aprovizioneze stațiunea cu fructe. El se și căsătorise cu 3 Algeriene și șase Marocane, fiice de regi de triburi și devenise bogat. Bietul Țin-Țotba! — așa îl chema — el a introdus în Kuti rachiul și tot el a fost primul importator al cârnaților împărechiați, doi câte doi, consumați cu hrean, care imită în carne tocată și piele, bananele din Kuti.

Am stabilit valoarea kilogramului de banane la 130 lei și pe acest criteriu internațional am putut introduce reforma financiară, atât de binefăcătoare în Europa și în cele două Americi, și am incasat impozitele cu regularitate. Primul buget a dat un excedent de trei ori mai mare decât bugetul, ceiace ne-a determinat, pentru binele colectiv, să dublăm în anul următor impozitele. Al treilea buget fiind deficitar, am sporit, pentru aceleași motive de ordin social, de patru ori impozitul.

De fapt nu era un impozit, un singur impozit, ci un total de impozite care devenea singur după ce am adunat 18 impozite divizionare. Un singur impozit și atât. ar fi fost poate comod, dacă vrei, însă nu uita că eu eram creatorul în materie de finanțe și eram dator să demonstrez că sunt inteligent și complicat. Orice naiv ar fi putut să stabilească un impozit, care să fie plătit o dată: arta financiarului și a omului politic e mai vastă: contribuabilul Kuti fiind obligat să-l plătească de mai multe ori, plătindu-l totuș, principial una singură dată.

Impozitul Kuti se stabilea anual. Insul Kuti era chemat la Percepție, unde figura în acelaș timp Siguranța și Jandarmeria. Intâi, i se aducea la cunoștință că deși cetățean, el era un bandit, toți cetățenii unui Stat fiind prin definiție bandiți, împotriva cărora se apără Statul, acesta având căderea, în vederea de a se putea apăra, să provoace. Deci Kuti era întâi bătut bine. Dacă nu-i vom putea lua altceva, cel puțin ne alegem cu atât, scrie Regulamentul, că l-am bătut. După bătaie urma declarația.

— Câte banane faci? câte mandarine? câte roșcove? câte smochine? Câte din fiecare? Kuti răspundea cu o cifră *(mehmehet)*. Autoritățile privindu-l fix, la rădăcina nasului, îl corectau:

— Prea puțin. Tu faci mandarine mai multe. Scrie! îi porunceam secretarului, de opt ori mai mult. Bun.

Kuti era impus 8 la sută la roșcove. 12 la sută la smochine. 18 la sută la mandarine. 22 la sută la banane. Primul impozit. Apoi, adunam roșcovele cu smochinele și din total mai luam 20 la sută; adunam roșcovele cu bananele și luam alți 20 la sută; adunam bananele cu roșcovele; adunam rubricele între ele, câte două o dată înainte, o dată din dărăt, o dată dela mijloc îndărăt și o dată dela mijloc înainte și la fiece operație luam câte 20 la sută. E impozitul eminamente democratic, numit progresiv. Ca să-l socotim, am înființat atâtea percepții și agenții, încât am atins cifra ideală, numărul funcționarilor devenind egal cu numărul contribuabililor.

In sfârșit, Kuti era întrebat:

— Ai copii?

Kuti răspundea:

— Să-mi trăiască, șapte.

Și cifra impozitelor totale generale era înmulțită cu șapte.

Pot să afirm că am lăsat în Kuti o amintire neștearsă și că toți membrii generației mele mă blagoslovesc și admiră opera și persoana mea un reformator, cu elogii de care nici nu doresc să îmi aduc aminte.

T. ARGHEZI

Litaniile Fecioarei

Numărul din 24 Decembrie al revistei *„Manuscrit autographe"* din Paris, publică în facsimil opera nouă a lui Armand Godoy: „Les Litanies de la Vierge". După „Le drame de la Passion" unde este glorificat Isus, Litaniile fecioarei sunt închinate Mariei. Armand Godoy a desfășurat în 47 poeme cele 47 invocații liturgice ale Litaniilor. Renunțând la poliritmia lui savantă, poetul le-a conceput în alexandrini regulați și distribuiți în două strofe de patru versuri și una din două versuri.

Iată două din aceste minunate poeme:

VIRGO FIDELIS

Vierge fidèle, afin d'être bon et fidèle
Je te promets de mettre en cage l'hirondelle
De mon espoir en lui donnant le frais gazon
De ton jardin d'amour pour unique horizon.

Au lieu du fiel qui dort dans les amours nouvelles
J'aurai le même miel sous les mêmes tonnelles;
Au lieu des baisers faux, des pleurs, des pâmoisons,
L'extase pure de tes chastes floraisons.

Vierge fidèle, afin d'être toujours fidèle
Je grefferai sur chaque myrte un asphodèle.

SEDES SAPIENTIAE

Trône de la Sagesse et de la Clairvoyance,
Sur tes piliers d'azur se brise la Science,
Et ton dais étoilé de soie et de velours
Résiste à nos péchés les plus noirs, les plus lourds.

Ce dragon terrassé sous ta base condense
Les rayons de ta Gloire et de ton Evidence,
Cette colombe en croix qui surmonte ta cour
D'anges montre aux damnés le suprême recours.

Trône de la Sagesse et de la Clairvoyance,
Sur tes piliers d'azur se brise l'Incroyance.

G. B.

Pentru comemorarea lui Virgil

Nu s'a terminat și nu se va termina niciodată cearta dintre cei vechi și moderni pentrucă, pentru cei tineri. vor fi totdeauna și bătrâni. Există totuși unii dintre cei bătrâni, care beneficiază, grație artei lor, de o tinerețe eternă și Virgiliu este unul din aceștia. Astfel se explică interesul pe care toate țările din lume îl pun pentru comemorarea lui Virgil, cu ocazia celui de al doilea mileniu al nașterii sale, care va avea loc la 15 Octombrie 1930, corespunzând anului 2683 dela întemeierea Romei.

In mod natural, comemorarea va avea o largă importanță în Italia. La Mantua, patria poetului, o reuniune internațională de savanți va ține o ședință comemorativă, iar Academia virgiliană din acest oraș va publica o bogată ediție a „Eneidei". O expoziție virgiliană va fi instalată în palatul istoric al prinților de Gonzague.

Mai mult decât alte orașe ale Italiei, Neapole rezervă o surpriză. După modelul așa zisei „promenade archéologique" din Roma, guvernul italian a amenajat la Neapole o „promenade virgilienne", care merge din Pansilippe, unde e mormântul poetului, până la capul Misène, trecând prin Pauzzoles, Baïcs și Cumes. Mormântul lui Virgiliu, care se afla într'o stare deplorabilă, a fost izolat și restaurat cu mare grijă, așa fel ca să reziste, de azi înainte, tuturor intemperiilor.

Cercetări și săpături recente, executate la Cumes, au îngăduit regăsirea peșterii Sibilei, care are aspectul unei biserici subterane tăiată în piatră, cu numeroase coridoare spre mare.

Golful Baïcs, ochiul lui Venus, cum îl numeau cei vechi, și-a descoperit și el unele comori pe care le ascundea: coloane, statui prețioase, ruini de case frumoase. Și aceste „villas" erau nenumărate. Toți Romanii bogați posedau asemenea locuințe pe acest țărm încântător: Pompeiu, Nero, Sylla, Marius, Cicero, Licinius, Crassus, Lucullus, — în locuința acestuia din urmă muri Tiberius-Caesar, care o lăsă apoi danie lui August, unde Virgiliu venea să citească Octaviei versuri evocatoare despre moartea lui Marcellus.

Capul Misène va fi deasemenea replantat cu viță, cu măslini și portocali, ca să-și recapete vechia înfățișare descrisă de Virgil. Astfel că, pelerinii din toamna viitoare vor putea să-și ia drept guide prețios numai cartea VI-a din „Eneida" lui Virgil. — *G. B.*

Mortul

de ROMULUS CIOFLEC

Se revărsase iarăși lumină de zi, cu cer curat, peste pârâul și satul Cătinei, ca peste atâtea văi și codri și sate trezite de soare în toate împrejurimile. Din drum, Fira se uita în curtea morii, la cânele morăresii, care, și ei, se uita la Fira... Dela ușa cotineții lui, Crivăț ciulea urechile înregistrând ivirea siluetei cunoscute — cea dintâi arătare omenească în dimineață — și cu olălăitul lui în surdină îi vorbia de departe în accente de bucurie și devotament, spontane, neprecupețite.

Rămăsese cu învățătură dela Andrei — un fel de mustră cum să poarte slujba de paznic la moară — și nici acum nu se da la cei ce intrau ori ieșiau cu măciniș. De lângă căsulia lui, de unde vedea la șură, la drum și la intrarea morii, Crivăț mârîia doar când trecea omul cu sarcina, cu teleaga ori cu carul. Ca un vătaf, care l-ar scrie pe fiecare și atât... Dacă la aceasta străinul era apucat de frică și se grăbia spre apărare, Crivăț își mai arăta scurt colții, dar nu mai mult. Il mai învățase încă: să oprească în loc caii — și când Andrei le striga numai odată „ptptrruu", el și săria înainte-le, gata să-i apuce de bot, dacă nu înțelegeau iute de vorbă. Să sară peste oiște învățase singur: il învățase bucuria când dase afară peste margine. Ii fu destul odată să-l vadă pe Andrei că atârnă clopotul mare de cioaie la capătul oiștii, — când să iasă în sat după măciniș, — că se și aruncă peste oiștea slobodă, apoi peste capătul ei, în fuga cailor, până la înălțimea botului lor. Ca la circ.

Toată nopticica Fira l-a auzit urlând... Vaierul dătător de fiori și prevestitor de rele se ridica abia peste duruitul morii, peste huietul apei ori se îneca într'însele ca șuierul vântului în tunetul prelung și în ropotul ploii de vară. Se îngânau și se legănau aproape în cumpănă aci covârșind sgomotele morii, aci misterioasa strigare aruncată spațiilor.

Ori era Andrei mort ori era aproape de sfârșit.

O scrisoare venită în sat aducea de obiceiu știri și despre alții din regiment și chiar din alte regimente. Incât destul de repede se putea afla sfârșitul oricui, fie el oricine ar fi fost.

Dacă nici Petrea, fratele ei, nici alții nu mai scriseseră de trei săptămâni despre ei înșiși și despre nimeni, nu putea fi decât un semn rău. In tăcerea aceasta dospia nenorocirea și în fiecare zi se aștepta, ca alte dăți, să țâșnească din ea vestea cea rea. Un trăsnet, să cadă aici ori dincolo. Și cu inimi strânse și cu inimi speriate lumea aștepta.

In biserică ori acasă la duhovnic, când femeile veneau pentru spovedanie ori să-i mai dea slujbe, părintele le spunea atât : să se roage fără încetare, ca să-l îmbuneze pe Dumnezeu și să-i caute lăcașul. (Ele o făceau și asta). „Dacă ți se clintește credința și nu umbli în căile Domnului, ești pierdut" — le asigura categoric și aspru părintele.

Din Duminecă în Duminecă, în straie mereu mai cernite, cu parastase mereu mai multe și mai îmbelșugate, biserica aduna în sânul ei tot mai mulți credincioși speriați și țintuiți sub amenințările zilei de mâine. Iar duhovnicul, ocupând toată ușa altarului în odăjdiile lui împărătești cu neîntrecuta lor strălucire și cuprinzând cu ochii toată turma, glăsuia sfintele învățături, mulțumit că vede, în sfârșit, toată lumea plecată spre Domnul. Din mulțimea de capete în adăpost de bolți înalte, ochi mistuiți de temerile și înfrânările cele multe cătau prigoniți, mici și nădăjduitori spre catapeteasma de aur, prin fumul des al lumânărilor însteland îmbelșugata masă.

Nicolae Gociman, ieșind din curtea lui trecuse fără vorbă pe lângă fie-sa, fiindcă, peste gardul morăresii, ea vorbea cu Crivăț. S'o vadă pe Fira vorbind cu morăreasa ori chiar cu cânele ei, nu-i plăcea. Peste voia lui și cam fără voia nevestii fata se legase să-l aștepte pe Andrei. Și mergea Gociman pe cale ca atunci când bombănea și acum bombănea în gând... Căci el, adică Gociman, n'a adunat avere nici ca să-l îmbogățească pe Andrei, nici s'o facă mâne-poimâne găzdoaie la agoniseala lui pe morăreasă. O fi el băiat bun... Să fie sănătos acolo într'ale lui, iar norocul caute-și-l în altă parte, că-i lumea mare !

A trecut înainte și nu i-a spus Firii nici un cuvânt. Să înțeleagă !

Ca o bruscă deslănțuire de bombardament, trei clopote ale bisericii își revărsară peste sat olălăitul; și el și fata, înfiorați, își făcură grabnic și cât mai mare, semnul crucii — odată cu toți câți auziseră chemarea. Iar apoi, după ce nu și-au spus nici un cuvânt, Fira se uita după taică-său, care, gătit de biserică, mergea necăjit, ușor aplecat și săpând parcă în mers, așa de i se legăna cordeaua atârnată dindărăt la pălărie. Cum mergea când bombănia.

Eșise și morăreasa în curte — brumată toată de făină pe haine și pe față și scuturându-și hainele răspândi ca o pâclă peste Crivăț, care se gudura ca și cum ar fi așteptat un semn de recunoaștere că el i-a adus pe Fira.

Morăreasa avea un vis să-i povestească. Se vedea că are un vis să-i povestească.

— Io tot crez, Firo, că până acum trei săptămâni, când o căpătat Cosmoaia carte dela bărbat, i-o apărat Dumnezeu-drăguțu. Omu ar hi pomenit.

— Și io zic...

Deoarece morăreasa aștepta ca Fira să mai zică ceva, iar Fira aștepta ea pe morăreasă, tăcură amândouă în așteptare. Huruitul pietrei cu huietul apei rămăseseră singure... Parcă începuseră abia acum să huiască. Altfel, fără ele, s'ar fi auzit vrăbiile cum săltau vioaie și gureșe pe gard ori pe șură și găinile care se țineau, ca întotdeauna, laolaltă, fără a întrerupe mulcomita și tainica lor trăncăneală.

Nu se auzia nimic.

Bătrâna își și plecase ochii în pământ negăsind cum să lege vorba și părîndu-i-se că Fira n'ar fi în totul de părere... Dar se reculese :

„Iacă eu am ghisat iară... nu știu rău o hi, ghine o hi.... Se făcea că Andrei venise acasă. Se oprise. Firo, în mijlocul curții în hainele lui cătănești... N'aș hi crezut că-i Andrei, dacă nu mi-ar hi spus ceva că ăsta-i Andrei în ghis.-Frumos ca un fecior de împărat din icoane !... Fiindcă el sta locului și nu căta măcar către ușa morii, zic: „Hai înlăuntru, dragu' mamii". S'o întors pe jumătate și s'o uitat doar la mine".

Iși petrecu șorțul peste frunte și pe tâmple, să se reculeagă....

„Da, iacă un câne mare iese din șură, — un câne străin — și se aruncă asupră-i. Aproape să-l muște de obraz. Crivăț nu era nicăeri. Cânele a luat-o apoi iară către șură, iar Andrei pe iaz la vale".

Acum morăreasa sta mută cu ochii spânzurați de ochii Firii: Să-i tâlmăcească visul.

„Petrea al nostru nu ne-o scris încă și mai de mult" — zise Fira ca un fel de mângâiere pentru morăreasă, dar cu gândul rămas la Andrei și la cânele străin"... Câne să ghisezi, ghine parcă nu-i... Da' cătană, nu știu.... Cătană-i ghine !".

Dar fata rămase tot nedumerită, în vreme ce bătrâna parcă îi asculta gândul ei cel ascuns prin huietul morii și se silia să-l lămurească și în ochii ei ușor umbriți de neliniște. Bănuia ea că Fira ori nu-i în stare să-i tălmăcească visul ori, mai curând, nu vrea să-i rostească osânda de care o prevestise Dumnezeu. Biruită de îngrijorările ei îndelung îngrămădite și de gândul cel mai prezent, isbucni în lacrămi : „Nici nu știu unde e dragu mamii, ca să mă pricep încotro să mă uit când îl chem".

* * *

Vestea morții lui Andrei a venit curând după aceasta. Și din patru părți, aproape deodată. A pătruns ca fulgerul în toate casele și chiar în unele sate apropiate, pe unde Andrei se făcuse cunoscut cu umblatul după măciniș. Căci, cum el călcase toate pragurile, îl știau până și copiii mititei. Cu fiecare făptură omenească schimbase o vorbă, o privire măcar, ori îi aruncase o glumă. De aceia, la ultimul colindat după măciniș — când se gândise să lase maică-sa pe o săptămână-două de lucru — toți îl petrecuseră cu o vorbă, toți îl îmbiaseră și îmbărbătaseră; ba unele făpturi mai slabe șterseseră pe furiș o lacrimă.

Luând în mână scrisoarea frățâne-său, Fira se simțise dintru'ntâi ușurată: Vra-să-zică trăia Petrea și debunăseamă avea să-i scrie și despre Andrei, care, debunăseamă, trăia și el. Și numai după ce a cetit închinăciunile către rude și prieteni, a scos un țipet ca sugrumată — când numele mortului i s'a frânt în graiu. Gocimăniței îi rămase și ei gura pe jumătate deschisă, mută, în vreme ce fata își întorsese fața să-și ascundă ochii. Gociman doar, ca bărbat, mai într'un târziu, rupsese tăcerea: „Săracu... Săracu Andrei... Săracu băiat", adăogând aceleaș vorbe pentru a treia oară și simțindu-se înduioșat de propria lui vorbă — și încă mai mult decât își închipuia să i se întâmple față de un fecior străin, care, cu adevărat, nu căta răul nimănui și nici lui nu i-l căutase....

Dar acum, după ce era mort, se mai gândi pe de-altă parte și așa: Petrea este încă teafăr, că scrie cu mâna lui... Dar totodată sorții lui de scăpare s'au mai înmulțit. Căci au să moară, să zicem, atâția și atâția din fiecare sat și au să scape atâția și atâția... Iar Fira și ea, are să-și găsească norocul după potriva ei... „Săracu Andrei..."

La vorbele compătimitoare ale bărbatului ochii Gocimăniței erau încă plini de lacrimi — și căutând prin pânza lor după scrisoare, o luă în mână. Carte nu știa, dar scrisorile băiatului toate le lua în mână.

Când veneau asemenea știri despre morți ori și numai despre răniți, se stârnia vâlvă în tot satul. Prin case, pe uliți ori pe la porți era vorba numai de evenimentul cel nou. Iși reprezentau drama, confruntau variantele povestirilor, se sfătuiau cu îndoială, cu mirare, cu o teamă comună. Și fiecare își îndrepta gândul smerit spre Cel Atotputernic, ca să nu-și lase biciul să cadă și asupră-i... Doar femeile mai ușor copleșite și mai slabe de gură, scăpau câte-o frântură de blestem. Repede însă își luau seama și ele și se băteau peste gura vinovată, rugându-se de iertare și asigurând în gând pe Dumnezeu că nu li s'a clintit credința nici în îndurarea nici în puterea lui a Milostivului, care le-a făcut și le face toate: împărățiile ca și rânduielile, pe care tot El a pus stăpâni să le poarte — fiește-care la rândul lui cu cinstea și puterea tot mai mică, așa cum se pomenește și la ieșirea cu sfintele daruri: întâi împăratul cu sfetnicii și ostașii lui, cu vlădicii lui, cu călugării și preoții și la urmă de tot credincioșii. Dar rămâneau femeile față în față cu guri întredeschise mute, cătând pieziș mai la o parte, cu palme noduroase pe obraz, cu un amestec de groază, de respect și de mirare neputincioasă în ochii prostiți.

Scrisorile cu așa vești treceau prin multe mâni: pe la rude, pe la prieteni și chiar pe la neprieteni, până ce ce întorceau de unde plecaseră, să-și ia locul după oglindă. Iar după ce se mistuia în acest chip o nenorocire, lumea aștepta alta.

Cu vestea morții lui Andrei, însă, lumea s'a turburat mai mult și s'a liniștit mai greu.Și nu numai fiindcă știrea venise în vre-o patru scrisori și cu mai multe amănunte decât la alții... Adevărat este, de altfel, că dacă cei din Cătina ar fi putut să vadă și să audă, — ori să li se zugrăvească mai amănunțit în scrisori, — cum muriseră în tină, în ger ori în arșiță și alții, fulgerați de gloanțe ori de șrapnele, cu creerii și mădularele aruncate (ca picioarele lui Andrei) peste două lanuri, departe de trunchiul care striga după mamă, atunci ar fi purtat în minte îndelung nu numai pe Andrei, ci deopotrivă pe toți cei măcelăriți. Ori poate că dela o vreme ar fi trebuit să ajungă deopotrivă de nesimțitori la orice năpaste ce nu venea asupră-le.

Că Andrei căzuse deci astfel — anume în cea dintâie Sâmbătă după Rusalii și în marginea unor ovese, n'avea de ce să stârnească cine știe ce svon și turburare între cei din Cătina, dacă n'ar mai fi fost încă ceva: După o săptămână dela venirea scrisorilor, morăreasa încă nu știa nimic de moartea fecioru-său. Cum plănuiseră s'o ia cu meșteșug și s'o pregătească spre a putea îndura osânda, oamenii se tot sfătuiau și puneau la cale. Se sfătuiau cine și cum — și nu mai ajungeau să ia o hotărîre cine să ducă morăresii vestea. Să fie un bărbat tare de inimă ori mai bine o femeie cu inima mai slabă, dar să știe s'o mângâie și chiar să plângă cu ea?!... Bărbații erau pentru bărbat, femeile pentru femeie.

Bărbat se cădea — și hotărîră pe cumătrul morăresii, pe Obadă, care și trebuia să se grăbească, ca să nu alunece morăreasa la îndoieli, cum vedea toată lumea acum mai scumpă la vorbă. Ba pe Gocimănești îi simțise chiar ocolind-o... Și zadarnic se desvinovăți Gocimănița și pe ea însăși și pe Fira, că n'o ocolesc, dar că sunt și ele întristate, fiindu-le teamă pentru viața lui Petrea — după ce n'a mai scris și el de mult.... Morăreasa se simți, totuși, vătămată și-i dăduse să știe Gocimăniței

(Continuare în pagina VI-a)

prin alţii că ei nu trebuie să-i poarte duşmănie nimeni, că Andrei şi-o găsi el noroc pe lume şi n'are să aducă supărare nimănui...

Şi iată că teama pentru moartea lui Petrea al lor în loc s'o deprindă cu gândul morţii lui Andrei, o îndepărta încă mai mult...

Gociman fu fulgerat de un gând şi sub stăpânirea lui şi rămase. Inainte de culcare, ieşind ca de obiceiu să-şi vadă vitişoarele, se opri şovăitor în uşă:

— Tu, muiere! Să nu hie într'un ceas rău vorba ta cu moartea lui Petrea al nostru...

— Du-te, nu mai grăi prostii! — isbucni femeia străbătută de un fior.

— Ghine, ghine!...

Se mai auzi de afară: „Ghine, muiere ghine..."

— Auzi tu vorbă! continuă Gocimăniţa, ca şi cum el ar mai fi fost faţă, iar Fira n'ar fi fost, dar anume ca să vadă ce gândeşte fata la vorba bărbatului.

— Şi mie mi-e frică, maică — îngână Fira cu îndoială şi cu glasul scăzut... Să ferească Dumnezeu.

Bătrâna rămase cu ochii prostiţi, pironiţi în ochii ei, apoi lăsă să-i cadă — şi se încinse în odae un gol de tăcere grea, încercuită de huietul de departe al morii. Iar după culcare toţi trei, cu gândurile pironite asupra aceluiaş lucru — ca din nişte proiectoare fără lumină văzută, — veghiau împreună, simţindu-se unul pe altul, cum gândesc şi respiră dar fără să-şi spună vre-o vorbă ca altă-dată...

* * *

Obadă intrase la morăreasă ca omul care nu mai are de-acum altă scăpare: ruşine îi era de oameni să mai întârzie şi teamă pentru cumătră să nu prindă cumva vestea cu totul nepregătită dela vreun om străin de sat, care ar socoti moartea lui Andrei ca un lucru ştiut de toată lumea. Cei eşiţi dela vecernie îl petrecuseră din ochi, cum mergea hodorogind cu cismele lui de duminecit; până ce a intrat pe poartă scărpinându-se după ceafă, cum îi era năravul la necaz şi la cumpene. Dela oarecare distanţă câţiva copii chiar îl întovărăşiseră până aproape de poarta morăresii, cu ochii plini de mută admiraţie pentru un nănaş care, dacă a botezat un băiat ce moare în bătaie, face ce face Obadă...

Rămas faţă în faţă cu morăreasa care-l poftise să şadă după masă, Obadă îşi purtă ochii încurcaţi tot mai la o parte din calea ochilor ei, la fereastră, la o icoană, la toate lucrurile din casă, parcă ar fi fost pus să le socotiască. Ar fi vrut să poată să strige el din gura morăresii: „Ştiu că-i mort, cumetre, ştiu!...", iar el să se îndoiască că Andrei e mort... Că se mai întâmplă şi aşa: să vie încunoştiinţare, un svon de unul că e mort, dar să nu fie... Poate şi să fie, poate şi să nu fie... Şi s'o mângâie ca şi când ar fi. Ii huia în urechi apa dela scoc, silită să-şi schimbe drumul când e împiedicată să cadă asupra roţii, iar moara stă... Un aşa huiet acum îl întărita ca un roiu ce bâzâie în urechi. Şi în faţa rachiului şi a pânii, care îl aşteptau pe masă şi îl zăpăceau, îşi freca fruntea cu podul palmei. Şi-o freca fiindcă nu mai ştia ce să zică şi nu vrea să-i mai spuie pentru a treia oară că-şi duce porcii la târg, că-s frumoase cucuruzele în tot hotarul, că la el şi săcara-i bună...

— Apoi, Dumnezeu-drăguţu să ne aibă în pace cumetre şi....

— Dumnezeu să te-auză, cumătră — o întrerupe Obadă apropiindu-şi paharul de gură şi ca să bea şi morăreasa. Să ne mângâie Dumnezeu drăguţu pe toţi şi să ne dea putere să le putem purta toate...

— Să te-auză Dumnezeu-Sfântu, cumetre, şi să puie pace...

Fiindcă lui Obadă buzele îi cam tremurau când să bea şi ochii îi luceau în lumina potolită a amurgului, ea se simţi pe o clipă stingherită. Induioşată de duioşia şi mila lui — căci în bătaie pe nimeni nu avea — bătrâna continuă totuşi, mâna cu paharul şovăindu-i în drumul spre gură, dar strigând mai tare, crescendo, ca să deosebiască Obadă închinarea pentru el de închinările celelalte: „...şi să vă ţie casa şi ghitele...*şi să vă dea sănătate să vă puteţi creşte copchii! şi să-mi cununaţi băiatu, cumetre!!"* — se grăbi ea să ţipe sfârşitul văzând că Obadă stă iar gata să-i taie vorba şi să mai spuie şi el...

Dar el nu mai zise nimic... Şi amândoi lăcrămau.

Induioşată de aşa simţire la un bărbat, pe femeie o podidi apoi plânsul. Iar când se făcu tăcere grea între dânşii, tot ea o rupse îngânând mulcomit în vreme ce-şi svânta ochii, cum fac femeile după plânsul pentru un copil ce nu e de faţă, dar cu aşa glas, ca şi cum i-ar grăi lui: „Dragu' mamii..."

Dar cu gândul la bătaie ea luă vorba tot despre bătaie, ca să mai afle ceva dela cumătru-său, care, ca bărbat, trebuia să ştie. Obadă însă, rămas pe o clipă zăpăcit, se reculese şi se ridică, trezit parcă dintr'un vis — şi cu tot îndemnul ei, nu se lăsă. Că-l aşteptau acasă treburile de seară în gospodărie... Ceva însă tot trebuia să spuie — şi fiindcă de-acum îi era tot una ce avea să spuie, zise, cu căutătura aiurită, ca a unui câne de cei turbaţi şi pe un ton de comunicat de mare cartier general: „Bătaia, cumătră, curge tot înainte şi duşmanu se retrage". Inţelegând apoi că nu spusese nimic pentru ea, mai zise încă ceva, de care era şi mai puţin încredinţat: „Da' io zic că mult de-acum nu mai ţine".

Numai după ce ieşi pe poartă, puse asupră-i stăpânire, cu adevărat, gândul că el, Obadă, e un om slab. Şi, cu privirea când plecată când şovăitoare, iuţi paşii pe lângă Fira. O luă întins pe uliţă, petrecut de ochii umezi ai cumetrei, pe când fata lui Gociman se grăbi spre morăreasă dând mut drumul lacrimilor. Biruită de suspine o tot cuprindea cu braţele şi o sprijinea ca pe un bolnav şi tot căuta vorbe... Până ce femeia, ca fulgerată în inimă, prinse a scoate vaiete rari, ca în cadenţă, parcă şi-ar fi tot luat suflet... Apoi, ca şi cum ar fi fost biruit un zăgaz, din gura ei prinseră să curgă blesteme dintre acelea ce înfioară şi cutremură. Tresărind, cu ochi mari, Fira simţia căzându-i, ca nişte lovituri de maiu pe inimă, vorbele asvârlite Cerului şi oamenilor de un glas detunător şi învierşunat de bătrână. Apoi isbucnirile de mânie, în amestec de vaiet şi blestem, continuară înăbuşite dinăuntrul morii, unde femeia se pierduse cu întunericul...

Neputincioasă, afară, simţia Fira îmbrăcămintea atârnându-i greu pe trup şi străină, iar mărgelele pe gât reci. Prin ceva ce, acum pentru întâia-oară, simţia că o încercuieşte, mintea ei aţâţată încerca să răsbată şi tot atunci simţia că se clatină în puterile ei.

Credea acum, cu adevărat, că undeva murise Andrei, aşa cum credea că o chemase pe maică-sa şi i se arătase în vis; aşa cum vedea noaptea crescând şi lăsându-se de pretutindeni, cu taina şi cu pacea ei, peste huietul morii mereu înteţindu-l... Căci, grăbit, venia deacum întunericul şi pe vale şi se revărsa şi din crâng şi din adăposturile livezilor, târând şi aninând fină ţesătură de umbre prin răchiţi şi prin arinii de pe iaz. Se aprindeau sus rânduri şi rânduri de stele tot împrăştiindu-se către apus, rânduri şi rânduri de grăunţe de argint vânturat pe tărie.

Fira, prinsă pe o clipă în vârtejul de răsvrătire al morăresii, se reculese însă repede, ca să nu apuce a-l mânia pe Dumnezeu — şi, în singurătatea nopţii, Il şi rugase să nu-şi întoarcă faţa dela Petrea, iar pe ea să n'o osândească pentru rătăcire... Pe pragul tinzii lor, însă, bătrânii şedeau singuri, tăcuţi, tot mai greu copleşiţi de presimţiri, cu vaierele morăresii vuindu-le încă în urechi, cu ochii speriaţi şi prostiţi, pierduţi aşa în noapte. Tăceau nevolnici cu gândurile — înfiorate de groază — la Atotputernicul şi la loviturile lui neaşteptate. Şi-şi ascultau răsuflările scăzute încă, sperând să-l îmbuneze şi cu aceasta.

ROMULUS CIOFLEC

„Aş vrea să ştiu"

I. VINEŞ, Focşani.

Cine a inventat paraşuta?

Prima idee a paraşutei îi revine lui Leonardo da Vinci, ca de altfel multe din principiile fundamentale ale technicei sborului care au condus în cele din urmă la realizarea aeroplanului.

Realizarea paraşutei i se datoreşte francezului Lenormand. Acesta şi-a dat drumul în 1783 la Montpellier din înălţimea unui turn, ţinând în mână un soi de umbrelă deschisă.

Incercarea a reuşit complect. Incurajat de acest succes, Lenormand construi o paraşută conică cu care Jacques Garnetin şi-a dat drumul la pământ, la Paris, dintr'un balon ridicat la o înălţime de 1000 m.

F. IONESCU OLT, Piatra Olt.

a) **In ce constă boala somnului?**

Boala somnului sau „Encefalita letargică", răspândită în special la Negrii din Africa şi mult mai rară în Europa, se manifestă prin următoarele simptome curioase:

Persoana atinsă de această afecţiune doarme la orice oră şi cu toate sforţările de a rezista, somnolenţa se accentuează, somnul devine complect şi bolnavul moare în cele din urmă.

Boala somnului este datorită unui protozoar care se desvoltă în lichidul cefalo-rahidian, fiind în general introdus în sânge de o anumită muscă înrudită cu musca ţeţe.

b) **Care-s principiile politice ale lui Machiavel şi ce se înţelege prin machiavelism?**

Machiavel, om de stat şi scriitor istoric italian (1469—1527) şi-a expus principiile sale politice de guvernare în opera rămasă celebră „Il Principe", dedicată lui Lorenzo de Medici şi în care îşi propune să indice metodele şi mijloacele cele mai adecvate, recomandabile unui prinţ, pentru a-şi menţine puterea şi autoritatea în statul său şi eventual pentru întemeierea unui nou principat. Principiul general de conducere se poate rezuma în formula jezuită: „Scopul scuză mijloacele".

După Machiavel, un conducător de stat nu trebue să se lase călăuzit în acţiunea sa de guvernare de scrupule morale, ci numai de consideraţiuni exclusiv politice.

In mod absolut deschis, autorul expune diferitele mijloace pentru realizarea acestui scop între care fireşte nu lipsesc nici cruzimea, nici abjurarea cuvântului dat, etc. Politica unui Cezar Borgia şi a unui Alexandru VI sunt exemple edificative în această direcţie. Din această cauză „machiavelism" a devenit în limbajul curent sinonim cu o conduită în care se calcă legile moralei.

Totuş, ar fi nedrept să-i reproşăm lui Machiavel spiritul operei sale, acuzându-l de imoralitate. Scriitorul florentin, dealtfel însufleţit de un cald patriotism, n'a făcut altceva decât să fixeze în scris procedeele de guvernare practicate în vremea lui de principii italieni, şi care îi apăreau ca cele mai potrivite pentru propăşirea şi independenţa ţării lui.

B. WEINRAUCH, Galaţi.

Cum s'ar putea clasa din punct de vedere literar diferitele capitole din biblie?

Biblia fiind o reuniune de foarte numeroase creaţiuni literare şi filozofice, scrise de diverşi autori şi în diverse epoci, este natural ca textul ei să apară ca aparţinând la genuri literare din cele mai deosebite. Astfel, mărginindu-ne la vechiul testament, întâlnim în biblie **naraţiuni** (Geneza, Istoria Evreilor până la Iosua, Cartea lui Josua, Judecătorii, Regii, etc.), **episoade anecdotice** (Ruth, Esdras, Tobia, Judith, Esther), capitole de **filozofie morală** (Proverbele lui Salomon, Eclesiastul etc), **poeme lirice** (Psalmii, profeţii, Cântarea cântărilor, etc.

Cronica Şahului

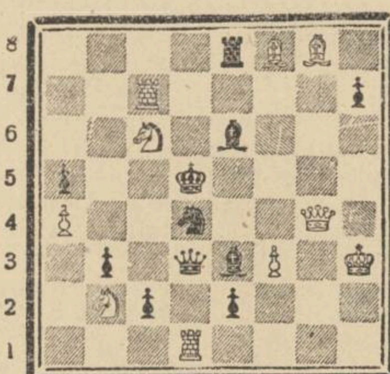
PROBLEMA No. 268

de **A. Mari**, Genua.

(„Magyar Sakkvilag" 1928)

Negru (11 figuri)

Rd5, Dd3, Té8, Cd4. Né3 şi é6, Pa5, b3, c2, é2 şi h7.

Alb (10 figuri)

Rh3, Dg4, Tc7 şi d1, Cb2 şi c6, Nf8 şi g8, Pa4 şi f3.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 115

Jucată în concursul internaţional din San Remo în ziua de 18 Ianuarie 1930.

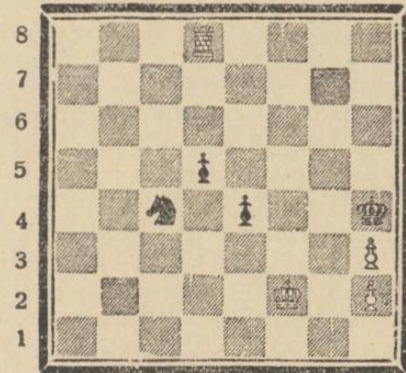
Alb : E. Bogoljubov **Negru : A. Rubinstein**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. Cg1—f3, Cg8—f6; 3. c2—c4, é7—é6; 4. Nc1—g5, Cb8—d7; 5. é2—é3, Nf8—é7; 6. Cb1—c3, O—O; 7. Ta1—c1, Tf8—é8; 8. a2—a3, a7—a6 9. c4×d5, é6×d5; 10. Nf1—d3, c7—c6; 11. O—O, Cd7—f8; 12. Dd1—c2, Cf6—h5, 13. Ng5×é7, Dd8×é7; 14. b2—b4, Nc8—é6; 15. Dc2—b2, Ta8—d8; 16. a3—a4, g7—g5; această încercare din partea lui Rubinstein constitue o greşeală strategică. Principial nu se atacă o poziţie neslăbită cu riscul slăbirii poziţiei regelui propriu. E foarte instructiv cum albele ştiu să obţie un avantaj pe aripa damei. 17. b4—b5, a6×b5; 18. a4×b5, g5—g4; 19. Cf3—d2, Né6—c8; 20. Tf1—é1, f7—f5; 21. Cc3—a2, Td8—d6; 22. b5×c6, b7×c6; 23. Db1—b6, Nc8—d7; 24. Ca2—b4, Ch5—f6; 25. Tc1—c2, Cf6—é4; 26. Nd3×é4, f5×é4; 27. Té1—c1, Dé7—f6; 28. Db6—b7, Té8—é7; 29. Db7—a8, Té7—f7; 30. Cd2—f1, h7—h5, cine a zis „a", trebue să zică şi „b"; deci atac cu orice preţ! 31. Cf1—g3, h5—h4; 32. Cg3—h5, Df6—g5; 33. Da8—b8, Tf6—h6; 34. Ch5—f4, g4—g3; 35. Cb4×c6, g3×f2+; 36. Rg1×f2, Nd7×c6; 37. Tc2×c6, Th6×c6; 38. Tc1×c6, h4—h3; 39. g2 × h3!, Dg5 — h5 ; 40. Rf2 — é1!, Dh5 — f3 ; 41. Tc6—g6+, Rg8—h7; 42. Tg6—g3, Df3—h1+; 43. Ré1—d2, Dh1—a1; 44. Db8—c8, Da1—a2+; 45. Ré2—d1, Da2—a1+; 46. Ré1—é2, Da1—b2+; 47. Ré2—f1, Cf8—g6; 48. Dc8—g4, ar fi fost poate mai bine T×g6 urmat de un final de dame cu pioni cu avantaj sigur pentru alb. Bogoljubov, evitând aceasta, se lasă antrenat într'un joc mult mai dificil, 48...., Tf×f4+!, 49. é3×f4, Db2—c1+; 50. Rf1—f2, Dc1—d2+; 51. Rf2—g1, Dd2—c1+; 52. Rg1—f2, Dc1—d2+; 53. Dg4—é2, Dd2×d4; 54. Dé2—é3, Dd4—b2+; 55. Rf2—f1, Db2—a1+; 56. Rf1—é2, Da1—b2+; 57. Ré2—d1, Db2—b1+; 58. Dé3—c1, Db1×c1+ ; Rubinstein, în lipsă de timp, schimbă damele şi ajunge într'o poziţie pierdută. Mai bine ar fi fost pentru negru să păstreze dama, obţinând încă o mică şansă de a face remis. 59. Rd1×c1, Cg6×f4; 60. Tg3—g4, Cf4—é6; 61. Rc1—d2, Rh7—h6; 62. Rd2—é2, Rh6—h5; 63. Tg4—g8, Rh5—h4; 64. Tg8—g6, Cé6—c7; 65. Tg6—c6, Cc7—é8; 66. Tc6—c8, Cé8—d6; 67. Tc8—d8, Cd6—c4; 68. Ré2—f2!, e foarte nteresant de urmărit jocul magistral al maestrului Boglojubov în acest final. Câştigul se obţine prin mat sau câştigarea calului, iar nu prin păstrarea pionilor albi.

Poziţia partidei după a 68-a mutare a albului

Negru : Rubinstein.

Alb : Bogoljubov.

68..., Rh4×h3; 69. Td8×d5, é4—é3+; 70. Rf2—f3, Rh3×h2; 71. Td5—c5, Cc4—d2+; 72. Rf3×é3, Cd2—f1+; 73. Ré3—f2, Cf1—g3; 74. Tc5—é5!, Cg3—h1+; 75. Rf2—f3, Ch1—g3; 76. Té5—g5, Cg3—f1; 77. Rf3—f2! şi negru abandonează.

(Adnotaţii de ing. L. Loewenton).

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Curiozităţi

Un şofer fără mâini

Acum câtva timp, în faţa unei comisiuni de ziarişti, parlamentari, etc., a avut loc la Paris demonstraţia automobilistică a invalidului de război Lautins, rămas fără mâini din cauza unei explozii de granată.

In locul mâinilor el avea proteze bine fabricate, care îi permiteau să facă cele mai repezi viraje, să manipuleze şi să dea ultima viteză maşinii, strecurându-se prin strada plină de automobile.

Această demonstraţie automobilistică a avut loc ca protest, în urma refuzului de a fi admis la examenul de şofeur.

Un exemplar rar

O mânăstire bernardină din Loban — Prusia — a vândut unui colecţionar american o biblie numită „Der Hugenberg". Ea a fost editată acum 500 ani într'o sută de exemplare, din care astăzi nu se mai găsesc decât 12.

Pe lângă universitatea din Kiew s'a înfiinţat o facultate de ateism. S'au înscris 200 proletari, care vor fi instruiţi pentru propagandă antireligioasă.

Autobiografia lui Coolidge

„Cel mai tăcut om" din Lumea Nouă, fostul preşeal Statelor Unite, Calvin Coolidge, şi-a scos la lumină autobiografia.

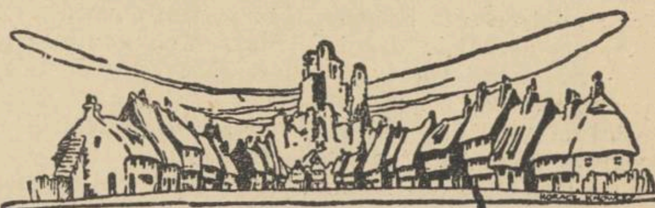
Conform firii sale, cartea e foarte laconică. Autobiografia seamănă cu un proces verbal.

Despre dânsul, el spune că e „sută la sută american".

Autocaracteristica-i sună astfel: „Nu sunt înzestrat cu o intuiţie vastă. Mă orientez într'o problemă numai după ce am învăţat-o pe din afară. Am înaintat lent, dar am citit mult şi pot asculta necazurile oamenilor".

In stilul acesta lapidar e scrisă toată cartea. Două fraze numai fac excepţie.

Vorbind de moartea fiului său, Coolidge adaugă spontan: „După moartea lui, a mai sta la putere... nu mai aveam nici un rost", — iar atunci când aminteşte de soţia sa, el spune: „In decursul unui sfert de secol, ea suferea din cauza defectelor mele, în schimb eu mă bucuram de calităţile ei."

Ruinele Ruinelor...

Inflorea odinioară o strălucită civilizaţie pe un promontoriu de pe coasta africană a mării Mediterane, iar leagănul ei era cetatea Cartagina. Ce-a mai rămas astăzi din vechia cetate? La această întrebare d. R. Cagnot face un melancolic răspuns în cursul unui interesant articol din *„Revue des deux mondes"*, în care rezumă sforţările îndeplinite de savanţii francezi în Africa de nord pentru restabilirea unor urme şi adevăruri istorice.

Deabia îşi întinse Franţa protectoratul asupra Tunisiei şi, numaidecât, începură şi cercetările metodice a colinei Byrsa, unde se ridica Cartagina, cercetări puse sub conducerea lui Delattre şi cardinalului Lavigerie; dar din toate aceste cercetări, mărturiseşte d. Cagnot, nu posedăm asupra cetăţii Didonei şi a lui Annibal decât o „quasi ignoranţă". Şi n'avem încă dreptul să ne mirăm:

„Ruinele oraşului punic au fost transformate deatâtea ori dela capturarea lui Scipio, de către căutătorii de pietre, mai ales în evul mediu, încât nici prezentul nici viitorul nu mai pot rezerva revelaţiuni prea multe: etiam perire ruinae. Pe de altă parte nu s'au descoperit nicăeri, ca în alte părţi, mari inscripţii oficiale, care să lumineze viaţa publică sau municipală a poporului. Din fericire nu aşa stau lucrurile, în ceeace priveşte viaţa intimă a Cartaginezilor, a obiceiurilor lor, a religiunii, a artei lor. Mormintele săpate de ei în colinele ce împrejmuiau oraşul, morminte cercetate în amănunt, dau asupra apusei civilizaţii învăţăminte precise. Ne-au făcut cunoscute uneltele de care se serveau în timpul vieţii, figurinele divinităţilor pe care le adorau, măsci amintitoare a chipurilor lor, bijuterii cu care se împodobeau femeile, unelte necesare bărbaţilor pentru ras, etc.; ne-au relevat costumele preoţilor şi preoteselor, ne-au arătat secretul gusturilor lor artistice, tributare popoarelor cu care aveau relaţiuni comerciale, asiatice sau greci şi egipteni".

Descoperirile acestea, fără îndoială, au reînoit ideile ce se făceau despre cartaginezi pe vremea când Flaubert îşi scrie pe „Salammbo" al său; e un rezultat. Dar că despre Cartagina însăşi, despre cetatea ei, despre palatele ei, despre uriaşele ei porţi nu mai există astăzi, decât adevărate ruine — ce subiect de meditare pentru un poet! Insuşi Cezar, după cum spune Lucain, căzu în adâncă mâhnire pe locul unde fusese vestita Troe: muriseră înseşi ruinele ruinelor... — *G. B.*

CEREŢI AZI

ALMANACHUL ZIARELOR „Adeverul" şi „DIMINEAŢA"

pe anul 1930

Un bogat, amuzant şi instructiv magazin literar, ştiinţific, cultural şi artistic.

Amintiri, schiţe, nuvele, poezii, cronici, studii semnate de cei mai eminenţi reprezentanţi ai scrisului românesc.

Un volum cu coperta artistic executată în 3 culori, 320 pagini pe hârtie velină conţinând peste 200 de minunate clişee şi 16 splendide planşe în culori,

se vinde numai cu 40 lei

La depozitari şi chioşcurile de ziare.

EXPOSIŢIE de TABLOURI

Pătraşcu, Tonitza, Ressu, Băncilă, Verona, Vermont şi alţi pictori cunoscuţi — preţuri extrem de eftine

Libraria Universala Alcalay & Co.

Calea Victoriei, 27

Cărţi şi Reviste

CEZAR PETRESCU: Calea Victoriei, roman
Bucureşti, 1930.

Nu e un singur roman în noul roman al lui Cezar Petrescu: mai multe. Procedeul lui, de data aceasta, a fost să descrie câteva existenţe, să conducă câteva destinuri în cadrul vieţii bucureştene. In „Calea Victoriei", din această pricină, nu s'ar putea găsi un erou central. Sunt mai mulţi eroi, toţi trăind cu aceiaşi intensitate, toţi descrişi pe acelaş plan, cu egală precizie şi cu egală imparţialitate. La drept vorbind adevăratul erou, personagiul central al romanului este un oraş: Bucureştii. Bucureştii trăesc în fiecare din eroii romanului, în toate personagiile, principale sau secundare; oraşul e prezent mereu, pretutindeni, pe fiecare pagină. Aceasta a fost şi intenţia autorului: să descrie influenţa diversă pe care o exercită un oraş-capitală asupra câtorva caractere şi asupra câtorva vieţi. A izbutit. A realizat o operă de artă şi un document în acelaş timp. Ca operă de artă romanul lui Cezar Petrescu este de un echilibru perfect şi de o dozare desăvârşită. Este cel mai proporţionat din toate romanele pe care le-a scris. Nimic inutil. „Intunecare", de exemplu, era, pe alocurea, prea încărcat, mai ales de discuţiile şi pledoariile personagiilor, care, deşi mereu interesante, ţineau câteodată în loc acţiunea. In „Calea Victoriei" nimic asemănător. Toate personagiile trăesc, descrise cu sobrietate şi precizie. Acţiunea este condusă cu repeziciune, intriga înodată şi desnodată fără nici-o şovăire, fără nici-o întârziere. Descripţiile sunt dozate şi nu încurcă atenţia lectorului. Este un roman făcut după cele mai bune formule ale tehnicei moderne a romanului. Poate, pe alocurea, acţiunea este cam precipitată. Asta se poate, de altfel, explica printr'o adaptare la subiect. Această precipitare este cerută de natura subiectului, de ritmul trepidant al oraşului în care se mişcă personagiile, de această grabă şi de această viteză care sunt caracteristicele esenţiale ale epocei noastre.

„Calea Victoriei" este şi un document. Totul, în acest roman, este veridic, autentic, văzut şi trăit. Un realism covârşitor. Cezar Petrescu, pentru a dovedi teza esenţială a romanului: influenţa dezastroasă a unui mare oraş, ia familia unui magistrat de provincie pe care himera capitalei îl face să se mute la Bucureşti, şi urmăreşte desagregarea ei treptată. Este istoria unei desrădăcinări, analoagă cu aceea pe care a urmărit-o odinioară Maurice Barrès în „Les déracinés", pe alt plan şi cu alte intenţii. Un alt desrădăcinat apare în roman, Ion Ozun, jurnalistul, care, venit în Bucureşti cu nobile idealuri de cinste şi muncă ajunge să şi le părăsească toate, adaptându-se, dealtfel, la mediu cu foarte multă uşurinţă şi desinvoltură. O mulţime de alte personagii circulă în „Calea Victoriei". Cezar Petrescu a trecut în revistă toată societatea bucureşteană, fără nici-o omisiune. Magistratura, politica, literatura, ziaristica, viaţa de noapte, strada, toate se perindă ca într'un film. Şi toate sunt văzute sub aspectul lor real, adică meschin, abject conrupt şi sec. Singurele personagii cinstite din roman — fiul mai mare al magistratului care e comunist şi fiica lui Sabina — au o soartă nenorocită. E foarte verosimilă această viziune a vieţii şi deloc pesimistă. Dacă ar fi fost altfel ar fi fost o situaţie excepţională. Nevoia de adevăr este satisfăcută în spiritul lectorului. E foarte verosimil ca Ion Ozun să-şi părăsească idealurile pentru ca să „ajungă" şi e foarte veridic ca Constantin Lipan, magistratul integru, să fie învins de presiunile politice şi de şantaj. O reţea de intrigi şi de interese oculte şi murdare în care chiar sufletul cel mai tare este prins şi paralizat: aceasta este stofa din care e croit romanul lui Cezar Petrescu.

Ceea ce e caracteristic la toate personagiile romanului este că nu reacţionează împotriva acestei stări de lucruri. O absenţă de revoltă într'adevăr surprinzătoare. Singurul care încearcă o revoltă, Costea Lipan comunistul — este el însuş un declasat şi un derutat; activitatea lui este ineficace şi deplasată. Un personagiu care să reacţioneze împotriva tuturor celorlalte ar fi fost binevenit. In orice caz n'ar fi fost neverosimil. Şi ar fi complectat tabloul, restabilind un echilibru.

Un echilibru de ordin moral — nu artistic. Ca realizare literară „Calea Victoriei" nu sufere de nici-o lipsă apreciabilă. Şi, în calitate de cetitori de literatură, acest lucru ne interesează în primul loc.

E curios cum doi romancieri — Cezar Petrescu şi Ionel Teodoreanu — au atacat în ultimele lor romane un subiect analog: influenţa unui oraş asupra unui caracter. La Teodoreanu Iaşul, la Cezar Petrescu Bucureştii. Rezultatul, la amândoi, este condamnarea şi afurisirea oraşului pe care îl descriu. Cu procedee esenţial diferite, cu elemente esenţial deosebite, chiar diametral opuse, au ajuns la acelaş rezultat. Apatia provincială sau zbuciumul Capitalei reduc la acelaş nivel de demoralizare pe eroii celor doi scriitori. Nu este o simplă coincidenţă. Eroii celor două romane sunt suflete fără vlagă, fără resistenţă, mediocre.

Nici Teodoreanu nici Cezar Petrescu nu le-au ales într'adins astfel. Categoria aceasta de suflete este cea mai des întâlnită în ţara şi în epoca noastră.

Este, în orice caz, o constatare plină de dureroase înţelesuri. Şi e un merit în plus pentru un roman cum e „Calea Victoriei" că provoacă această constatare.

AL. A. PHILIPPIDE

JEAN HAVLASA: „Les folles amours"
(Trad. din cehă; Calmann-Lévy, Paris)

Călător neobosit, d. Jean Havlasa şi-a petrecut o bună parte din viaţă departe de pământul ceh, fiind din ce în ce mai robit de prestigiul Extremului-Orient, prin misterul persistent al Indiilor, prin ceeace conţine mai original civilizaţia americană şi prin acel farmec curios şi infinit al arhipelagului malaesian.

D-l Jean Havlasa ne conduce cu aceste patru nuvele care compun „Les Folles Amours" către peisagiile luminoase scumpe lui Stevenson, lui Pierre Loti, lui Gauguin, lui Jack London şi a unei alte mulţimi de scriitori şi artişti, amanţi pasionaţi ai acestor paradisuri din mările sudice. Dar d. Jean Havlasa nu posedă numai gustul pitorescului, şi sentimentul culoarei unit cu cel al voluptăţii nu-i este îndeajuns. In cartea pe care o prezintă azi traducătorii francezi d. Havlasa ştie mai ales să povestească, să înfăţişeze acţiuni pe o temă totdeauna nouă: aceea a amorului şi a morţii. Acest decor unic în lume serveşte povestitorului drept cadru al ciudatului, al fantasticului; eroii lui sunt fiinţe bizare, care luptă cu atmosfera aceasta întreagă, luxuriantă dar armonioasă, până la halucinare.

Cartea d-lui Jean Havlasa este pe deantregul o încântare. Bucăţile care o compun nu se pot rezuma, subiectele nu se pot expune ca simple anecdote. Citind această carte înţelegi mai bine fascinaţia exercitată de aceste insule care dormitează ca „un colier de perle şi pietre preţioase pe sânul imens şi mişcător al oceanului". — *G. B.*

M. CARAYON: „Lope de Vega"
(Ed. Rieder, Paris)

Poet al *eului*, poet al lumii în care trăia, poet al Spaniei, — aceasta este judecata lui Michel Carayon asupra lui Lope de Vega. In producţiunile lui lirice, epice, sau dramatice Lope de Vega nu încetează niciodată a prezenta entuziasmul care-i conducea viaţa. Şi ce viaţă a fost mai sbuciumată de cât a lui şi mai bine îndreptată în sensul plăcerilor şi amorului! Nu se poate vorbi despre viaţa lui Lope de Vega, fără a se indica plăcuta fizionomie a Elenei Osorio, sub balconul căreia tânărul Lope, încă necunoscut, se ascundea ca să vorbească iubitei, după cum tot atât de imposibil este să nu se citeze numele comedianei Micaela de Lujan şi acel al Martei de Nevares care, şi una şi alta, au avut asupra geniului lui Lope de Vega o influenţă puternică şi poate fericită, deoarece, fără pasiunea care-l anima, n'ar fi fost scriitorul plin de farmec „a cărui imaginaţie este o suită de fulgere".

„Ce este oare bun fără femei?" declară unul din personagiile comediilor lui. Şi dacă găseşte accente puternice pentru a celebra cetatea voluptăţii care era Sevila, aceasta o face pentrucă în decorul acestui oraş trăia Micaela. După aventura cu Micaela, la 1615, Lope de Vega nu puse capăt felului lui de a trăi, pentrucă în acest timp întâlni pe Marta de Nevares, a cărei frumuseţe — avea 26 ani — şi spirit — era muzicantă şi excela în arta declamării versurilor — impresionară foarte plăcut pe Lope de Vega.

In acest studiu complect şi pe care întinsa-i erudiţie îl face foarte atrăgător, Michel Carayon ne dă nu numai o privire generală asupra imensei opere a lui Lope de Vega, dar şi un portret viu al marelui poet, care în pragul bătrâneţii, spunea adeseori: „Plăcere, plăcere, de ce fugi de mine? Te-am iubit atâta!"... — *G. B.*

Curier Literar

Un autor englez, Francis Gribble, a scris o carte despre *„Balzac, omul şi amantul"*, care a apărut dăunăzi la Londra.

Autorul evocă figurile doamnei de Berny, d-nei Castries şi nu împărtăşeşte părerea biografilor francezi cu privire la d-na Hanska, pe care o zugrăveşte ca pe o femee geloasă şi indiferentă.

* * *

„Asediul Maltei" este titlul unui roman de Walter Scott, pe care marele romancier englez l'a lăsat neisprăvit.

După moartea sa, acest document preţios a fost păstrat de descendenţii lui care n'au permis niciodată publicarea.

Acum se anunţă că un nepot al romancierului, generalul Walter Maxwell-Scott, a vândut manuscrisul unui american, care a anunţat că-l va publica. Manuscrisul cuprinde 150 de pagini.

* * *

„Einsame Weltreise" de Alma M. Karlin. Aceste însemnări de călătorie sunt scrise de o austriacă care a plecat în lume pentru a-şi câştiga pânea. Călătoria ei devine *„tragedia unei femei"*, după cum sună subtitlul volumului, apărut de curând la Lipsca. Cu mare talent de observaţie şi într'un stil de bun reportaj, Karlin descrie peripeţiile vieţii sale în tropice.

* * *

„Paris-Gourmand" de Pierre Béarn este o lucrare nostimă în care autorul indică nu numai adresele restaurantelor bune din Paris, ci şi preţurile. Cartea este presărată cu anecdote savuroase şi cu sfaturi în ce priveşte arta de a mânca bine. Volumul a apărut în editura N. R. F.

* * *

Jules Chopin, un bun cunoscător al Europei centrale, relatează în volumul apărut de curând *„De l'Elbe aux Balkans"*, peripeţiile unei călătorii de anchetă în Cehoslovacia, Austria, Ungaria, România şi Jugoslavia.

Reportagiile sunt serise într'un stil vioiu şi au un caracter documentar.

* * *

„Lenin la Paris" este titlul unei broşuri publicate de către d-na Aline care aduce informaţii interesante cu privire la viaţa lui Lenin în exil.

* * *

Piesa *„Afacerea Dreyfus"* care a obţinut un mare succes de scenă la Berlin, va fi tradusă în franţuzeşte de către cunoscutul avocat Henri Torres şi va fi reprezentată la teatrul Porte St. Martin din Paris.

* * *

Ultimul număr al revistei trimestriale *„Buletinul biroului internaţional agrar"*, care apare la Praga sub conducerea d-lui Charles Mecir, conţine o serie de articole şi rapoarte importante cu privire la mişcarea agrară din Europa.

Charles Mecir combate într'un articol *„aşa numita Uniune ţărănească europeană"* şi *„aşa numitul congres ţărănesc european"*, cu sediul la Berlin, arătând că această mişcare cu caracter proletar este inspirată de comunişti.

Revista mai conţine rapoarte despre activitatea partidelor agrare în diferite ţări, între care semnalăm o dare de seamă amănunţită despre *„organizarea comercială şi financiară a cooperaţiei"* în România

* * *

Cunoscutul criminalist rus M. N. Gernet a publicat la Moscova un studiu remarcabil despre psihologia deţinuţilor, intitulat *„In Temniţă"*.

Autorul se serveşte de amintirile şi jurnalele deţinuţilor, de argoul puşcăriaşilor, de cântecele şi poeziile lor, de inscripţiile pe ziduri şi pe marginile cărţilor din bibliotecile închisorilor, de anchete printre prizonieri, precum şi de impresiile personale obţinute din frecventarea penitenciarelor.

Atenţiunea lui Gernet este îndreptată exclusiv asupra vieţii sufleteşti a condamnatului; condiţiile de trai îl interesează mai puţin.

Criminalistul rus constată că majoritatea deţinuţilor seamănă sufleteşte cu bătrânii, care nu trăesc decât din amintirile trecutului.

„In Temniţă" este o lucrare pătrunsă de un sentiment de adâncă umanitate, deşi concluziile la care ajunge autorul par utopice.

* * *

„Askania Nova" sau „Paradisul Animalelor" este o monografie istorică a celebrei familii Falz-Fein şi a renumitului parc zoologic de pe vasta ei proprietate din Sudul Rusiei. Autorul monografiei este fostul deputat al Dumei, Waldemar von Falz-Fein, fratele decedatului Friederich Falz-Fein, care a creat Paradisul animalelor pe moşia sa.

Cartea bogat ilustrată, conţinând un catalog al grădinii zoologice, este scrisă în limba germană şi reprezintă un document cultural de mare importanţă. Istoria acestei familii, ascendenţa şi prăbuşirea ei pe timpul revoluţiei, este de un dramatism impresionant.

F. D.

RECENZII

I. M. MARINESCU: Figuri din Antichitatea Clasică
Edit. „Casa Şcoalelor"

In prefaţa cărţii d-sale, dl. I. M. Marinescu mărturiseşte că, dând la lumină aceste schiţe literare, a urmărit pe lângă partea pur estetică şi pe acea de a contribui în o oarecare măsură „la propăşirea clasicismului, atât de hulit şi ignorat la noi".

Cearta între cei Vechi şi Moderni s'a născut odată cu lumea, pentru că baza ei e în însăşi natura cugetării omeneşti: opoziţia unităţii şi a diversului.

După teologie, Dumnezeu poate privi lumea în unitatea ei absolută şi în cea mai desăvârşită complexitate. Omul este incapabil de o asemenea sinteză. Cei care tind spre unitate sunt clasicii, cei ce tind spre diversitate modernii. Este deci în lupta aceasta dintre Vechi şi Moderni expresiunea unei veşnice antinomii, opoziţia eternă, din inteligenţa omenească, între diversul din datele experienţii şi tendinţa spre reducerea la unitate, cerută de organizarea acestui divers.

Privită subt acest unghiu de vedere. „Disputa între cei Vechi şi Moderni" se reduce la opoziţia dintre formă şi materie şi este unul din episoadele cele mai curioase ale istoriei spiritului uman.

Lupta, sub aspectul ei de războiu în formă, s'a organizat în Franţa prin secolul XVII cu manifestele lui Des Marets şi St. Sorlin, s'a continuat cu poemul lui Perrault, citit la Academia Franceză, „Siècle de Louis XIV", care este o glorificare a prezentului în dauna clasicismului antic şi răspunsul lui Boileau. A urmat o împăcare prin intervenţia marelui Arnauld. Focul însă s'a reaprins în 1714 cu „Discours sur Homère" şi apoi cu parodia poemelor lui Homer, a lui La Motte. Răspunde M-me Dacier cu un potop de argumente şi cu multă înflăcărare. Urmează o împăcare între protagonişti la un banchet, dar războiul continuă de atunci şi până azi, cu păci aparente şi temporare, cu reconcilieri şi armistiţii, între bătălii în regulă şi atacuri furibunde.

Bătălia s'a dat şi la cei Vechi; la Greci în clipa celei mai strălucite înfloriri a civilizaţiei lor, când era pe punctul de declin, a doua zi după moartea lui Alexandru. La Romani în timpul fericit al celei mai puternice unităţi a Imperiului. La ea au luat parte Seneca, Pliniu, asprul şi întunecatul Tacit.

Cele mai frumoase cuvinte le-a spus însă Seneca, pe care nu ni-l mai putem imagina de cât sub înfăţişarea pe care i-a dat-o d. Marinescu, în una din cele mai izbutite schiţe literare din volumul său.

„Nu urmez eu oare pe cei Vechi? se întreabă Seneca. Ii urmez, îşi răspunde, dar îmi îngădui şi mie însumi de a găsi ceva nou, de a schimba şi a lăsa la o parte cele ce voi găsi de cuviinţă".

Iar în „Dialogul Oratorilor", ne pune în faţă şi face să discute între ei, pe campionii celor două doctrine: cei cu spiritul liber, şi deschis tuturor perspectivelor, pe cei cu sufletul îngust, umili adoratori şi sectanţi fanatici ai trecutului. Disputa s'a reluat în vremurile noastre mai aprinsă de cât ori când, trecând din domeniul artelor şi literelor, pe terenul mişcător şi primejdios al formării generaţiilor, din domeniul discuţiilor academice în acel al discuţiilor parlamentare şi al reformelor şcolare.

Leon Bérard, în reforma sa de acum câţi-va ani, sacrifică, în programele de învăţământ, secţiunea modernă celei clasice. François Albert, însă, pentru a da tinerilor Francezi *„une belle culture générale"* restabileşte „Les Humanités modernes". Şi cu această ocazie „La Querelle des Anciens et des Modernes" este reîntronată în mod stăpânitor în viaţa actuală.

După violenta întoarcere la mentalitatea primitivă, calitativă, nedisociată, a cărei ultimă formă a fost dadaismul, după excesul contrariu spre o formă clasică convenţională lipsită de orice asociaţie emotivă, echilibrul pare a se restabili în fine în cugetarea modernă. Nu se poate tăgădui că există azi, în cugetarea civilizată, o reîntoarcere spre clasicism, o orientare pe care mulţi o cred definitivă, cel puţin în cultura franceză spre tradiţia clasicismului.

Caracterul acestui nou clasicism este acel indicat de cugetarea fierbinte a filosofului de la Corduba, a bătrânului Seneca. Intre clasicismul vechiu şi romantismul modern trebuie să se facă un amestec, asemenea aceluia rezultat din contactul lumii greco-romane cu lumea orientală. Partizanii cei mai înfocaţi ai clasicismului pur, cum e de pildă Pierre Lassere, au evoluat spre un eclectism plin de inteligenţă şi de gust, iar influenţa lui Bergson a creat posibilitatea de a uni cugetarea clasică întruchipată în Aristotel şi Platon cu fluiditatea genialului filosof alexandrin Plotin.

O pleiadă de tineri, dintre cei mai coloraţi de modernism, ca André Thérive, Albert Thibaudet, Henry Clouard, etc., au luat cu însufleţire partea acestui neoclasicism şi au încercat o sinteză a cugetării contemporane, dovedind tendinţa fermă de a reacţiona în potriva lipsei de consistenţă, a flotantului, superficialului şi gângavului exces de diversitate pronat în toate direcţiile, mai ales acum după războiu.

„La Trahison des Clercs" a lui Julien Benda, care a stârnit atâtea polemici şi discuţii violente, este o revendicare a dreptului raţiunii, a ordinei şi spiritului constructiv, expresiuni ale clasicismului, în domeniul cugetării sub toate formele ei.

Dar cearta între Vechi şi Moderni nu a început, în Europa de Apus, de cât după ce s'a cunoscut bine Antichitatea după ce aceasta s'a studiat, s'a pătruns şi s'a fixat în toate distincţiunile şi nuanţele ei. Un neoclasicism, ori chiar un dadaism sunt reacţiuni ce nu se pot produce de cât în epoci suprasaturate de cultură clasică sau romantică.

O asemenea ceartă la noi însă... In adevăr la ce s'ar putea reduce? Cel mult o protestare în potriva introducerii în programele şcolare, deja supra încărcate, a unui plus de ore de latină şi de greacă, a unui plus de ore de Istorie antică.

Cum atât de just observă D-l I. M. Marinescu la noi se huleşte clasicismul, mai ales pentru că nu-l cunoaştem decât sub această formă de plus de ore şclolare...

Ceia ce e clar şi lămurit, pentru ori ce om de judecată şi bun simţ, din ziua de azi, este faptul că nu putem face tabula rasa de trecutul clasic în concepţiunea unei culturi adevărate, că nu putem da culturii antice locul umil al unei rude sărace şi sacrificate în formarea generaţiilor. Ar fi absurd să credem că, sub cuvânt de humanism modern, ori-ce legătură cu trecutul clasic trebuie tăiată şi orice cunoştinţă a acestor desăvârşite şi mărețe civilizaţii şi a marilor cugetători şi artişti ai Romei şi Atenei devin inutile.

Cunoscând că în ori-ce ramură de activitate fondul se preînoieşte prin datele concrete ale faptului, ale vieţii sub toate formele ei, ale mişcării şi ale aprofundării, iar forma necesară acestui fond trebuie să desăvârşească simţul omogeneităţii, al abstractului, al inteligibilului, al ordinei şi al clarităţii, nu se poate să nu ajungem la concluzia că nu există artă, cultură sau cugetare filosofică care să fie exclusiv clasică în senzul antichităţii sau exclusiv modernă în senzul romantismului, al simbolismului sau chiar al neoromantismului.

Dl. I. M. Marinescu este prea pătruns de adevăratul înţeles al clasicismului, prea a înţeles adânc partea de uman şi de viaţă fierbinte care însufleţeşte sufletul larg al romanului de la Corduba, sufletul complex al stoicului de la curtea lui Nerone, ca să nu se fi pătruns adânc de nevoia de a însufleţi şi a face să retrăiască viu şi puternic sub ochii generaţiilor de azi întreaga civilizaţie a Romei. Sub chipul divers şi încântător al poeţilor Virgilius, Ovidiu, Horaţiu, sub rustica şi aspra înfăţişare a lui Cato, sub masca dură şi rafinată a nobilului Scipio, sub revolta aspră şi întunecată a lui Tacit, trăeşte într'o dramatică şi neuitată întipărire întreaga istorie a sufletului roman, mult mai reală şi mai pregnantă în culoarea, nuanţele şi întreaga ei atmosferă de cât cea mai bogată programă din Istoria Antică sau din Istoria literaturii latine.

Domnul I. M. Marinescu excelează în situarea personagiului în epoca şi mediul său, în colorarea timpului.

„Nici dizgraţia socrului meu, nici tirania lui Domitian nu m'au putut face să renunţ la viaţa mea activă.

„Aceste cuvinte le grăia Tacit într'o frumoasă seară de Mai stând pe terasa unei vile de la Tusculum.

„Luna strălucea blând pe bolta senină, plopii îşi scuturau uşor frunza argintie şi un ospăţ frugal, dar gustos, stetea pregătit.

„Plinius ţinea să-şi cinstească prietenul cu o cină rustică: un ied de lapte, sparanghel de munte, ouă proaspete, ciorchine de struguri, pere de Syria şi mere de Picen încărcau masa. In cupe strălucea vinul adus din munţii Sabiniei.

„Era linişte peste tot şi Tacit era mai dispus ca nici odată. Omul tăcut şi grav începuse să-şi deslege limba, încântat de atmosfera prietenească ce domnea în juru-i. Incetul cu încetul conversaţia s'a încins, cupele de vin sabinic s'au îndesit şi cei doi prieteni au început să evoce cu duioşie timpurile grele din trecut".

Ce bine se simte că e în vremea lui Traian, că e o clipă unică ce nu se poate trăi de cât în încrucişarea unică a unor anumite linii de viaţă!...

Uneori personagiile sunt strânse unele în altele ca într'o reţea, într'o apropiere care face să ţâşnească o lumină vie asupra unui chip şi să scoată în relief trăsăturile, semnele exterioare ale personalităţii. Ast-fel este Ennius, ale cărui trăsături dominante se ivesc rând pe rând în casa neînduratului Cato, în mediul rafinat şi grecizat din jurul lui Scipio, ca şi între poeţii şi scriitorii de pe Aventin în tovărăşia lui Caecilius.

Se simte în aceste schiţe un fond bogat, avem o compoziţie ordonată şi clară, un stil limpede, în fraze bine echilibrate, împrăştiind o impresie de calm, de seninătate, de lumină şi simplicitate resemnată în faţa morţii, a destinului, ca şi a prosperităţii. Descrierile, portretele sale se scaldă în dulcea lumină a celor şapte coline, se simte că a scris sub farmecul unic al oraşului etern şi că s'a pătruns adânc de înţelepciunea sa veşnică, de frumuseţea sa neturburată.

Iţi pare rău când ai închis frumoasa carte, senină şi ea în eleganţa simplă a tipăriturii şi, ştiindu-l dascăl învăţat, ai vrea să-i fii discipol, să-i poţi pune mereu întrebări, care să-l facă să coboare încă o clipă, şi apoi încă una, lumina de pe cele şapte coline în viaţa noastră strâmtă, a cărei proză se târăşte aşa de jos pe pământ.

IZABELA SADOVEANU

INSEMNĂRI

Poșta Redacției

D. — Ne rugați să publicăm desmințirea de mai jos. Ne executăm. Iat-o:

„Țin să aduc la cunoștința cetitorilor „Gazetei Lit. Teleormănene", că No. 2 al acestei reviste conține poezia intitulată *„Inălțare"* scrisă de publicistul *C. Negulescu-Frumoasa,* poezie care este închinată scriitorului teleormănean *Zaharia Stancu,* nici decum cioclului literar Florin I. Bratu, așa depe cum o redă d-lui presei, în calitate de director al Gazetei".

... Și noi care credeam că poezia „Inălțare" din „Gazeta literară teleormăneană" este scrisă de d. Florin I. Bratu, și nu de d. C. Negulescu-Frumoasa!

E. D. I. — Am primit epigrama însoțită de scrisoarea, în care d-voastră ne spuneți: „In caz de nu o găsiți tocmai rea, v'aș mai putea trimite; ce... rîdeți?"

Cum ai ghicit, Domnule?

Gh. P. — Vorbind de răspunsurile noastre la „Poșta Redacției", aveți amabilitatea să ne descoperiți „un humor plăcut și conciliator".

Apoi urmați:

„Mă miră faptul că mulți nu-și dau seama de disproporția talentului lor față de superioritatea artistică a materialului „Adevĕrului literar". E desigur un criteriu fals de-a te judeca și valorifica".

Nici nu vă închipuiți câtă dreptate aveți...

C. I. — Spuneți despre „Adevĕrul Literar", trimițându-ne colaborarea, că-i „o revistă de cultură generală", cea mai bună și nimerită revistă", care servește „la luminarea minții, înfrumusețarea și mișcarea cât „mai mult a sufletului".

...De ce nu vreți să rămânem așa?

M. M. — V'am cetit cu interes scrisoarea:

„Cu foarte mare sfiiciune, mă decid să trimet alăturatele versuri dintr'un caet cu asemănătoare surori, care au fost născute din izbucnirea unui suflet cu anumite sensibilități. Dacă sunt demne de a ocupa vreun loc printre publicațiile Dumneavoastră ar fi pentru mine o surpriză îmbucurătoare. Dacă nu, cred că voi primi prin poșta redacției răspunsul cuvenit. Nu mă cred poetă, sunt o tânără educatoare, atunci când am nevoie însă uzez de unele versuri personale. De data aceasta fac o încercare și voi primi cu bunăvoință oricare ar fi sfatul Dumneavoastră. Cu profund respect".

Ce sfat vă pot da? „Uzați" mereu, domnișoară! — *M. Sevastos.*

Misterul nașterii Sarei Bernhardt

Despre Sarah Bernardt s'a scris foarte mult, fără să i se poată preciza originea.

Unii afirmau că marea artistă s'ar fi născut la Paris, alții în Elveția, Boemia sau în nu știu ce insulă de pe Oceanul Pacific!...

Abia în timpurile noastre s'a aruncat o rază de lumină asupra nașterii ei misterioase.

Preotul orășelului Port din insula Re, aduce în această controversă biografică o comunicare hotărâtoare. El spune că s'a născut la căderea primului imperiu în orășelul amintit. Copil nelegitim, a avut de tată pe un ofițer polon din armata lui Napoleon. Tânăr, cult și plăcut, acesta captivă inima unei fete și cu ea începu viața casnică. In curând ei avură doi copii: Rozina și Jean Bernardt. Ofițerul era un pasionat cititor și un talentat pictor. Bun, nobil și religios, biserica îl citează printre ctitori. Iși iubea mult prietena și copiii. Pe o pânză intitulată „Madona" i-a luat de model pentru Fecioară și îngeri.

Rozina Bernardt va fi viitoarea artistă, sunoscută sub pseudonimul Sarah Bernardt.

După câțiva ani ofițerul își părăsi familia. Mama și geniala copila Rozina — Jean murișe — se avântă în căutarea norocului. Din pașaportul marei artiste se vede că această Rozina e Sarah de mai târziu.

Mussolini—romancier

Autorii se fac cunoscuți prin operele lor. Sunt însă unele opere cunoscute prin autorii lor. Din ultima categorie face parte romanul lui Mussolini, scris pe vremea când era necunoscut. In acele timpuri nimeni nu bănuia pe viitorul director al Italiei și din cauza aceasta nimeni nu se interesa de o încercare literară tipărită într'un organ socialist din Trient. Neobservat și înmormântat în foiletoanele „Poporului" romanul „Amanta cardinalului" a fost scos acum la iveală de d-na Ducesă.

Mussolini după ce-și ceti romanul care constitue păcatul unei tinereți literare, zise:

— L-am recitit cu multă plăcere. Subiectul e scos dintr'un veac interesant. Acțiunea dramatică abundă. Autorul ne deschide o largă panoramă asupra festivităților, procesiunilor și petrecerilor medievale. Eroii principali sunt cunoscutul cardinal Karl Emanuel Maruzzo și frumoasa Claudia. Facem cunoștință cu viața din Vatican și moravurile abjecte ale cerului. Aici dictatorul de mâine își dezvălue concepția-i anticlericală.

Miezul romanului e drama sufletească care are loc în sufletul cardinalului atunci când e pus între poporul revoltat contra Claudiei și dragostea lui pentru ea.

La sfârșit după câteva atentate nereușite eroina moare otrăvită.

Bibliotecile publice în Frana

Jules Ferry, când a laicizat învățământul în Franța, a spus în Cameră că această reformă va rămânea fără urmări pentru cultura franceză câtă vreme nu se vor înființa în tot cuprinsul țării biblioteci publice.

Dar pân în prezent, lucrurile sunt încă sub formă de deziderat. Deși Franța este privită ca având media cea mai mare de intelectuali și sistemele cele mai complecte de educație superioară, un Francez, care nu ar avea mijloace să treacă prin aceste școli, întâmpină tot atâtea greutăți, dacă vrea să se cultive singur, ca și un simplu balcanic dela porțile Orientului.

Actualul ministru de Instrucție voind a înființa asemenea biblioteci, a instituit o comisie care să studieze ce anume se găsește în această privință în Franța și să facă o comparație cu cele ce s'au realizat în alte țări.

In Paris, pe lângă Biblioteca Națională, mai sunt alte trei excelente biblioteci: acea dela S-te Geneviève, dela Arsenal și dela Institut. Sunt apoi biblioteci de specialitate istorice, artistice, teatrale, etc., în care accesul e foarte ușor. Sunt, pe lângă acestea, și câteva mici biblioteci municipale. In provincie însă, afară de Lyon, Toulouse și Amiens, nu sunt decât chioșcuri de ziare, la care se găsesc *uneori* și romane proaste.

E curios că, în această țară eminamente intelectuală și cu excelenți scriitori se găsesc totuși așa de puțini cititori.. Francezul se cultivă prin școlile sale și prin discuția nesfârșită a problemelor, mai mult decât prin cărți.

De altfel chiar în Bibliotecele sale cele mai renumite și mai bogate nu se găsesc decât, relativ, foarte puține cărți noui și aceasta se explică prin bugetul restrâns al acestor biblioteci.

Astfel Biblioteca Națională nu cheltuește decât aproximativ 3 milioane lei pe an cu achizițiunea cărților, Lyon — al doilea mare oraș din Franța — nu cheltuește mai mult de 35.000 lei, Toulouse cu 150.000 locuitori nu cheltuește decât vre-o 18.000 lei cu biblioteca sa, iar Amiens cu 90.000 locuitori abia atinge cifra de 6000 lei! In acelaș timp Marea Britanie cheltuește 160 milioane lei anual și are peste 15.000 biblioteci, fără să mai vorbim de numărul cel mare de librării circulante din comerț, admirabil organizate din punct de vedere comercial și superior înzestrate. In Franța este o singură librărie circulantă întocmită pe o scară largă, în Paris, dar și aceia este condusă de Americani, deci majoritatea cărților sunt în limba engleză.

Comisiunea oficială, instituită în Martie trecut, a început a centraliza informațiuni asupra diferitelor biblioteci mici de pe lângă Universități, licee și alte instituții, care funcționează fără nici o legătură între ele și apoi va propune să se dea subvenții de către stat tuturor orașelor și satelor care ar vrea să facă și ele o sforțare. Subvenția însă va fi în proporție cu sforțarea făcută de acele orașe și sate. — *I.*

Karl Emil Franzos

Romancier și nuvelist de mare vază, s'a născut în Podolia rusă (partea Ucrainei fostă poloneză) într'o casă de pădurar, în 1848, și a murit la Berlin în 1904. A condus la Viena, între anii 1882—85, revista „Neue Illustrierte Zeitung", iar apoi a întemeiat și dirijat la Berlin, dela 1887, revista „Deutsche Dichtung" — care a avut o deosebită însemnătate în viața literară a Germaniei. A călătorit mult, a cunoscut bine peninsula balcanică, și mai ales România și Bucovina, unde se pare că a trăit câtva timp, căci multe din nuvelele sale descriu viața și ținuturile noastre (ca de pildă nuvela „O dramă la Bistrița"). In volumele lui de nuvele: „Asia Mică" (1876); „Dela Don la Dunăre" (1878), „Din stepa cea mare" (1888), „Evreii din Barnow" (1877), se dovedește ca bun observator și strălucit evocator al oamenilor, locurilor și împrejurărilor culturale și sociale din Europa sud-răsăriteană. Prin aceste părți (anume în Galiția) se desfășoară emoționanta dramă a celui mai bun roman al său: „O luptă pentru dreptate" (1881). Mai sunt de remarcat romanele: „Iudith Trachtenberg", „Dumnezeul bătrânului doctor", „Leib Weinachtskuchen și copilul său", „Poyaz" (1905) care se petrec toate în cercurile evreești polono-galițiene, ale căror tipuri originale le evocă delicios, fiind în această direcție un valoros premergător al fraților Tharaud și al lui Zangwill. In romanul „Poyaz" mai ales, tratează cu humor și dureroasă compătimire peripețiile vieții unui tânăr evreu crescut în cadrul mărginit al habotniciei, din care tinde să se emancipeze urmărind cu pasiune un vis unic al vieții lui: scena. Când e aproape să-și atingă ținta, alcătuirea firavă a trupului său se prăbușește însă de istovul luptei duse; o sumedenie de tipuri și figuri caracteristice, datini și obiceiuri din Ghetto, încadrează viața ciudatului și originalului „Poyaz" (Paiața), poreclit astfel pentru ghidușiile năbădăioase și humorul printre lacrimi sub care caută să-și mascheze drama lăuntrică de care suferă și moare.

In acelaș cadru se desfășoară emoționanta nuvelă „Frumoasa din Ghetto", apărută în numărul din urmă al „Lecturii".

In toate puternicele lui creațiuni literare, intenția observației reci a realistului e precumpănită de o duioasă și caldă umanitate și de o nobilă răzvrătire împotriva prejudecăților dezastroase și a nedreptăților.

Mormântul celor trei Magi

Unul dintre cele mai mișcătoare episoade ale Evangheliilor este, desigur, acela privitor la Regii Magi; poate și din această cauză a rămas mai adânc săpat în memoria popoarelor. Artiștii Renașterii s'au inspirat și au reprezentat în numeroase tablouri și basoreliefuri sosirea la Betleem a lui Gaspar, Melchior și Balthazar.

Se știe că orașul Colonia pretinde că păstrează în catedrala sa rămășițele magilor care s'au prosternat în fața lui Isus oferindu-i — daruri simbolice — aur, tămâe și mir. O legendă mai spune că împărăteasa Elena, mama lui Constantin cel Mare, a descoperit în împrejurimile Ierusalimului, puțin timp după ce descoperi adevărata cruce, mormântul celor trei regi magi, care, la mai mulți ani după crucificarea lui Christos, au venit să moară la Ierusalim. Impărăteasa făcu să se transporte corpurile găsite la Bizanț, de unde episcopul Eustoigius le trimise mai târziu la Milan, unde au rămas până la sfârșitul celui de al doisprezecilea secol.

D-l Jehan d'Ivray povestește, în *„La Revue Française"*, în ce împrejurări au ajuns la Colonia rămășițele pământești ale celor trei regi magi, — în dialectica noasstră: cei trei crai dela răsărit.

In trecerea lui prin Italia, Frideric Barbarosa se purtă ca un adevărat barbar. Făcu un jaf teribil printre obiectele prețioase, printre care se găseau și rămășițele celor trei regi magi. Arhiepiscopul Coloniei, Renaud de Dassele, făcând unele servicii împăratului, ceru și obținu ca aceste „neînsemnate" relicve să fie oferite catedralei lui. Și arhiepiscopul însuși supraveghiă transportul. Cortegiul părăsi Milanul, traversă Elveia și, la Bâle, prețioasa încărcătură fu îmbărcată pe Rin. Acestea se întâmplau la 23 Iulie 1164. „Șase ani mai târziu, spune d. Jehan d'Ivray, Philippe de Hinsberg, succesorul lui Renaud de Dassele, înceu lucrările pentru construirea raclei destinate să adăpostească prețioasele relicve. Au fost chemați maeștrii cei mai reputați și nimic nu s'a cruțat pentru înfrumusețarea acestei lucrări, adevărată bijuterie de argint. Impăratul Otto al IV-lea îngădui ca portretul lui să fie săpat pe fața principală, pe când portretul lui Philippe de Hinsberg ocupa fața posterioară. Din ziua în care rămășițele magilor au fost aduse la Colonia, orașul își luă insigna cu trei coroane, aluzie la cei trei regi magi, ale căror resturi erau considerate ca un „palladium" al cetății".

La 27 Septembrie 1323, după construirea unei anexe în catedrală, sicriul a fost așezat într'un edificiu de marmoră, în altar. Mai târziu, sicriul a fost deteriorat; totuși se pot zări încă cele trei cranii ale magilor, cu numele fiecăruia imprimat în rubine. Trei coroane de aramă aurită, împodobite cu perle de Boemia, înlocuesc coroanele de aur masiv, dispărute în timpul revoluțiunilor.

Credincioșii vin în mulțime mare, la sărbătorile nașterei Domnului, să se prosterne în fața mormântului regilor magi, care, și ei au venit, după plecarea păstorilor, să se închine în fața Copilului-Dumnezeu. — *G. B.*

Mormântul lui Alexandru cel Mare

Un englez, d. Howard Carter, anunță în *„Egyptian Gazette"* că va începe cercetări pentru aflarea locului unde se află, în Alexandria, înmormântat Alexandru cel Mare.

Prințul Omar Tussun, un erudit în ceeace privește trecutul Egiptului, a înștiințat pe d. Carter că mormântul lui Alexandru cel Mare s'ar afla sub actuala moschee Nebi Daniel. In acest scop prințul a studiat scrierile lui Ibn Abdel Makar, căruia i se datorește, printre altele, și o cronică asupra cuceririi Egiptului de către Arabi. După această lucrare, existau la Alexandria în primele timpuri ale ocupării musulmane cinci moschei frumoase, printre care Ibn Abdel Makar citează moscheea Zoul Zarvein, pe care o situează în mod precis în locul unde se vede azi moscheia Nebi Daniel.

Or, spune prințul Tussun, numele Zoul Zarnein este supra numele pe care actorii arabi îl dădeau cuceritorului macedonean și, desigur, că dacă locul moscheei n'ar avea nici o legătură cu Alexandru cel Mare, Arabii n'ar fi dat numele lui moscheei. De altfel, profetul Nebi Daniel n'a venit niciodată în Egipt. Mormântul lui este la Warkuk, în Irak. Dacă ar fi fost înmormântat în momentul luării Alexandriei de către Arabi, în locul unde se înalță moscheea care-i poartă numele, Arabii, cari considerau pe Daniel ca un profet, nu i-ar fi substituit numele Macedoneanului. Pentru aceste rațiuni, prințul Tussun se declară convins că personajul înmormântat sub moscheea Nebi Daniel este Alexandru cel Mare.

G. B.

In căutarea originalului Bibliei

Cunoscutul orientalist Samuel Mertzer, profesor la Universitatea din Toronta, însoțit de trei asistenți, a plecat în Abisinia, pentru a căuta acolo în vre-o mânăstire coptă, textul Vechiului Testament, pe care vrea să-l fotografieze și să-i aducă copia în Europa. Acest text etiopic numără o vechime de 2000 ani și a fost păstrat fără să i se aducă vre-o schimbare, deoarece este considerat ca un lucru sfânt, ce nu poate fi văzut de ochiul laicului.

„SCRIITORI ȘI ARTIȘTI"

— Siluete literare, artistice și sociale —

Sub titlul acesta au apărut în volum esseurile criticului și sociologului *dr. A. Koralnik* în traducerea d-lui C. Săteanu tălmăcitorul *„Siluetelor"* lui *Eulenberg* și al studiilor *„Geniu* și *Caracter"* de *Emil Ludwig.*

Volumul *„Scriitori și artiști"* cuprinde următoarele studii despre:

Anatole France, Korolenko, Jerome C. Jerome, Blasco Ibanez, Vladislav Reymont, Gerhart Hauptmann, Ostave Mirbeau, Emil Verhaeren, Georg Brandes, Ernest Renan, Leonid Andreev, Einștein și Marx, Eduard Bernștein, P. Krapotkin, Jules Verne, Arțibașew, George de Porto-Riche, Rilke, Thomas Hardy, Wengerow, Romain Rolland, Maurice Barrès, Ioseph Conrad, Șalom Alechem, Molière, Maeterlink, Iușchevici, Claude Monet, Beethoven.

Librarii și cetitorii din provincie vor adresa comenzile la tipografia „Albina" strada Seulescu No. 1 Iaș.

La București volumul se găsește la librăriile „Cartea Românească", „Socec", „Librăria Nouă" etc.

Citiți toți astăzi
Lectura
Floarea literaturilor străine
Cel mai nou număr apărut:
LECTURA UN AUTOR UN ROMAN COMPLECT CELEBRU
FRUMOASA DIN GHETTO
de KARL FRANZOS
Lei 5. Scrierea complectă. La chioșcari și librari
Adeverul

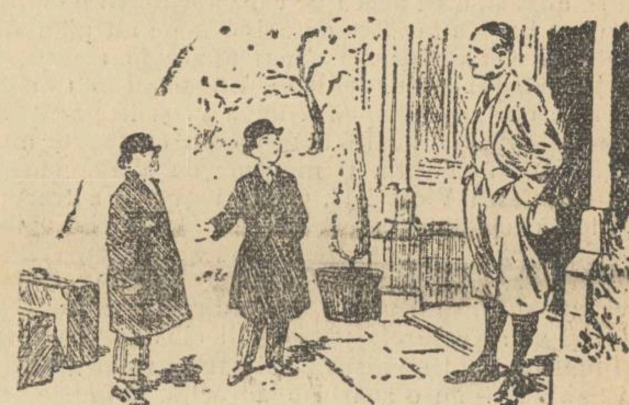
Intâlnire neplăcută

— D. Brown, nu-i așa? Nepotul meu este angajat în întreprinderea d-voastră.

— Da, sigur, săptămâna trecută a fost la înmormântarea d-voastră.

Argument puternic

— Iți prezint, tată, pe colegul meu Durand, care are note și mai rele decât mine.

Perfidie

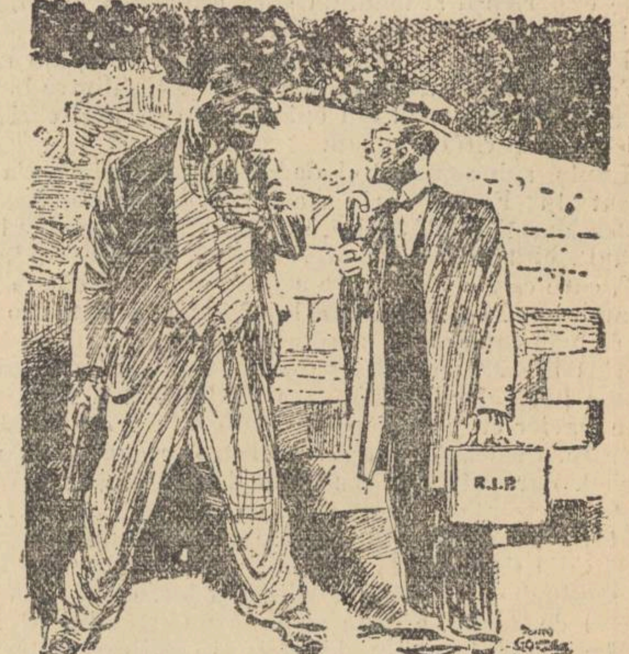

— Dați-mi o zgardă mai scumpă, e pentru cățelul soției mele.

— Riscați să vi se fure cățelul, dacă îi puneți o zgardă de valoare.

— Tocmai asta vreau.

Un alttrust

— Câțiva poli, vă rog, pentru salvarea unei vieți inocente!

— Nu cred că viața d-tale să fie chiar așa de... curată.

— Nu e vorba de viața mea, ci de a d-tale.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 479

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 9 Februarie 1930

BIBLIOTECA CENTRALA a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Patetici și obsedați

Paralizia generală progresivă este o boală cu încântări curioase. Din cea mai anonimă vită umană, ea îți face uneori o paiață la care te oprești — sau care multor sănătoși le întoarce, ea, capul, câteodată. Nu vă gândiți la năzbâtiile brutale ale nebunului oricare, ci: paiață înseamnă aci, că spirochetul, în capricii superbe, poate da unui cetățean cu cele mai obișnuite conture, o aparență eclatantă de ceeace, vulgar și pretențios, se numește astăzi, vă rog — personalitate. In vreme de aprindere generală a spiritelor, în crize mari politice sau în războí de exemplu, indivizi plini de spirochetică binecuvântare pot funcționa o bucată bună de vreme, în fața mulțimilor și febrile și disciplinate, ca genii sclipitoare, cu misiuni ad-hoc înzestrate de zînele istoriei.

Cel dintâi paralitic general pe care l-am cunoscut bine, fusese, pe rând, poet, geograf, filolog — și se oprise, în sfârșit, la psihologia experimentală pe care încerca tocmai atunci, s'o inaugureze, el cel întâi, la o universitate română.

...Pe atunci psihologia experimentală era o trufanda irezistibilă...

Era însă ceva și mai irezistibil în anii aceia: socialismul literar și umanitar, — el era vraja cea mare pentru tineretul burghez. Socialismul, ca ideologie sentimentală, era atunci salvator, cași crucea la alți credincioși; iar bolnavul academic de care vorbesc, păstrase mai mult sau mai puțin credincios, prin toate specialitățile cu care cochetase, culoare socialistă. Studenții îi erau deci abundent câștigați. Cui îl vedea așa cum este, omul, dela prima prelegere, arătase că posibilitățile lui intelectuale sufereau o restrîngere gravă. Era o neputință evidentă de a reținea și a construi inteligent. In schimb, se îmbăta de câteva nume proprii și termeni tehnici, și de reminiscențe personale, naiv vanitoase, de pe la congrese și banchete savante din apus, totdeauna ospitaliere musafirilor răsăriteni cu vagă specialitate. Asemene sărace combinații mintale, bolnavul ni le striga, ni le cânta, ni le desena cu gesturi enorme, pare c'ar fi fost cine știe ce profeții sau desveliri de mistere teribile ori fermecătoare. Wundt, Helmholtz, Dubois-Raymond, Ebbinghaus, Ribot, Binet — psihologie experimentală, etno-psihologie, psihofizică, pedologie, criminologie, psihofiziologie — cuvintele aceste explodau, adesea cu silabele simptomatic îngălate, în gura bolnavului de pe catedră, într'o gamă cu strașnice salturi și tremurături de voce: era o vădită îmbătare cu vorbe, ori chiar cu silabe care, pentru dânsul, se umflau de un prestigiu cu atât mai colosal, cu cât devenea mai confuz. Puținele resturi de gândire propriu zisă, ce susținuse primele două-trei luni de prelegeri, se lichefiară din ce în ce mai iute, până când incoherența ajunse așa, încât admiratorii fanatici începură a se feri să mai pomenească măcar de idolul care-i fascinase până mai dăunăzi. Fusese, adevărat, între studenți, o epidemie de admirație exaltată și un fanatism de ale cărui asprimi neprevăzute numai cu multă prudență puteam scăpa acei dintre ascultători care erau mai puțini suggestibili.

Astfel am cunoscut, în formă potențată, efectele mirifice ale vorbei patetice, susținute de simpliste preveniri favorabile celui ce o debita, — am cunoscut că patosul operează adică absolut. Magia cuvântului țipat, tremurat, cântat cu acompaniamentul unor strâmbări și smunciri ale mușchilor mimicei și ai gesturilor, păstrează încă mult din vechea sa eficacitate: ea poate paraliza în scurt funcțiunile mintale de superior și delicat control, poate preface, pentru un timp oarecare, oameni cu puteri intelectuale normale, ori chiar distinse, în fantoșe pasionate. — Și mi se pare că e mai puțin impresionantă suggestibilitatea unor masse înțepenite în disciplina militară, ori chiar numai politică, față de comandanți sau de șefi de partid inspirați de impulsele pitoresc violente ale paraliziei progresive, decât succesul pe care un profesor de știință pură, posedat de aceiaș îmbătătoare infirmitate, îl obținea în spiritele unor ascultători, foarte tineri de sigur, însă, oricum, oameni de carte — deci oameni a căror rezistență mintală ar fi fost să fie mai mult decât mediocră.

Posedații sunt și rămân o forță, independent de orice alte capacități ale lor. De calitatea acestor capacități depinde numai extinderea și durata acțiunii. Pentru un sfert de ceas, posedatul oricare, de exemplu chiar paraliticul general, își găsește, dacă e favorabil situat, grupa lui de fanatici sau de supuși. Și când e vorba de comunicare între posedat și ascultători formând massă, patosul este, prin excelență, aparatul producător de fanatism.

Ar fi însă nedrept să uităm, aici, cazul nebunilor flegmatici. Fără îndoială acțiunea acestora nu sparge ochii ca a agitaților patetici; nebunii liniștiți operează, încet și durabil, în cerc restrâns, și de acolo mai departe prin infiltrare, și nu fără ajutorul apucaților zgomotoși. Nebunii flegmatici sunt obsedați, oameni ai unei singure idei, de care sunt roși, și pe care o rod cu o liniște grozavă. In limbă medicală, pateticii sunt, mi se pare, maniacii, flegmaticii sunt melancolicii ospiciului societății umane. Iar noi, cei care formăm corul, cedăm, după cum ne e firea, unii farmecului incendiar al agitaților, alții ademenirilor îndărătnice ale flegmaticilor cu ideie fixă. Rari sunt acei a căror minte rămâne totdeauna atât de întreagă, încât să biruie oricând ispitele acestor suggestii de direcție opusă, dar egal bolnăvicioase. Simpatia prealabilă pentru unul din cele două tipuri de posedați inspiră prejudecățile din care cresc entuziasmele, și ideile fixe, și furiile aprinse sau reci care fatal colorează viața societăților cultivate.

Mecanismul esențial al vieții acesteia pare că funcționează numai în extrem: obișnuit, voința nu ia din loc decât după ce se excită cu așteptarea unor realizări excesiv determinate, — adică așa cum numai patosul ori obsesiunea ni le imaginează.

Totuși cei întâi Europeni care au organizat eloquența și poezia — Grecii — ne-au lăsat moștenire corectivul acelor tipice excese ale suggestibilității. Critica patosului, a verbalismului teatral, a pornit din inițiativă grecească; și nu numai prin batjocura în care poetul comic cufundă pe demagogul Cleon, cel pe care trebuiau să-l țină pe poalele mantiei prieteni, casă nu sfărîme tribuna în focul vorbei, dar și prin preceptele celor care scriau teoria eloquenței. Această critică a patosuli se poate socoti ca una din încercările însemnate ale omului de a ieși din o lungă nevrîstnicie — o nevrîstnicie pe care unii înțelepți au judecat-o, frumos și adevărat, ca un amestec straniu de zminteală cu prostie. Maturizarea speciei ar fi, propriu zis, o însănătoșare. Nouă și mândru autonomă ar fi o voință care s'ar decide, cu toată puterea pasională, nu după imagini delirante de bunuri enorme, ci în vederea unor realizări ce n'ar fi determinate decât strict calitativ, independent de extinderea lor masivă și de orice grosolan prestigiu de catastrofă. Prețuirea enormului este o prejudecată de copil sau de sălbatic. Am pierdut, noi cei de astăzi, gustul solemnității, zicea un scriitor german, la mijlocul veacului trecut. Diverse panglicării patetice, diverse tipuri de energumeni, care se reped astăzi gălăgios în viața publică, nu sunt decât o disgrațioasă și trecătoare erupție pe trupul greu încercat dar zdravăn, al civilizației europene.

In procesul său de lămurire, spiritul omenirii propriu zis productive, limpezindu-și ierarhia reală a trebuințelor sale, cu primatul evident al celor economice, se îndepărtează de delirurile unei copilării bolnave. Patosului și ideilor fixe, ca forme general omenești de viață interioară și de stil, le e sigur rostită condamnarea în această orientare clară a spiritului speciei.

PAUL ZARIFOPOL

Umorul scriitorilor

Binefacere

Cu ocazia unei serbări date în folosul săracilor, *Bernard Shaw* dansează câteva minute cu o doamnă mai în vârstă.

Doamna nu uită să facă scriitorului cele mai măgulitoare complimente, zicându-i la urmă:

— Cât de amabil ai fost, maestre, că te-ai coborît să dansezi cu mine — o necunoscută — d-ta, un om de o așa de mare și universală reputație!...

— A, nu, dece? răspunse ironic Bernard Shaw, doar suntem la o serbare de binefacere...

Compliment

Marc Twain făcu odată un compliment unei doamne:

— Ce încântătoare și frumoasă sunteți, scumpă domnă!...

— Regret că nu vă pot spune la fel, se maimuțări doamna.

La care Marc Twain răspunse:

— Faceți ca mine, doamnă! Mințiți!

Virgil și Victor Hugo

Intr'o zi la Guernesey, ne spune revista *„l'Européen"*, Victor Hugo, împreună cu cei mai mulți prieteni, discuta viața lui Virgiliu. După mai multe episoade amintite, Victor Hugo conchide:

— Desigur, nu putem acuza pe marele Virgil că a mângâiat susceptibilitatea înaltelor personagii ale timpului. Totuși, n'ar fi fost mai demn din partea lui să-și părăsească bunurile decât să le reclame dela toți protectorii lui? Eu, în timpul exilului, când mi s'au confiscat bunurile, am preferat să-mi păstrez demnitatea.

— Cum, nu vi s'a restituit nimic? întrebă cineva.

— Desigur că nu! zise Hugo. Avusesem grijă mai dinainte să mi le asigur destul de bine. — *G. B.*

A. S.R.Principesa Ileana — Cap

Copiii din Kuty

Când a fost Tătuțu în țara Kuty nici nu vă închipuiți ce a mai văzut.

Intâi și 'ntâi, acolo copiii nu se duceau la școală. Se jucau toată ziua, de dimineață până seara și dădeau cu pietre în toate geamurile, fără să-i certe nimeni. Știi cum erau geamurile în Țuți, capitala lu Kuty? Aruncai cu un bolovan și în loc să se spargă geamul prindea bolovanul și ți-l arunca îndărăt: să vezi atunci cum o luai la fugă, ca să nu te nimerească geamul pe tine. Sticla era ca apa, înghițea pietrele ca o traistă și ca o piftie, fără să se găurească, și-i da drumul numaidecât. Va să zică, vezi de ce se cumințeau copiii, ca să nu le spargă geamurile capul.

Și pomii erau ca ne-lumea. Vreai să te sui într'un gutui, îți aluneca piciorul și pomul se trăgea mai înapoi, ca un cal. Apucai să te sui în pom, pomul pleca din loc cu tine. Săreai după o gutuie și gutuia sărea și ea mai sus, ca o minge, ca să nu o prinzi. Vișinile porneau în sus ca niște coinace, dudele plecau ca gângăniile, zarzările se grămădeau pe ramurile cele mai de sus. Și câteodată, pomul se ridica tot, ca un târn, și te lua la bătaie, știi tu unde, nu aș vrea să-ți mai spui. Prin urmare, când nu se întâmpla bătaie, grădinile se jucau cu copiii și fugeau copiii după pomi și pomii după copii.

A vrut să facă la Țuți un binefăcător o școală, crezând că face gaură în cer, și i-au stricat-o fetele și băieții, ajutați — nu e vorbă — de cățel, de pisici, de purici și de toți puii de viețuitoare, care înțeleseră că dacă se va face o școală, se va mai face una și mai pormă o grămadă de școli și nu se va mai juca nimeni decât atunci când vrea profesorul. Dacă la noi acasă nu se duceau copiii la școală nici cățeii n'ar fi sărit peste băț și n'ar fi învățat nici ei carte. Omul care începuse să facă școala s'a pomenit întâi lătrat de cățel și scuipat de mâțe. Veneau toți cotoii din țară și-l miorlăiau, făcându-l de două parale — și-l urlau câinii cei mocși, cu nasul despicat și măselele strâmbe, din ținutul întreg. Și într'o zi iacă-tă că vin, după miros de motan, și niște tigri, care sunt pisicile cele mai bătrâne — și atunci omul binefăcător, ca să nu fie mâncat, cu învățătura lui cu tot, s'a băgat în groapa cu mocială de var până la gât și până la mustăți, ca într'un butoi cu iaurt, și nu a mai ieșit până ce s'a uscat varul tot, făcându-se praf și făină. Și afurisitul de cărturar tot nu s'a lăsat.

Ei, însă atunci a pățit-o mai rău, că nu s'a mai ales până la urmă de barba lui și de mintea lui nimic. Căci hotărîndu-se puricii să-i dea o lecție așa cum el nu învățase, au pornit puricii cu toții ca furnicile, gheme și mototoale de purici, ca niște arici, și au tăbărît pe el. Nu avea omul atâta carne câți purici l-au învăluit, așezați unul lângă altul, ca o lume de ace. El nu se putea nici scărpina, căci nu știa de unde să înceapă și nu se putea scărpina și din pricină că și buricele degetelor, pe moalele lor și pe subt unghii, erau pline de purici, negri ca niște cioroi. Când m'am dus, într'o doară, să răscolesc puricii și să-i dau de-o parte, ca să văd ce se mai petrecea dedesubtul lor, nu am mai găsit om pe dinăuntru: îl mâncaseră puricii de viu. Și bine i-a făcut că umbla să necăjească băeții și fetele cu abecedare, plăci de piatră și burete, cu tabla lui Pitagora, și să-i nărăvească la program anti-meridian.

Și nu s'a mai făcut școala din Țuți nici până în ziua de azi.

In Kuty, tătuții de acolo întreabă pe băiatul lor așa: „Ce vrei să te faci tu, acum, că ai îmbătrânit? mâine împlinești patru ani". Băiatul stă și se gândește și răspunde cum zicem noi tătuții, după matură chibzuință: „Pungaș". Și tătuțu răspunde: „Bine. Fă-te pungaș, dar pupă-mă întâi". Și-i dă drumul și băiatul se face pungaș. Crezi tu că e rău să fii pungaș? Nicidecum și tu mă înțelegi destul de bine. Și-i mai dă tătuțul lui o praștie cu pietricele, un zmeu cu zbârnîitoare, o muzică, o sabie și băiatul se duce și se face pungaș mare.

Când o întreabă pe fetiță tătuțul din Kuty: „Dar tu ce vrei să te faci?" Ea se gândește, ca și fratele ei nițel și zice, pe semne, „eu mă fac de la circ", adică vrea să spuie, după cât înțeleg eu, că se face dansatoare. „Bine"! zice tătuțu și-i dă și ei zestre, o cutie cu pudră, o fustă creață străvezie, croită din aripi de fluture lipite, un creion de buze și alte vopsele. Și amândoi, pungașul și dansatoarea, ies la drumul mare cu trâmbița și cu toba, cu bășica de șuerat și fac tărăboi, el cântând tărăboiul și ea jucându-l din glezne și genunchi.

Vreți voi să ne mutăm în Kuty? Nici nu știți ce bine e. Acolo nici tătuții, care pe la noi se zbârcesc la gură și la nas și fac peri albi pe la urechi, nu sunt mai mari decât copiii lor și uncheșii cu obrajii rumeni se dau de-a dura, prin iarbă, amestecați cu copiii, câte un tătuț călare pe câte o spinare de băiat, câte un iepure călare pe o găină, târându-se de-a bușile prin poala-Maicii-Domnului, prin măghiran și busuioc. Tălpile lor miros a zambile și a calomfir și în bărbi și plete își lasă boarea asmățuchiul amestecat cu mirodenia garoafei și cu mirosul amărui al crăiței. Isma le îmbălsămează cefile cu care dorm în flori, argintați din stropitorile cerului cu rouă de stele.

Băgați de seamă că dintre tufișuri vin pentru fetițe păpuși cu obrazul de flanelă, cu mânile de lână și cu zâmbetul de catifea, ca mușcata. Și mai vin panglici prin iarba măruntă și mărgele albe, ca niște șerpi înșirați, strecurându-se prin micșunele până la grumazul fetii mele, goală ca o șopârlă zmeadă. Și tocmai de dincolo, vin armăsarii potcoviți cu roți de lemn și cu nările ca boiaua și locomotivele mici, trăgând pe șine vagoane pline cu bomboane. Stați frumos că mai vine ceva: o bicicletă! și după ea un căruț pentru păpuși, la care s'a înhămat de rîma nasului, încovoiată, un elefant de cauciuc adevărat: sufli 'n el, se face verde, dă din cap și pocnește...

T. ARGHEZI

GEORGES COURTELINE

Trenul de 8 şi 47

Partea a treia

Intorşi de la Bar-le-Duc cu cincisprezece zile de închisoare, La Guillaumette şi Croquebol îşi văzuseră pedeapsa complicându-se, la brigadă, cu alte cincisprezece zile, din care şapte de carceră, şi pe urmă încă cu alte treizeci, care nu erau prevăzute în program. Această ultimă gratificaţie era un efect al bunătăţii generalului comandant de corp: nobile şi legitime represalii prin care acest distins ofiţer răspundea la atacurile violente ale cardinalului-arhiepiscop de Reims, despre care s'a vorbit în paginile precedente. Aveau, carevasăzică, în total, şaizeci de zile, fără să mai vorbim de căderea gradului, la care se aşteptau şi care, într'adevăr, nu se făcu aşteptată.

O privelişte emoţionantă fu bucuria aghiotantului Flick.

Acest om detreabă era ca transfigurat. Işi pierduse rezerva lui obişnuită, frecându-şi mânile şi fredonând; şi împingând veselia până acolo încât venea (ca odinioară Napoleon) să pişte de urechi sentinelele şi să stea puţin de vorbă:

— Ce zici, camarade, frumoasă vreme! Tot mai bine vara decât iarna! Şi încolo, cum mai merge?

— Bine, să trăiţi !

— Bine să fie !

Soldaţii, uluiţi, îl priveau cu o surdă bănuială, se temeau de vreo catastrofă, se întrebau **in petto** cu câte zile de închisoare se va sfârşi acest potop de amabilităţi. Insă Flick se întorcea aşa cum venea, spunând doar: „Foarte bine! Foarte bine!" Şi sentinela, rămasă singură, se gândea: „Oare ce-o fi foarte bine?", înţelegând, dealtfel, imediat când îl auzea pe Flick, la spatele lui:

— A! A! iar vă prind că nu faceţi nimic! Leneşi şi ticăloşi ce sunteţi! Ia duceţi-vă de-mi curăţaţi gunoiul acela de colo !

Şi după asta se auzeau îndepărtându-se tărăboanţele lui Croquebol şi La Guillaumette, în timp ce vocea lui Flick, urmărindu-i, se pierdea în depărtare, amestecându-se cu huruitul roţilor:

— Şi mergeţi drept, auziţi? că vă raportez colonelului !

Nu-i slăbea o clipă, avea pentru ei grija unei cloşte pentru pui. Ii închidea cu mâna lui, la şase seara. Şi venea el însuşi să-i scoată dela închisoare, în zorii zilei, când cazarma mai avea încă două ceasuri de dormit.

— Sculaţi! Hai! Când aveţi şaizeci de zile de închisoare nu trebue să vă îmbuibaţi de somn ca nişte porci! Duceţi-vă de desfundaţi conductele de apă de la adăpătoare. Desigur că voi le-aţi astupat!

Rar trecea o noapte fără ca să vie să le facă două trei vizite amicale, mereu urmărit de gândul că sergentul de zi, într'un acces de milă, le-a dat drumul să se culce în paturile lor. Treziţi de zgomotul cheii în broască, cei doi soldaţi se ridicau, holbând ochii speriaţi, orbiţi de lumina brutală a lanternei. Flick se liniştea, dar tot nu se dădea bătut: ridica nasul, mirosea şi spunea că miroase a tutun; asta spre marea mirare a lui La Guillumette şi a lui Croquebol, pe care pofta de fumat îi chinuia până şi în vis! Şi, lucru nemaipomenit: acest mizerabil se amesteca până şi în mâncarea lor !

Intr'adevăr, de-abia începeau să mănânce în mirosul greu şi lumina de criptă a închisorii, pe marginea patului, cu gamela între genunchi şi deodată Flick apărea, mugind de mirare şi indignare:

— Cum! Iarăş la mâncare! Cine are şaizeci de zile închisoare nu stă se îndoape! Haide! Duceţi gamelele la bucătărie şi luaţi-vă armele! Nimic mai bun pentru digestie decât exerciţiul !

Şi trebuiau să se execute, rămânându-le doar să-şi bage în buzunar bucăţile de carne şi să-şi soarbă supa din fugă. Flick îi gonea din urmă, îi conducea în dormitor unde îşi făceau o apariţie de o clipă, numai atât cât să-şi încingă săbiile, să-şi pue chipiile şi să-şi ia puştile, idiotizaţi, aiuriţi, înebuniţi de sălbătăcia acestei urmăriri, de glasul care striga la ei pe fereastră:

— Nu vă grăbiţi prea tare ! Vă aştept !

Pe urmă venea rândul exerciţiului. Flick nu pierdea nici-un amănunt, supraveghind totul cu dragostea unui bucătar care îşi păzeşte tigăile pe foc. In calitatea lui de fost brigadier, La Guillaumette comanda mişcările, pe care le şi executa în acelaş timp în noua lui calitate de simplu soldat. Cot la cot cu Croquebol, cu nasul la o palmă de un zid care îi orbea cu abeaţa lui de var, comanda :

— Prezentaţi... arm !... Un timp şi trei mişcări!... Un!

Şi cu palma mânii drepte sprijinind patul puştei, cu mâna stângă pe ţeavă, stăteau aşa cinci minute nemişcaţi, păstrând poziţia, cu ceafa în soare.

Insfârşit, La Guillaumette comanda :

— Doi !

Insă Flick întotdeauna intervenea, strigând :

— Hei! Stai! Nu aşa repede! Ce te grăbeşti aşa! Ia mai începe odată !

Or, într'o zi în care era de serviciu, Hurluret, trecând prin curte, presimţi nelămurit ceva. Se apropie, bănuitor, şi se postă în spatele lui Flick. Acesta, tocmai, cu ţigara în gură, era pornit pe glume; desfăşura comori întregi de ironie, făcea aluzii, sarcastic.

— Frumoşi mai sunteţi! Ei, ce spuneţi, vă mai trebue permisii, hai ?

Şi, întrerupându-se:

— Nu-i bine! Incepeţi încăodată mişcarea! Nici aşa nu-i bine ! Incăodată!

Hurluret îl lăsă să vorbească. Atâta doar că îşi cântărea vârful cizmei, ca un spadasin care îşi încearcă soliditatea spadei, şi fixa cu bizară asiduitate fundul pantalonilor lui Flick.

Totuşi, se stăpâni mărginindu-se să-l întrebe cu o extremă răceală:

— Ce faci aici?

Flick, care era departe de a presupune această prezenţă, făcu repede stânga'mprejur şi luă poziţia de drepţi:

— Fac... serviciul meu... domnule căpitan.

— Aşa? spuse Hurluret.

— Da... domnule căpitan, răspunse Flick.

— Atunci de ce fumezi? îl mai întrebă odată Hurluret, e drept, sperase că Falick va începe naiv să dea aşa de bine ca şi mine. Ce-ai spune dacă ţi-aş da opt zile, ca să te'nveţi?

Era vădit că-i căuta ceartă. Flick văzu aceasta şi se feri. Cu o mişcare repede din buze scuipă ţigara şi cu mânile pe dunga pantalonilor, cu privirea la zece paşi înainte, aşteptă. Din nefericire acest exces de supunere operă tocmai pe dos de cum voia. Hurluret, e drept, sperase că Flick va începe naiv să dea explicaţii, care explicaţii travestite în „replici" vor ajunge, ca de obicei, la cele opt zile de arest tradiţionale. Iată, însă, că lucrurile nu mergeau aşa cum voia. Asta îl înfurie şi lovind cu piciorul în pământ strigă:

— Ascultă, să nu-ţi baţi joc de mine că e rău! N'am să-ţi dau un picior în spate! Nu-s aşa de prost! Dar am să te bag la închisoare ca pe un simplu soldat cât eşti de subofiţer!

Cu spatele întors, prezentând arma mereu, La Guillaumette şi Croquebol păstrau o rigiditate de manechine, însă în ochii lor strălucea o bucurie nemai pomenită. Flick parcă şi-ar fi pierdut limba. Fără să scoată o vorbă rezista din toate puterile la atacul brutal al căpitanului Hurluret. Acesta tăcea şi el, încercând să-şi stăpânească furia. Dar deodată, furia lui isbucni, ţâşnindu-i de pe buze, şi, pornit, cu o rea credinţă eroică, trânti lui Flick opt zile de închisoare, aşa din senin:

— Opt zile! Ai opt zile de închisoare! Şi să fiu al dracului dacă mâine la raport n'ai să mai capeţi încă opt zile! Aşa!

După aceea se întoarse şi se duse să facă un raport straşnic lui Flick. Flick căpătă cele opt zile supliment şi, de aici încolo, două săptămâni în şir, cunoscu amara voluptate de a veni în fiecare seară la apelul pedepsiţilor să-şi ia locul în rând ca orice soldat.

EPILOG

. . . .

— Aşa? spuse La Guillaumette cu o mândră ironie. Carevasăzică nu vrei să mă crezi?

— Nu! răspunse sec Lautibout, nu te cred!

La Guillaumette îl privi drept în ochi, turbând de mânie, redus la neputinţă de când cele două galoane de lână îi căzuse de pe umeri. Fără această tristă întâmplare, cu câtă bucurie l'ar fi făcut să creadă, trântindu-i patru zile de închisoare! Trebui însă să se mulţumească să surâdă de milă şi să spue scuipând dispreţuitor:

— Mi-i scârbă să mai vorbesc. N'ai să chefueşti tu toată viaţa ta cât am chefuit eu şi cu Croquebol. Asta-ţi spun!

Şi cum Lautibout se încăpăţâna să se arate neîncrezător, şi cum ceilalţi, tăcuţi şi atenţi, şovăiau să se pronunţe, La Guillaumette se indignă şi se lovi furios cu pumnii în piept:

— Atunci, cum adică, am minţit ? Cum ? Atunci nu-i adevărat că Croquebol şi cu mine am luat, acum două luni ,trenul de 8 şi 47? Nu-i adevărat că majorul Fabret ne-a dat douăzeci şi cinci de franci? Nu-i adevărat că în tren am spus lui Croquebol: „Mă! Hai s'o ştergem la Bar-le-Duc?" Şi'n Bar le Duc n'am făcut noi un chef să se ducă vestea? Ba chiar am întâlnit şi un civil, care ne-a dus la şantan şi ne-a dat de băut şampanie! Nu-i adevărat asta? Ce, eu mint? Croquebol, spune tu dacă e adevărat sau nu?

Luat repede, bietul Croquebol şovăi, între strigătul revoltat al conştiinţei lui fără prihană şi nevoia de a minţi şi de a se lăuda, proprie oricărui soldat care se respectă. Nevoia aceasta învinse:

Dând din cap solemn, cu mâna la inimă, spuse, rar:

— E adevărul adevărat!

Cine triumfă atunci? La Guillaumette! Işi plimbă împrejur o privire de sfidare victorioasă:

— Ei, vedeţi? Nu i-am spus eu să spuie aşa!

Şi deslănţuit, setos de lauri, povesti întâmplarea cu 119. Fu o bucată admirabilă. In casa aceasta (pe care o descria ca ceva deosebit, rezervat numai ofiţelor superiori din Bar-le-Duc), povesti intrarea glorioasă a lui şi a lui Croquebol şi dublul lor succes. O! noapte de orgie! noapte de voluptăţi nebune! în care femei despletite şi goale sărutau cu buzele lor de miere buzele înfrigurate ale lui Croquebol şi pleoapele lui La Guillaumette! Niciodată, de când e lumea lume, nu s'au mai văzut asemenea voluptăţi ! Chiar patronul casei le-a oferit şampanie! Şi soţia colonelului regimentului 23 în persoană, care s'a amorezat de el, La Guillaumette!... După aceasta, apărea colonelul lui 23 şi prindea în flagrant delict pe La Guillaumette şi pe cucoana lui. Palid de mânie o snopea în bătaie pe cucoană şi dădea afară pe cei doi cavalerişti, spunându-le că au să vadă ei ce au să păţească. Nimeni nu se mai îndoi de adevărul celor spuse de La Guillaumette. In dormitor soldaţii ascultau extaziaţi. Lautibout trebui să se declare învins.

La Guillaumette, cu temperamentul lui excesiv, abuză chiar de izbânda lui. Din clipa asta nimeni nu mai avu dreptul, în regiment, să spuie că „a făcut chef". Natural mai fură mulţi care, veniţi din oraş, noaptea, să se trântească cu picioarele în sus pe pat şi să spuie: „Mă, ce chef am tras!" Imediat, însă, La Guillaumette îi punea la locul lor spunându-le:

— Chef? Ce chef? Nici nu ştiţi măcar ce e aceia chef!

Apoi, grav, cu mâna pe piept declara:

— Numai eu ştiu ce e aceea chef! Din tot regimentul numai eu şi cu Croquebol ştim ce înseamnă chef! Şi asta o ştim de atunci de când ne-am dus să aducem caii de la Saint-Mihiel şi am luat trenul de 8 şi 47.

— SFARŞIT —

Trad. de AL. A. PHILIPPIDE

Care din ele ?

In literatură, ca în orice alt domeniu — diletanţii sunt primiţi cu neîncredere. Avem superstiţia *specialistului*. D. X. face cuie de ghete. Dar nu trebue să facă *decât* cuie de ghete... Iată dece, când un om din altă lume decât cea literară — se decide „să facă" literatură. e primit cu zâmbet sceptic.

A fost, până mai alaltăieri, situaţia d-lui Anton Bibescu, diplomat vechi şi scriitor nou. Comedia d-sale *Care din ele ?* avusese — e drept — succes la Paris şi la Berlin. Dar cafeneaua literară din Bucureşti nu se dă mulţumită cu atât. Mai alaltăieri, însă, a avut loc premiera comediei d-lui Bibescu, pe scena studio-ului Teatrului Naţional. Şi s'a întâmplat un lucru ciudat: un „parter" populat de cele mai alese feţe ale înaltei societăţi, a aplaudat textul, cu acelaşi entusiasm cu care l-a aplaudat şi galeria... Este dovada că d. Bibescu a găsit un subiect şi o manieră — fără înţelesul peiorativ al cuvântului — un subiect şi o manieră, care plac deopotrivă publicului select şi marelui public.

Subiectul ?

Eterna problemă a iubirii... Un don juan descinde într'o casă amică, unde încercările lui de cucerire se lovesc de o neclintită virtute. Lucreţia, gazda; Elena, prietena ei; şi Măriuca, fata 'n casă a amândurora—sunt trei sfinte.

Fântâneanu, — acesta e numele cuceritorului, — născoceşte atunci, un truc ingenios pentru a doborî cele trei virtuţi. O poveste: peste noapte, o femee — deci una din cele trei, căci nu sunt decât trei femei în casă — o femee a intrat în odaia lui Fântâneanu şi i s'a dat. Era întuneric. Nu şi-a spus numele. N'a vorbit. A trecut ca o umbră, ca un mister.

Care din ele ?

Care din cele trei ?

Puse faţă în faţă, toate trei desmint. Fântâneanu stărue: n'a fost un vis. A fost o realitate... Care din ele ? Şi atunci, se întâmplă minunea: fiecare din ele, e geloasă pe celelalte două. Deci?... Deci — foarte simplu : fiecare va veni, în taină şi-i va spune lui Fântâneanu :

— Eu sunt aceia, care...

Şi, în loc să cucerească pe una singură din cele trei virtuoase, Fântâneanu le cucereşte pe toate trei!

Aceasta e mica anecdotă, pe care d. Anton Bibescu îşi construeşte piesa. Şi o construeşte cu o abilitate rară. Piesa aceasta ar fi putut veni de la Paris cu semnătura oricăruia dintre autorii de comedii la modă, astăzi.

Un dialog şerpuitor şi viu, punctat de glume bune, ţine vie atenţia spectatorului. Scenele se înlănţue armonios.

Dela început până la sfârşit, comedia se desfăşoară ritmic, fără opinteli, fără dificultăţi. E o adevărată plăcere să asculţi această piesă, în care talentul d-nei Jeana Popovici-Voina şi al d-rei Elvira Godeanu şi-au găsit un excelent partener în d. N. Bălţăţeanu.

D. Anton Bibescu s'a înscris, dintr'odată, între cei mai buni scriitori dramatici ai noştri.

TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

PANTELEIMON ROMANOV

Unul din cei mai valoroşi dintre fruntaşii noului realism rus, alături de I. Babel, Ivanov, Nevierov, Zensky, Semenov, e desigur Panteleimon Romanoff. Iată câteva însemnări biografice pe care le dă el singur, într'o prefaţă, în cuvinte simple:

M'am născut la 1884 în satul Petrovscoie, din guvernământul Tula. Gimnaziul l-am făcut în Tula. Am fost un prost elev şi am căpătat odată nota cea mai proastă la limba rusă. M'am înscris apoi la facultatea de drept din Moscova; n'am prea venit însă la cursuri, pentrucă eram ocupat atunci cu pregătirile pentru o mare lucrare pe care, pe cât credeam, trebuia s'o scriu. Şi într'acest scop mă dădui unor cercetări complicate: am studiat feţele omeneşti, am adâncit caratere şi totodată căutam a pătrunde şi în tainele muncii creatoare a marilor scriitori, pentru a descoperi la ei acel mister care face operele lor atât de clare, atât de simple şi atât de tinere. In acelaş timp căutam şi în viaţa reală să desprind acele elemente veşnic vii şi să le redau, fără vre-o opinie preconcepută. Pe mine, nici tema nici fabula nu mă interesau, ci tocmai acest material viu, smuls din viaţă, pe care marii maeştri s'au priceput, cu o atât de uluitoare simplitate şi limpezime, să-l găsească şi să-l izoleze prin artă.

Şi în sfârşit, prin 1907—1908 încolţi în mine acea operă mare, pentru a cărei înfăptuire mă pregătisem Este scrierea „Russy" (numele arhaic al Rusiei). Primele trei volume din „Russy" descriu Rusia veche dinainte de războiu. Cele două volume următoare îmbrăţişează războiul mondial, iar ultimele trei volume revoluţia. E dela sine înţeles, că această epopee a mea „Russy", nu e o cronică istorică abruptă, ci un întreg, în mine zămislit, care printr'o muncă de 15 ani s'a copt, şi abia datorită revoluţiei şi-a dobândit viaţa şi conştiinţa deplină.

Paralel am început să scriu şi „Copilăria mea". Povestiri am început să scriu mai târziu, vre-o zece ani după pornirea marei mele pregătiri artistice. Intâia mea povestire a fost „Judecata", a doua „Popa Feodor", apărute în 1911 şi 1914 în revista Russkaia Mysl.

Romanoff mai e cunoscut şi pentru comedia sa „Cutremurul" şi pentru nenumăratele sale nuvele. Subiectele lui de predilecţie sunt problemele de dragoste, tratate în nuvele pline de frăgezime sensuală, de humor uneori, şi totdeauna de firesc psihologic şi de acel surprinzător material viu care este secretul maeştrilor. Astfel sunt savuroasele nuvele: „Amorul liber" şi „Liliacul" din mediul Rusiei sovietice, care fac cuprinsul numărului nou apărut al „Lecturii, floarea literaturilor străine".

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria „Hasefer" din str. Eugen Carada, 7 (Karagheorghevici), recomandă următoarele reviste franceze:

Reviste literare.

Nouvele Revue Française — Mercure de France — Revue des Deux Mondes — Europe — Commerce (Paul Valéry — Valéry Larbaud — Fargue: trimestrială) — Bifur (trimestrială) — Jazz — Crapouillot — Nouvelles littéraires — Echanges.

Reviste sociale — filozofice — politice — juridice

L'Europe Nouvelle — Année politique française et étrangère — Revue philosophique — Revue de philosophie — Revue des sciences politiques — Revue de droit public — Revue des grands procès contemporains — Revue trimestrielle de droit civile — La semaine juridique — Revue politique et parlementaire — Revue de droit international public — La réforme sociale — Revue de synthèse historique.

Reviste de artă.

Cahiers d'Art — Amour de l'art — Crapouillot — Art vivant — Formes (o nouă admirabilă revistă lunară scoasă de editorii dela „Quatre Chemins: lunar 170 lei) — Chroniques du jour.

Reviste de architectură — arte decorative.

La Construction moderne — L'Architecte — L'Architecture — L'Architecture vivante — Art et Industrie — Art et décoration — Mobilier et décoration.

Abonamentele se plătesc anticipat — cel puţin parţial. Socotim un comision de 10—15%. Pentru a primi vreuna din aceste reviste, rugăm un acont anticipat prin mandat poştal: restul ramburs. Revistele sosesc din Bucureşti sau direct din străinătate la domiciliul abonatului.

Incercare asupra fenomenelor psihice anormale

de Ing. Henri Tillmann, membru Inst. Gen. Psih. din Paris. La Librăriile din Capitală şi Şaraga, Episcopiei 3 bis, Bucureşti, Volumul lei 75. Provincie contra ramburs sau mandat. D-nii Studenţi plătesc lei 60 volumul.

Inainte Azi

O ADEVARATA MANGAIERE PENTRU CEI CARI SUFERA DE NERVI

e broşura mea recent apărută! In această broşură sunt expuse pe larg multiplele experienţe făcute în cursul anilor îndelungaţi cu privire la cauzele, manifestaţiile şi vindecarea bolilor de nervi. Această evanghelie a sănătăţii o remit oricui în MOD GRATUIT, dacă-mi scrie la adresa mai jos menţionată.

Mii de scrisori de mulţumire dovedesc succesul nemaipomenit al muncii neîntrerupte şi conştiincioase în folosul omenirei suferinde. Acei, cari fac parte din

imensa mulţime a suferinzilor de nervi

cei cari suferă de distracţie, frica locului, slăbire a memoriei, dureri nervoase de cap, insomnie, turburări digestive, susceptibilitate maladivă, dureri de fucheeturi, slăbire parţială ori totală a corpului sau de alte manifestaţiuni dăunătoare sănătăţii

trebue să-şi procure broşura mea, care le va da mângâiere!

Citind-o cu atenţiune, veţi ajunge la convingerea liniştitoare, că există o cale simplă dar eficace pentru a redobândi sănătatea şi bucuria de viaţă! Nu aşteptaţi mai mult ci scrişi încă astăzi lui

ERNST PASTERNACK

Berlin SO. Michaelkirchplatz 13. Abt. 315

In editura „Adeverul" au apărut următoarele două noui lucrări pentru copii şi tineret.

INELUL PIERDUT

N. BATZARIA

Un roman din cele mai duioase, mai morale şi mai atrăgătoare. Frumos ilustrat şi cu o minunată copertă în culori. PREŢUL LEI 40

şi

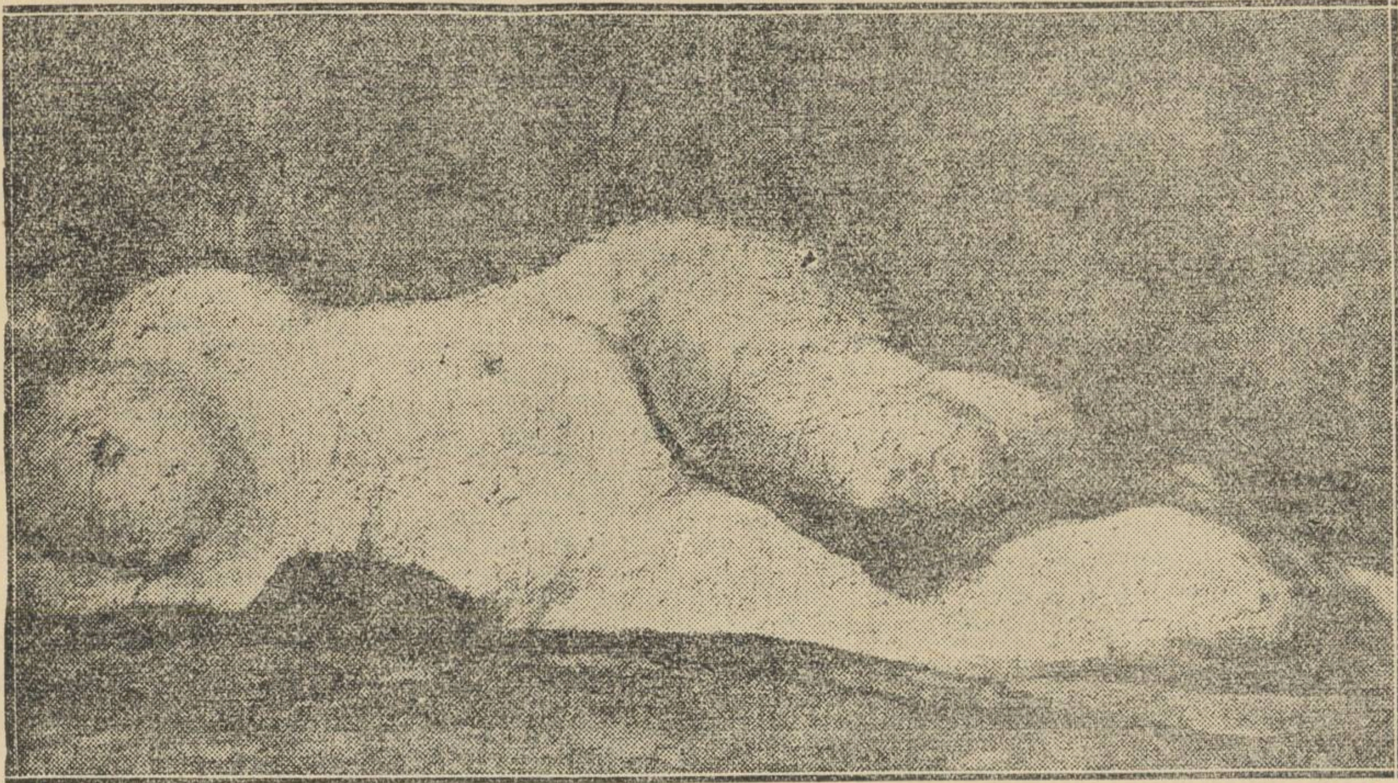
ALMANACHUL ŞCOLARILOR

PE ANUL 1930

cuprinzând o materie pe cât de variată, pe atâta de instructivă şi interesantă. Foarte bogat ilustrat, „Almanahul" acesta nu trebue să lipsească din nici o casă.

Un volum de 130 de pagini LEI 25

De vânzare la librării şi chioşcuri de ziare.

N. Enea — Nud

PLASTICA

Alteța Sa Regală Principesa Ileana, elevă a sculptorului Jalea, expune, alături de colegele Sale de studiu, la Cartea Românească.

Nu sunt lucrări de diletant. Sculpturile expuse aduc un modelaj sigur, o armonioasă echilibrare de masse, o linie expresiv urmărită.

A. S. R. Principesa Ileana — Nud

Materialul plastic căruia i se dă viață aci revendică o vigoare formală ce se evidențează în nud și în portret ca o preocupare statornică a stilului propriu.

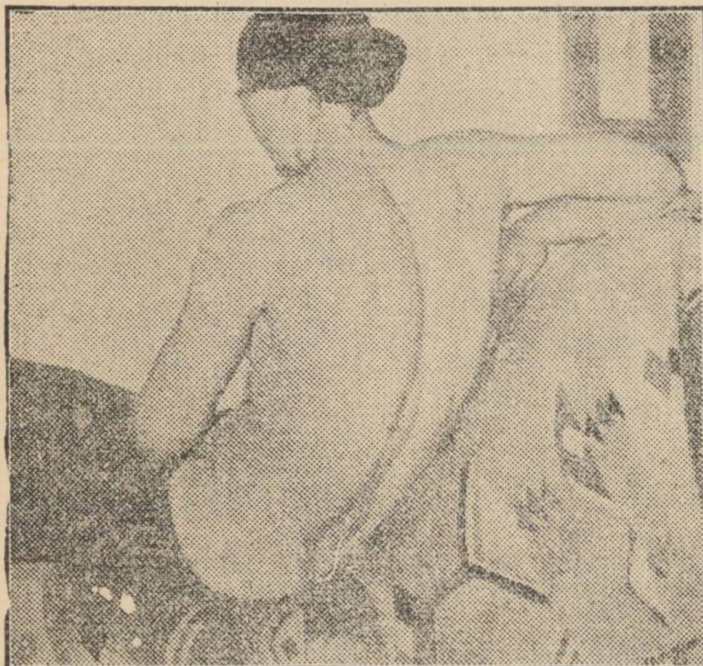

Teodorescu Romanați — Țigancă

Capetele de piatră și de bronz, canoniera, nudurile și statueta în lemn dovedesc un talent în plină desvoltare și o interesantă concepție plastică.

* * *

Elevii pictorului Steriadi și ai sculptorului Jalea aduc în sala Ileana o atmosferă de tinerețâ, de entuziasm și de intenții bune ce poate fi o chezășie pentru realizările de mâine.

Anne-Marie Călinescu — Nud

Expun: Margot Grossmann, Zoe Golescu, Elena Hagi Pantelli, Ofelia Iacobsohn, Laetiția Lucasievici, Cella Misirliu, Eny Panaitescu, Viorica Scodrea, Dumitru Știubei, Bărbulescu și Marioara Romalo

* * *

La Căminul Artelor Regina Maria, s'a deschis expoziția doamnei Anne-Marie Călinescu: nuduri, naturi moarte și portrete, executate într'o factură ce respectă forma precisă și utilizează un colorit sever.

Modelul se desprinde din ansamblu pe fondul de obiceiu uniform și neornamentat.

E o pictură de bună calitate.

* * *

In aceiași sală expun: doamna Orchis (aquarele lucrate în tonuri vii), doamna Lily Oțeleanu (studii de nud și mici compoziții ce lasă prea puțin să se întrevadă preocupările și însușirile artistei), domnul Canisius (desene și gravuri înfăptuite într'o minuțioasă abilitate tehnică) și domnul Leonard Selman (desene care aplică cu îndemânare mișcări și atitudini foarte grele de nud).

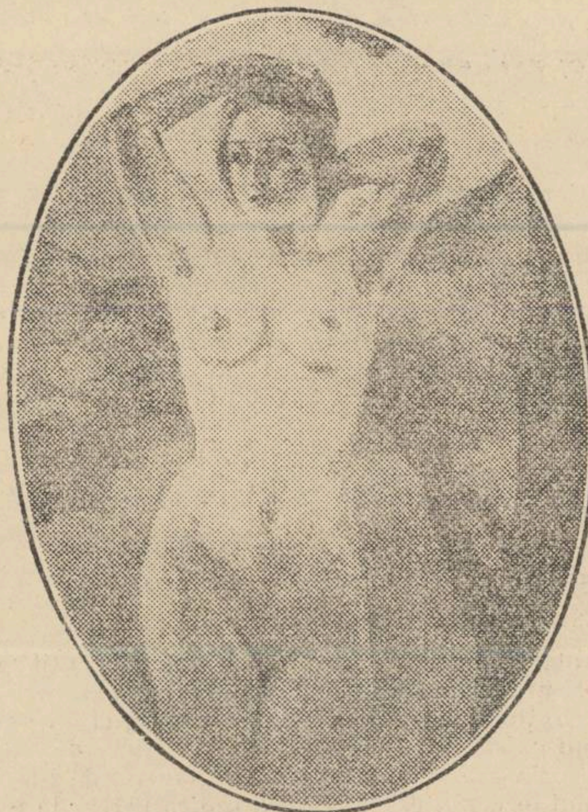
* * *

Dintre expozițiile dela Mozart trebue să menționăm strădaniile oneste ale domnului Teodorescu-Romanați, care stau totuși în marginea artei, — și tatonările, ce pot fi o frumoasă făgăduială, ale doamnei Vera Veslovschi-Nițescu.

Ionescu-Doru — Gravură în lemn

Sala ocupată de domnii C. I. Constion și Henry Vintilescu, e condamnată și prin lipsa de lumină să nu adăpostească decât elemente mediocre.

Vera Veslovschi-Nițescu — Tinerețe

In cele trei săli de expoziție ale Ateneului Român expun pictorii N. Enea (mai ordonat dar totuși greoiu în cromatică), Vavilyna (peisagii desene și naturi moarte în care căutările artistei încep să determine un stil personal) și Ionescu-Doru, ale cărui picturi, desene, gravuri în lemn și litografii aduc aceiași corectitudine rece și nepretențioasă ce i s'a recunoscut întotdeauna.

In rezumat — expoziții multe, și mai ales, multe făgădueli.

Ceiace trebue să pretindem tuturor expozanților este turnarea în expresie artistică a acelei vibrații lăuntrice care singură distanțează arta de opera diletantă.

H. BLAZIAN

ENNIUS

I.

Cato Maior, questorul armatei romane din Sardinia, când venia ziua plăților, observa totdeauna cu plăcere pe un tânăr centurion, cu care căuta să stea mai multă vreme de vorbă.

Centurionul se numia Ennius. Se născuse într'un orășel din Calabria și, după spusele-i proprii, întrunia în el trei neamuri: era Osc, era Grec, era și Roman. Cunoștea foarte bine literatura greacă și era înzestrat cu oarecare talent poetic.

Cato, deși ura pe Greci, era atras totuș de acest tânăr veșnic voios, veșnic surâzător și veșnic gata să susție o discuție oricât de lungă. Când răsboiul a fost pe sfârșite, Cato l-a chemat și i-a zis :

— Ascultă, Ennius, de blestemații de Puni am scăpat, însfârșit. Suntem în preajma păcii și ne vom întoarce în curând fiecare pela vetrele și ocupațiile noastre. Vrei să vii cu mine la Roma ?

Ennius nu a stat o clipă pe gânduri.

— Viu cu plăcere, ilustre questor, i-a răspuns. De mult țineam să vizitez orașul dela Tibru și să cunosc pe vitejii și virtuoșii Romani.

— Casa mea îți va fi totdeauna deschisă, mai zise Cato, și la masa mea vei fi oricând bine primit !

Dar se grăbi să mai adauge :

— Să nu îți închipu însă că te vei ospăta cu fleacuri stricătoare de stomac, cum te-ai obișnuit la Grecii tăi.

Ennius mulțumi cu modestie și se retrase.

Nu a trecut multă vreme și tânărul centurion din Calabria își făcu apariția la Roma în suita lui Cato. Acesta îl recomandă pela diferiții lui prieteni și Ennius fu primit cu brațele deschise. Prietenii lui Cato erau însă la fel cu el și bietul Ennius, obișnuit cu mesele rafinate din sudul Italiei, era silit să laude, ba slănina cea gustoasă dela masa unui moșier din Latium, ba friptura de bou bătrân dela ospățul vreunui negustor de vite de lângă Roma, ba măslinele putrede pe care i le servia uneori Cato.

— Să nu-ți închipui însă că te vei ospăta cu își zicea el adesea, dar prea put a ceapă și a lână de oaie.

Și-i plăcea totuș șederea în Roma și când a cunoscut pe Scipio și alți nobili, atunci Roma i-a devenit încântătoare. La ospețele acestor patricieni a mâncat ca la masa celui mai rafinat Grec și în saloanele lor a discutat artă și literatură ca la bogătașii cei mai de gust din Tarent. De Cato și de societatea lui s'a îndepărtat din ce în ce, deși îl iubea și îl respecta pe acest Roman de rasă veche. Nu-i plăcea însă felul lui de viață și teoriile-i dușmănoase Grecilor.

— Ce-ți mai face protectorul ?, îl întreba adesea cu ironie Scipio. Trebue să fie foarte vesel anul acesta, când măslinele și ceapa au dat o recoltă îmbelșugată. Ce porci admirabili mai are ! Păcat însă că nu sunt prea grași. Poate din pricina teoriilor lui economice pe care li le aplică și lor.

Ennius zâmbea cu complezență, dar nu zicea nimic. I-ar fi fost greu, mai ales în fața lui Scipio, să-și critice protectorul. La urmă însă, a fost silit să se despartă cu totul de șeful partidului național din Roma. Cato, răzbunător și grosolan, nu-i putea erta lui Ennius relațiile cu Scipio Africanul.

— Alege, i-a zis el într'o zi, alege între mine și Grecușorii aceia pe care îi vizitezi mereu. Eram sigur că în locul verzei care-ți dă sănătate, ai să preferi salata de cresoni dela Atena. Desigur, vinul meu e mai acru, dar nu ți se sue la cap și nu-ți ia mințile, ca vinul cel spumos al lui Scipio. La urma urmei, fă cum vrei.

Și Cato îi întoarse spatele. Bietul Ennius rămase zăpăcit și zadarnic încearcă să împace furia răutăciosului Roman.

Când în cercul Scipionilor se află de această ruptură, Ennius primi felicitări din toate părțile. Patricianul Fluvius Nobilior îl îmbrățișă cu dragoste grăindu-i :

— De-acum ești al nostru și așa vei rămâne.

Iar Scipio Nasica adăugă cu vocea-i sonoră :

— Să trimitem felicitări porcarului dela Venafru, că a izbutit să se despartă de ultimul prieten rafinat ce mai avea. Trăiască de-acum usturoiul și foaia de varză, singurele inspiratoare de versuri și proză națională.

II

In locuința modestă de pe Aventin a poetului de comedii Caecilius, locuia de multă vreme și Ennius. Acolo își adusese el vasta-i bibliotecă și zile întregi stetea închis în cabinetu-i de lucru. Zile întregi prietenii îl căutau zadarnic , căci poetul rămânea invizibil.

— Ce face și cu ce se ocupă ? întrebau ei pe Caecilius. Acesta zâmbia enigmatic.

— Veți vedea în curând, le răspundea el.

In fară de Caecilius, un singur om cunoștea taina muncii lui fără preget. Acesta era Scipio Africanul.

Când, într'o zi, poetul se prezentase la el și îi citise poemul epic dedicat lui, Scipio i-a zis:

— Ai un talent epic remarcabil, dar nu pe mine se cade să mă cânți, ci istoria întregii Rome. Noi nu avem, ca Grecii, o epopee națională. Tu, care ai fixat regulele poeziei latine și ai introdus în ea hexametrul, tu ești menit să făurești și epopeea națională.

Ennius s'a simțit mândru de aceste cuvinte și a plecat cu o hotărâre nestrămutată: să alcătuiască, el cel dintâi, adevărata epopee latină.

De-atunci rar s'a mai ivit prin casa lui Scipio și a celorlalți prieteni ai lui.

Când se arăta, cu ochii în fundul capului și cu fața obosită, Scipio îl trăgea deoparte și îl întreba :

— Cum mai merge epopeea ?

Ennius roșia și răspundea șoptind :

— Cred că merge bine și în curând o voi da la lumină. Ce fericit voi fi atunci ! Scipio îl bătea cu blândețe pe umăr.

— Perge, perge carissime vates !

In Roma se cunoșteau multe din scrierile lui Ennius. Publicase piese de teatru, tradusese în versuri un poem filosofic și tot în versuri publicase și o carte de bucătărie. Cato i le citise pe toate și când a terminat pe aceasta din urmă, a exclamat :

— Poftim, pe cine ospătam eu cu ceapă și slănină! Pe un flecar care cântă în versuri toată bucătăria cea stricătoare de stomac a Grecilor. Iată pe cine am adus eu la Roma ! Pe unul care vrea să ne otrăvească cu rețetele-i de bucătărie ! Ah, Greci blestemați, Greci blestemați !

Când au apărut însă „Annales", epopeea care cânta faptele Romanilor, dela zidirea cetății lor și până în vremea lui, Cato a rămas uimit.

— Iată de ce era capabil Grecul ! Și a început să o citească cu aviditate. A citit rând pe rând legenda lui Aeneas, întemeierea Romei și primele răsboaie romane. Când a ajuns la războaiele punice, ochii lui Cato au strălucit de curiozitate.

— Să văd ce zice de mine, a zis el.

Dar a strigat mânios, după ce a citit :

— Puțin foarte puțin și mult, foarte mult despre Grecușorul de Scipio !... Nu mai îmi place acuma ! Și a asvârlit furios cartea.

In schimb, în casa lui Scipio a fost o adevărată sărbătoare. Opera lui Ennius era smulsă din mână în mână și laudele curgeau ca o ploaie abundentă de vară. La ospățul solemn ce s'a dat în onoarea poetului, Scipio a ținut o cuvântare sărbătorească.

— Iubiți prieteni, a zis el între altele, să fim mândri că, după războiul cu Hanibal, am câștigat azi cea mai frumoasă victorie. Ilustrul Ennius ne-a dat cea mai desăvârșită epopee națională a noastră. Ea va trăi în veci cași faptele mari pe care le proslăvește.

Și Scipio, îmbrățișând pe Ennius, îi puse pe cap o cunună de lauri.

De-ar fi știut mândrul și rafinatul aristocrat că peste câtăva vreme Romanii aveau să capete adevărata lor epopee prin alt poet, ar fi fost poate mai puțin darnic în laudele lui. Cum nu putea fi însă un profet, el a continuat să proslăvească pe Ennius și l-a proslăvit împreună cu el și întreaga Romă și întreaga lume romană.

III

Pe Aventin se formase o întreagă societate de poeți. Locuiau pe acolo inspirați ai muzelor de toată mâna: poeți comici, poeți dramatici, poeți lirici, etc. Se adunau în anumite zile la ospețe procurate prin dărnicia edililor. Se discuta acolo mult, se critica și mai mult și se bea uneori din belșug. In fruntea acestor ospețe era totdeauna Ennius care era considerat de toți drept cel mai mare poet al timpului.

Gloria lui se fixase definitiv, dar laudele și lingușirile, pe lângă mulțumirea sufletească îi aduseseră și două mari rele de care pătimea grozav: o îngrășare peste măsură și o gută plictisitoare.

Poetul ofta adesea și zicea :

— Prevăd că acestea îmi vor fi fatale. Deocamdată simt că mă împiedecă să-mi savurez gloria. Nu mai pot să închin la oaspețe cu toți cei care mă laudă și nu mă mai pot înfrupta din bunătățile pe care mi le oferă din belșug.

Fericitul Ennius ! Renumele câștigat contribuise să-l facă un desăvârșit epicureu. Ospețele bogate la care lua acum parte începuseră să-i întunece inspirația și să-i îngreueze avântul.

— Cât de mult regret mesele lui Cato! zicea el uneori. Parcă mă simțeam mai ușor după ele și puteam să scriu mult mai mult ca azi.

Caecilius râdea:

— Cine te-a pus, colega, să scrii o carte de bucătărie în versuri? Romanii noștri te-au luat în serios și au vrut să te facă să-ți guști propriile rețete de mâncări.

Pe urmă redevenind serios, adăuga:

— Ce mai vrei să scrii? Nu ai scris destul? Nu ai făurit tu cea mai măreață epopee a noastră? Nu ești azi cetățeanul Romei și prietenul lui Scipio și al lui Nobilior?

Ennius ofta și clătina trist din cap.

— Simt că îmbătrânesc, prietene, și guta aceasta afurisită mă mână mereu spre brațele neînduratei Hecate.

— Nu-i nimic, îi răspundea Caecilius. Tu, care ai scris că în altă viață ai fost un păun și că pe urmă sufletul tău s'a întrupat în Pythagora, când vei muri acum, o să treci în altă ființă. Vei trece probabil în corpul unui bucătar sau al unui rapsod de școală veche.

Ennius se mânia, dar se împăca repede.

— Ce te poți aștepta dela un scriitor de comedii?

Așa i s'a scurs încet și ușor viața. Se îngrășa și îmbătrânea mereu. Accesele de gută i se înmulțiau și în cele din urmă l-au țintuit la pat. In durerile boalei, avea o singură mângâere: cei mai iluștri cetățeni ai Romei veniau să-l vază și să-i ureze însănătoșire.

Când a simțit că mai are puține zile de trăit, a cerut tăblițe și condee și și-a compus singur epitaful:

Priviți, concetățeni, aici, al lui Moș Ennius chip!
El a cântat ce-au săvârșit ai voștri mari părinți.
Nu mă jeliți și nici cu plâns la groapă-mi nu veniți
Dece?.. Fiindcă sunt viu și sbor pe-a voastre buze'n veci!

După ce și-a isprăvit epitaful, a închis cu seninătate ochii pentru totdeauna.

Dacă sufletul lui s'ar fi întrupat în altă ființă și dacă aceasta și-ar fi adus aminte de ce a fost, poetul ar fi putut să fie mulțumit și după moarte.

Statuia lui se odihnea în mormântul Scipionilor, iar renumele-i de poet epic a rămas în veci glorios. E drept că după Aeneida lui Vergilius, analele lui Ennius și-au pierdut mult din valoarea lor. „Istorie pusă în versuri" li s'a zis și se criticau povestirile lui stângace și figurile-i rău alese. Cu toate acestea, însuși Vergilius a luat multe din Annales și „Moș Ennius" a continuat să-și păstreze mai departe gloria de a fi ridicat cu o treaptă mai sus eposul latin.

I. M. MARINESCU

Cel mai frumo dars

pentru copii e o carte frumoasă. De aceia a apărut basmul lui Ispirescu — *„Cei trei frați împărați"* — ilustrat de pictorul Demian. Fiecare pagină are un desen din poveste — volumul nu costă decât 20 de lei.

Unul din morţii noştri, Corneliu Botez

Nu mai isprăvim de numărat morţii şi nu mai vrem să socotim pierderile pe care le-a suferit viaţa noastră intelectuală dela războiu încoace.

Pentru continuitatea vieţii noastre culturale, acest gol subit între două generaţii este o grea încercare, ori cât de bogate şi numeroase ar fi forţele pe care ni le făgăduiesc generaţiile care se ridică.

Se împlinesc aproape doi ani de când ne-a părăsit Corneliu Botez şi acum, când femeile sunt chemate a lua parte la viaţa publică, simţim ca o pioasă datorie a evoca în amintirea noastră pe acest generos luptător al cauzei feministe şi odată cu el o întreagă mentalitate a unei epoci de cultură pe care el o reprezintă în multe din trăsăturile ei caracteristice.

Din dosarul minuţios al unui om de ordine şi de metodă, păstrat cu pietate de o valoroasă tovarăşă de viaţă, d-na Calypso Botez, se răsfrânge nu numai lumina melancolică a unei vieţi de luptă şi muncă, frântă tocmai în clipa în care şi-a ajuns în parte ţelurile pentru care s'a cheltuit, ci şi o întreagă lume de idei şi de atitudini sufleteşti, în contrast tăios cu acele ale generaţiilor de după războiu.

Culoarea timpului, în care şi-a trăit tinereţea Corneliu Botez, are patina unei adevărate vechimi, deşi este aci, încă atât de aproape de noi.

In dosarul rămas de pe urmele lui Corneliu Botez este o scrisoare, către bătrânul Hasdeu, scrisă de acesta pe când avea 18 ani, cerându-i a fi primit în Empireu, o caldă invocare a bătrânului mag pentru a-l ajuta să iasă din necunoscut „precum, zice poetul de 18 ani, aţi ajutat pe un alt tânăr necunoscut, Gheorghe din Moldova!"

Tânărul din ziua de azi „invită", cel mult, pe redactorul Revistei a-i da locul ce i se cuvine, pentru a învăţa el pe sfinţii cu barbă ce va să zică artă şi literatură!...

Aceasta îmi aminteşte un alt episod petrecut cam în aceiaşi vreme la Bucureşti. Publicase G. Proca vre-o câteva din acele pure mărgăritare ce sunt poemele sale.

Intr'o noapte, pe la 1 după douăsprezece, e trezit din somn de o mare gălăgie şi nişte formidabile bătăi în geamul dela camera sa. Fraţii Cernescu, Eracle Lăzărescu şi alţii „prieteni ai poporului", obişnuiţi tovarăşi şi amici ai fraţilor Proca, aduceau în triumf un articol al lui Delavrancea, în care-şi scria Barbu, aşa cum numai el ştia să scrie, impresiile asupra tânărului poet necunoscut. A fost o nebunie de entuziasm, un delir de bucurie şi nimeni n'a mai închis ochii până dimineaţa...

Magii din acele vremuri aveau puterea, cunoşteau taina de a dărui gloria. Iar tinerii aveau darul de a o primi cu o bucurie nemijlocită şi o îmbătare fără de prihană, pe care generaţiile de azi, cu capul lucid şi simţirea controlată, de mult l'au pierdut.

Astazi gloria se cucereşte după o strategie complicată şi calculată pas cu pas, printre aprige mârâituri în dreapta şi în stânga, sub căutătura cruntă a celor mai bătrâni, într'o luptă crâncenă cu cei tineri, în care trebuie să fii gata să dai, dacă nu vrei să primeşti, **„le coup du Père François!"**

Cel care ajunge abia apucă să-şi şteargă năduşeala, când e şi alungat de pe poziţie! Cum şi când să te mai bucuri de glorie?! Atunci era loc şi era şi timp....

„Coupurele" din ziarele de provincie şi revistele păstrate în dosarul lui Corneliu Botez sunt preţioase mărturii din viaţa aceia nouă şi tânără a culturii româneşti, epoca de aur şi de basm, în care trăiau un Hasdeu, un Titu Maiorescu, apoi Ion Gherea, Ion Nădejde, Delavrancea, Caragiale, Vlahuţă.

Din fragmentele de ziare, păstrate cu grijă de regretatul Corneliu Botez, se simte acea preţuire semireligioasă a burghezimii pentru cultură şi intelectualitate, pe care încă ne-o mai amintim „din vremurile de altă dată". In oraşele de provincie din Moldova intelectualii erau aleşii societăţii, o aristocraţie a parte. Era mişcătoare râvna tuturora de a fi număraţi printre intelectuali sau de a fi măcar în legătură cu ei. Era de bun gust ca magistratul, militarul să fie în societatea şi intimitatea conferenţiarilor, poeţilor şi scriitorilor.

Intelectualitatea era un titlu de nobleţă la care râvnea însuşi boerimea. Petrecerile căpătau un uşor lustru literar şi astfel s'a născut acea literatură al cărui exponent este azi d. Cincinat Pavelescu. Cele mai frumoase femei şi mai nobile domnişoare aveau un „album" cu improvizaţii şi purtau în poşeta de mătase, ca pe nişte juvaere scumpe, dedicaţiile acestor prieteni ai muzelor.

Corneliu Botez, magistrat de valoare, intelectual de marcă, ştia şi el să dea la strung madrigale, dedicaţii, poeme şi chiar epigrame de o maliţiozitate amabilă şi „de bon ton". Iată o pildă de această literatură risipită de el în ziare şi reviste şi strânsă apoi într'un volum, pe care avea de gând să-l revizuiască cu vremea:

Pentru Elena din vechime
Se încruntară toţi eroii
Ca să se bată ani de zile
Murind sub zidurile Troii

Dar de cât antica Elenă
Mica Elenă-i mai presus
Căci de pe-acum, a tuturora
Simţiri şi gânduri a răpus.

Iar pentr'un zîmbet ce-ar trimite,
S'ar răzvrăti chiar cei mai reci,
Şi de-ar trăi, o nouă Troie
Ar cuceri Eroii Greci!...

Faptele şi gesturile acestei elite intelectuale interesau întreaga societate. Salonul, clubul, cafeneaua, dar mai ales gazeta locală le înregistrau şi le comentau cu simpatie şi deferenţă.

Nunta soţilor Botez e cântată ca un epizod dintr'un poem epic de către gazeta locală. Ca în nunţile legendare ia parte, pe lângă „împăraţii şi alţi mari dregători ai societăţii botoşenene, însuşi mândrul soare:

„In tot timpul acestei solemnităţi, un soare strălucitor a năvălit în sala unde se celebra căsătoria, părând că şi natura ia parte la fericirea tinerilor căsătoriţi"...

Era primăvara vieţii noastre culturale, sângele mustea şi oamenii se lăsau duşi de sentimente vagi şi de o intelectualitate moale. Stăpânea în viaţa noastră intelectuală un lirism convenţional, chiar la cei mai buni scriitori. Versuri şi proză sunt pline de descrierea poetică a naturii. Este în tot ce s'a scris, pe acele vremuri un amestec nediferenţiat de idealism cu senzualism, o confuzie totală între cele pământeşti, prea pământeşti, şi cele cereşti.

Fanatizarea trecutului, care la Eminescu era numai expresia viguroasă a dispreţului şi indignării sale în potriva prezentului, devenise în această vreme naţionalismul grandiloquent al discursurilor şi poeziilor de ocazie, şi istoricismul falş şi de carton din piesele noastre de teatru.

In versurile lui Corneliu Botez răsună adese tânguirea, fără tragism, sonoră şi retorică, — cum se cerea în gustul acelor vremuri, a omului care se găseşte în faţa destinului şi măsoară cu părere de rău depărtarea dintre vis şi realitate. El cânta durerea orfanilor şi mizeria desmoşteniţilor precum şi toată ideologia „fantomelor intelectuale", cùm sunt numite azi aspiraţiile generoase ale generaţiei dinainte de războiu. Ceia ce am urmărit, în versurile şi în toate manifestările unei activităţi cheltuită cu dărnicie, a fost personalitatea lui Corneliu Botez.

La Botoşani, la Galaţi şi în urmă la Bucureşti, Corneliu Botez ne apare ca un polarizator al entuziasmului, al aspiraţiilor spre ideal, al energiilor disponibile pentru realizarea unui scop nobil. Lupta lui cu inerţia, uşurătatea, tembelismul contimporanilor spre a-i face să treacă de la vorbe la fapte este minunat ilustrată prin campania susţinută spre a ridica un bust lui Eminescu, în care a cheltuit ani de perseverenţă, o energie pe care nimic n'o putea descuraja şi care i-a dat în fine mulţumirea unei izbânzi, cu atât mai strălucitoare cu cât a fost mai greu de realizat.

In lânceda viaţă de provincie prezenţa lui Corneliu Botez este germenele de viaţă care turbură haotica bălţăceală de toate zilele, aprinde făclia entuziasmului şi realizează dacă nu soarele de miază-zi măcar o palidă auroră boreală.

Iar provincia simţea şi preţuia aportul acelui omuleţ vioi la vorbă, cald la suflet, ascuţit la minte, chibzuit şi neclintit în muncă.

Plecarea lui din fiece oraş spre o etapă mai înnaltă a carierei, spre o fază de viaţă mai superioară, este salutată de concetăţeni cu simpatia convingerii **că i se cuvine** şi cu părerea de rău că o dată cu el se va stinge şi „raza" care însufleteşte şi creiază viaţa lor de sărbătoare, intelectualismul provincial.

Caracteristice în această privinţă sunt saluturile pe care i le adresează în numele tuturor celor din Botoşani, Alexandru Schmelţ şi din Galaţi colegii lui de la Curte.

Puterea de viaţă, puterea de muncă, arzătoarea nevoie de idealism, s'au sintetizat în ultima epocă a vieţii sale şi l'au făcut să realizeze pe terenul ştiinţific acea operă de jurist care l'a pus în fruntea corpului de magistraţi, iar pe terenul social contribuţia sa largă şi inteligentă la conceperea formei de feminism cerută de progresele de după războiu şi a luptei pentru cucerirea drepturilor femeii în forma care trebuia să ne ducă spre izbândă, alăturea de valoroasa sa tovarăşe de viaţă, fruntaşa feministă Calypso Botez.

El a îmbogăţit în această epocă a vieţii lui, frântă tocmai când ne promitea mai mult, ideologia săracă din vremea fericitei tinereţi, prin vastele sale cunoştinţe juridice, a îndrumat lupta feminismului cu îndemânarea lui de cunoscător de oameni şi a păstrat, în vârtejul curentelor contrarii de după războiu mereu aprinsă făclia unui curat idealism, mereu arzătoare flacăra unei credinţe.

Lucrările lui juridice cu calităţile superioare de muncă şi solidă intelectualitate vor rămânea în bibliotecile cărturarilor, dar imaginea omului în care idealismul a luminat mereu fără a se mistui, trebue să rămână în sufletele noastre, după cum au rămas şi au trăit în sufletul lui imaginile celor cărora le-a închinat, atât de pios, admiraţia lui statornică şi recunoştinţa activă.

IZABELA SADOVEANU

O tragedie în gheţurile polare

Generalul Nobile, împreună cu 8 tovarăşi de călătorie, s'a prăbuşit cu balonul în imensa banchiză polară. Pe un ger cumplit oamenii, lipsiţi de adăpost şi de haine, de foc şi mâncare, îşi aşteptau cu resemnare moartea.

Avioanele trimise în căutarea lor zburau cruciş şi curmeziş deasupra lagărului, dar oricât de ageri erau ochii piloţilor, nimic nu se putea distinge între neregularităţile blocurilor de ghiaţă.

Cu fiecare avion care se depărta murea o părticică din speranţa care totuşi mai sălăşluia în sufletele nenorociţilor.

Malmgreen cu doi tovarăşi şi-au pierdut cei dintâi răbdarea şi au pornit pe jos să străbată ghiaţa perfidă, în căutarea ţinuturilor locuite de oameni. Două sute de kilometri aveau de parcurs.

Nici unul din ei n'a putut străbate mai mult de 20 km. Marşul acesta nesăbuit l-a costat pe Malmgreen viaţa, pe Mariano un picior, iar pe Zappi raţiunea.

Cumplitele suferinţe ale nefericiţilor naufragiaţi, sunt pe larg descrise în volumul de curând apărut: *Tragedia de la Polul Nord.* Preţul unui volum, lei 60.

Câteva cuvinte despre o nouă lucrare genealogică asupra familiei Sturdza

In împrejurări cu totul deosebite ni se înfăţoşează partea genealogică a cărţii d-lui A. A. Sturdza, *Règne de Michel Sturdza,* ieşită de sub tipar acum doi ani. Ea a apărut la o vreme în care o scriere istorică n'are drept să fie ţinută în samă decât dacă este temeinic documentată şi în stare să înfrunte obiecţiunile criticei celei mai aspre şi celei mai neînduplecate.

Autorul începe partea genealogică prin o introducere asupra originilor nobilimii române, în care, printre alte lucruri interesante şi necunoscute, găsim pomeniţi pe „cnejii sau seniorii Vrancei" pe „cnejii Moldovei de Jos cari erau Muşatinii" şi că „aceştia (Muşatinii) ca şi Bolohovenii, Bogdăneştii şi Mailaţii erau de neamul Basarabilor, bani ai Olteniei" 1). Păcat numai că nu ni se arată izvoarele în cari s'au găsit aceste ştiri 2).

Cei mai vechi Sturdzeşti despre cari ne vorbeşte autorul sunt 2):

1° Contele Sturza, Cavaler al Rodosului „care luă parte la marea cruciată a seniorilor veacului al treisprezecelea, muri şi fu înmormântat în insula Rodos, unde se poate vedea mormântul lui pe care era săpat blazonul primitiv care era: de gueules à une croix latine d'or enroulée d'une guivre de sable couronnée.

2° „Voevodul Sturza, cneaz în Banat precum reiesă din documentele din anii 1242 şi 1266 (v. Xenopol şi N. Densuşianu). D-l A. A. Sturdza se întreabă mai departe 3) dacă Cavalerul de Rodos Conte Sturdza şi cneazul Sturdza erau fraţi sau una şi aceeaş persoană.

3° „In anul 1360 apare un oareşcare *Sturza, dux Olahorum,* care poate ar aparţine aceleiaşi familii (v. Puşcariu).

4° „La 1401 vedem că apare Alexandru Sturza, Mare Logofăt al Moldovei sub Domnia lui Alexandru cel Bun, de la care genealogia este neîntreruptă până în zilele noastre. In starea actuală a cercetărilor, rămase neisprăvite, nu suntem în stare să legăm aceste întâi personagii unul de altul în chip pozitiv. Tabloul genealogic indică această rezervă. In orice caz numele de „Sturza" este foarte vechiu şi apare încă din vremea Cruciatelor ca nume de familie. A fost totdeauna scris „Sturza". Ortografia „Sturdza" apare pentru întâia oară în istoricul Orichovius la anul 1643, când vorbeşte de cneazul Ioan Hatmanul (connétable). Această ortografie a fost uzitată de unii membri ai familiei pe la 1800; de atunci a devenit frecuentă şi astăzi este adoptată de toată familia, deşi adevăratul nume rămâne, după părerea noastră, acel de Sturza".

Apoi mai departe făcând biografia celor mai însemnaţi din Sturdzeşti, dl . A. A. Sturdza, zice de acel Alexandru pe care l'a aflat la 1401:

„Alexandru Sturza, Mare Logofăt (chancelier) al Moldovei şi chiar locotenent domnesc, în Domnia lui Alexandru cel Bun, Domnul Moldovei (1401). Documentul care îl priveşte într'un chip mai deosebit se găseşte în *Materialele Istorice* culese şi publicate de Ulianitzkij, iată-l din cuvânt în cuvânt:

„Materialij de istoriy Rossiy, Poloniy, Moldovij, Valachij, y Turchiy, B. V. XIV-XVI, B. B. Sovronie V. A. Ulianitzky, Moscova 1881, in 4° 3) p. 137.

„C. p. Eiusdem Nikolai de Rozenbark contra Turcos et Asianos adhortatio: Красноръчивое воззванiе къ папѣ и христианскимъ Государямъ — отложить невѣрныхъ, покорившихъ Константинополь, Трапезунтъ (трапезундъ) Боснiе, Морею, соединить общiя (силы) для борьбы съ Турками освободить покоренныя ими христiанскiя народности и предотвратить вмѣстѣ съ тѣмъ грозящую отъ нихъ опасность всему христианскому Миру (Libri Legationum III. c. №3 fol 13?9)

„C. p. Eiusdem Nikolai de Rozenbark contra Turcos et Asianos adhortatio.

Responsum Ser-mi d. Rom. Regis necnon principum Imperii tocius amplissimi Friburgensi conventus datum solemniter oratoribus M-tum Hungarie et Polonie Regum presente Maj-te Regia per doctorem *Sturze* cancellarium regium in hanc sententiam lingua alemanica. (Lib. legat. III, lit. c. No. 3, fol. 91)

На Фрейбургскомъ сеймѣ 1497-1498 г. на которомъ и Розельбарке, посолъ І Alberte просилъ помощи Туркъ, императоръ не присутствовалъ

Autorul nu ne aduce în sprijinul existenţii Cavalerului-Conte Sturza dela Rodos nici o dovadă, nici măcar vre-o citaţiune mai precisă. El ne trimite la un paragraf care nu există, iar în altul găsim mulţime de titluri de cărţi cari vorbesc de Rodos în special sau de istoria Răsăritului în deobşte, însă fără a indica măcar la una din ele locul unde se află menţiunea în chestiune.

Dl. A. A. Sturza ne spune că zisul Cavaler-Conte ar fi luat parte „la marea Cruciată a seniorilor veacului al treisprezecelea". După cât ştiu au fost trei cruciate în veacul al XIII; una întreprinsă de Andreiu II al Ungariei la 1217 şi celelalte două de Sfântul Ludovic la 1246 şi 1270 şi la toate au luat parte „seniori". De care vrea Dl. A. A. Sturdza să vorbească?

Apoi mai întreb:

1. Cum s'a făcut un Sturdza, Român şi pravoslavnic Cavaler al Rodosului? Se convertise la catolicism?

2. De la ce suveran a căpătat acel Sturdza titlul de Conte, căci este ştiut că pe acea vreme, titlurile erau necunoscute şi în Ungaria şi în Polonia şi în Rusia şi la Slavii de Sud şi la Bizantini?

Ce păcat că autorul nu e mai precis şi nu s'a gândit să-şi procure o fotografie de pe piatra mormântală a Cavalerului Conte!

Fiinţa, în anul 1401, a unui Mare Logofăt Alexandru Sturdza nepomenit în documentele cunoscute până astăzi, şi care ar fi fost şi locotenent domnesc, era interesantă în cel mai mare grad. Citind însă dovada adusă de autor în sprijinul afirmaţiunii, am constatat că nu era vorba de un Logofăt moldovenesc, Alexandru Sturdza ci de un cancelar german (cancellarium regium, Sturze).

Spre a descurca încurcătura, am alergat la Ulianitzki şi, cetind pasagiul citat, s'a constatat că d-l Sturdza 1° a sărit o parte fără importanţă din textul rusesc, 2° a suprimat ultima literă, un *l* al numelui cancelariului împărătesc care, în Ulianitzki este scris Sturzel şi 3° a suprimat partea cea mai importantă în limba latină a unei note al cărei început în text rusesc îl dă reprodus la sfârşitul citatului. Această notă în Ulianitzki sună:

На Фрейбургскомъ сеймѣ 1497-1498 г. на которомъ Н. Розельбаркъ, посолъ І. Альберта просилъ помощи противъ Турокъ, императоръ не присутствовалъ: Caesaris nomine praefuerunt Adolphus Nassovius, Stürzelius cancellarius 1) et Herm. de Sachsenheim.

Iată deci marele logofăt al lui Alexandru cel Bun, Alexandru Sturdza, schimbat într'un oareşcare dr. Stürzel, probabil vre-un călugăr catolic, cancelar al Impăratului Romanilor! Şi dl. A. Sturdza mai botezase pe acel închipuit Logofăt al Moldovei şi Locotenent Domnesc al lui Alexandru cel Bun.

Las cetitorilor grijă să califice după cum se cuvine o asemenea procedare care ne dă dreptul să ne arătăm foarte sceptici faţă de Cavalerul Conte Sturza despre care a fost vorba mai sus.

Aceste sunt departe de a fi singurele cazuri în care autorul *Domniei lui Mihaiu Sturdza,* a dat vânt imaginaţiei sale.

El a lăsat-o să lucreze şi mai departe făcând dintr'un modest stăpân peste o optime de sat, Baliţa, un conetabil şi tovarăş de arme al lui Ştefan cel Mare care ar fi trăit între 1452 şi 1495. Dl. Sturdza se întemeiază făcând această afirmare pe uricul lui Ştefan cel mare dela 17 Ianuarie 1495, publicat de mine într'un memoriu asupra claselor stăpânitoare şi prin care Domnul i-ar fi făcut lui (Baliţa) şi copiilor săi danie de sate şi de *feoduri* (fiefs). Dacă dl. Sturza ar fi citit traducerea acelui uric, ar fi constatat că, printr'însul, Domnul întăria împărţeala satului Năneşti între nepoţii de fiu ai lui Baliţa cu verii lor ai doilea şi ai treilea iar Baliţa, contimporan al lui Alexandru cel Bun murise de mult, la 1495!

Tot în acelaş spirit şi cu aceiaş iubire de adevăr dl. A. A. Sturdza face din Sturdza, portarul de Suceava, un principe Sturdza fiind că cronicarul polon Orichovius îl pune cel dintâiu printre *boierii de căpetenie* ai Moldovei (Interea *Senatores*... quorum *principes* erant Sturdza & c). Apoi dintr'o diplomă a lui Apafi al cărui text îl redă întreg şi prin care acel Domn ardelean conferă lui Ilie Sturdza nobilimea transilvană şi un blazon, face un titlu de conte, deşi diploma nu pomeneşte nimic despre un asemenea titlu care nici nu exista pe atunci în Transilvania.

Bine făcea dl. A. A. Sturdza dacă nu scriea nimic despre genealogia familiei sale.

Sfârşitul în numărul viitor

RADU ROSETTI

1) Règne de Michel Sturdza par A. A. Sturdza, p. 135.
2) Ibid., p. 155.
3) Ibid., p. 160.
3) Acest titlu este plin de greşeli, cel adevărat este: Materiali dlia istorii vzaimnih otnoşenii Rossii, Polşi, Moldavii, Valahii i Turţii vă XIV—XVI vv. Sobrannie V. A. Ulianitzki, Moscova, 1887,

1) Aceste cuvinte nu sunt subliniate în textul lui Ulianitzki.

Catullus

70

Iubita-mi spune că n'ar vrea să se mărite
Decât cu mine, chiar de Jupiter de-ar fi dorită
A zis... Dar ce spune-o femee unei fiinţe orbite
In vânt trebue scris şi 'n apa cea grăbită.

TH. BRATESCU

Citiţi toţi astăzi Lectura
Floarea literaturilor străine
Cel mai nou număr apărut:
LECTURA UN AUTOR UN ROMAN COMPLECT CELEBRU
AMORUL LIBER
de PANT. ROMANOV
(Rusia Sovietică)
Lei 5. Scrierea complectă. La chioscari şi librari

Viaţa lui Byron

de André Maurois

CORSARUL

Rezumatul capitolelor apărute:

Byron, fiul căpitanului Byron şi al Caterinei Gordon, rămâne orfan la vârsta de 3 ani. Tatăl, cheltuitor şi nestatornic, moare în Franţa. Mamă-sa, nevoită să trăiască cu o pensiune foarte mică, îşi creşte copiii cu multe greutăţi. In 1798, Byron moşteneşte titlul de lord şi domeniul familial. La liceul din Harow, la Trinity-College, Byron arată faţă de camarazii săi sau o duşmănie nejustificată, sau o prietenie pasionată. Prima lui carte de versuri suscită atacuri necruţătoare. Desamăgit, Byron face o călătorie în Orient. Abia reîntors în Anglia mama sa moare mai înainte ca el s'o poată revedea. Din Grecia aduce poemul Childe Harold, *al cărui succes face din Byron invitatul cel mai căutat al înaltei societăţi. Atunci începe pentru marele poet o extraordinară viaţă amoroasă şi tot atunci începe faima lui literară. După mai multe aventuri se îndrăgosteşte de Augusta, sora sa vitregă.*

Intr'adevăr, diavolul ţesea prea multe curse unui suflet care poate că-i aparţinea prin predestinare. Byron voise să fugă de incest şi credea că a izbutit, când, — în ultimul moment, — se văzu înfrânt. Regretele îl chinuiau zi şi noapte. Regretul de-a fi pierdut pe Augusta. Regretul de-a fi cruţat pe frumoasa Frances Webster. Visuri deşarte despre aceia ce ar fi putut să se întâmple şi deşarte remuşcări despre aceia ce s'a întâmplat. „Poezia" spunea el, „este lava ale cărei erupţiuni înlătură un cutremur de pământ". In asemenea momente, când cutremurul de pământ era foarte apropiat, el scria fără nici un efort, dintr'o singură aruncătură de condei.

Incă de cu vară, se gândea la o nouă povestire orientală, „Logodnica lui Abydos". Zuleica iubea pe fratele ei Selim... Poveste incestuoasă... Temă imprudentă... Dar el nu putea să-şi împiedice geniul de a da târcoale unor asemenea subiecte! In clipa întoarcerii sale la Londra, ca să-şi linişteascā sufletul, Byron compuse în patru nopţi acest poem de 1200 de versuri. El amesteca într'însul două imagini care-l obsedau: Augusta şi Lady Frances. „Dacă, în momentul acela, nu aşi fi făcut ceva, aşi fi înebunit din pricină că îmi mâncasem propriul meu suflet, — regim amar"....

* * *

A publica un poem asupra iubirii incestuoase era periculos. A mărturisi că acest poem era legat de propria lui viaţă era mai periculos încă.

Or, Byron scria lui Galt: „Prima parte este extrasă din observarea vieţii mele" şi, de asemeni, scria lui Lady Melbourne: „Noua mea poveste turcească va apare în curând. Pentru anume motive, ea te va interesa pe d-ta mai mult decât pe oricare alta. Vreau să văd dacă d-ta gândeşti că operele mele izvorăsc din mine însumi sau nu". De ce această mărturisire ? De ce nu tăcerea deplină ? De ce ? Putea el să facă altfel ?

Byron era departe de a uita, ca Augusta, în chip firesc faptele sale. El rumega neîncetat greşalele şi gândurile sale. „Iau cărţi ca să citesc şi le arunc; am început o comedie şi am ars manuscrisul, fiindcă subiectul se întorcea mereu la realitate. Acelaş lucru am făcut cu un roman. In versuri pot să mă ţiu puţim mai departe de faptele adevărate, dar gândirea aleargă mereu prin tot ceeace am trăit... da, prin tot".

De îndată ce s'a întors, — Byron a început să ţină un jurnal pentru a-şi descărca sufletul. Contactul total, minunat al spiritului lui Byron cu realitatea, poezia abruptă a acestor rezumate, făceau din acest jurnal o adevărată capo d'operă. Acolo, el realiza în fiecare linie ceeace în *Childe Harold* nu fusese decât minunea câtorva strofe: *acolo el punea mâna pe sine însuşi.* Egotismul său, — „blestematul său egotism", — făcea ca întâlnirea gândurilor să continue pe fiecare pagină tot aşa de violentă, tot aşa de adevărată ca şi în spiritul său. Viaţa lui nu era decât un lung dialog al lui Byron cu Byron. Seara, când îşi închidea jurnalul, Byron scria lui Byron : „Acuma mi-e somn, deci noapte bună, Byron".

Nici odată un document n'a arătat mai bine contradicţiile acestui suflet. După 15 ani el continua să se gândiască la dragostea lui pentru micuţa Mary Duff: „Mi-ar fi oareşicum, dacă aşi vedea-o acum; realitatea, oricât de frumoasă ar fi, ar distruge sau cel puţin ar face şi mai confuze trăsăturile delicioasei Péri, care trăia atunci în ea şi care trăeşte încă în închipuirea mea".

In aparenţă ducea o viaţă veselă, supa cu Moore, cu Sheridan, boxa cu Jackson, fugea de M-me de Stael, care-l plictisea.

Dar semnele exterioare ale pasiunilor sunt greu de sezisat. Byron suferea. Gândirea-i străbătea totul. Cum să uite? Să lucreze? Poate că aceasta ar fi fost scăparea. Totdeauna se gândise că el e născut pentru acţiune, iar nu pentru poezie. „Cine va scrie, dacă el va avea ceva mai bun de făcut"? „Acţiune — acţiune — acţiune", spune Demostene: „Acţiune — acţiune zic şi eu la rândul meu şi mai ales să nu scrii versuri — versuri mai puţin decât orice".

Inăbuşindu-se, ca un mare sălbatec, dincolo de zăbrelele lumii bune, trecea dela un dineu la un bal şi se gândea la tăcutul Orient. „De ce să rămân aci ? N'am fost, nu sunt şi nu voi putea fi nici odată un om popular. Niciodată n'am cucerit societatea. Ceeace ea mi-a dat, mi-a fost acordat numai din capriciu. Aci viaţa mea e zădărnicită. Acolo departe eram totdeauna în acţiune sau cel puţin în mişcare. Sunt întristat de viaţa de moluscă pe care o duc .Urăsc civilizaţia".

* * *

Spectrul lui Lady Frances a fost cel dintâi care a apărut. Ea îi scrise scrisori, în care era vorba puţin cam prea mult de efuziuni şi de suflete : stil carolinesc. Asta l-a obosit. „La urma-urmei, dacă sunt oameni care voesc să se oprească la timpul întâi al verbului *a iubi,* nu trebue să se mire când termini conjugarea cu altcineva". „Ce repede uiţi d-ta", îi spunea Lady Melbourne. „Dar în numele sfântului Francisc şi al femeii sale de zăpadă, în numele lui Pygmalion şi al statuii, — ce aveam să uit în această împrejurare? Câteva sărutări care nu i-au făcut prea mult rău şi nici mie prea mult bine"!

Mică aventură, acest episod Webster, — dar care îl întărea pe Byron în doctrina sa asupra femeilor. Fără îndoială Lady Frances va sfârşi a-şi lua un amant mai îndrăzneţ decât fusese Byron. „Este imposibil ca ea să iubească pe un om, care s'a purtat faţă de ea aşa de slab cum m'am purtat eu".

Ne mai fiind apărat de un alt sentiment, Byron alunecă din nou către Augusta, când primi o scrisoare neaşteptată. Scrisoarea venea dela luceafărul din Anesley, dela M. A. C. „*my old love of loves*". Un bileţel, atâta tot: „Iubitul meu lord, dacă vii la Nottinghamshire, vino de mă vezi la Edwalton, unde vei găsi o foarte veche şi foarte sinceră prietenă, care doreşte foarte mult să te vadă. Cu totul a d-tale, Mary".

Toate părerile de rău fermecate, din trecut, fură evocate de aceste patru linii. O ştia nenorocită. Jack Musters era un bărbat dificil. Fermierii lui spuneau că e cel mai bun dintre stăpâni, dar că l-ar fi iubit şi mai mult dacă el n'ar fi fost atât de poftitor faţă de fetele lor. Sufletul lui se împărţea între ţărance şi aristocrate invitate la vânătoare. Nevastă-sa, tristă, umilită, plecase dela Annesley şi locuia acuma cu o prietenă într'o căsuţă mică de ţară lângă Newstead. Byron nu putea să se gândească fără milă la mica lui Mary, tratată atât de aspru de viaţă. Fusese o moştenitoare răsfăţată, adorată de mama ei, de oamenii de pe moşie şi de el însuşi. Mary trebuia să sufere.

Să răspundă la scrisoare ?

Acuma ştia că Mary nu era, cum crezuse în copilăria lui, o fiinţă de esenţă divină. Cu toate acestea era legat de ea prin atâtea amintiri. Să revezi unul din surâsurile de altă dată ? Un instinct înţelept îl avertiză că adevărata Mary era aceea, pe care şi-o închipuise el. Ce voia cealaltă ? Voia să-i iubească ? Puţin probabil Ea trecea drept o femee castă. De altfel, în scrisoarea următoare, ea spuse că-l consideră ca un „frate iubit", adăugând: „Abia vei mai recunoaşte în mine pe fericita creatură pe care ai cunoscut-o odinioară. Sunt aşa de slabă, aşa de palidă, aşa de melancolică! D-ta ai văzut lumea din plin. Eu, foarte puţin. Mica parte din lume, pe care am putut-o observa, mă desgustă. In general nu aveam nici un fel de nădejde în oameni, judecându-i prin propriul meu suflet".

Frazele aveau un sunet trist şi graţios, făcut să îl emoţioneze.

„D-ta ai văzut lumea în plin, eu foarte puţin". Dar cu ce putea el s'o ajute? Să ducă acolo, la ţară, o prietenie maladivă? La ce bun?

(Va urma).

Trad. de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

„Little Theatres"

„Teatrele Mici" sunt nenumărate în Statele-Unite. Numărul lor ridicat e una din cele mai bune dovezi a extinderii pe care a luat-o simţul artistic la poporul american. Nu există oraş, nu există târg care să nu-şi aibă teatrul, trupa de actori, alcătuită adesea din amatori cu talent dramatic surprinzător. Aceste „teatre mici" au devenit factori puternici în viaţa economică a naţiei. Organizatorii au înţeles cât e de necesar într'o ţară vastă ca Statele-Unite să se asigure populaţiei depărtate de centrele mari urbane, elementele unei sănătoase şi instructive distracţii. Aceste numeroase „teatre mici", conduse uneori de adevăraţi artişti, sunt tot atâtea laboratoare de inovaţii, în care se hazardează nenumărate experienţe, în care actori şi autori tineri pot lua contact cu publicul, înainte de a înfrunta scenele mari.

„Teatrele mici" sunt apoi democrate prin definiţie; căci în loc de a face din teatru un lux rezervat privilegiaţilor soartei, fac din teatru un instrument de învăţătură, agreabil pentru massele populare, adeverind dictonul lui Victor Hugo: „Teatrul e creuzetul civilizaţiei".

Insemnătatea „teatrelor mici" a fost atât de bine înţeleasă că anumite somităţi ale lumii teatrale din Statele-Unite au avut ideia să întemeieze un concurs naţional de „teatre mici" şi care are loc odată pe an la New-York. Anul acesta cupa de aur a fost câştigată de teatrul mic din New-Jersey, care a interpretat admirabil o comedie de sir James Barrie. Cu prilejul concursului s'au remarcat piese originale de mare valoare, care au tratat probleme de actualitate psihologică acută.

Unul din cele mai interesante „teatre mici" e fermecătorul *Toy Theatre* organizat la Atlantic City de Mario Badillo, care nu refuză nici un „actor" şi nici o „actriţă" din public şi ale cărui spectacole sunt urmărite în fiecare seară de un public entusiast. Căci Mario Badillo e un admirabil preţuitor de caractere şi nu s'a înşelat niciodată, încredinţând colaboratorilor săi voluntari sarcinile cele mai potrivite cu talentul lor: unii fac decorurile, alţii costumele, alţii administraţia şi alţii joacă. Toy Theatre, care şi-a serbat de curând al treilea an de existenţă, a fost poreclit de însuşi Mario Badillo o „mânăstire de artişti". El acordă artiştilor săi toată libertatea. Spontaneitatea e, după el, darul cel mai preţios al unui artist, care se pierde dacă actorii se supun orbeşte unei direcţii, oricât ar fi de inteligentă. Totul e simplu şi firesc. Toţi participanţii dela maşinist până la actriţă, sunt însufleţiţi de aceiaşi dorinţă de a crea ceva „nou, frumos şi puternic".

Toy Theatre care poate pune în scenă vre-o cincizeci de spectacole noui pe an, a jucat, în cei trei ani de existenţă, numeroase piese interpretate în limba engleză, franceză, italiană şi spaniolă — unele din ele de Bernard Shaw şi Eugeniu O'Neil.

Badillo mai are un principiu: „artele sunt nedespărţite" şi astfel în foaerul lui Toy Theatre pictorii expun tablouri foarte interesante. Au rămas în mintea tuturor machetele pentru *Macbeth* concepute de Gordon Craig, precum şi expoziţiile pictorilor mexicani, atât de talentaţi, Covarrubis, Revera şi Montenegro.

Şi la Chicago există un „teatru mic", situat pe coperişul unuia din cei mai înnalţi zgârie-nori. Pe această scenă „înnaltă", s'a reprezentat de curând *Tom Thumb,* o comedie burlescă de Fielding, la care cel mai ursuz om din Chicago, Dean Swift, a râs, pentru a doua oară în viaţa lui. Directorul „teatrului mic" depe coperiş e o femee, miss Marie Agnes Toley, care a alcătuit un repertoriu foarte variat şi foarte preţios: se joacă, între alte piese, *Medicul fără voe, Tamburlina* de Marlow şi *Doamna Bovary!* Acelaş „teatru mic" dă şi spectacole pentru copii, jucate de copii; micii actori îşi montează singuri piesele, îşi lucrează decorurile şi se machiază cu o dibăcie extraordinară. Sunt lăsaţi, în această activitate, în cea mai deplină libertate, ca să nu se falşifice câtuşi de puţin spontaneitatea minţii lor copilăreşti.— *A.*

NENEA

de I. AGARBICEANU

Patru ani, cât ţinea cursul superior al liceului, — ne povesteşte notarul pensionat Damian, — am locuit la aceeaşi gazdă, de astă dată la o faţă însemnată, reprezentantul unei autorităţi: poliţaiul oraşului, la domnul Ieronim Pasca. Domnia-sa se putea numi cu adevărat autoritate: era şi şeful, şi sergentul, şi poliţaiul fără nici un titlu, era şi stăpânul şi sluga, singurul reprezentant al poliţiei pe întreg cuprinsul oraşului.

După înfăţişarea lui de om hodinit, bine hrănit, domol în mişcări, nu părea să aibă prea mult de lucru în micul orăşel, cu paza ordinei publice. Era un bărbat ca de patruzeci de ani, cu o mustaţă groasă, bălană, cu obrajii mari, albi ca ai femeilor, cu ochii albaştri, spălăciţi, cu un pântec impunător care se desfăşura de sus, dela capul pieptului. Acasă se purta în civil, şi chiar pe stradă. Punea uniforma numai când era chemat la îndeplinirea slujbei.

Nici în uniformă nu era mai grozav. Mustaţa bălană îi trăgea tot a oală, pasul îi era mereu domol, iar pe faţa lui nu se putea vedea în veci urmă de îngrijorare. Om cu sânge rece, veţi spune.

Adevărul e că ştia să se şi mânie, dar nu i se prea dădea prilej. Rar era chemat la o ceartă, la o bătae, la o încăerare mai însemnată. Dumnealui era om cuminte: îşi vedea de trebile gospodăriei, şi, când i se cerea să intervină, puteau să-şi spargă beţivii capetele prin crîşmele de pe la periferii.

Astfel, îşi punea rar uniforma. Dracu ştie ce uniformă era! Nu se mai cunoştea culoarea postavului; croitul nu avea nimic deosebit. Nasturi de metal, care de mult nu mai sclipeau, o sabie lungă de-i bătea călcâele, încinsă peste mijloc cu o curea roasă, înădită de mai multe ori, după creşterea pântecelui, şi în cap o capelă veche, soioasă, cu câteva pete verzui. Semăna mai mult cu a gardienilor dela temniţa oraşului.

Nechemat nu se urnea de acasă, decât odată pe zi, pe la ceasurile unsprezece înainte de masă. Era ceasul lui de inspecţie oficială. Atunci nu ieşia decât în uniformă. Mustaţa şi-o dădea cu pomadă, reuşindu-i să-i răsucească puţin vârfurile, ceeace însă nu ţinea mult, firele rebele desfăcându-se în grabă din strânsoare. De altfel nu punea pomadă multă: mai mult pentru mireasma ei. I se părea că-i mai impunător, mai cu autoritate când împrăştia în jurul lui mireasma aceea, care era într'adevăr foarte tare.

Eşia din locuinţa lui tuşind, dregându-şi glasul şi pornea cu paşi măsuraţi, cu mâna stângă pe mânerul sabiei vechi, iar dreapta o ridica, din când în când, la chipiu, pentru a mulţumi la bineţele trecătorilor, sau pentru a saluta pe vre-un domn mai mare decât el.

Avea, de ani de zile, ferecat între graniţe din care se părea că nu putea ieşi, acelaşi drum în inspecţiile sale. Părea că-i tras de-o sârmă nevăzută, care-l ducea drept pe uliţa lungă în care locuia, până la întâia stradă la dreapta. Aici cotea, şi după treizeci de paşi ajungea în piaţa pătrată. O înconjura, pe îndelete, luând-o totdeauna dela stânga la dreapta, pe trotuarul de bolovani, de care i se izbea, la tot pasul, sabia. Nu învrednicia lumea din piaţă cu o singură privire, deşi odată pe săptămână se făcea aici târg, iar în celelalte zile, dimineţile, se vindea lapte, pâne, zarzavat, de către femei care îşi desfăceau marfa pe pânzeturi murdare, — înşirate pe două rânduri, în mijlocul pieţii.

Poliţaiul mergea întins unde-l trăgea parcă o aţă nevăzută. Privea neclintit înainte, cu ochii lui spălăciţi, se oprea regulat în acelaşi punct din faţa liceului, îşi scotea tabacherea, aprindea o ţigară şi pornea mai departe, cu un fel de satisfacţie, ca şi când ar fi îndeplinit un lucru de mare însemnătate. Nimeni nu l-a văzut aprinzându-şi ţigara în alt punct al pieţei.

După ce o înconjura, intra în prăvălia din colţ şi îşi cumpăra un pacheţel de tutun, calitatea a doua.

— Ce-i mai nou, domnule Ghidale? îl întreba pe evreul bătrân, pierdut în halat şi în barba mare, albă.

— Ce să fie, dom'poliţai? Iaca, nimica! Invârteală puţină, viaţă grea.

— Aşa sunteţi dumneavoastră, oamenii de negoţ. Vă tot plângeţi. Stai după tarabă, banul sună, şi tot e grea viaţa!

— Da' unde-i câştigul, domn poliţai? Unde sună banul? Iaca, în zilele de târg! In colo, putem închide prăvălia.

— Dar e câştig sigur, domnule Ghidale, altfel ai fi rămas dumneata aici de-atâta vreme? Eu aici te-am apucat. Şi ştiu în ce dugheană ai început, în uliţa morii. Nu te mai plânge! Aş vrea eu să am câştigul dumitale. Ei, apoi, ce câştigi, pui în ladă ca la bancă, nu ţi-e frică de furt, de spargeri. La noi nu se pomeneşte ca în alte oraşe!

— Ce să fure, domn poliţai? Sărăcia să fure? Şi bătrânul se ridica, aprindea un chibrit şi-l ţinea la ţigara poliţaiului, care isprăvise de răsucit ţigara din tutunul cel nou.

In fiecare zi, la aceeaşi vreme, poliţaiul părăsea prăvălia, colhăind din ţigara groasă, fixată într'o largă ţigaretă de vişin. Şi aproape în fiecare zi acelaşi schimb de vorbe era între el şi Ghidale.

De-aici Ieronim Pasca, isbindu-şi sabia de trotuar, nimerea aţă în berăria din huliţa pe care ieşise în piaţă, şi pe care se întorcea din inspecţie.

Şedea la aceeaşi masă, lângă geamul dinspre stradă, îşi punea chipiul pe un scaun, şi te mirai văzându-i sudoarea pe frunte.

— O bere? întreba proprietarul, un lungan, un sas, pripăşit de mult pe-aici.

— O bere, da'cu guler, m'ai înţeles?

— Cu guler gros, domnule poliţai.

— Şi un „muscan". Aveţi un muscan?

— Vai de mine! Cum să nu avem!

— Da'să pui ceapă multă.

In loc de un muscan, sasul îi aducea doi, şi farfurioara vârfuită de ceapă. Ii aducea şi două felioare de pâne.

Paliţaiul mânca cu lăcomie peştele sărat, înfulica ceapa, şi dintr'o înghiţitură zvânta paharul cel dintâi. Până îl bea şi pe al treilea, fuma patru ţigări groase.

Grozav îi plăcea tutunul între beri!

— Cât am de plată? întreba după al treilea pahar.

— Un muscan şi trei beri.

Ieronim Pasca plătea, se scula mai înviorat de pe scaun şi, pe acelaş drum se străduia acasă, unde-l aştepta amiaza.

Venia zilnic la berăria sasului, la acelaşi ceas, mânca doui sau trei muscani, îşi bea paharele, întreba totdeauna de plată, deşi nici odată n'a plătit mai mult decât un muscan şi trei pahare. Sasul îl servea bucuros. Adese ori era pârît că ţine deschis toată noaptea. Şi rare ori poliţaiul, făcând cercetări, descoperea acelaşi lucru.

Uneori nu avea încătrău, trebuia să-l pună la pedeapsă. Aceasta se întâmpla cam de două-trei ori pe an, când poliţaiul era silit să-şi îndeplinească o parte urâtă din slujba lui.

Se întâmpla, deci, la aceste intervale depărtate, ca poliţaiul să fie trezit noaptea din somn. Ciocănituri scurte şi îndesate se auziau în geamul de către stradă al locuinţei. Aici, într'o odaie largă, dormea Nenea, cum îi spuneam noi costelaşii, poliţaiului, să fie mereu la îndemâna publicului, cum spunea domnia-sa.

Ciocăniturile se repetau multă vreme. Cel de afară putea auzi, cu urechea la geam, sforăiturile puternice ale poliţaiului.

— Cine-i? întreba într'un târziu Nenea.

— Eu ,Visalan.

— Care Visalan?

— Visalan, *pedelul,* par'că nu mă ştii!

— Da'ce-i iar? Au dat Tătarii?

— Scoală-te în grabă! Sunt la crîşma sasului, şi mă tem să nu-i scăpăm.

— Şi-s mulţi?

— Par'că eu i-am văzut? Da' fac o larmă şi un cântec de aprind birtul.

— Şi de unde ştii, mă rog, dumneata că sunt studenţi?

— Ei, asta-i acum! Dar cine vrei să fie? Cine cântă în cor :„Oştile stau faţă 'n faţă" şi „Deşteaptă-te române?" Grăbeşte, să nu ne scape, că pe urmă dăm de dracu cu directorul, amândoi. De când mă tot înfruntă că-i lăsăm să-şi facă de cap!

— Da' ia spune-mi Visalane, e târziu?

— Se apropie de ceasul trei. Ora de închidere a trecut de mult. Trebue să-i rupem odată grumazii şi sasului ăstuia!

In casă se auzia un căscat nesfârşit, ca şi când s'ar mira cineva.

— Aşteaptă! Mă îmbrac îndată!

Pedelul era omul de serviciu al liceului şi tot odată supraveghetorul purtărilor de noapte a tinerimii studioase. De obiceiu era recrutat dintre oamenii voinici, hotărîţi, şi cărora nu le place băutura. Calitatea din urmă era mai greu de descoperit, candidaţii minţeau cu neruşinare. S'au perindat prin slujba aceasta destui care chefuiau în rând cu studenţii, când îi surprindeau în vre-o crîşmă.

Directorul însă părea că are spionii lui. Ii descoperea îndată şi-i alunga din slujbă. Era un om de-o stricteţă călugărească şi ţinea, lucru mare, la bunele moravuri ale elevilor. Eliminase destui dintre cei prinşi noaptea în crâşme sau jucând cărţi. Păzea cu străşnicie la numele bun al liceului.

Şi elevii de pe atunci nu erau uşor de stăpânit! Nu erau copii nevrâstnici ca cei de azi! In clasa a şaptea şi a opta, mergeau cei mai mulţi la recrutare, ba erau şi de aceia care au făcut armata!

Feciori cu mustaţă şi cu barbă, care se simţeau ademeniţi la un pahar de vin, la un cântec, la o învârtită îndrăcită. Trecuseră cei mai mulţi peste pragul când băeţilor începe să le miroasă a catrinţă.

Pentru Nenea era un chin să-i găbuiască de prin crâşme. Era de principiul că tinereţea trebue lăsată să-şi petreacă. Şi apoi, grozav îi plăcea cântecul. Iar studenţii pe vremea aceea nu-şi puteau închipui petrecanie fără cântec.

Insă când îl călca pedelul, nu avea încătrău. Din vechime, între însărcinările oficiale ale poliţaiului oraşului era şi aceea de-a da tot concursul pedelului pentru supravegherea de noapte a tinerimii şcolare. Refuzul de serviciu ar fi avut urmări dintre cele mai grele, chiar destituirea din slujba de poliţai. Directorul liceului era, după vlădica, persoana cea mai cu trecere în oraş.

Noroc că nici pedelul nu-i solicita ajutorul, decât ararcori, când era încolţit şi el de directorul. Iar directorul, deşi se credea pefect informat şi asupra transgresiunilor celor mai neînsemnate ale legilor şcolare, habar n'avea de chefurile „studenţimii". De obiceiu acestea se făceau la locuinţele particulare, la gazda cutărui student. Se alegeau casele cele mai răsleţite, pe uliţele neluminate decât de lună, pe unde pedelul nu cuteza să se strecoare, şi nu se încumeta decât cu preţul de-a fi strivit în bătăi de studenţii mari, care erau cu toţii, duşmani de moarte ai „căzăului", când căzăul îşi lua slujba în serios.

Numai când se încingea câte-o petrecanie dela roată, când se isprăvea vinul adus din bună vreme, când le ardeau tălpile după o învârtită în toată legea, cu ţiganul ceteraş între ei, ridicau feciorii în puterea nopţii şi tăbărau pe crâşma sasului, sau pe alt birt.

Atunci, spre nenorocirea poliţaiului, omul de serviciu al liceului venea în goană să-i bată în fereastră. O astfel de petrecanie răsuna a doua zi în tot oraşul, şi nu se putea ca cele două persoane, responsabile în materie, să nu ştie nimic.

Dar pedelul avea de aşteptat. Nenea nu era un om grăbit, nici când era primejdie de foc. Apoi, îmbrăcat în uniformă, nu însemna că era şi gata de plecare. După ce-şi aprindea ţigara, deschidea uşa camerei în care erau cortelaşii, şi trezea pe doi dintre cei mai mari, cei mai voinici.

M'am mirat grozav în anul cel dintâi, când, pe la sfârşitul lui Mai, Nenea trezi din somn pe doi băplăi dintr'a opta.

— Sculaţi, că avem de lucru! le striga Nenea, ca 'n vreme de primejdie, încât îi trezea pe toţi.

— Unde? întrebară cei doi.

— La sasu', se'nţelege.

Apoi, eşind din curte, se apropia de portiţă, o descuia, îl poftea pe pedel înlăuntru:

— Sunt gata numai decât şi gardiştii.

Sluga liceului ofta.

— Dar pân'ajungem noi se pot mistui de-o mie de ori.

— Ce-i de făcut! Trebue lucrat după legile strategiei. Trebue să ţinem toate intrările. Cu cine să le ţinem? Eu sunt de vină dacă oraşul nu-mi dă nici un gardist, nici un subaltern?

Nenea ţinea într'adevăr, în fiecare an, câte doi-trei elevi dintre cei mai voinici, ori în care clasă a liceului

(Continuare în pagina VI-a)

superior i-ar fi aflat. Le făcea înlesniri la plată, îi poftea adeseori la masa lui, dar, ferească Dumnezeu, nu pentru a face din ei spioni şi denunţătorii tovarăşilor lor, ci pentru a apăra, în caz de nevoe şi primejdie, pe Nenea, care, din firea lui, era foarte fricos.

Cei dintâi, când voi să-i pună la o astfel de slujbă respingătoare, protestară cu vehemenţă. Numai când poliţaiul le explică ce aveau de făcut, se liniştiră. Aveau să rămână în umbră, sub o poartă vecină, pe faţă cu un obrăzar, să nu-i cunoască nimeni, şi numai când vor auzi ţignalul să sară. Să sară, pentru că el, Nenea, nu va sufla decât în primejdie, când studenţii vor sări să-l bată. De atunci târgul se făcea uşor; din tradiţie se ştia că cei doi sau trei „gardişti" ai poliţaiului erau cei mai inofensivi oameni.

Ba, mai mult decât inofensivi.

Pentru că iată cum se aranja împresurarea birtului şi atacul!

Cei patru, sau cinci porneau împreună spre birt, tăcuţi ca pământul. Birtul sasului avea două eşiri în stradă. Aici se postau cei doi studenţi, cu obrăzarele pe faţă, ceeace încuviinţa şi pedelul. In curte mai era o eşire, afară de cea principală în care trebuia să bată poliţaiul, strigând formula consfinţită:

„In numele legii, deschideţi".

Pedelul se posta la uşa aceasta laterală din curte, Nenea pleca pentru somaţie, la care, dacă se răspundea deschizându-se uşa, trebuia să vină îndată şi pedelul, pentru ca cei doi reprezentanţi ai ordinei şi supraveghetori ai bunelor moravuri, să intre de-odată! Dacă intrarea principală resista, venia poliţaiul la uşa laterală şi amândoi se forţau s'o rupă.

De obiceiu nu se întâmpla nici un caz, nici cellălalt. Şi iată de ce: studenţii postaţi la eşirile de afară îndată ce credeau că cei doi slujbaşi au ajuns la locul de destinaţie, spărgeau, cu sgomot mare, un geam de către stradă, şi fugeau sub o poartă vecină. Cei dinlăuntru cunoşteau semnalul, stingeau lampa, năvăleau la ferestile de către uliţă, le deschideau şi sărind ca nişte iepuri, dispăreau în noapte.

Când se mistuiau, cei doi năvăleau în curtea birtului, care totdeauna era deschisă, şi începeau să strige:

— „Săriţi! Ne scapă prin fereşti!

Poliţaiul şi pedelul alergau gâfâind, să-i oprească, să prindă baremi unul sau doi.

— Câţi au fost?

— Vr'o doisprezece!

— N'aţi cunoscut pe nimeni?

— In bezna asta?

Poliţaiul fluera a pagubă, pedelul se lua cu mânile de păr.

— Am vrut să-ţi spun să păzim aici. Şi în rândul trecut tot aşa ne-au scăpat.

— Dar cine să facă somaţia? Cum să intri în puterea nopţii, în casa omului, când uşa domiciliului e încuiată, fără somaţie? Şi, ai văzut bine dumneata! Petrecania nu era în crîşmă, în localul public, ci în locuinţa particulară a sasului...

Numai când cei din lăuntru erau ţintuiţi de-un chef îndrăcit, ori erau trecuţi cu băutura şi nu le păsa orice s'ar întâmpla, sau când atacul îi surprindea bătând sârba şi nu auziau semnalul, se întâmpla să pună mâna pe ei. Adică pe unul-doi, căci ceilalţi tot se puteau mistui.

După astfel de întâmplări Nenea, a doua zi, trebuia să dea faţă cu directorul, să-şi facă raportul, să arate împrejurările, numărul aproximativ al vinovaţilor, şi, tot aproximativ, clasa. Se începea o investigaţie oficială întortochiată, cu citarea sasului, a celor doi studenţi gardişti, a beţivanilor mai cunoscuţi între liceenii claselor superioare, şi, se'nţelege poliţaiul trebuia să fie mereu prezent.

Când, în sfârşit, uneori după săptămâni, scăpa de corvoadă, Nenea era beteag în toată legea. Vreme de nouă zile nu mai eşia nici la „razia" sa obicinuită dela ceasurile unsprezece, înainte de masă. Iar sasul trebuia să-i trimită acasă „muscanii" cu ceapă şi berea.

Cu astfel de prilejuri ni se plângea de greutatea slujbei.

O singură patimă care se ţinea de meserie, dobândise Nenea în cariera lui de poliţist: să se răstească şi chiar să isbească cu sabia goală între ţiganii corturari, care treceau adeseori prin orăşel, cu caravanele lor. Harapinele nu treceau odată pe-aici, să nu pişte şi de-aici şi de colo, câte ceva, cum li-e obiceiul în toată lumea. Uneori îi prindeau păgubaşii asupra faptului, alteori în vre-o mahala, se certau ei şi se luau la bătae la împărţitul furtului...

Niciodată nu trebuia anunţat poliţaiul cu astfel de prilejuri. Răsărea ca din pământ unde şi când nici nu gândeai, şi cu sabia goală se arunca între cioroii bărboşi şi între ţigăncele despletite.

— Zut! Că vă potopesc!

Ţiganii se jurau pe cer şi pe pământ că-s nevinovaţi. Că n'au furat nimic, că puii şi găinile sunt ale lor, că purcelul e de la scroafa din căruţă, că năframa e dela bunică-sa.

— Să mă trăznească, domnule căpitan!

— Focul din iad să mă ardă, domnule gheneral!

— Măria-ta! Fie-ţi milă şi pomană cu nişte nenorociţi.

Şi Nenea era neîndurat, îi băga în groazele morţii cu sabia goală, vâjâind-o pe de-asupra capului, izbind-o între ei, lovindu-i mai rar, cu latul peste spate. Şi nu-i lăsa până nu plăteau lucrul furat.

Apoi pe cei vinovaţi îi lega de mâni şi-i ducea la temniţă. Ce figură marţială avea acum Nenea, în urma hoţilor flendăroşi, în mână cu sabia goală, ca ofiţerii la defilare!

Nu-i mirare că cei mici abea apucam să creştem mari să ajungem „gardişti" la Nenea...

I. AGARBICEANU

CITIŢI — CITIŢI

ALMANACHUL
REALITATEA ILUSTRATA

O ADEVARATĂ ENCICLOPEDIE
Frumos ilustrat şi frumos tipărit
PREŢUL 60 LEI

Cronica cinematografică

— Opiniile altora —

Mi-a făcut mare plăcere să constat că d-l Alexandre Arnoux, cronicarul dela „Nouvelle Litteraires", care este cel mai deştept dintre criticii cinematografici, are despre Francezi, Germani şi Ruşi, precum şi despre filmele vorbitoare aproximativ aceleaşi idei pe care, încă de mult, le expuneam în „Adevărul Literar".

Fireşte, nu toată lumea în Franţa are mintea limpede ca d. Arnoux. La cealaltă extremă a inteligenţei franceze se găseşte întotdeauna admirabilul ziar „Figaro". Pentru cine e supărat de micimea, meschinăria şi obtuzitatea omenească şi vrea să-i treacă, să citească „Figaro". Faţă de ce va găsi el acolo, toţi ceilalţi oameni cunoscuţi până atunci vor apărea semizei, Isuşi ai libertăţii de cugetare şi ai lărgimii de vederi intelectuale şi morale.

In Figaro, zic, este, săptămânal, şi o cronică a ecranului. Se insistă bunînţeles asupra cinematografului francez care, orice s'ar spune, este şi azi cel dintâi din lume....

Se admiră şi filme americane. Dar nu toate. In tot cazul nu cele bune. Căci ar fi o concurenţă antipatriotică. Se laudă de pildă „Rapsodia Ungară", (Lil Dagover şi Willy Fritsch), film extrem de oarecare, sau „Simfonia Nupţială" (Eric von Stroheim), care e francamente inept. In schimb, capodopera lui Pudowkin, „Cadavrul viu", film epocal, din care avem cu toţii de învăţat, este tratat cu ultima rigoare. I se zice „ce faux grand film", acest „fals-mare film"!

Dar să ne liniştim. Oricât ar fi de patriotarzi şi de bolşevicofobi, domnii dela Figaro sunt mai cu seamă altceva, vreau să spun că sunt de cea mai perfectă bună credinţă în aprecierile lor de estetică cinematografică.

Dar să revenim la criticii propriu zişi, şi în deosebi la d. Arnoux. Spuneam că regăsim la el, scrise acum, păreri aproape identice ca cele pe care le scriam noi acum doi ani. Este o mare satisfacţie. De aceea nu rezistăm plăcerii de a reproduce aci câteva fragmente:

Dacă, — spune d-l Arnoux, — spre faricirea noastră, cenzura n'ar consimţi din când în când să lase să treacă în Franţa câte un film rusesc, meşteşugul criticului cinematografic ar fi desigur cumplit de plictisitor.

Directorii de scenă francezi se aruncă asupra teatrului lui Bataille ca nişte câni asupra unei bucăţi de carne moartă. Par'că au turbat. Şi este oare drept ca un om, care iubeşte ecranul, care a fost mânat spre el nu numai din simpatia pe care o pot inspira lucrurile noui, pline de viitor misterios, dar mai ales din greaţa pentru comedia fals-literară, odios de abilă şi desgustător de fezandată, — un asemenea om să fie osândit să respire, chiar la cinematograf, acest aer pestilenţial pe care îl crezuse definitiv măturat?

Germanii fabrică, în duzine, filme standardizate, cu minimum de cheltuială de imaginaţie posibilă.

Discuţiile contingentării opresc sosirea filmelor americane, de altminteri foarte scuturate de curentul „vorbitoarelor", dela care putem aştepta orice, cele mai rele lucruri, cu siguranţă, poate la urma urmelor şi lucruri bune... Dar în tot cazul va fi o perioadă de căutări şi tatonări, de dialoguri fotografiate, vodeviluri debitate în faţa „camerei" de bătrâni cabotini care deja se gudură, dau din coadă şi miros venind gloria, de care „star" ele cele mute îi deposedaseră. Prevăd o epocă de vaci slabe, de lăcuste şi foamete. Dee Domnul acesteia să-i urmeze curând una de vaci grase şi ca, înainte de şapte ani, să atingem pământul făgăduit...

Până atunci, ne rămâne să lăudăm pe Ruşi. Ei sunt care astăzi mai păstrează marea tradiţie a filmului mut, aşa cum ne-a venit ea din America, şi căreia Ruşii i-au adăogat puterea realismului lor, poezia lor instinctivă, geniul lor înăscut pentru spectacol şi reprezentaţie. Ei n'au jucat niciodată, mai ales din punctul de vedere al technicei materiale, rolul de novatori. Ei fug atât de acrobaţii, cât şi de estetism, cât şi de munificenţă (ceeace noi numim „fastlux", împrumutând această expresie jargonului de afişe). Misiunea lor a fost să aprofundeze şi să umanizeze, de a privi sufletul mai de aproape decât nimeni altul, de a venera obiectele simple, de a ţine mereu contactul cu pământul, de a vorbi într'o limbă vizuală înţeleasă de toţi, fără artificii şi retorism.

Iată de ce, în momentul când toate valorile se depreciază şi se răstoarnă, Ruşii singuri rămân nesguduiţi. Acum de curând ei ne-au dat două opere foarte puternice: **Tempête sur l'Asie** (Vulpea argintie) şi **Le Village du pêché** (Satul ispitelor). (Vedeţi, Parizienii primesc mult mai târziu filmele bune. Este un mare avantaj să nu ai o industrie naţională, în cinematograf ca şi în ori şi ce).

Iată acum despre filmul vorbitor. (Despre care vorbeşte şi în pasajul citat mai sus). Este filmul „La chanson de Paris" cu Maurice Chevalier. Incepe prin a se scuza că „nu-i mai rămâne prea mult loc pentru a vorbi de acest film". „Dar la dreptul vorbind — adaogă el — nu-mi pare de loc rău. Căci materia e atât de săracă! Scenariu ca să zicem aşa nici nu există. De altfel mi-ar fi şi ruşine să i-o reproşez scenaristului. Bietul om! Ce meşteşug ingrat! I s'au dat, mai dinainte o serie de **cuie,** impuse de posibilităţile lui Chevalier, pe care trebuia să le unească printr'o lege cât mai puţin arbitrară cu putinţă. Reuşita era aproape imposibilă. Acest onest lucrător, scenaristul, a muncit conştiincios. A croit, cum a putut mai bine, între piscurile de înaltă artă care sunt şansonetele lui Chevalier, o curbă cât mai plauzibilă de continuitate. Rezultatul nu va surprinde pe nimeni. Regăsim toate situaţiile impuse de o vedetă de music-hall: debuturile unui băeţaş necunoscut, ca în „Cântăreţul de Jazz", scenele de repetiţii, culise, conflictele între Om şi Actor ca în „Cântăreţul nebun"... Deja, după Broadway Melody" începusem să ne săturăm cu această eternă atmosferă de girl-e şi decoruri. Se pare că publicul mai înghite încă. Dar câtă vreme încă? Este desigur procedeul cel mai comod el „vorbitorului", în acest compromis ieftin între operetă, comedie şi cinema. Totuş, substanţa se epuizează iute. Intr'o zi totul va pârâi şi se va nărui la pământ.

In „Chanson de Paris" avem tablouri pariziene unde toţi actorii se exprimă în limba engleză. Ceeace dă un ansamblu destul de paradoxal, uneori amuzant, dar repede obositor. Satisfacţiile de curiozitate nu compensează josnicia, vulgaritatea, banalitatea unui gen a cărui lege unică e exploatarea, până la sânge, pe ecran, a renumelui unei vedete de music-hall şi de a scoate dintr'însa rendementul comercial maxim".

Aşa vorbeşte d. Arnoux. Şi este pentru noi o mare satisfacţie.

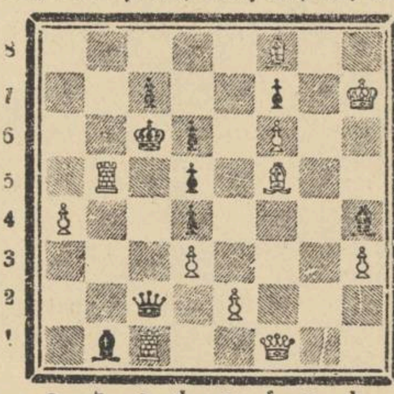
D. I. SUCHIANU

Cronica Şahului

PROBLEMA No. 269

de **J. Hood**, Londra.
(*„Morning Post" 1911*)

Negru (9 figuri)
Rc6, Dc2, Nb1 şi h4, Pc7, d4, d5, d6 şi f7.

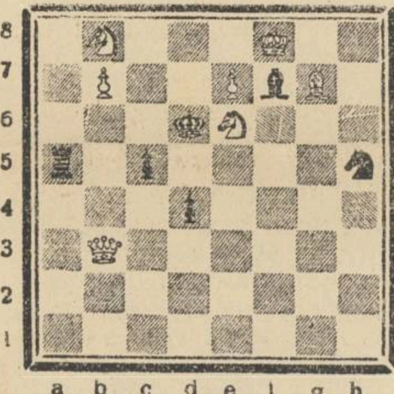
Alb (11 figuri)
Rh7, Dc2, Tb5 şi c1, Nf5 şi f8, Pa4, d3, é2, f6 şi h3.

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PROBLEMA No. 270

de **A. Burmeister.**
(*„Premiul II la concursul ziarului „Taegliche Rundschau" 1929*)

Negru (6 figuri)
Rd6, Ta5, Ch5, Nf7, Pc5 şi d4.

Alb (7 figuri)

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

Rf8, Db3, Cb8 şi é6, Ng7, Pb7 şi é7.

PARTIDA No. 116

Jucată la concursul internaţional din San Remo în ziua de 20 Ianuarie 1930.

Alb: M. Vidmar — **Negru: A. Alechin**

Partida pionului damei

1. d2—d4, é7—é6; 2. c2—c4, Cg8—f6; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; 4. Dd1—c2, d7—d5; 5. a2—a3, Nb4×c3+; 6. Dc2×c3, Cf6—é4; 7. Dc3—c2, Cb8—c6; 8. é2—é3, é6—é5!; 9. f2—f3, Cé4—f6; 10. c4×d5, Dd8×d5; 11. Nf1—c4, Dd5—d6; 12. d4×é5, Cc6×é5; 13. Nc1—d2, 0—0; 14. Nd2—b4, c7—c5; 15. Ta1—d1, la N×c5? ar fi urmat D×c5; N×f7+, T×f7; D×c5, Cé3+ şi câştigă. 15....., Dd6—c6; 16. Nb4—d2, Nc8—f5!; 17. Dc2×f5, Cé5×c4; 18. Nd2—c1, Tf8—é8; 19. Ré1—f2, Té8—é6; 20. Cg1—h3, Cf6—é4+; 21. Rf2—é1, Cé4—d6!; 22. Df5—d3, Cc4×é3!; 23. Nc1×é3, c5—c4!; 24. Dd3—d5, Té6×é3+; 25. Ré1—f2, Dc4×d5; 26. Td1×d5, Té3—d3; 27. Td5×d3, c4×d3; 28. Th1—d1, Cd6—c4; 29. Td1×d3, Cc4×b2; 30. Td3—b3, Cb2—c4; 31. Tb3×b7, Cc4×a3; 32. Ch3—g5, a7—a5; 33. Cg5×f7, a5—a4; 34. Cf7—d6, Ca3—c2; 35. Tb7—b2, a4—a3; 36. Tb2×c2, a3—a2; 37. Tc2×a2, Ta8×a2+; 38. Rf2—g3, Rf8—é8; 39. h2—h4, Rf8—é7; 40. Cg6—é4, h7—h6; 41. Cé4—f2, Ré7—f6; 42. Cf2—d3, Ta2—a4; 43. Cd3—c5, Ta4—b4; 44. Cc5—d3, Tb4—c4; 45. Cd3—f2, Tc4—c6; 46. Cf2—h3, Rf6—é5; 47. h4—h5, Tc6—c2; 48. Ch3—f4, Tc2—d2; 49. Cf4—h3, Ré5—d4; 50. Ch3—f4; Rd4—é3; 51. Cf4—é6, Td2—d5!; 52. f3—f4, Td5—f5!; 53. Rg3—g4, Tf5—f6; 54. f4—f5, Tf6—f7; 55. g2—g3, Ré3—é4; 56. Cé6—c5+, Ré4—d4; 57. Cc5— d3+, Rd4—é5 şi alb abandonează.

O partidă grandioasă cu un final instructiv.

Alechin pare să fie într'o formă extraordinară.

Maeştri de aci susţin că Capablanca nu mai poate să-l învingă.

Ing. L. Loewenton

ŞTIRI

Redactorul acestei rubrici, d. ing. L. Loewenton se găseşte acum la San Remo, asistând la marele concurs internaţional de acolo. Partidele ce le publicăm ni sunt trimise dela faţa locului, cu oarecare aprecieri ale maeştrilor cari participă la acel concurs.

„Revista de Şah", organul „Federaţiei române de şah", care apare la Iaşi sub direcţia d-lui M. Sadoveanu, şi-a schimbat numele în „*Revista Română de Şah*". Intreaga corespondenţă, abonamente, mandate, etc., se vor expedia pe adresa: A. Lernovici, redactorul „Revistei Române de Şah", Iaşi, str. Zugravilor, 19.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Curiozităţi

Prinţul de Walles, bărbier

Prinţul de Walles a plecat la vânătoare în Africa de Sud. In dreptul ecuatorului, a avut loc pe bordul vaporului tradiţionala festivitate, la care a luat parte şi prinţul.

In clipa solemnă, în sunetele trompetei, apăru Neptun, urmat de Afrodita, îmbrăcaţi în costume de hârtie şi coroane de carton. In urmă venea suita. Cortegiul se încheia cu prinţul de Walles, deghizat într'un bărbier, urmat de ucenicii săi.

Conform obiceiului prinţul bărbieri pe toţi pasagerii, care cu aceiaş solemnitate erau conduşi mai departe spre bazinul unde îşi spălau feţele.

Goana după bărbaţi

Goana postbelică după bărbaţi a luat un caracter metodic.

Pentru a evita erorile unei experienţe preliminare sexul frumos din Berlin a ajuns după multă perseverenţă la formularea unui Decalog în acest sens.

1. In nici un caz nu trebue să-ţi cauţi viitorul soţ în instituţia unde faci serviciul.

2. Locul în care să-ţi arunci laţul trebue să fie la o distanţă de cel puţin 25—30 de kilometri.

3. Acolo nu poţi pleca decât în tovărăşia unei prietene. Ajunsă la destinaţie vei căuta o cofetărie; vei intra şi vei comanda o cafea. Fii convinsă că vei interesa pe vr'un domn din cei de faţă, care va căuta să-ţi facă cunoştinţa.

4. După aceasta îi vei comunica de unde eşti, ca el să simtă un gol în suflet prin faptul că îl vei părăsi curând. Caută să-i apari de „necucerit". Şi atunci o nostalgie îl va obseda în decursul absenţei tale.

5. Nu-i vei mărturisi unde lucrezi. Astfel îi vei părea enigmatică.

7. Spune-i că ai dori un prieten, nu un bărbat şi atunci el va căuta să-ţi fie soţ.

8. Dacă tânărul şi-ar permite oarecari îndrăzneli, părăseşte-l imediat.

9. După vreo zece zile revino din nou.

10. El va fi foarte bucuros să te revadă şi te va ruga să-i acorzi o întâlnire. De data aceasta îi vei răspunde în glumă: Peste câteva zile... la oficiul stării civile.

E bine să ne fardăm?

Chestiunea aceasta a fost anchetată de „Neues Wiener Jurnal". Supusă aprecierii celebrităţilor vieneze, s'au obţinut următoarele răspunsuri:

„Fardul are un adânc sens psihologic" — afirmă pictorul Djon Adams. Femeia contemporană are de luptat mult mai intens pentru interesele proprii, decât înaintaşele ei, deoarece în faţa evenimentelor la ordinea zilei ea nu poate rămânea intransigentă. Deziluziile, ciocnirile sufleteşti, lasă urme adânci pe faţa-i fragedă, deaceia e necesar fardul, pentru a-i acoperi tot ce i-a răpit viaţa. Desigur excesul e respingător şi deaceia multe femei devin nesuferite".

Femeile nu trebue să uite că fardul produce la lumina zilei o impresie şi seara alta.

Cunoscutul cântăreţ Hans Volman la întrebarea pusă răspunde:

— N'aş vrea să spun nici da, nici nu. După părerea mea e scuzabil orice mijloc întrebuinţat de o femee pentru a o face mai frumoasă. Posibilităţile de a ajunge la acest scop sacru sunt individuale. In cazul acesta se poate spune doar atât: învingătorii nu sunt condamnaţi. Protestez cu energie în contra zugrăvirii feţei în public.

Sunteţi frumoasă ?... Dece trădaţi atunci secretul acestei frumuseţi... Ce aţi zice dacă o artistă ar începe să se fardeze pe scenă interpretându-şi rolul"....

Cam în acelaş fel s'au pronunţat şi restul celor interogaţi.

15 ani de insomnie

Presa ungară comentează un fapt fără precedent în istoria medicinei. Locotenentul Paul Kern în urma unei răni căpătate în războiul mondial, n'a dormit nici un moment în cursul celor 15 ani următori.

Acest fenomen patologic e supus de mai mult timp, spre cercetare cunoscutului neurolog Frey. Doctorii admit posibilitatea „izolării" centrului somnifer din creier" în urma leziunii căpătate. E surprinzător faptul că Paul Kern nu se simte surmenat.

Unui interlocutor el i-a mărturisit că se simte obosit numai atunci când îşi petrece noaptea veghind în pat. Nu e surprinzător de ce Kern nu-şi petrece nopţile acasă, ci prin localuri, de unde pleacă dimineaţa refăcut la serviciu. E funcţionar la o direcţie de asigurări sociale şi-şi face datoria în mod eminent.

Alcool nu bea de loc. Din când în când are dureri de cap.

Un discurs neabil

Lordul Ressel sub-secretar de stat la departamentul Indiei, a ţinut un discurs care a produs o nemulţumire generală. Căpeteniile rebelilor din India, sunt revoltaţi contra tonului vehement al cuvântării. Ei susţin că nu se poate aştepta nici de data asta ceva bun din partea Angliei.

Amicii acestuia au căutat să amelioreze impresia jignitoare a discursului, informând ziarele că lordul era rău dispus, din cauza morţii unui câine iubit.

Vă închipuiţi cum a fost întâmpinată o astfel de lămuriri în rândurile revoluţionarilor indieni.

Un mormânt slutitor

Poliţia daneză a arestat de curând pe cunoscutul armator Valentin Effo, învinuit de înecarea premeditată a echipajului ce se găsea pe unul din vasele sale.

In Ianuarie 1929 una din corabiile sale „Ella" fu zdrobită de coasta Olandei. Resturile fură scoase la mal de autorităţile litorale şi vândute. Abia mai târziu s'a observat că tot fundul vasului fusese găurit sistematic. Cercetările au dovedit cum că vaporul, asigurat cu o sumă ce îi întrecea cu mult valoarea, a fost intenţionat izbit de stâncă, în urma unei înţelegeri între proprietarul vaporului şi căpitanul lui, fapt ce s'a dovedit din corespondenţa schimbată între ei.

Cărți și Reviste

D. IACOBESCU: Quasi, poezii
Cultura Națională, 1930

Editarea poeziilor lui D. Iacobescu, poetul care a murit în 1913 la douăzeci de ani, dă prilej încăodată să măsurăm distanța care desparte poezia dinainte de războiu de poezia actuală. Iacobescu — care a fost unul din cele mai mari talente ale generației lui —era sortit atât prin temperamentul lui cât și prin epoca în care a scris, să reprezinte, în chip strălucit, un anumit spirit poetic, foarte la modă acum două decenii. Era vremea când simbolismul era în floare. Mai precis: ecoul românesc al simbolismului. Verlaine și Samain formau lectura tineretului. Poezia acelei epoci era năpădită de vaporos, de vague-à-l'âme și de imprecizie. Inceputul secolului era invadat — la noi — și mai ales în poezie — de un spirit *fin de siècle*, acelaș spirit care caracterizase în ultimii ani ai veacului trecut poezia franceză. Titlul de decadent și de „poète maudit" (dela Verlaine cetire) era afișat de tânăra generație cu multă mândrie și cu un fanatism care astăzi ni se poate părea ciudat și fără rost. După perioada de imitație eminesciană, morbidă și stearpă, venise perioada simbolistă, în bună parte întemeiată tot pe imitație, care n'a fost salvată decât prin puterea câtorva veritabile și mari talente, a căror plenitudine nu s'a afirmat, dealtfel cum era și just, decât mai târziu, când au isbutit să se desrobească de reminiscențe și de mode.

Unul din aceste mari talente a fost Iacobescu. Ceeace ar fi putut deveni mai târziu, dacă ar fi trăit, nu interesează. Avem în fața noastră, într'un volum compact, tot ce ne-a putut lăsa până la douăzeci de ani când a murit. Ne este destul pentru a gusta poezia lui și pentru a regreta moartea lui timpurie.

Sufletului și poeziei lui li s'ar potrivi versurile lui Verlaine (din care a tradus câteva lucruri cu atâta finețâ):

Votre âme est un paysage choisi
Que vont charmant masques et bergamasques
Jouant du luth et dansant et quasi —
Tristes sous leurs déguisements fantasques...

Aceasta este atmosfera poeziilor din „Quasi", (cuvântul e parcă luat din versurile lui Verlaine). O poezie plină de parcuri, de amurguri de toamnă, de penumbră, de notațiuni dela olaltă nelămurite și precise, de multă tristeță și de multă sinceritate. Și de foarte multă artă. Iacobescu ajunsese, la vârsta lui tânără, să cunoască toate resursele versului. Aceste calități — meșteșugul și sinceritatea — au făcut ca poezia lui (spre deosebire de poezia multora din aceeaș epocă) să se păstreze vie și proaspătă până acum.

Presimțirea morții — a murit de ftizie — i-a dat, poate, această putere. A fost o flacără, intensă, care s'a consumat repede. Boala l-a acordat cu întreaga atmosferă poetică a simbolismului dela sfârșitul secolului trecut. Singur spune undeva:

In mine se sfârșește tristețea unui veac.

Și într'adevăr poezia lui marchează un sfârșit al unei epoci. Nici-un tuberculos, astăzi, n'ar mai cânta ca el. Puțini poeți, însă, din orice timp și din orice loc, și-au exprimat sufletul cu atâta candoare și cu atâta artă. Sunt bucăți, în „Quasi", de mare valoare, bucăți de antologie, cum e aceea care începe cu

O, miss, o, blondă miss,
Păstrează-ți veșnic sufletul închis...

sau aceea cu „liniștea care-și plimbă castelul de mătasă", de o mare fineță de impresii și de o spontană subtilitate...

Deși compus cu douăzeci de ani în urmă, volumul lui D. Iacobescu este de o proaspătă actualitate. Il putem considera ca o „ultimă noutate" a poeziei românești. Pentrucă cuprinde în el esențe eterne...

AL. A. PHILIPPIDE

JACQUES ARNAVON: „Molière, notre contemporain"
(Editions de France, Paris)

Dacă, în secolul al șaptesprezecelea, Molière trecea în ochii contimporanilor numai drept un excelent autor comic, posteritatea a dat dreptate geniului său și opera lui Molière, prin caracterele pe care le pune în evidență și prin situațiile pe care le conține, face parte din acele vaste idei al căror ansamblu constitue patrimoniul intelectual al umanității.

Cunoscând teatrul lui Molière în toate tainele lui, d. Jacques Arnavon ne spune în termeni preciși și măsurați rațiunea respectului și admirației sale pentru un om care „a gândit și simțit ca noi, poate chiar mai bine ca noi".

Trebue, într'adevăr, să credem că Molière era adversarul instrucțiunii femeii? Molière se mulțumește să ia în derâdere pe femeile care-și închipue că știu multe lucruri și nu știu nimic: pedantismului Armande-i el opune limpezimea de spirit a Henriette-i; mai puțin ambițioasă decât surorile ei, aceasta posedă asupra vieții cunoștințe care arată că e departe de a fi o ignorantă.

Cât privește sentimentul dreptății, al justiției, să nu uităm, în „*Don Juan*", „piesă de o libertate cu totul romantică" — după cum a decretat-o Jules Lemaître — apostrofa lu Don Luis către fiul său; mai e nevoe să semnalăm apoi scena săracului?

Când abordează chestiunea tendințelor morale ale lui Molière, d. Jacques Arnavon nu stă la îndoială să declare, în ceeace privește pe „*Tartuffe*", că Molière era foarte departe de credințele timpului său. Credea oare Molière că, în conduita faptelor noastre, conștiința trebue să ne fie singurul judecător? Probabil. N'a scris-o el, la 1673: „Fiecare, cu norocul sau nenorocul lui, poate să creadă tot ce va vrea"?

Pe de altă parte, credincios unui program pe care l-a expus în alte lucrări precedente, d. Jacques Arnavon ne întreține asupra reformării punerii în scenă a lui „*Tartuffe*" și „*Misanthrope*". Sprijinindu-se pe textul lui Molière, d. Jacques Arnavon a readus comedia „*Misanthrope*" în cadrul căreia aparține și indică trei decoruri: o terasă pentru actul întâi, un salon pentru actele: doi, trei și patru și un parc pentru desnodământ. „*Le Misanthrope*" a fost jucat, în felul acesta, la Copenhaga, în Ianuarie 1927.

Pentru „*Tartuffe*", parizienii n'au uitat încercarea din 1907 dela Odeon și succesul cules pe urma gestului lui Antoine. Acele patru decoruri, dacă nu ajută desigur cu nimic la psihologia capodoperei, ar imprima piesei o mișcare puțin obișnuită și i-ar comunica o culoare și un pitoresc, conținute desigur în text, dar din care unele nuanțe scapă spectatorului, decât dacă s'ar juca într'un decor neschimbător.

Cartea d-lui Jacques Arnavon ne dă ocazia să ne îndreptăm din nou către inima lui Molière. Nici o fizionomie nu este, într'adevăr, mai frumoasă și mai mișcătoare decât a sa. Cu cât teatrul lui se studiază mai mult, cu atât rămâi mai mirat de acuitatea de viziune și de echilibrul cugetării aceluia care, deși avea un suflet de o rară bunătate, a dat numai probe de curaj și abnegație. — *G. B.*

PETER MARTIN LAMPEL: Verratene Jungen.
Frankfurter Societäts-Druckerei

O poveste ce se petrece imediat după războiu, în mediul naționaliștilor extremiști și revoluționari, a așa numiților „Puciști". Se știe că, nu de mult, continuau încă procese, în care ofițeri și subofițeri din armatele ilegale post-belice erau acuzați de crime împotriva unor inferiori ai lor bănuiți de trădare. O întâmplare similară o povestește și cartea lui Lampel. Fähnrichsvater, locotenent în armata de conspiratori dar om cum se cade și „personagiul simpatic" al romanului, știe că Jentsch e ținut arestat în propria lui companie și că e maltratat fiind bănuit de spionaj în folosul comuniștilor. Dar nu poate interveni în favoarea acuzatului, și Jentsch e împușcat în ascuns de către un sergent care poartă încă mai dinainte porecla: „Criminalul". Chiar în ziua împușcării vine mama lui Jentsch la cazarmă să se intereseze de băiatul ei. Luni de zile după ce încercarea de revoltă naționalistă a dat greș și după ce armata ilegală a fost demobilizată, mama lui Jentsch merge din cunoscut în cunoscut și întreabă de fiul ei: truc banalizat de când lumea dar care mai prinde încă, cred. Trucul emoționează de asemenea pe Fähnrichsvater: chinuit de remușcări la vederea bătrânei și nenorocitei mame, el dă pe față pe „criminal" care, ca să se răsbune, îl acuză de complicitate.

Un detaliu picant și interesant: Fähnrichsvater întreține relații de o anumită natură cu un soldat, lucru spus în treacăt și fără să i se dea nici o importanță. Ca personajul simpatic al romanului să aibă asemenea moravuri și autorul să considere faptul cu indiferență — nu e aceasta foarte caracteristic pentru evoluția moralei? — *I. G.*

Cărți engleze în 1929

Cartea care a avut cel mai mare succes de librărie în cursul anului trecut a fost „*The Good Companions*" de *J. B. Priestley*.

Presa engleză explică acest mare succes prin faptul că autorul a reluat vechea tradiție și a scris o carte în care viața engleză e tratată cu temperamentul englez.

In adevăr de la războiu încoace s'au scris multe cărți cu studii introspective asupra unor suflete pline de nehotărîre, sumbre descrieri a unor vieți neizbutite, analize interminabile a motivelor care au făcut de pildă pe o femee să-și părăsească bărbatul care o neglija, înfățișarea tuturor nevrozelor din tranșee și din barurile de după războiu. Priestley, care este un critic și un bun essaist, un tânăr plin de sănătate și un potrivnic hotărît al acestor romane sumbre, dă năvală sgomotos pe arena literară cu un stil viguros, cu savoarea diferitelor caractere ale personagiilor sale și deschisa acceptare a vieții ca un dar, ori cum ar fi ea.

A debutat de pe când era student cu un pamflet „*Brief Diversions*", care nu a trecut neobservat în critica engleză.

Sunt, e drept, unele pagini în „The Good Companions" care amintesc într'o măsură destul de simțită pe Dickens dar publicul englez a fost recunoscător tânărului scriitor că l-a introdus într'o lume în care poate gusta o clipă de bună voie în loc de a fi deprimat după toate încercările vieții.

Romanul cel mai frumos însă după părerea criticii este „*Portrait in Mirror*" al lui *Charles Morgan*, al cărui talent a impresionat opinia publică încă de la publicarea primului său roman „*My name is legion*". Lirismul fermecător al unei emotivități stăpânite și plină de finețe, face din acest roman o operă de valoare care va rămânea în literatura engleză.

Foarte apreciată a fost scrierea „*Nicky son of Egg*" a lui M. Baring în forma ei ușoară, plăcută și plină de sinceritate, precum și „*Ultima Thule*" a lui *Henry Handel Richardson*.

David Garnett, unul dintre cele mai nediscutate genii ale literaturii engleze contimporane, a realizat în „No Love" strania și directa lui inspirație, într'o formă care depășeste conturul romanului obișnuit.

R. H. Mottram are în „*The Boroughmonger*" o povestire luminoasă și de un dramatism în forma cea mai bună.

J. D. Beresford dă dovadă încă odată de sensibilitatea lui specială și curagioasa lui concepție în „*Real People*", „*The Hawbuks*" a lui Iohn Masefield este o operă stranie dar foarte interesantă.

Dintre autorii mai în vârstă *H. G. Wells* dă încă o dovadă de veșnica lui tinerețâ reînoindu-și cu totul technica în tratarea lui „*The King who was a King*" care este, după cum singur îl caracterizează, mai puțin un roman decât „*The Book of a Film*".

Arnold Bennett în „*Accident*", *Richard Hichens* în „*On the Screen*" și *Frank Swinnerton* în „*Sketch of a Sinner*" își reînoesc dreptul de a fi priviți printre cei mai buni scriitori contimporani.

Iar *Hugh Walpole* în „*Hans Frost*" crelază un nou roman plin de savoare și de atracție cum e în obiceiul său.

Dar caracteristica circulației cărții au fost numeroasele cereri de romane asupra războiului și mai ales de romane de un anume tip, reprezintat mai ales prin romanul lui Remarque, care a fost, se înțelege, tradus și în englezește. — *I. S.*

„Lumea" lui Ion Slavici

Cel din urmă volum (pe 1929) al revistei „*Convorbiri literare*" începe publicarea unei lungi serii de amintiri ale lui Ioan Slavici, intitulată „Lumea prin care am trecut". Fără să fie o înșiruire de fapte, așa cum obișnuesc autobiografiile, nici chiar așa zise memorii literare sau culturale, amintirile lui Slavici sunt mai mult un fel de impresiuni de călătorie prin lumea aceasta, pe care o trăim în viață, așa cum însuși spune în primul capitol intitulat „Gândul meu" și pe care-l reproducem aci:

„Am avut, în urma unor împrejurări întâmplătoare, legături mai mult ori mai puțin intime cu oameni, care prin lucrarea lor au hotărât desfășurarea vieții noastre naționale și sunt astfel lucruri, pe care nimeni nu poate să le spună atât de bine ca mine. Azi dar unul, mâine altul dintre prietenii mei, au stăruit în timpul celor din urmă câțiva ani să scriu ceeace mi se pare de oarecare importanță pentru înțelegerea timpului, în care mi-am petrecut viața.

Incepând a o face aceasta la vârsta de 77 ani, în luna Maiu, anul 1924, țin să declar, că gândul meu nu e să-mi scriu biografia, nici să sporesc literatura română cu așa zise memorii.

N'am adunat însemnări asupra faptelor deoarecare însemnătate, la săvârșirea cărora am luat parte, nici n'am ținut să păstrez fie document, fie scrisori primite dela oameni cu rost hotăritor în viața comună. Scriu deci despre oameni și fapte numai un fel de impresiuni de călătorie, spuindu-le toate așa, cum mi s'au oglindit în suflet în trecerea mea prin lumea aceasta și cum ni le aduc aminte după trecerea unui timp de cele mai multe ori îndelungat.

Cei ce-mi vor fi citind scrisul au să fie deci deopotrivă cu omul, care trece pe lângă un lac cu apă limpede și vede cele de dimprejur oglindite în fața lui, deci nu cum sunt aevea, ci cum par în oglinda nestatornică.

Oamenii despre care am să vorbesc, sunt trecuți aproape toți din lumea aceasta, tocmai deaceia țin să spun despre dânșii numai ceiace, după cea mai bună a mea știință, e adevărat, căci azi-mâine am să trec și eu și nu pot să depărtez dela mine gândul, că am să stau față 'n față cu dânșii și să dau socoteală despre spusele mele.

Pentru ca înțelesul adevărat al acestora să iasă lămurit la iveală, cititorii au să fie dumiriți și asupra drumului în care am umblat, precum și asupra felului meu de a simți și de a vedea cele ce se petrec în lumea aceasta.

Sunt cuprins de simțământul, că stau răsleț, rămășiță a unei lumi, care 'ncetul cu încetul se stinge. E destul să fiu cu inima deschisă pentru ca să fie adevărat și ceeace spun despre lumea aceea".

In acest volum al „Convorbirilor" mai întâlnim proza d-lui Gala Galaction („Dintr'un vraf de hârtii îngălbenite"), studii, nuvele și poezii de: Al. T. Stamatiad, Mircea Djuvara, Em. C. Grigoraș, C. C. Petrovici, etc. La sfârșit un prețios indice pe autori pentru anii 1907—1929, lucrat de d. Dan M. Iliescu. — *G. B.*

BIBLIOGRAFIE

— *Constantin Kirițescu:* Porunca a zecea, Edit. „Cartea Românească", București, Prețul 75 lei.

C. Argintaru: Agonia soarelui, Tip. „Ardealul", Cluj, 1930.

— *Lucien Lehman:* Le grand miracle, Ed. Maison Neuve Frères, Paris, Prix 12 fr.

— *André Spire:* Poeme evreești, în românește de A. Axelrad, Colecția „Israel", București.

Umanitarismul No. 15—16; Universul Literar No. 5; Adam No. 15; Țărănismul No. 36; Luceafărul Literar și Artistic No. 7.

Un roman senzațional?...

... Pasionant, de sigur, dar în fiecare clipă interesul cititorului slăbește, fiindcă se gândește că totul este o simplă născocire a închipuirii.

Sunt vieți trăite, vieți adevărate, a căror povestire este mai pasionantă decât un roman senzațional.

Așa e viața lui Clemenceau.

La 18 ani, văzând pe tatăl său în lanțuri pentru ideile republicane, tânărul licean jură să-l răzbune. La 22 de ani, el însuș e pus în lanțuri pentru vina de a fi adversar al lui Napoleon III. La 31 de ani, e primar în Montmartre și e învinuit că participă la revoluția Comunei.

Mai apoi, e acuzat de trădare de patrie. Puțin după aceia, ia apărarea lui Dreyfus, căpitanul nevinovat exilat pe Insula Dracului.

Ministru de interne, prim-ministru, ziarist scriind în apărarea românilor ardeleni asupriți de unguri, ridicând glasul în favoarea evreilor români, ia puterea în 1917 și — el, trădătorul — învinge Germania.

Intre timp, are conflicte cu Dimitrie Sturdza, cu Ionel Brătianu și simpatizează pe Take Ionescu căruia îi dă epitetul măgulitor de „*marele european*".

Toate acestea sunt istorisite cu detalii senzaționale, cu glume hilariante, în volumul *Clemenceau* (omul și opera) datorit d-lui *Tudor Teodorescu-Braniște*. O sută de pagini, bogat ilustrate, elegant tipărite, 40 lei ex. Ed. Adevĕrul. De vânzare la principalele librării din țară.

Curier literar

După un an și jumătate de tăcere, generalul Nobile și-a publicat raportul său despre expediția dirijabilului „Italia" la Polul Nord. Cartea generalului a apărut deunăzi în traducere germană. Ea poartă titlul: *Im Luftschiff zum Nordpol*", și conține 42 de fotografii și două hărți.

Cu câteva zile înainte apăruse, deasemenea în limba germană, voluminoasa descriere a expediției de salvare întreprinsă de spărgătorul de ghiață „Krasin", de care profesorul Samoilovici („S. O. S. in der Arktis"). Volumul lui Nobile încheie seria de memorii publicate despre tragedia de pe banchiza de ghiață.

Profesorul ceh Behounnek („*Sieben Wochen auf der Eisscholle*") a fost primul care a întreprins, întru câtva, reabilitarea lui Nobile. Au urmat apoi mărturiile publicate ale italienilor Biagi, Viglieri și Tomaselli, precum și ale suedezului Lundborg care l-a salvat pe Nobile cu avionul.

Tot acest memorial al catastrofei dirijabilului „Italia" nu este defavorabil lui Nobile, care în descrierea sa aduce argumente noui contra învinuirilor ce i s'au adus.

Recenzentul marelui cotidian „Frankfurter Zeitung" întreprinde chiar o acțiune de reabilitare a lui Nobile, cerând o revizuire a procesului ce i l-a intentat opinia publică.

Un punct negru rămâne totuși nelămurit: misterioasa moarte a lui Malmgreen.

* * *

„*Die Philosophie der Verteidigung*" de dr. Max Alspers.

Autorul, celebru penalist german, expune în această broșură părerile sale despre rolul apărătorului și al procurorului în procesele penale.

Acuzatului nu i se acordă apărarea din milă, ci pentru triumful ideii de drept. Inocent sau vinovat, el nu-și pierde dreptul de a fi ocrotit, fiindcă fapta incriminată nu este numai manifestarea unei voințe rele, ci — în acelaș timp, — un imperativ fatal al soartei.

Apărătorul reprezintă ideia metafizică a intereselor obștești, iar reprezentantul ministerului public are instrucția precisă din partea statului de a susține interesele acuzării, numai când nu se îndoește de vinovăția inculpatului.

* * *

Buletinul publicat de societatea Soncino conține o serie de articole cu caracter cultural și istoric care merită să fie relevate.

In deosebi, e remarcabil articolul profesorului dr. Majer Balaban despre istoria imprimeriilor ebraice din Polonia.

Trei frați, cu numele de Halicz, din Cracovia, au tipărit, în secolul al XVI-lea, primele cărți în ebraică în Regatul Poloniei. Acești editori au trecut însă la catolicism și Evreii au întrerupt orice legătură comercială cu dânșii. Cărțile tipărite de ei au rămas, deci, nevândute.

Frații Galicz s'au adresat atunci autorității bisericești catolice, care a intervenit pe lângă regele Sigismund să ordone celor trei mari comunități evreești din Lemberg, Brody și Cracovia să preia tot stocul de cărți.

Dintre cei trei frați, doi au plecat la Constantinopol unde s'au întors la vechea lor credință. Al treilea a rămas la Pozen, credincios catolicismului. In această localitate a continuat să propage creștinismul, traducând în idiș Noul Testament, după textul lui Luther.

Revista maghiară „*Nyugat*" publică, în ultimul său număr, o anchetă despre criza prin care trece teatrul ungar.

Criticul dramatic, Aladar Schöpflin, denunță primejdiile comercializării exagerate a teatrului. Publicul ungur este de mult deprins să considere teatrul ca o instituție de educație și de cultură. Când scena nu va mai fi decât o simplă întreprindere comercială, va pierde o bună parte din prestigiul său și va resimți acest lucru chiar din punct de vedere material.

Aurel Karpati indică o meteahnă destul de ciudată: teatrele din Budapesta nu vor să se specializeze. Aceiași scenă prezintă azi o tragedie clasică, mâine o operetă sau o revistă.

Jules Siamay, președintele Curții de justiție, semnalează insuficiența legislației ungare în materie teatrală. O lege care ar limita exact obligațiile orașelor față de teatrele municipale, ar contribui la ridicarea nivelului artei și prestigiului culturii ungare în țările învecinate.

Directorul revistei, analizând rezultatele anchetei, ajunge la concluzia că s'ar vorbi mai puțin de criza teatrului, dacă cei interesați și-ar face o ideie mai limpede despre teatrul modern și de scopurile sale.

* * *

Intr'un mic volum de istorie religioasă doctrinară, „*La robe dechirée*" — d-na Louise Compain face o expunere a doctrinelor diverselor biserici creștine. Autoarea scoate în evidență diferențele, principiile comune, misticismul, diferitele tendințe, credințe și dogme. Cu multă imparțialitate, autoarea arată ravagiile intoleranței care au săpat prăpăstii între bisericile creștine. Cartea este un adevărat manual al ideilor religioase și propagă ideia fuziunii bisericilor creștine.

„*Le Naturalisme*" de Leon Deffoux — Autorul ne prezintă o lucrare completă despre viața și operele principalilor scriitori naturaliști. Emile Zola, Alphonse Daudet, Huysmans, Maupassant, Goncourt, Hennique, Rosnyainé, Hermant, Mirbeau, etc.

Cartea d-lui Deffoux e unul din cele mai bune studii ce s'au publicat asupra naturalismului. Ea abundă în amănunte interesante și puțin cunoscute până acum. Remarcabile sunt descrierile relațiunilor ciudate care au existat între Zola și Edmond de Goncourt.

* * *

Marc Iknowicz analizează într'o voluminoasă lucrare intitulată „*La Littérature à la lumière du matérialisme historique*" procesul nașterii și realizării unei opere de artă. Autorul studiază în deosebi influența socială asupra artistului și operei sale. Pentru a explica ce rol joacă imitarea în operele literare, Iknowicz citează cazul renumitei povestiri „Robinson Crusoe", care a fost precedată de o lucrare în care se povestește viața unui om pe o insulă pustie. Din punct de vedere al istoriei materialiste, ținând însă seama de psihologia și de caracterul fiecărui autor, Iknowicz analizează cu multă iscusință pe Flaubert, Balzac, Zola, Shakespeare, Ibsen și alții.

* * *

„*Les Grandes Catastrophes*" de Eugen Szalmari și Nicolas Aranyossi este o carte pentru amatori de grozăvii: cutremurul de pământ dela Lisabona, naufragiul vaporului *Titanic*, catastrofa din minele dela Courrières, incendiul din Chicago și alte nenorociri de acelaș gen.

F. D.

INSEMNĂRI

Scandalul dela S. S. R

Subt acest titlu: „Scandalul dela S. S. R." ,presa a relatat un incident penibil petrecut la adunarea generală a Societății Scriitorilor Români.

Câțiva „scriitori" — primiți, ajutați, prevăzuți cu aparate de noroc și cu permise pe calea ferată, etc. de d. Liviu Rebreanu — s'au ridicat cu acuzații puerile împotriva președintelui Societății, care înainte de toate este un om de mare talent.

Această revoltă a profitorilor de pe urma îngăduinței d-lui Rebreanu ne-a dat o mare satisfacție. D. Rebreanu pătimește pe unde a păcătuit. Și a păcătuit înconjurându-se de plevușca literară.

La primul prilej, când toate apetiturile n'au fost satisfăcute și când toate ambițiile n'au fost adulate — răscoala a fost gata.

Așa-ți trebue, domnule Rebreanu. Ți se cuvenea și mai rău...

De altfel îngăduința d-lui Rebreanu față de cabotini s'a dat pe față și în timpul activității d-sale ca director al Teatrului Național. Talentele au rămas între culise. La rampă și-au expus obrăznicia, mai ales cabotinii. Rezultatul s'a văzut.

Astăzi d. Rebreanu este directorul „educației poporului".

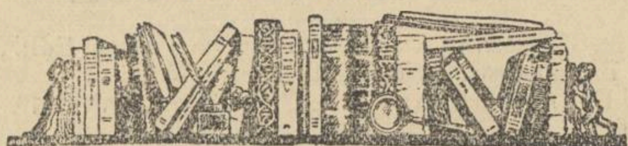
Acolo d-sa are ocazia să-și impună viguroasa personalitate.

O astfel de direcție poate fi organizată în două feluri: printr'un apel la scriitorii de mâna întâia din toate partidele și în afară de partide, sau printr'o ofensivă național-țărănistă — cu elementele culturale din acest partid, pentru o cultură specială și o educație specială.

Ba ar mai fi un mod de organizare: adunarea cabotinilor din toate părțile...

Dar d. Rebreanu, după experiența-i dela S. S. R. și dela teatru, nu va mai cădea desigur a treia oară în aceiași greșală — făcând apel la cabotini care, pe lângă că nu-s buni de nimic, dar nu-s nici măcar prieteni de credință.

Așa cel puțin ne închipuim...

Poșta redacției

M. M. — V'am citit poezia ciudată, dar interesantă — închinată „Calului meu".

Am luat act de dorința d-voastră, exprimată prin scrisoarea dela 1 Februarie:

„Dacă însă poezia va fi sortită coșului redacțional, îmi veți comunica prin poșta redacției în modul următor: „Nemai putând suporta mirosul greu al cadavrului calului D-voastră, comitetul l-a aruncat la gunoi". Aceasta, pentruca să știu eu să-i mai cânt încăodată prohodul".

Trebuia să lăsați răspunsul pe seama noastră. Am fi găsit, poate, ceva mai spiritual...

V. F. — Am primit poeziile d-voastră, însoțite de-o scrisoare.

„Ca răspuns, — ne spuneți, — la nepublicarea „Satirei mele" vă trimit acum poeziile: *Iarna* și *Noaptea*".

Vă publicăm poezia „Iarna", rugându-vă să trageți concluziile logice.

NOAPTEA

...Elena în viață, a fost a lui dragă,
Urma să-i devie soție 'n curând.
Dar moartea e crudă, ea nu stă s'aleagă.
El vine acuma la groapa-i plângând...

N. D. — Ne scriți:

„Vă rog să-mi iertați îndrăzneala cu care m'am înarmat, adresându-vă d-voastră scrisoarea cu versurile menite să vă strice pofta de mâncare".

V'am ertat. Nu ne-ați stricat pofta de mâncare, fiindcă noi nu citim niciodată literatură pe stomahul gol.

F. C. — Am primit „avertismentul-rimat", pe care îl adresați institutorului B. din T. — fiindcă acesta a spus fiului d-voastră: „Să fii mojic cu măta și cu tatu!". Iar soției d-voastră, care s'a dus în cancelarie „ca să ia contact cu acest domn ca să-i dea relații", institutorul i-a strigat: „Să fii mulțumită cu atât".

Cazul s'ar putea rezolva deferind afacerea judecătoriei, provocând la duel pe institutor sau împușcând o bătae piciului — oricum... numai nu în coloanele „Adevărului Literar".

Greșeala de tipar

Cine n'a cunoscut-o dintre slujitorii condeiului? Câte necazuri, deoparte, câte bucurii, de altă parte, n'a făcut ea dealungul secolelor, de când cu minunata invenție a lui Gutenberg! Revista „*Grafica Română*" dela Craiova, revistă de specialitate în arta tipografică, se ocupă în numărul ei din urmă de „Greșeala de tipar". Credeți c'o acuză? Nu! O constată și o scuză. Nimic mai mult: miracolul nu se explică, pentru că nu se poate explica. Iată ce spune „Grafica Română":

„E veșnica poveste a omului ce ține un condei în mână. Nu știm dacă multe neurastenii scriitorești nu-s datorite în bună parte unei greșeli de tipar. Tancred de Visan ar putea să-și scrie într'o plachetă cumplita groază ce-a încercat când *L'âme crépusculaire* deveni, după succesive corecturi, *L'Ane crepusculaire*, ceeace, va recunoaște lesne oricine, că nu-i acelaș lucru.

In ultimul număr din *Nouvelles litteraires*, André Gide își plânge și el soarta scrisului ce-l vede primejduit de greșelile de tipar care, în ciuda meticuloaselor corectări, se încăpățânează să abunde. Lucrul i-a pricinuit un atac din partea redactorului literar dela Action Française: „O, ce limbă vorbesc doamnele de lume în romanele d-lui Gide!..." — a exclamat criticul. Și în sprijinul acestei revolte a adus citate.

André Gide restabilește adevărul. E și autorul *Imoralistului*, o victimă a literei de tipar.

Numai el?

Dar chiar și Paul Souday a cărui meticulozitate în corectarea fiecărei fraze luase forme aproape tiranice. Și Claudel și Francis Jammes, — acesta din urmă cunoscând teroarea cuvântului cu greșala repetată împotriva tuturor sforțărilor de corectare.

Sunt greșeli ce sunt îndreptate. Pe șpalt se face modificarea. Și, încă nu se știe, mărturisește Gide, prin ce miracol, prin ce generație spontanee, răsar greșeli de-alungul textului corectat, chiar acolo unde nici nu te-ai așteptat.

Există o mângâere, pe care o mărturisim și pe care fără'ndoială că o împărtășește și André Gide. Cititorii — adevărații cititori care urmăresc scrisul, nu cu atenția gălăgioasă a specialistului, — au grija — și fac cu aceasta o faptă bună, — să efectueze ei înșiși îndreptările pe care culegătorul și corectorul profesionist le-au omis".

Xenopol și „Cartea Neamului"

Un articol al d-lui I. Nistor, publicat în revista cernăuțeană „*Junimea literară*", caracterizează sumar, dar în linii sobre, activitatea și personalitatea de istoric a lui Alexandru D. Xenopol, autor al acelei memorabile lucrări care este „Istoria Românilor" în nouă mari volume sau „Cartea Neamului", după cum îi plăcea lui Xenopol însuși s'o numească. Iată mai întâi, expusă de d. Nistor, evoluțiunea tânărului Xenopol spre marea-i lucrare de maturitate:

„Din frăgezimea tinereții sale Xenopol arătă un viu interes pentru studiul istoriei naționale. Rezultatele acestor studii, profunde și pline de erudiție, le găsim publicate în diverse reviste de specialitate, dar și în lucrări mai desvoltate ca : „Războaele dintre Ruși și Turci" (1880), „Teoria lui Roesler" (1884) ș. a. In 1883, când Xenopol n'avea decât 36 ani, o mare întorsătură se produse în viața sa; el fu numit profesor de Istoria Românilor la Universitatea din Iași. Intr'un fragment postum din „autobiografia" sa, publicat în „Arhiva pentru știință și reformă socială" (III, 1), sub titlul de „Confesiuni asupra spiritului cu care s'a scris Istoria Românilor", găsim că Xenopol, atunci își puse în gând să cuprindă, într'o operă largă și sistematică, istoria complectată a poporului român, la care lucrase de mult. Intr'un ciclu de trei ani el tratã în cursul său universitar întreaga Istorie a Românilor. In 1887, reluându-și cursul din nou, Xenopol se gândi să-i dea o formă definitivă și să-l tipărească. Și astfel, muncind 8—10 ore pe zi, la 1888, el avu rara satisfacție sufletească de a vedea ieșind de sub teascurile tiparului primul volum din monumentala sa operă „Istoria Românilor din Dacia-Traiană". Cartea fu bine primită de toată lumea și premiată de Academia Română, care se grăbi să cheme pe autor între membrii ei activi, ca urmaș vrednic al marelui Mihail Kogălniceanu. In anii următori apărură, unul după altul, și celelalte cinci volume, așa că după 10 ani de muncă aplicată redactării și alți 16 ani de pregătire, deci în total după 26 ani de trudă științifică, Xenopol putea privi mulțumit asupra frumoasei opere a vieții sale: „istoria deplină a poporului român". Când ne gândim că în acea vreme, numai foarte puține isvoare istorice erau cunoscute și încă mai puține publicate, când socotim cât de redus era numărul lucrărilor pregătitoare și al cercetărilor speciale, și cât de multe lipsuri trebuiau să fie suplinite prin pure „devinațiuni istorice", numai atunci ne putem da seama, cât de puternic trebue să fi fost spiritul de pătrundere în problemele istorice, puterea de intuiție și talentul de povestire al maestrului, care, cu îndrăsneala unui tânăr conchistador, apucă taurul de coarne și triumfă în lupta sa creiatoare. Și el reuși, pentru că în omul de talent simțul istoric și intuiția faptelor pot suplini adese și dovezile pe care istoricul ar trebui să se întemeieze".

O pagină interesantă din articolul d-lui I. Nistor mai este aceea în care este expusă teoria filozofiei istorice a lui Alexandru Xenopol, cuprinsă în acele cunoscute principii fundamentale ale istoriei. — *G. B.*

Muzica în lumea întreagă

Renumitul pianist Beno Moisevici, reîntors în Anglia după o lipsă de trei ani, a dat un interview ziarului *Observer* asupra muzicii din lumea întreagă.

„Am făcut ocolul lumii de două ori, povestește marele artist. De îndată ce am părăsit Londra m'am dus la Java unde am început concertele mele, pe care le-am continuat în Japonia, China și tot Extremul Orient. După aceia am trecut Oceanul la San Francisco și am cântat în Statele Unite. M'am reîntors la Londra, am dat câteva audiții pentru gramofonul His Masters Voice și m'am îndreptat spre Australia. M'am dus iarăși în Extremul Orient, iar în Shangai am întâlnit pe aceea care mi-a devenit soție. Apoi am încheiat în America un contract pentru un nou turneu, în care am făcut India și apoi America de Sud, după care m'am întors la Londra ca la căminul meu."

In toate țările, afară de Japonia și India, marele virtuoz a avut auditoriul concertelor sale, în mare parte, compus din Europeni și Americani. Indigenii erau între doi și cinci la sută. In India cincizeci la sută dintre Parsi se interesează de muzică europeană. In Japonia însă interesul pentru muzica europeană a întrecut orice așteptare. In Tokio Moisevici a dat două recitale într'o sală de teatru, în fața aproape a trei mii de spectatori dintre care nouăzeci și cinci la sută erau Japonezi. Programele erau alcătuite întocmai ca pentru sălile de concert cele mai renumite din Germania și America și se cerea un joc tot atât de impecabil ca acolo. Publicul avea o ținută tot atât de înțelegătoare și de civilizată ca în oricare din țările noastre din Apus.

In America de Sud muzica este încă la începuturile ei, deși sunt câteva orchestre foarte bune și oamenii au mulți bani pe care-i cheltuesc bucuros să audă o muzică bună. Sunt însă unele orașe în care concertul lui Moisevici a fost cel dintâi concert ce s'a dat acolo, așa că el a fost cu adevărat un pionier. Intr'unul din aceste orașe fiindcă marele pianist nu și-a putut lua pianul cu el nu a putut da recitalul, căci în acelaș oraș nu erau decât două piane. Unul era atât de stricat încât s'ar fi sfărâmat dacă ar fi fost clintit din loc, iar celalt fiind un dar de nuntă care nu fusese deschis, era privit de stăpâna lui ca un fel de fetiș și nu a consimțit cu nici un preț să-l lase să iasă din casă !....

In Australia Moisevici a dat șaptezeci și două de concerte în trei luni, în afară de șaptesprezece executate într'un singur oraș. Fiindcă era silit să facă zile întregi pe drum și-a instalat un mic piano în tren. Ajungând la o stație mică trenul a fost înconjurat de aborigeni care cerșeau ca și în alte stații daruri dela călători. Moisevici cânta tocmai uvertura din Tannhauser. Toți rămaseră cu gurile căscate ascultând și uitară de cerșit căci auzeau un piano pentru prima oară.

Din toate țările însă America i s'a părut cea mai înaintată pe terenul muzical. Are cele mai bune orchestre din lume și a invitat pe cei mai buni conducători de orchestră din lume ceeace a contribuit la formarea unui public muzical de primul rang.

Ceiace l-a impresionat pe marele virtuoz au fost concertele pentru copii care se dau în toate orașele mari din America. El crede că la această mare mișcare muzicală a contribuit foarte mult gramofonul care este răspândit în satele cele mai îndepărtate și în toate clasele sociale dela oraș.

Din lirica lui Catul

Din lirica lui Catul publică „*Revista Clasică*" mai multe traduceri în românește. Reproducem, în cele ce urmează, o bucată lirică în traducerea d-lui Herescu, atât pentru nota ironic-epigramatică a poeziei, cât și pentru reușita ei redare în expresia poetică românească:

Hei, endecasilabi, veniți aici
De pretutindeni, toți, cu toți aici!
Mă crede jucărie-o desfrânată
Și ce i-am scris nu vrea 'napoi să-mi dea
Ca și când voi o să puteți răbda.
S'o urmărim, s'o 'nconjurăm îndată !
Mă 'ntrebați care-i? Iat-o, ceia care
Merge nerușinat, ca o paiață
Și cu un rânjet de dulău pe față.
Inconjurați-o și strigați-i tare :
„Femee josnică, ne dă scrisorile;
Ne dă, femee josnică, scrisorile !"
Nu ești mișcată nici de cum ? O, tină,
Mai jos ca tine alta n'a ajuns !
Dar să nu credeți c'am strigat de-ajuns.
De nu-i lat mijloc, fața ei haină
S'o facem să roșească de 'nciudare.
Strigați din nou și tare, cât mai tare:
„Femee josnică, ne dă scrisorile;
Ne dă, femee josnică, scrisorile !"
Deșartă trudă; nici nu s'a clintit...
Hai să ne facem vorba cât mai blândă,
Că poate vom striga mai cu izbândă :
„Femee prea cinstită, dă scrisorile !"

In acelaș număr al revistei, d. Iuliu Valaori se ocupă de lirica lui Pindar, iar d. M. Pippidi despre „Lumea în tradițiile romane agricole de origină magică". — *G. B.*

Poeții Turci

Abdulah Hamid este cel mai mare scriitor turc de azi. Are 84 de ani. Inalt, drept, cu profilul uscat, barba albă, privirea ageră, el poartă cu sine alura unui diplomat — și a fost un diplomat de carieră — și tinerețea unui poet.

M-me Noëlle Roger, care publică în „*Le Correspondant*" un interesant articol asupra poeților turci, a întâlnit pe acest patriarh la Stambul. Abdulah Hamid i-a vorbit despre Franța și literatura ei, pe care o cunoaște foarte bine și din care a tradus mult, despre Victor Hugo, pe care-l prețuește deosebit. Printre altele a adaptat în turcește și „Le Cid"; dar, cu un fel de curtuoazie orientală, a făcut ca rolul principal în piesă să-l aibă Chimena, dând astfel și titlul traducerii.

In viața lui, Abdulah Hamid a arătat un deosebit cult pentru femeie, în care intră și puțin eroism. Văduv de cea dintâi soție, moartă la Bombay, unde era consul general, se reînsură mai târziu cu o fată tânără de tot. Simțindu-se îmbătrânit, el făcu un gest de adevărat poet; ceiu divors și-și mărită soția — tânără — cu un tânăr de seama ei. Și a rămas cel mai bun prieten al lor. — *G. B.*

Balzac și creditorul

Intr'o zi *Balzac* primi vizita unui creditor al său, care-i bătea mereu capul să-i plătească vechi datorii.

— Nu mai pot aștepta, zicea el; am de plătit mâine o datorie destul de mare...

La care Balzac răspunse cu indignare.

— Cum? Nu ți-e rușine? Faci datorii și vii să ți le plătesc eu?...

Mărunte

— Clișeul pe care-l publicăm în pagina I-a e o reproducere de pe un tablou celebru al pictorului Reynolds.

— A apărut în edit. „Ramuri" și s'a pus în vânzare volumul de nuvele și schițe umoristice: *„Eu sau fratemeu?!"*... al d-lui *Mircea Damian.*

Citiți azi **Realitatea No. 158**

:: Cu numeroase ilustrațiuni și un bogat sumar ::

32 pag. în 5 culori ——— lei 10

Campania electorală

— Nici poveștile lui Creangă și nici ale lui Ispirescu nu fac doi bani pe lângă astea.

La muzeu

— Asta, cu siguranță ajungea poet. Nu vezi ce plete i-au crescut.

Dezolare

Soțul-victimă: Aș vrea să mă fac aviator.
Soția: Ești nebun? Ai putea să te prăpădești...
Soțul: Exact!

CEREȚI AZI

ALMANACHUL ZIARELOR „Adeverul" și „DIMINEAȚA"

pe anul 1930

Un bogat, amuzant și instructiv magazin literar, științific, cultural și artistic.

Amintiri, schițe, nuvele, poezii, cronici, studii semnate de cei mai eminenți reprezentanți ai scrisului românesc.

Un volum cu coperta artistic executată în 3 culori, 320 pagini pe hârtie velină conținând peste 200 de minunate clișee și 16 splendide planșe în culori,

se vinde numai cu 40 lei

La depozitari și chioșcurile de ziare.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 480

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 16 Februarie 1930

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIIU

Literatura, fals miracol

Progresele tehnicei moderne şi complicarea crescândă a vieţii au adus în spiritul omului actual — printre alte nenumărate schimbări — şi o modificare a facultăţii imaginative. Imaginaţia trece printr'o criză. Vorbesc de imaginaţia omului de pe stradă, în general. Când omul a început să creadă — şi să vadă — că totul este posibil, că cele mai aventuroase idei, tratate drept fantasmagorii acum un secol, astăzi sunt banale realizări la îndemâna oricui, e natural ca imaginaţia să se poticnească şi chiar să se anihileze, umilită de o realitate care o concurează şi — paradoxal — o depăşeşte.

Nu mai există miracol. Incepe chiar să existe tot mai puţin posibilitatea de a gândi un miracol. Nu poţi fi nici odată sigur că miracolul gândit astăzi n'are să apară mâine, realizat. Este o nesiguranţă de formaţie nouă, care, urmărită, poate oferi multe turburări ciudate în sufletul omului modern, şi necunoscute până acum. Este o nelinişte inedită, provocată de o intoxicare cu real. Realitatea poate fi câteodată mai halucinantă decât cea mai halucinantă închipuire. Imaginaţia se închirceşte din lipsă de activitate, devine obeză, se burghezeşte în papuci şi cu scufie la gura sobei, face burtă şi dormitează. Ştiinţa omenească în înverşunarea ei de a distruge misterul, ajunge, în chip neaşteptat, să aţâţe în sufletul omenesc nevoia de mister. Este o nevoie tot atât de puternică, ca şi nevoia de deslegare şi de claritate — amândouă putând, dealtfel, trăi şi prospera foarte bine alături, în acelaş craniu.

Literatura ia parte la aceste fenomene foarte moderne în chip destul de şovăitor, aproape ilogic, în contradicţie, în orice caz, cu anumite afirmaţii ultra materialiste. Aşa cum ar fi de exemplu afirmaţia că literatura urmează în evoluţia ei progresele materiale — astăzi curat tehnice — ale omenirii. Fără îndoială există o legătură între starea economică şi socială a unei societăţi omeneşti la o anumită epocă şi literatura pe care acea societate o produce şi o gustă. Insă această legătură nu trebue exagerată. Este, ştiu, un adevăr banal, care face parte din bagajul ideilor curente. O moştenire dela Taine. Ca toate ideile curente, însă, afirmaţia de mai sus este foarte controlabilă şi puţin suficientă. Literatura epocei noastre o contrazice.

In secolul nostru de pozitivism, de realităţi şi de realizări, plin de minuni tehnice şi de maşinism, literatura urmează, pare-se, alte drumuri. Ritmul ei nu se confundă decât rar cu ritmul vremii. Mai întâi, este prodigios faptul că în acest secol al ştiinţelor zise pozitive, consumaţia de literatură nu numai că e mai mare ca oricând, dar e în continuă creştere. Şi asta e cu atât mai frapant cu cât există, incontestabil, o supraproducţie de literatură. Nu-i un paradox afirmaţia că chiar cel mai prost scriitor are, astăzi, un public.

In al doilea loc, s'ar părea că literatura vremii noastre ar trebui să se molipsească şi ea dela caracteristicile acestui veac pozitiv, tehnic, materialist şi ştiinţific, mai ales. O privire cât de scurtă, cât de distrată asupra literaturii universale de astăzi ne arată că lucrurile stau tocmai dimpotrivă. Marea literatură actuală — dela Gorki la Knut Hamsun şi dela Proust la Thomas Mann — este străbătută de misticism, de subconştient şi de vis. Zola, revenit pe lume, ar fi foarte mirat. Naturalismul — copie fidelă aproape a dispărut din literatură. Literatura de imaginaţie e mai prosperă astăzi ca oricând, dovadă Dekobra şi miile lui de ediţii. (Vorbesc de literatura de imaginaţie în general, mai proastă sau mai bună, fără nici-o consideraţie de *calitate*).

Cea mai sigură dovadă pentru această afirmaţie este modul în care prosperează literatura fantastică în epoca noastră. Aproape nu există scriitor care să nu abordeze acest gen, măcar odată în opera lui. Literatura actuală posedă chiar specialişti ai fantasticului cum sunt Hanns Heinz Ewers şi Gustav Meyrinck.

Romanul lui Meyrinck *Der Golem* a cunoscut în Germanit sute de ediţii şi un succes enorm, în toate categoriile de public. Marii maiştri ai fantasticului din trecut — ca Hoffmann şi Edgar Poe — departe de a fi uitaţi sunt pomeniţi mereu în critica literară şi încă destul de răspândiţi în public. Ce deosebire, de exemplu, faţă de unii scriitori ca Fraţii Goncourt, pe care astăzi aproape nimeni nu-i mai citeşte! Şi ce deosebire faţă chiar de Zola, care este aşa de puţin gustat astăzi!

Nu mai vorbesc de literatura senzaţională. Ea este astăzi mai apreciată ca oricând. O gustă tot felul de oameni, dela cei mai inculţi până la cei mai culţi. Este literatura care se citeşte în tren, în tramvai, seara în pat, Duminica. Este reculegerea ieftină şi facilă a omului modern, mereu grăbit, extenuat şi blazat, care nu mai crede în nimic şi pe care totuş Arsène Lupin îl pasionează. Este ultima expresie a visului, visul oferit în vase de bucătărie. Şi în doze mici, diluate în apa sarbădă a lipsei de stil. Dekobra este maistrul, geniul acestui gen, geniu inferior, dar geniu.

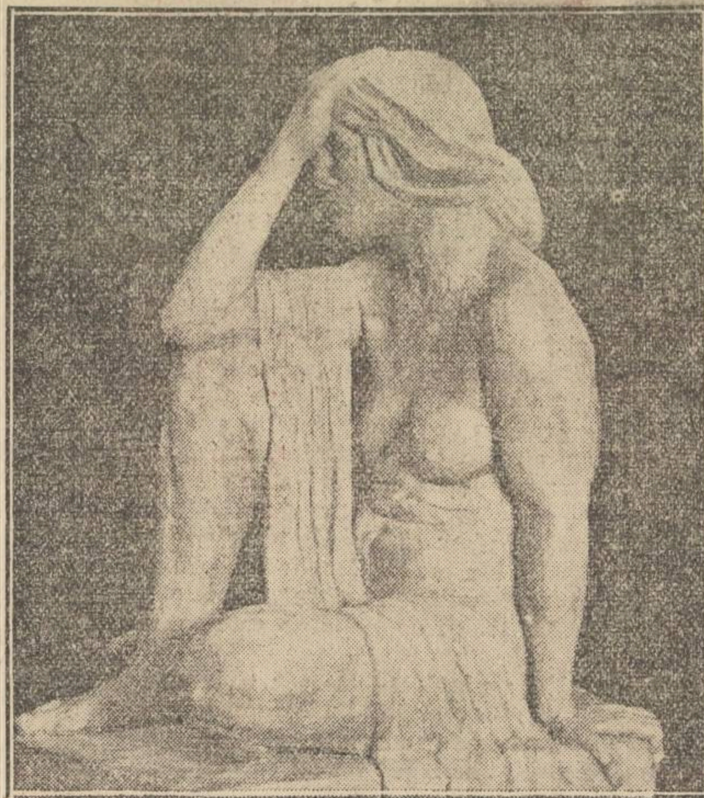
Această literatură senzaţională — proastă sau bună — nu îndestulează decât în parte nevoia aceea de mister care zace în orice om. Deosebirea ei de literatura fantastică autentică este precisă. Aş numi literatură senzaţională orice literatură care, cu elemente exclusiv reale, falşifică şi turbură intradins realitatea, pentru a ajunge la un sfârşit plausibil şi neverosimil; literatură, în bună parte, şaradă, cu cheia agăţată de coada ultimului capitol al cărţii. Literatura fantastică ar fi, dimpotrivă, construirea, cu elemente supranaturale, a unei lumi în aparenţă plauzibile şi verosimile. Fără cheie, ci numai cu întrebarea: de ce nu? sugerată cetitorului. „Sărmanul Dionis". Ancorarea supranaturalului în real. Literatură cu adânci rădăcini sufleteşti, bazată pe realităţi psihice nu pe complicaţii materiale.

Fantastică sau nu, literatura actuală trăeşte din acelaş vechi material de vis, vechi decând omenirea. O literatură nici nu poate trăi altfel. Nevoia de vis este adânca ei raţiune de a fi, delaolaltă cauză şi substanţă. Iată de ce între literatură şi progresul material al lumii legătura este destul de vagă. Iată de ce, la o epocă de tehnicizare exagerată şi de materialism exasperat cum este epoca noastră, poate corespunde foarte bine o literatură plină de vis, de analize interioare şi de fantastic. Literaturi ca literatura lui Upton Sinclair, care se străduesc să fie la curent cu ritmul vremii, au puţină şansă de supravieţuire. Dealtfel, aceste literaturi sint de obicei pledoarii în vederea unei propagande oarecare, sociale, politice, religioase. Ele îndură soarta tuturor literaturilor cu teză — adică uitarea. Pot câteodată să aibă un interes documentar, pentru mai târziu. Această calitate ,însă, nu mai este o calitate literară.

Consumaţia enormă de literatură din vremea noastră este explicabilă. Ea este prilejuită de o nevoe adînc omenească şi *etern* omenească .Este nevoia de miracol. Ea este astăzi mai intensă ca ori când. Realităţile şi „realizările" de care epoca noastră e plină, nu fac decit s'o adîncească şi mai mult. In deruta religiilor, în indiferenţa morală a unei lumi mecanizate şi maşinalizate, în stearpa mediocritate a civilizaţiei materiale, confortabile şi banale, literatura îndestulează nevoia de mister şi de miracol, veşnic trează. E un rol şi foarte înalt şi foarte mediocru, după cum vrei să priveşti lucrurile. Rol înalt dacă admiţi că nevoia de frumos, în ierarhia nevoilor umane, este o nevoie de lux, o nevoie transcendental înaltă şi nobilă; ceea ce este destul de arbitrar şi de relativ. Pe de altă parte literatura îndeplineşte un rol mediocru; privind bine ea este un surogat, un succedaneu, înlocuind religii, credinţă, veritabilă viaţă sufletească, activitate morală, cu o drogă dozată în litere, cuvinte, fraze şi pagini. Cetitorul de literatură este, privit dintr'un anumit punct de vedere un deviat, un anormal, un viţios („Ce vice impuni, la lecture!" spune undeva Valéry Larbaud). Şi tot un viţios este şi traficantul de drogă literară, scriitorul...

Literatura: ultimul sanctuar în care se mai confecţionează miracolul. Miracolul confortabil, săptămânal şi de vacanţă, miracolul de *week-end* şi de duminică... Literatura: ultimul miracol — fals miracol!

AL. A. PHILIPPIDE

Céline Emilian — Nud

Margareta Sterian — Dansatoarea Floria Capsali

Spovedania unui candidat la sinucidere

de ION MINULESCU

Cititorilor de „fapte diverse"

Numele meu ?....

De-ocamdată, nu cred să vă intereseze...

Il veţi întâlni însă, cu siguranţă curând, curând, la rubrica „faptelor diverse" din ziarele de tiraj. Va fi numele unui erou — eroul unei sinucideri din dragoste.

Şi-acum, cred că aţi ghicit cine sunt eu... Sunt cel mai nefericit om din România întregită...

Nenorocirea mea începe — propriu zis — din ziua de 23 Iunie 1926, orele 11,25 precis, socotite bine înţeles, după meridianul Europei Centrale.

In aceiaşi clipă, pe diferitele alte porţiuni ale globului terestru, se petreceau probabil, lucruri de mai puţină importanţă. Aşa bunioară, în India, Maharajahul de Capurthala, care dejunase ca de obicei în compania câtorva tineri super-esteţi, da ordin să i se aducă faimoasa colecţie de licheoruri, pe care ca şi Jean des Esseintes, o botezase „son orgue à bouche" (vezi „A Rebours" de Huysmans). La Roma, Papa Piu XI, primea în audienţă pe cardinalul Van Rossun, prefectul Congregaţiei „De propaganda fide" care trebuia să-i prezinte raportul asupra prozelitismului catolic în China şi în restul extremului-orient. La Paris, scriitorii Georges Courteline, François Mauriac şi Gilbert de Voisins, îşi încasau de la Creditul Lyonez, premiile acordate de Academia franceză în anul acela. La Washington, în modesta sa cameră de culcare din White House, preşedintele Coolidge, dormea profund şi obosit de jumătatea nopţii petrecute la o serbare de bine facere, unde cântase Tenorul Michele Fleta, dansase sirena tropicelor Josephina Backer şi nu se băuse, bine înţeles, decât apă minerală... Iar pe întinderea oceanului Pacific, era linişte ca de obicei şi nu se petrecea nimic extraordinar.

La drept vorbind, pe mine, nenorocirea mă paşte de mai multă vreme. Până în ziua aceia, însă, îngerul meu păzitor, veghease tot timpul să nu mi se întâmple nimic rău. Păcat însă că proectorii cereşti te părăsesc la fel ca şi cei pământeni, adică tocmai când ai mai multă nevoe de ei. Şi de data asta, brobabil că îngerul meu păzitor, galant ca orice entitate de sex masculin, cedase insistenţelor Sfintei Agripina, patroana unei modiste din strada Lipscani, cu care mă certasem chiar în ajunul onomasticei sale, care după cum se ştie, cade în ziua de 23 Iunie a fiecărui an.

Să povestesc însă obiectul nenorocirii mele.

* * *

De şease ani de zile, o femee mă obsedează vecinic. Persistent ca un leit-motiv vizual, chipul ei îmi turbură de o potrivă şi ochii şi mintea. De şease ani de zile, trăesc cu ochii lipiţi parcă pe acelaş ochean de panoramă în dosul căruia nu văd de cât imagina acestei femei fatale. Proprietarul panoramei, care probabil ştie că sunt client sigur, nu vrea să-mi schimbe niciodată ocheanul.

In şase ani de zile un om poate cunoaşte intim, până la şease sute de femei. Am socotit numai câte o sută de femei pe an, deşi Martin Luther, pretinde că Dumnezeu iartă omului normal „de câte trei ori pe săptămână" ceiace ar face o sută cinci zeci şi şase de ori, într'un an... E drept însă că Martin Luther nu precizează cu câte anume femei, ai voe să păcătueşti şi nu pomeneşte nimic de cazurile speciale când femeia cu care păcătueşti nu se află de faţă. Adevărul, însă, este că în viaţa noastră pământeană, proporţia numerică a femeilor faţă de bărbaţi, trebue să fie la fel cu a gulerelor faţă de cămăşi. Cămăşile fantezie mai ales, se vând totdeauna cu câte două gulere fiecare...

De data asta însă, cu mine trebue să se petreacă altfel. De şease ani de zile, pe mine nu mă interesează de cât o femee, una singură şi vecînic aceiaşi. Pentru prima oară în viaţa mea, apariţia unei femei necunoscute, mă face să regret că n'am făcut studii speciale de astronomie, ca să pot chilometra viteza planetelor vagabonde. Pentru mine, femeea asta, este o adevărată cometă, a cărei orbită n'a fost calculată încă. Pentru acest motiv, în carnetul intimităţilor mele zilnice, data rarelor ei apariţii, o subliniez cu roşu, aşa după cum în calendarele obişnuite, se înseamnă sărbătorile bisericeşti şi marile evenimente naţionale.

O stea cu coadă însă, nu e lucru curat. Deşi sunt om cult, după cum îmi place să cred că aţi bănuit din cele spuse până aici, am rămas totuş sclavul străvechilor credinţe populare. Probabil ,este o răzbunare postumă a îndepărtaţilor mei strămoşi, cu care am rupt orice legături istorice, sociale, fisiologice sau oculte... Pentru mine, aşa dar, apariţia unei comete, înseamnă prevestirea sigură a unei nenorociri. Şi ideia asta fixă, mă tortură cu atât mai mult, cu cât apariţia femeii fatale, nu este reglementată de nici o raţiune avuabilă. Invizibilă tot timpul cât mă gândesc la ea, necunoscuta nu-mi ese 'n cale, decât când încep să mă mângâi cu ideia că existenţa ei nu mă mai interesează. Nu ştiu ce trebue să cred. De-ocamdată însă, simt că nu trebue să cred nimic.

Apariţia ei neaşteptată îmi clatină nu numai cele trei etaje ale edificiului meu fizic, dar îmi deranjează chiar întregul mecanism al aparatului meu sufletesc. De câte ori o întâlnesc, simt că ceva straniu se petrece de o potrivă şi în mine şi în jurul meu. Gura mi se scorojeşte ca un crater de vulcan stins, iar paralela 64 pe care se află Bucureştii, începe să coboare vertiginos spre tropice. In conştiinţa mea, femeia asta reduce imensitatea timpului şi a spaţiului la dimensiunile ridicole, ale unei scoici marine, în golul căreia asculţi parcă de odată şi urletul valurilor şi cântecul Sirenelor.

Şi cu toate acestea, timp de şease ani de zile, n'am încercat nici s'o cunosc, şi nici măcar să aflu cine ar putea fi. O voce misterioasă, mi-a repetat totdeauna imperativ în ureche: „Tu nu trebue să cunoşti femeia asta". Era probabil aceiaşi voce, care altădată îi şoptise Jeanei d'Arc: „du-te şi scapă Franţa de Englezi". Şi timp de şease ani de zile, m'am mulţumit numai s'o privesc solemn şi bleg, cu resemnarea unui canton de cale ferată, prin care trenurile exprese trec fără să se oprească.

Şi totuş, evenimentul profan care trebuia să devină istoric, s'a produs. S'a produs însă, numai în clipa când cantonierul a înebunit subit şi cu un simplu fâlfâit de fanion roşiu, a oprit trenul regal în plin Bărăgan.

In trenul acesta regal însă, nu călătoream decât eu!...

* * *

Aşa dar..

In ziua de 23 Iunie 1926, în Bucureşti era foarte cald şi pe Calea Victoriei, lume foarte multă. Trebue să ştiţi însă, că eu nu mă simt bine de cât atunci când sunt singur.

Mulţimea mă enervează fiindcă majoritatea mulţimii este prost crescută... Mă arată cu degetul pe stradă. Deşi anonim pentru toată lumea aproape, am reuşit totuş să fiu, ceiace se chiamă, o „figură populară". Nimeni însă nu mă cunoaşte cu adevărat... Nici măcar puţinii mei prieteni. Cei câţiva care au aerul că mă apreciază, mă umilesc. Entuziasmul lor, are parcă ceva din protocolul unui aşa zis „jour-fixe" unde pe lângă un foarte bogat bufet, se mai serveşte invitaţilor şi un foarte variat program artistic. Câte-odată, se întâmplă ca cel mai interesant număr din program să fiu eu!... Bine înţeles că atunci, toată lumea mă aplaudă. Vreau să zic: mă tolerează ca să mă poată consuma mai uşor.

Restul mulţimii, nu mă interesează. Nu simt nevoia să aflu nimic din ce se petrece în jurul meu. Sunt un om lipsit de ori ce fel de curiozitate. Nu citesc nici măcar ziarele de mare tiraj. Citesc numai anunţurile mortuare din gazete. E singurul lucru citibil care mă pune de acord cu sensibilitatea şi mentalitatea aşa zisei opinii publice. Un anunţ mortuar te înduioşează ca o găină călcată de automobil. Eu însă, aşi vrea să calc cu automobilul meu, un om — un singur om — un dascăl prost şi ipocrit, care nu vrea să recunoască nici azi, că automobilul merge mai repede decât roaba.... Pe stradă, nu salut pe nimeni, fiindcă de obicei, nu am noroc să întâlnesc pe nimeni care să-mi poată dovedi că este cineva, iar când simt nevoia să-mi controlez forma capului în fundul propriei mele pălării, nu mă descopăr decât în faţa morţilor care continuă să trăiască în mine...

Dar nici opinia publică, nu este totdeauna aceiaşi. De cele mai multe ori, este împărţită în două. La fel o găsesc şi de data asta, pe trotuarul din faţa Teatrului Naţional, unde cele două valuri de trecători, în sens contrar, te forţează — vrei, nu vrei — să mergi numai decât cu unul din ele. Eu însă nu vreau să merg nici cu unul, nici cu altul. Vreau să merg singur... Mă desprind deci din mulţime şi o cotesc pe strada Regală, pe unde e şi umbră mai multă şi lume mai puţină. De altfel, în momentul acela, strada Regală este cea mai indicată arteră de comunicaţie pe care aşi putea ajunge mai repede acasă. Poartă un nume tot atât de pompos ca şi Calea Victoriei şi mă duce până la tramvaiul din Bulevardul Brătianu, care trece chiar prin faţa porţii mele.

Uf!... Bine că am scăpat!... Iată-mă în sfârşit la largul meu... Sunt mai vesel decât un căpitan de vapor, care surprins de furtună în largul mării, reuşeşte să-şi adăpostească echipagiul şi pasagerii care-i încredinţaseră viaţa, în estuarul unui fluviu cu apele liniştite. Păcat numai că pentru va-

(Continuarea in pag. II-a)

poarele de mare tonagiu, nu toate fluviile sunt navigabile. Transatlanticele mai ales, riscă să eşueze în primul banc de nisip. Or, în Bucureşti ca şi în restul României întregite, personalitatea anonimatului meu, atinge proporţiile unui transatlantic cu patru coşuri şi în plină viteză. Cum însă de ocamdată nu bănuesc nici un pericol, grăbesc spre casă cu aceiaşi viteză, plictisit de data asta, numai de asfaltul trotuarelor, care îmi periclitează tocul pantofilor şi mă face să întârzii fără voe, ca ori ce pieton fără rost.

Iată însă că în fața unui magazin cu becuri electrice, nu ştiu de ce, mă simt poticnindu-mă, ca şi cum cineva mi-ar fi pus piedică pe la spate. In jurul meu, nimeni. Pe geamul vitrinei însă, o reclamă în formă de mână, îşi îndreaptă degetul arătător de o lungime exagerată, spre Calea Victoriei. Asta trebue să fie mâna diavolului, mă gândesc eu, fiindcă Sfânta Agripina, nu putea avea decât o mână delicată, sau cel mult normală. In aceiaşi clipă, de la o fereastră deschisă prin apropiere pâlnia unui fonograf, începe să miorlăie romanța „Always" cântată de Layton & Johnstone.

„Not for just an hour
„Not for just a day
„Not for just a year,
„But always......"

Instinctiv, îmi întorc ochii atunci înapoi şi pe trotuarul din stânga, zăresc de-odată, două lucruri cu totul deosebite. In vitrina unui ceasornicar, o pendulă ale cărei minotare agresive, marchează orele 11,25 iar în fața vitrinei, o femee...

Semn rău... Cometa apăruse din nou... Apăruse, ca de obicei, tot pe neaşteptate. Apăruse după ce din luna Februarie, nu mai dăduse nici un semn de viață...

De data asta însă, apariția ei, îmi pare o ultimă mustrare deghizată pentru aceiaşi veche necuviință cu care o jigneam de şease ani într'una. Era ea şi totuşi, nu era ea... In primul moment, cometele se prezintă oarecum schimbate, ca şi femeile, după cum este moda... Era însă aceiaşi femee unică pe care n'o puteam confunda cu alta... Acelaş imperceptibil surîs acidulat, în colțul stâng al gurii şi aceiaşi privire otrăvită, captată în coada ochilor închişi pe jumătate. Privirile femeilor mioape sunt ca merele putrede, care strică toate merele bune din grămadă... Iți aburesc ochii cu funigeii toamnei, care vestesc schimbarea timpului...

Până atunci, femeia asta, mă obsedase numai cu un simplu leit-motiv vizual. De data asta însă, apariția ei, mă face să tresar ca şi cum aşi fi pus mâna pe un datornic rău de plată. Femeile, de altfel, nu-şi plătesc nici odată datoriile la timp. Şi femeia asta, cu siguranță, trebue să-mi datoreze şi mie ceva. E drept că deocamdată nu-mi pot preciza, cam ce anume... Imi dau seama însă, că-mi datorează ceva de care trebue să fiu despăgubit numai de cât... Ceva fără de care, simt că n'aşi mai putea trăi...

In timpul acesta, ochii mei, încep să bâjbâie parcă prin întuneric. Noroc însă că lățimea străzii, începe să se subțieze şi ea, ca o cărare croită printr'un lan de grâu, până ce la un moment dat, aproape n'o mai văd deloc. Nu sunt atlet şi n'am făcut gimnastică nici măcar în liceu. Nu-mi pot explica dar, nici acum, săritura de saltimbanc, cu care m'am trezit deodată, pe trotuarul cellalt, drept în fața ei. Emoția însă îmi tăiase orice curaj. E prima femee în fața căreia mă simt cu adevărat emoționat. Tremur tot... Tremur în aşa hal, că nu mă simt în stare să-mi ridic nici măcar mâna până la pălărie...

Necunoscuta ca şi cum s'ar fi aşteptat la acest atac ratat nu-şi dă osteneala să-l pareze de cât cu un simplu gest de indiferență — indiferența unui manechin din Muzeul Carnavalet, pe care l'aşi fi luat drept o femee adevărată. Atitudinea ei hotărîtă, mă face să rămân deocamdată, un pas în urma ei. Continui totuş să păşesc aproape de dânsa, să păşesc însă ca o umbră a cărei existență trecătoare, ştiu bine că n'o datorez de cât bunei voințe a Soarelui din fața mea. Dar soarele nu stă nici odată pe loc... In schimb Necunoscuta de data asta, pare a-şi fi încetinit mersul. Probabil că simte şi ea ceva înrudit deaproape cu ceeace simt şi eu La un moment dat observ chiar că necunoscuta mă fură cu coada ochiului. Nu cumva apropierea mea, începe s'o intereseze?... Care poate fi însă adevărul?... E hotărîtă să-şi bată joc de mine, sau regretă poate că nu s'a lăsat acostată de la început?...

Imi măresc pasul şi încerc să-mi stăpânesc emoția. E tot ce pot face ca să nu par ridicol... Incă un pas... încă unul... şi cu vocea diluată, ca şi cum i-aşi fi vorbit prin telefon, îi strecor în pâlnia urechii, din mers:

— Sărut mâna, doamnă... Imi dați voe?...

Ea îşi întoarce capul spre mine, mă priveşte o clipă fără să se oprească din mers şi ca încheere, se strâmbă deodată şi cu ochii, şi cu gura şi cu umerii.

— Nu e nevoe, fiindcă ştiu ce vrei să-mi spui...

Probabil că ea ghicise mai dinainte. Eu însă, mărturisesc că uitasem complect ce-aveam de gând să-i spun... Privirea ei mă înțepase ca o viespe drept în vârful limbii... De data asta, emoția mă amuțise complect — emoția clipei când joci ultima carte... Şi cartea cu care aşi mai fi putut să-mi viu în fire, nu era de cât un „nouă".

„Nouă!..."

Imi trebue un „nouă" — roşu sau negru — coloarea n'are importanță. Imi trebue însă un „nouă" cu care să-mi pot descleşta gura şi limpezi ochii, cu care nu mai vedeam în jurul meu de cât roşu şi negru... Probabil că titlul romanului lui Stendhal, nu este o simplă fantezie de autor. Julien Sorel, trebue să fi văzut şi el, ca şi mine, aceleaşi două colori, când a pătruns pe furiş în camera domnişoarei De la Mole. Eu însă nu năzuiam s'ajung aşa departe. In clipa aceia m'aşi fi mulțumit să dispar fără urmă şi mai ales fără nici o amintire. Prezentarea mea mă scosese definitiv din rândul oamenilor inteligenți; femeia asta n'ar fi putut păstra despre mine de cât amintirea unui om idiot.

Şi-a fost aşa cum trebuia să fie... cum trebue să se 'ntâmple omului... tot ce-i stă scris pe frunte. Necunoscuta mi-a cetit temerea pe frunte, m'a privit cu milă şi şi-a complectat răspunsul cu o nouă frază scurtă, dar plină de grație:

— Eşti un idiot!...

Idiot!... Ura!... Sunt salvat...

In momentul acela, pentru mine, cuvântul „idiot" era egal cu cifra „nouă"... Era exact calificativul pe care mi-l dădusem eu însumi, o clipă mai nainte. Deocamdată dar, amândoi suntem de aceiaşi părere. Numai că părerea noastră, deşi aceiaşi, nu ne convinge la fel pe-amândoi. Pe mine, mă las de-oparte, fiindcă pentru mine, „idiot" înseamnă totdeauna acelaş lucru. Pentru o femee însă „idiot" mai poate însemna şi altceva... orice... tot ce-i poate trăsni ei prin gând. Poate fi bunioară un compliment — un compliment oarecum agresiv, bine înțeles — un compliment însă, cu care o femee inteligentă îşi poate manifesta in mod discret, simpatia pentru un bărbat, pe care în momentul acela, nu îl cunoaşte încă îndeajuns. Dinamismul diabolic al acestui compliment, pregăteşte dacă nu creiază chiar spontan, acea atmosferă prielnică a clipelor unice, când sexele de comun acord, renunță la personalitatea lor şi la ori ce instinct de duşmănie ancestrală. Voluptatea acestui compliment magic însă, n'o pot savura de cât persoanele de elită. Or, cum printre aceste persoane, îmi place să mă număr şi eu, iată-ne preschimbați de-odată şi fără voe, în doi prieteni de demult, care par a-şi reproşa reciproc cochetăria de a nu se fi recunoscut numaidecât...

— Aveți dreptate, doamnă... Sunt un idiot... Recunoaşteți însă că nu sunt la fel cu toți ceilalți, fiindcă îmi place să cred că ați mai cunoscut şi alți idioți afară de mine...

— Bine 'nțeles... D-ta eşti un idiot unic... De lucrul ăsta cel puțin sunt sigură acum... Nu sameni cu nici unul din câți am avut plăcerea să cunosc până azi... De şease ani de zile, de când mă urmăreşti vecinic cu privirile d-tale de vițel la poarta nouă, credeam că ai avut destul timp să te dumireşti... Astăzi însă, când în fine ai ocazia să mă întrebi în fața cărei porți te-ai oprit, văd c'ai rămas acelaş de-acum şease ani... N'ai mai crescut de loc... Cum? E-adevărat?... N'ai nimic de spus?... Nici un cuvânt?... Nici măcar un simplu muget de vițel... aşa de probă?...

Sunt fericit!...

In sfârşit... Am găsit şi eu o femee inteligentă, o femee mai inteligentă chiar de cât mine... Am găsit ce nu întâlnisem încă niciodată în viața mea — femeia cu care să mă complectez de sus în jos, nu de jos în sus. Modista din strada Lipscani este foarte frumoasă... Dar atâta tot... De altfel, nici sfânta Agripina, nu cred să fi fost inteligentă. Altminteri, sfânta Biserică, n'ar fi sanctificat-o...

Sunt sigur că femeia asta, pe care n'o cunosc încă, este aşa de inteligentă, că n'are să-mi plătească nici odată ce-mi datorează. Femeile inteligente, mai ales, nu-şi plătesc niciodată datoriile. Ba ceva mai mult mi-e teamă că-i voi preschimba eu singur polița fără termen şi aceasta, bine înțeles după ce-i voi majora suma împrumutată. Sunt datorii însă, pe care simți o adevărată voluptate, să nu le încasezi nici odată în viață... Norocul debitorilor simpatici!... Simt că debitorul ăsta, îmi place şi vreau să-l păstrez. Dacă primesc să fiu achitat, l-am pierdut... Şi eu nu vreau să-l pierd... Imi place... Mi-e simpatic... E drept că deocamdată nici nu ştiu cine este. Dar atât mai bine... Faptul acesta mă încântă, cu atât mai mult, cu cât apropierea noastră se face numai cu simțurile, aşa după cum orbii se ghicesc pe'ntuneric...

***

Acum, ştiu cine este necunoscuta...

Dv. însă, nu vă pot spune deocamdată nimic. Mi-e teamă să nu-mi râdeți în nas... Probabil că o mai cunosc şi alții... Aşa este? Eram sigur... Cu atât mai bine însă. Pentru opinia publică a cetitorilor de „fapte diverse" sinuciderea mea, va fi un adevărat „regal" de îndestulare sentimentală... Regret numai că prea mulți ați cunoscut-o poate, înaintea mea. E o femee pe care, chiar dacă n'o cunoaşteți încă, după ce-ați văzut-o, o singură dată numai, nu o mai puteți uita...

O chiamă *Rezeda*... Numele ei de botez vă este de-ajuns. E o femee cu nume de floare şi cu chip de bestie equatorială. Ființa ei este un conglomerat de viziuni şi profeții apocaliptice. Figura ei, este imprimată parcă pe piele de pergament. Nu se îndoaie, nu se scorojeşte şi nu prinde murdărie. Pe pergament se scriau numai cărțile sfinte. Şi totuşi, Rezeda nu cred să aibă suflet, sau dacă îl are, nu cred să-l accepte de cât ca un mosafir... din când în când. De obicei, mosafirii ne plictisesc. Ii suportăm însă cu bună voință, ca să ne putem bucura mai uşor, după ce-am scăpat de dânşii. La fel facem însă şi cu cei care întâmplător ne sunt dragi. Ii cultivăm cu atâta şiretenie, că cu timpul îi distrugem complect, de teamă să nu ne risipim prea mult dragostea pe care trebue s'o păstrăm numai pentru noi înşine... Rezeda are aşa dar, dreptate. N'are nevoe de suflet, fiindcă sufletul femeii este un mosafir dificil. Se ceartă mai totdeauna cu mintea — alt mosafir destul de plicticos şi ăsta. Nu e bine să stai cu ei de vorbă, împreună, prea mult timp. Tus-trei, n'o să puteți cădea nici odată de acord. Mintea e prea morocănoasă şi sufletul prea flecar. Mintea e musafirul obosit. Când îți vine în vizită, par'că n'ar vrea să mai plece. De aceia se şi mulțumeşte cu mai puțin. Stă numai la mansardă. Sufletul însă, te plictiseşte de câte zece, două zeci de ori, pe zi. Iți deranjează întreg apartamentul şi e capabil s'o şteargă pe fereastră, dacă întâmplător găseşte uşa încuiată.

Rezeda pare a se distra deopotrivă cu amândoi. Nu ia în serios pe nici unul însă nici odată. Existența ei balansează între defectele celor doi musafiri ai săi şi calitățile ei personale de femee contimporană, adică frumoasă, inteligentă, elegantă, abjectă, divină şi vecinic absentă din cadrul existențelor reale. Rezeda este o nedumerire ambulantă. Nu-i poți da de urmă nici cu ajutorul unui agent de urmărire. Este o roată scăpată din osia unei trăsuri hodorogite. Trăsura a rămas împotmolită în vârful dealului şi roata a luat-o nebuneşte la vale. Unde s'o opri, Dumnezeu ştie. Şi dacă cineva are norocul s'o găsească, n'are ce face cu ea, fiindcă Rezeda e roata care nu se potriveşte pe nici o osie. Se înțepeneşte în ea, o frânge şi pe urmă scapă iar la vale... Toată ziua umblă fără rost şi de dimineața până seara suferă sgomotos că nu se poate regăsi nicăeri. Este o carte fără titlu. Este o carte fără autor. Cine-o cumpără s'o citească, n'o poate sfârşi nici odată. O aruncă sau o vinde la anticar din nou. Este o plăsmuire anonimă ca şi Apocalipsul, din care pare a se fi întrupat ca un fragment de verset, fără început şi fără sfârşit, fără cap şi fără coadă.

Rezeda e tunsă şi are părul roşcat. Când doarme pare o vulpe împăiată. Prin casă, pare o boabă de argint-viu, scăpată dintr'un ternometru spart sub subțioara unui bolnav de gripă, iar pe stradă, flueratul unui gardist care urmăreşte un hoț de buzunare...

***

Iată femeia pe care o iubesc!...

De ce o iubesc?... Probabil, fiindcă sufletul meu este altfel de cât sufletul ei. Este un musafir simpatic şi bine crescut. Nu stă de vorbă de cât cu mine şi nu se ceartă nici odată cu mintea, care la rândul ei, se preface că nici n'a auzit de existența unui aşa zis „suflet"... Şi-o mai iubesc, fiindcă nu-mi spune nici odată pe nume. Lucrul acesta mă încântă cu atât mai mult, cu cât îmi dă prilejul să rămân la fel pentru ea, ca şi pentru dv., acelaş vecinic anonim. Anonimatul este singura entitate viabilă a unui amant. Şi Rezeda ,este singura femee care a priceput lucrul acesta. Nu ştiu însă, pentru ce m'a botezat „Mon petit". Probabil că, la fel se adresează şi celorlalți cunoscuți, care ca şi mine încercăm s'o distrăm când se plictiseşte. Rezeda însă, este vecinic plictisită. Şi fiindcă n'are nici odată timp să stea de vorbă, nici cu sufletul, nici cu mintea, este nevoită să-şi caute zilnic alți cunoscuți. Nu ştiu ce părere pot avea, ceilalți, de Rezeda. Eu însă, de câte ori mă găsesc cu ea împreună, îmi dau seama că o femee ca dânsa n'are nevoe nici de suflet, nici de minte. Este femeia ideală, care nu există de cât în imaginația neroadă a celor care îşi închipue că au găsit ce căutau. Acelaş lucru de altfel, mi-l spune şi ea câte odată:

— „Ah! mon petit... Quel bonheur de t'avoir trouvé..."

Frumoasă frază!... Mi-am notat-o în carnetul intimităților mele zilnice, tot cu roşu — aşa după cum altădată îmi notam rarele ei apariții. N'am să fac însă uz de ea nici odată, fiindcă deşi continui să cred încă în existența acestui „bonheur", femeia este un obiect pierdut definitiv, pe care nu-l poți găsi propriu zis, nici odată. Pe femee o pierzi vecinic, chiar când îți pare că ai găsit-o pentru totdeauna. Rezeda mai ales, îmi face impresia „Monellei" lui Marcel Schwob: „Et je suis celle-ci et celle-la, et celle qui n'a pas de nom... Et tu me trouveras toi-même et je me trouverai moi-même, et tu me perdras et je me perdrai... Car je suis celle qui est perdue, sitôt trouvée".

De când o cunosc, mă trudesc să-mi dau seama dacă este aceiaşi femee. Imposibil... Vina este însă, tot a mea. Rezeda, e drept, nu se are bine, nici cu sufletul nici cu mintea. Eu însă care m'am obişnuit să-mi respect la fel, ambii musafiri pe care mi i-a hărăzit Cel de sus, păstrez o atitudine convenabilă şi față de unul şi față de altul. De câte ori m'apucă dorul de ea, mă consult cu sufletul. De câte ori mă simt obosit de exigențele ei catastrofale, mă consult cu mintea. Lucru ciudat însă — deşi nu-i pot face să cadă niciodată de acord, îmi dau seama perfect de bine, că amândoi au dreptate. Situația aceasta însă, nu poate dura la infinit. Când iubeşti o femee, trebue să ştii pentru ce-o iubeşti. Pe o femee, de altfel, o poți iubi în mai multe feluri. Femeia frizează întrucâtva, noțiunea cuvântului „Artă". Nu le poți defini însă, nici pe una, nici pe alta. De aci, tot felul de teorii: „Artă pentru artă..." şi „Artă cu tendințe"... „Arta veche" şi „Arta nouă"... „Artă perimată" şi „Artă pentru mai târziu". Existența Rezedei însă, pare a crea o noțiune nouă — noțiunea unei „Arte babilonice" sau ca să fiu de actualitate „Arta Ligii Națiunilor"...

* * *

O boală uşoară m'a reținut o zi în casă. In ziua aceia n'am putut-o vedea. In schimb, în ziua aceia, am primit vizita celor doi inevitabili musafiri. I-am aşezat pe-amândoi lângă mine. Sufletul pe marginea patului din stânga şi mintea pe marginea din dreapta — şi i-am rugat să vorbim împreună câte-şi trei la olaltă, ca să putem cădea de acord, fără nici o bănuială că unul din noi, ar putea lucra pe după paravan, pe cellalt. Imposibil!... Dpă primul schimb de vederi, musafirii s'au sculat de lângă mine şi-au plecat lăsându-mă singur, după ce, bine înțeles, fie care din ei a încercat să se scuze la fel:

— Iartă-mă, dar mie nu-mi place să discut de cât între patru ochi.

Până atunci nu bănuisem încă, existența ochilor şi la vietățile imaginare...

A doua zi, ca de obiceiu, după o mică întrevedere cu sufletul, m'am dus s'o văd. Când m'a văzut, mi-a sărit de gât:

— „Ah! Mon petit!... Tu m'as manqué toute la journée"

Frumoasă frază şi asta... Mi-am notat-o ca şi pe cealaltă tot cu roşu în carnetul intimităților mele zilnice, hotărît să i-o repet şi eu cu prima ocazie.

Seara însă, aflu de la un prieten bine voitor că în ziua când fusesem bolnav, Rezeda stătuse închisă în casă cu altcineva, aproape toată ziua.

Iată dar că nu voi putea face uz, nici de această a doua frază. In schimb m'am hotărît s'o văd mai rar, cât mai rar posibil.

* * *

Şi totuş, a doua zi m'am dus s'o văd din nou.

Rezeda are dreptate. Când ai deopotrivă şi suflet şi minte, trebue să renunți la voluptatea de-a putea obține în întregime, ceiace numai unul singur din aceşti doi musafiri îți poate oferi.

Rezeda n'are nici suflet, nici minte. Mă are în schimb pe mine — pe mine şi bine înțeles, afară de mine, şi pe alți cunoscuți, care ca şi mine, nu ştiu nici odată unul de altul, fiindcă probabil, până azi, n'am reuşit nici unul din noi, să ne punem de acord sufletul cu mintea.

Când rămânem singuri — noi singuri, fără nimic alt ceva în noi şi în jurul nostru dè cât ceiace se chiamă un EU şi o EA, Rezeda îmi repetă aproape după fiecare minut:

— „Ah, mon petit!... Quelle bonne chôse que tu es!"

Altă frază tot aşa de frumoasă... Cea mai frumoasă frază pe care am auzit-o eşind vreodată din gura Rezedei... O frază pe care n'o poți spune cuiva de cât cu sufletul pe buze...

Şi când mă gândesc că Rezeda n'are suflet!... oare?.... Să fie adevărat?... Nu cred... Cum poate trăi o femee fără suflet, când în opera fiecărui artist trebue să palpite sufletul creatorului ei? Şi doar femeia este opera lui Dumnezeu!....

Nu, nu... Nu e adevărat... Rezeda trebue să aibă şi ea suflet. Numai că nu vrea să şi-l mărturisească, de teamă să nu fie considerată la fel cu toate celelalte femei, care în lipsă de alte calități se laudă numai cu ce pare a avea orice om...

Curiozitatea mă face totuş, s'o 'ntreb:

— Unde ai găsit atâta suflet, ca să-mi poți spune, ce mi-ai spus mai adineauri?...

Rezeda râde, apoi se 'ncruntă şi 'n urmă izbucneşte ca o tulumbă de stropit grădinile:

— Suflet?... Eşti idiot!... Ți-am spus-o din prima zi. Dar atunci ți-am spus-o în glumă, fiindcă te bănuiam numai... Nu eram sigură. De data asta însă, văd că gluma mea s'a prins... Eşti chiar idiot... idiot autentic... Unde vezi tu suflet în ce ți-am spus?... Asta e o frază convențională, care o spun, când îmi convine, şi altora nu numai ție... O frază ideală pe care am descoperit-o într'o carte... Nu în suflet! Eu sunt femee cultă, nu sunt soră de caritate... Citesc cărți instructive nu prospecte de farmacie sentimentală... Imi plac oamenii inteligenți... oamenii cu cap, nu numai cu păr... oamenii care ştiu să se impună femeii prin calități pe care ea nu le are... Şi nici nu trebue să le aibă, fiindcă altfel n'ar mai fi femee... Ai înțeles dece la un moment dat, am crezut că te plac şi pe tine?... Fiindcă te credeam aşa cum te 'nchipuisem... inteligent... Nu cu prea multă minte, dar în orice caz cu ceva mai mult, de cât numai cu suflet... Oamenii cu suflet sunt proşti... Aşteptam să-mi spui lucruri noui, lucruri care să mă amuze, lucruri care să mă facă curioasă... să-mi schimbe viața şi părerea proastă ce o am despre bărbații cu suflet... Văd însă că m'am înşelat... Eşti mai prost decât orice om de rând... N'ai nici un pic de fantezie... De câteori caşti gura, nu scoți de cât aceiaşi prostie: Suflet!... Suflet?... Care Suflet?... Arată-mi-l şi mie, să-l văd... Cum este?... Cât e de mare?... Il putem face pe din două — jumătate mie, jumătate ție?... Şi dacă da, ce mai putem face cu el?... Să ne iubim la infinit?... Foarte frumos!... Dar cu el putem plăti şi chiria?... Sau măcar datoria la zarzavagiu?... Nu?... Atunci la ce e bun sufletul?... Aşa e că tot eu am dreptate?... Fă bine şi lasă-mă 'n pace... M'ai plictisit... Nu vreau să te mai văd.. Mi-ajunge....

Şi de-atunci, n'am mai văzut-o.

Nu ştiu dacă am pierdut-o cu adevărat, fiindcă simt că femeia asta, nu mi-a plătit încă, tot ce-mi datora. Imi datorează mai ales, ceiace nu-mi va putea restitui niciodată — o parte din propriul meu suflet, pe care l-a acceptat fără poliță, de şi n'a crezut nici odată în existența lui. Vina însă, nu este a Rezedei, ci a fostului ei suflet care într'o bună zi s'a hotărît s'o părăsească pentru totdeauna. De ce?... Numai Dumnezeu poate şti...

In schimb, sufletul meu — de bine, de rău — atât cât mi-a mai rămas, mă îndeamnă cu persistență să i-l cedez în întregime, tot ei... Şi sufletul meu poate să aibă dreptate...

Am să mă sinucid!...

* * *

Primul P. S.

Nu m'am sinucis încă!...

Dar nu din lipsă de curaj... Curaj, au toți cabotinii. Unii merg chiar până acolo, că nici nu roşesc măcar, când sunt fluerați. Un artist adevărat însă, nu se expune niciodată în public, până ce mai întâi nu se controlează singur. Or, sinuciderea este un act solemn pe care un om serios nu-l încearcă de cât o singură dată în viață. Reuşita lui deci, depinde în primul rând de o repetiție generală ca şi la o premieră teatrală, fie chiar a unui spectacol festiv, care tot numai o singură dată, are loc. O repetiție generală însă, nu poate fi publică. Am aranjat deci, ca ea să se desfăşoare numai în prezența celor interesați.

Am rugat un prieten bun să-i comunice Rezedei că m'am sinucis, şi ca dovadă, i-am trimis un anunț de înmormântare, tipărit anume pentru ea şi câteva mici suveniruri, pe care le păstram cu multă dragoste fiindcă le credeam oferite cu sufletul. De data asta însă mi-am dat seama, mai mult de cât ori când, că Rezeda nu poate avea de cât instinct şi că tot ce face, nu face de cât din simplă obişnuință.

M'am gândit deci, că dacă pot să dispar pentru ea, n'ar mai fi poate nevoe să dispar pentru toată lumea, şi aşi putea continua să trăesc cu folos, dacă nu pentru alții, cel puțin pentru mine singur. E drept că ideia asta, nu m'a entuziasmat prea mult. In schimb, mi-a refăcut oare cum, prestigiul față de mine însu-mi. Dovadă — chiar în aceiaşi zi, am dat fuga în strada Lipscani. Speram că modista mea de altă dată, are să m'aştepte ca de obicei pe trotuar seara la ora 7, după închiderea magazinului. Reluând relațiunile cu o femee normală, care până atunci îmi dovedise cu prisosință, că are şi suflet şi minte, mi-aşi fi putut salva restul vieții fără teamă de a mă mai sinucide.

M'am înşelat însă şi de data asta. Intre timp modista se măritase cu un inspector la pescăriile statului, din Tulcea. Şi cum o nenorocire, nu vine nici odată singură, iată şi ce trebuia să se mai întâmple: A doua zi după ce Rezeda primise vestea sinuciderii mele, tot prin acelaş bun prietin al meu, primesc şi eu vestea sinuciderii ei!..

Extraordinar! ....

Şi eu, care credeam că Rezeda n'are suflet!... Sunt un criminal... Nu-mi rămâne de cât să mă duc şi eu după ea... S'a sfârşit: Azi, mai mult de cât ori când, simt că fără ea, nu mai pot să trăesc. Cometa asta şi-a 'ncâlcit coada în sufletul meu. Cât o ştiam vizibilă încă la orizont, m'aşi fi putut mângâia cel puțin ,cu acelaş leit-motiv vizual, dinainte de a fi cunoscut-o... Astăzi însă, sinuciderea mea se impune ca un imperativ categoric....

* * *

Al doilea şi ultimul P. S.

Nu m'am sinucis, nici de data asta!....

Nu m'am sinucis, fiindcă n'am putut pune la punct, spectacolul acesta unic şi solemn, cu care nu vreau să mă fac de râs. Repetiția generală, a eşit alandala... Asta nu înseamnă însă, că nu mă voi sinucide poate mâine... Sper cel puțin, că ziua de mâine, va fi hotărîtoare. Numai să nu-mi aducă şi ea, cine ştie ce nouă surpriză neaşteptată... In cazul acesta, s'ar putea chiar să nu mă mai sinucid de loc.

Bunul meu prietin, prin care i-am trimis Rezedei vestea sinuciderii mele şi prin care am primit vestea sinuciderii ei, a dispărut... Parcă ar fi intrat într'o gaură de şarpe. In schimb, un alt prietin tot aşa de bun, mi-a strecurat la ureche bănuiala că sinuciderea Rezedei ar fi tot aşa de adevărată ca şi sinuciderea mea...

Iată dar un lucru la care nu mă gândisem încă. O femee fără suflet însă, poate fi capabilă, de orice... Să fie oare adevărat?... O sinucidere cinstită, reclamă în primul rând existența unui suflet real. De altfel, sinuciderea este singurul mijloc eficace cu care poți scăpa de acest plictisitor musafir, când îl ai însă — bine înțeles... Dar dacă nu-l ai, de ce să te sinucizi?...

Sinuciderea Rezedei, îmi pare aşa dar, problematică. Deocamdată însă, mă mulțumesc numai cu atât. Nu vreau să aflu nimic mai mult. In câteva zile însă, sper să lămuresc definitiv şi acest mister, — ultima şaradă sentimentală a vieții mele.

Dacă Rezeda s'a sinucis cu adevărat, vestea sinuciderii sale, o veți afla odată cu vestea sinuciderii mele. Dacă nu, de prisos să mai urmăriți rubrica faptelor diverse.

De ce zâmbiți?... Bănuiți poate, că... Nu, nu... Nu e adevărat... Nu sunt laş... V'am mai spus-o... Nu mă tem de moarte. Dar, poate să nu mai fie nevoe să mă sinucid... Dacă este adevărat că Rezeda, n'are suflet — ba nu, zău — de ce-aşi avea numai eu?... Ca să-mi fac reclamă că sunt altfel de cât ceilalți oameni?... La ce bun? Anonimatul meu în viață, îmi răpeşte până şi voluptatea unei binevoitoare aprecieri postume....

Simt însă că spovedania mea, începe să alunece pe o pantă periculoasă, pe care cetitorii noştri de fapte diverse, nu cred să aibă curajul să se angajeze până la capăt. Sfârşesc dar spovedania mea, aşa după cum aşi fi dorit să-mi sfârşesc şi viața: demn, generos, uman şi după cum v'am spus-o, fără nici un fel de reclamă.

Dacă e adevărat că Rezeda nu s'a sinucis, mâine mă duc s'o văd. Şi dacă o văd, probabil că vom lua-o „d'a copo"...

Dar lucrul ăsta, ne priveşte numai pe noi doi. Nu e nevoe să-l ştie toată lumea. Au să-l bănuiască numai câțiva prietini intimi, şi atâta tot...

Dar prietinii noştri, nu sunt şi prietinii Dv.?... Şi prietinii noştri nu sunt oare toți la fel?... Un prietin bun, — vreau să zic, — un prietin cu suflet, face mai mult de cât cea mai bogată rubrică de fapte diverse.

Nu mai citiți dar, faptele diverse din ziarele de tiraj...

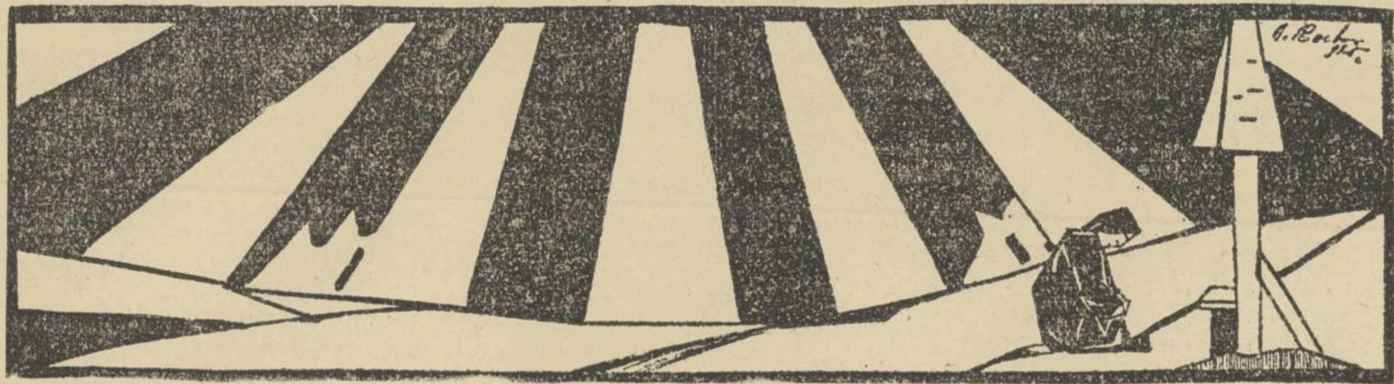
Citiți numai revistele literare....

ION MINULESCU

Citiți azi **Realitatea No. 159**

:: Cu nume[illegible]se ilustrațiuni şi un bogat sumar ::

32 pagin. 5 culori ———— lei 10.

Laboratorul meu

— Răspuns la scrisoarea unui electro-tecnician de 11 ani —

După marile invenţiuni, care la timpul lor au constituit un progres, corespunzător, cu o simplificare de mijloace şi cu o sporire de puteri, atenţiunea laboratoriilor şi a savanţilor este solicitată de transmutarea materialelor între ele. Serii întregi de lucruri sunt pipăite iarăş după experienţă, intervin rectificările, asocierea. Insuşirile separate, de pe corpuri izolate, stau cât mai multe laolaltă, pe un singur corp sau material.

Desigur că aerul nu a fost inventat; el se găsea în natură şi vieţuitoarele se hrăneau cu el fără să bănuiască. După întâiul om strâns de nas şi sufocat, s'a şi făcut descoperirea că intră ceva invizibil în micile înghiţitori ale mirosului, ceva care dacă nu intră, amicul încetează de a mai fi viu şi bine dispus. Acel ceva nu putea să fie pipăit şi nu putea nici apă să fie, de vreme ce s'a văzut că la baia din fluviile primitive ale pământului, omul pus cu nasul subt nivelul undei, murea. A trebuit să vie invenţia tubului de sticlă astupat la capăt. pentru ca un învăţat să construiască un piston şi să-l vâre în silă în tub, până la sfertul de jos. Acolo unde se împiedica era aer strâns, care se comporta ca un resort. Ceva mai mult, învăţatul a prevăzut vârful pistonului cu un vârf de iască şi iasca s'ar fi aprins, frecarea producând căldură şi foc. E sigur, negreşit, însă teoretic; la mine, care nu sunt un savant fizician, aparatul acesta nu scapără niciodată şi, dimpotrivă, se sparge, din pricina unei legi, pe care o ignor. Insă după aer a venit descompunerea lui, demonul invenţiunilor fiind neadormit. Iar dela aer am trecut la apă, care are aşa zis oxigen. Dacă iau 10 molecule de tutun şi un atom de foiţă fac o ţigare, şi tot aşa oxigen şi hidrogen, convenabil amestecate şi pătrunse unul cu celălalt, dau, ca să vorbim ştiinţificeşte, apă de băut. Mie nici această operaţie nu mi-a reuşit, pentru motivul că în toată Europa nu am putut găsi nicăiri molecule, cu toate că am cerut la spiţerii; ceiace însemnează că mai repede faci o datorie de o sută de mii de lei decât una de 25 de bani. Operaţia care-mi reuşeşte mie e totdeauna ţigarea. Cu o regularitate mecanică sunt în stare să fac 50 de ţigări uniforme pe zi şi să le fumez pe toate. Este adevărat. că fără să mă gândesc, fac şi negru de fum, care în chimie se exprimă într'altfel decât în vopselărie: oxid de carbon.

O invenţie fenomenală a fost aerul lichid. După ce comprimi aerul dincolo de răbdarea lui, el nu mai ia foc şi scoate apă: vedeţi în ce vecinătate strânsă se găsesc contrariile care se exclud, şi cum se acaparează! Un pompier desfăşură tulumba către incendiu şi în loc să-i vie apă, îi vine pe tulumbă petrol. Chestiunea gazului peste foc şi a colacului peste pupăză. Am încercat cu fumul de ţigare o comprimare, ca să văd dacă nu iese păr sau zăpadă şi nu am obţinut decât mucuri, caracterizate printr'un miros puturos, conţinând probabil mecanismul enigmei. Laboratorul meu de amator nu e pretenţios. Am o cutie de chibrituri, o sută de scobitori de dinţi, un trabuc şi o scrumieră, care fiind spartă se poate demonta, după necesităţile cercetărilor. Am un tampon cu hârtie sugătoare, facultate psicologică a hârtiei. şi un creion cu vârfurile de două culori. Am două fotografii şi o hartă. Şi în câteva fiole, ingredicutele indispensabile unei instituţii de analiză, tinctură de iod, picăturile Doctorului Davila şi un cub de piatră acră, pentru ras (ustură).

Ei bine, am putut da ştiinţei câteva descoperiri importante. Am găsit întâi un aparat cu care te sui călare pe calul preferat, fără să desfaci inestetic picioarele, ca un compas crăcănat, ci prin simpla ridicare, pe tălpi a omului până la şea. Călăreţul se prezintă pe spinarea roibului aproape în picioare şi numai în momentul acesta îşi desface, cu delicateţă, genunchii ca să apuce între pinteni pântecul nobilului animal, al doilea după Regele Naturii, care sunt eu, înrudit politiceşte cu fostul Impărat al Saharei. Invenţia mea s'a aplicat însă la creion, spânzurat de un resort de nickel, cu moţul pe tijgheaua casieriţii. Totuş, nu acesta era scopul brevetului meu, Regal Român, denumit „Incălecătorul şi descălecătorul Universal", cu No. 732.004. Văzusem un om suindu-se pe calul lui cu scara de aşezat tablourile şi i-am făgăduit să-l ajut cu spiritul meu inventiv, la a doua lui încălecare; căci încălecase pentru întâia oară în viaţa lui, ca să ajungă mai repede la un dentist. Am mai inventat pana cu rezervor, care se deosebeşte de obicinuitul stilograf prin imposibilitatea lui de-a ţine cerneala înăuntru. Cu acest condei al meu, eşti sigur că ai totdeauna cerneala în fundul buzunarului, până la camaşă şi piele. Dacă un hoţ ţi-l fură, se păcăleşte; nu poate scri cu el. Şi nici peniţa nu am făcut-o de aur, o poţi pierde fără să-ţi pară rău. Mă decisesem la început pentru o peniţă klaps; reflectând bine, am renunţat, inventând tocul cu rezervor şi fără peniţă.

Poţi să-mi spui dumneata, dacă ai bossa invenţiunii, cum desfiinţezi trei verbe deodată: a intra, a ieşi, a bate'n uşă? Tocmai studiez această problemă cu un arhitect, care cântă pe harpă şi ştie să taie salamul în felii subţiri egale. Preferinţele noastre până acum s'au orientat în sensul că verbele pot fi desfiinţate, construind casele fără uşă de intrare, şi numai cu uşile din interior, unde se aplică verbul trec: a trece dintr'o odaie într'alta.

De fapt lucrările mele actuale au o ţintă, pe care nici Edison nu a ştiut să aibă curajul măcar să o formuleze. Caut oţetul transparent şi lemnul de tuci. Printr'un procedeu complicat nu am decât să cobor în pivniţă şi să mineralizez cerul şi fagul vecinilor mei, care în fiecare zi despică lemne în ecourile haotice ale curţii. Pe lângă că lemnul nu va putea să ardă, el nici nu va putea să mai fie crăpat în două; cel mult el va fi spart în cioburi, ceiace dă auzului un sunet muzical, care se împacă mai bine, decât lemnul netrasformat, cu sensibilităţile urechilor mele. Invenţia e bună la vapoare şi mobilier. Indată ce se termină un scaun, te duci şi-l mineralizezi prin atingerea unei pile magnetice decizive şi scaunul, devenind de tuci, nu se mai mişcă din lc

Oţelul transparent nici nu mai e nevoie să-l documentez. Oricine a înţeles din simplul enunţ al problmei, considerabila lui întrebuinţare. Era sticlei s'a prăvit ipso facto şi în loc de cristale care se sparg fier, îl transform în oţel şi apoi în material transparen Pe lângă avantagiul că nu mai trebue să-ţi numeri bnii din casa de fier, realitatea lor devenind evidentă, ajunge la folosul apreciabil că în interiorul unui mot se vede, pe nedemontate, tot ce se petrece până în ce mai mici amănunte. Circulaţia ritmică a pistoanelo articulaţia bielelor, bucşele, şaibele, segmenţii, bolţuril nimic nu rămâne neinspectat depe dinafară. Sateliţii d ferenţialului roţile planetare, cu dinţi, le urmăreşti funcţiune. Invenţiunea mea suprimă în ambele con nente obloanele şi gratiile de fier.

După desăvârşirea acestei invenţiuni, destinată mă facă miliardar, am în programul meu: Betonul ca fluieră şi Tibişirul vocal, două revoluţiuni în industr şi ştiină.

T. ARGHEZI

Răfuieli cu credincioşi

Intr'o comedie de Flers şi Caillavet o tânără engl zoaică vizitează casa unui pastor elveţian, bigot: Curo Peste tot se văd pe pereţi placate cu citate din Bibli Dar unul din placate revoltă şi „şochează" la culme p vizitatoare: tocmai *într'un anumit loc* a văzut scris „Dieu te voit!"

E foarte de înţeles revolta tinerei englezoaice, şi caracteristică şi simbolică pentru toţi credincioşii *adevăraţi* — specie foarte rară azi, cu toate grimasele impuse de modă. Credinciosul adevărat e blestemat să nu fie niciodată singur. Chiar când gândeşte gândul cel mai intim, cel mai ruşinos, cel mai ascuns, cel mai dureros la atingerea unei minţi străine, trebue să-l urmărească ideia: „Dieu te voit!" Tortura aceasta a pudoarei sufleteşti nu compensează ea, măcar în parte, avantagiile mult cântate ale credinţii?

* * *

Când te rogi comiţi cea mai mare indiscreţie şi dai dovadă de o prezumţie enormă; e caşi cum ai spune: „Nu fă aşa cum ştii Tu că e bine, fă cum îmi convine mie!"

* * *

Despre faimosul „Rămăşag" al lui Pascal Paul Valéry zice: „....il (Pascal) nous embarque dans un pari où il engloutit toute finesse et toute géométrie".

Ce ai de pierdut dacă crezi? Numai câteva plăceri lumeşti dintr'o viaţă vremelnică. In schimb ai de câştigat fericirea vecinică. E deci un rămăşag mult mai avantajos decât dacă te-ai prinde pe-o para în schimbul tuturor bogăţiilor lumii. Cine n'ar face o astfel de prinsoare? Prin urmare credinţa e o afacere minunată.

Logica aceasta cămătărească parę inatacabilă, şi totuşi cade la prima lovitură. Intr'adevăr, cum noi oamenii nu ştim absolut nimic despre dorinţele lui D-zeu — căci larma contradictorie a nenumăratelor religii e echivalentă cu tăcerea — sunt tot atâtea probabilităţi să *pierdem* fericirea vecinică tocmai pentrucă credem, cât şi să o *câştigăm*. Ba chiar e mai probabilă hipoteza întâia, căci Dumnezeu pare a face tot ce poate ca să nu-l cunoaştem. Gândiţi-vă că vreo câteva „minuni" bine alese ar convinge şi pe ultimul necredincios, şi că aceste minuni nu se realizează. Dumnezeu se ascunde de noi şi „crezând" comitem poate o lipsă de tact, o indelicateţă demnă de mânia Lui.

* * *

Religia mozaică şi cea creştină au poate superiorităţi morale, dar sufăr de o lipsă de pitoresc explicabilă prin orizonturile de nisip între care au luat naştere. Ce fără fast şi culoare sunt, spre pildă, minunile lor! Pentru ca să schimbe apa în vin la o nuntă, pentru o scamatorie de varieteu de provincie, pentru asta a trebuit să se încarneze Dumnezeu în om? Dacă e vorba să credem, mai bine să credem în Brahma care a coborît din cer călare pe un elefant, de-alungul unui curcubeu.

* * *

E o curioasă problemă de ce a ajuns „de prost gust", oare cum, să invoci contradicţia dintre ştiinţă şi religie împotriva acestei din urmă. E la mijloc un fel de minciună convenţională: toată lumea ştie că afirmaţiile Genezei ca şi altele din alte părţi ale bibliei sunt în contradicţie cu faptele ştiinţifice, dar toţi se prefac că nu o ştiu. A contribuit la încheierea acestei convenţii tacite chiar evidenţa contradicţiei, tăria argumentelor, şi iată cum: detractorii ca şi apărătorii credinţii îşi fac următoarea socoteală, în chip mai mult sau mai puţin conştient: Contradicţia între ştiinţă şi religie e „la mintea omului". Dacă totuşi atâţia oameni culţi sunt religioşi, nu se poate, trebue să fie un fel de „secret", o explicaţie, un contra-argument pe care eu nu-l cunosc. Şi cum toţi se prefac că-l ştiu, fiecare în parte se jenează să nu facă la fel. Apoi „contradicţia" între ştiinţă şi religie s'a repetat atâta pe vremuri, încât azi e cel mai groaznic loc comun. Sună a învechit, sună parcă ar fi ceiace nemţii numesc „ein überwundener Standpunkt". „Sună"... dar nu e...

* * *

„Dânsa crezu că e grădinarul..." (Ioan 20.15). Dar dacă într'adevăr o fi fost grădinarul!? Grozavă păcăleală!...

IOAN D. GHEREA

Viaţa lui Byron

de André Maurois

Rezumatul capitolelor apărute:

Byron, fiul căpitanului Byron şi al Caterinei Gordon, rămâne orfan la vârsta de 3 ani. Tatăl, cheltuitor şi nestatornic, moare în Franţa. Mamă-sa, nevoită să trăiască cu o pensiune foarte mică, îşi creşte copiii cu multe greutăţi. In 1798, Byron moşteneşte titlul de lord şi domeniul familial. La liceul din Harow, la Trinity-College, Byron arată faţă de camarazii săi sau o duşmănie nejustificată sau o prietenie pasionată. Prima lui carte de versuri suscită atacuri necruţătoare. Desamăgit, Byron face o călătorie în Orient. Abia reîntors în Anglia mama sa moare mai înainte ca el s'o poată revedea. Din Grecia aduce poemul Childe Harold, *al cărui succes face din Byron invitatul cel mai căutat al înaltei societăţi. Atunci începe pentru marele poet o extraordinară viaţă amoroasă şi tot atunci începe faima lui literară. După mai multe aventuri se îndrăgosteşte de Augusta, sora sa vitregă.*

...Şi totuşi Byron înclina să meargă la Annesley, fiindcă aşa se întâmpla ori de câte ori o femee îi făcea cel mai mic semn de chemare. Inima aceasta, care căuta în zborul ei creanga cea mai apropiată, începuse să încerce puterea aripelor ei. Va ceda? Poate că da. Era acolo „scumpa prietenă" care, de sigur, urma să fie o groaznică paznică a virtuţii. In scrisorile ei, Mary vorbea de cumplita reputaţie a lui Byron. Dar, în ciuda acestei reputaţii oribile, Mary îi scrisese. Nu era în aceasta o mărturisire? Mary nu fugea oare, tocmai cu scopul de a fi ajunsă din urmă ca şi Lady Frances? Dacă se preta la acest joc. Byron nu risca el oare să fie din nou cucerit de vechea lui boală? Lady Melbourne întrebată, răspunse că nu mai înţelege nimic: „Nu cred că speri să înţeleg şi să explic confuziunea care există între toate diferitele femei de care îmi vorbeşti d-ta. D-ta eşti obişnuit cu lucrurile acestea şi, de sigur, că pentru d-ta ele sunt destul de clare".

Clare?

Dar nu erau clare de loc pentru el. Era un om slab. De îndată ce amintirea lui Lady Frances pălea, Augusta îl cucerea din nou. In timpul cât stătuse la Aston Hall, Byron o uitase. Ii scrisese aşa de rar, încât ea socotise că l-a necăjit cu ceva. Totuşi, în Noembrie, Byron îi trimise portretul lui. Ea, care se temea că e iubită — sau că nu e iubită, — îi trimise un mic pachet care cuprindea o buclă din părul ei cu un bilet în franţuzeşte:

Partager tous vos sentiments,
ne voir que par vos yeux,
n'agir que par vos conseils, ne
vivre que pour vous, voilà mon
destin qui peut me rendre
heureuse.

Sub bucla de păr, ea scrisese:

Augusta

Byron, adaugă:

La chevelure de
celle que j'ai
le plus aimée.

Byron nici nu mai încerca să lupte.

„Sentimentul care m'a covârşit de câtăva vreme cuprinde în sine ceva atât de cumplit, încât face ca toate celelalte sentimente să îmi apară cu totul neînsemnate. Pe scurt, îmi aminteşte istoria lui Mitridate, care — obişnuindu-se zi cu zi cu cea mai puternică otravă, — a sfârşit prin a face toate celelalte otrăvuri cu totul ineficace, în clipa când a căutat un remediu pentru suferinţele lui şi un mijloc de a scăpa de viaţă"...

* * *

Pentru a scăpa de păcatul care-l obsedează, Byron a scris poema „Corsarul", *al cărui erou, Conrad, îi seamănă.*

* * *

Intre Byron şi eroul byronian asemănările erau evidente: familie nobilă, suflet duios şi pasionat din adolescenţă, tristeţe, furie, crimă, desnădejde. Dar eroul byronian trăia în dramele pe care le visa Byron. Conrad era un om de acţiune, căpetenie de piraţi. Byron putea să-şi regrete astfel indolenţa sa, dar nu putea să devină om de acţiune. Conrad era puternic, Byron era şchiop. Conrad avea un obraz colorat, Byron era palid. Râsul lui Conrad era un rânjet „care stârnea în acelaş timp mânia şi spaima", râsul lui Byron era vesel şi fermecător. In Byron trăia un copil. Era un om de bun simţ şi de veselie. In accesele de mânie, el devenea Conrad, dar numai pentru o clipă. In cursul obişnuit al vieţii, Byron şi eroul byronian nu se prea înţelegeau şi alcătuiau — — unul pentru celălalt — o tovărăşie primejdioasă. Byron în ciuda firii lui, dăruia oamenilor, pe cari i-ar fi voit tari, ceva din propria lui slăbiciune. Eroul byronian devenea pentru Byron un model teatral şi fals, pe care el se credea dator să-l imite. Pledând pentru Conrad, el pleda pentru sine însuşi:

Şi totuşi natura nu voise să facă
din Conrad un şef de bandă.
Sufletul lui se schimbase, mai înainte
ca faptele lui să-l pună în război cu omul şi cu Cerul.
Crescut la şcoala suferinţei
înţelept prin cuvintele sale şi naiv prin faptele sale
prea hotărît ca să cedeze şi prea mândru ca să-şi plece capul
hărăzit prin virtuţile lui să fie înşelat
— el blestemase aceste virtuţi socotindu-le pricina nenorocirii lui...
El ura prea înverşunat omul, ca să simtă remuşcări.

„Hărăzit prin virtuţile lui să fie înşelat" — era Byron el însuşi, adolescentul naiv. Oamenii şi mai ales femeile îl duseseră la şcoala suferinţei. De aceia el se voia corsar; în afară de lege, om al crimei şi al iubirii, cavaler în felul lui, inamic al rasei omeneşti, afară de unul singur dintre oameni, — căci Conrad iubea o femee pe care Byron o numise la început Francesca în amintirea lui Lady Frances şi pe care, apoi, o numise Medora.

...Şi ele, femeile, ar fi fost curioase să analizeze pe eroinele poemelor byroniene, — femei duioase, ireale, proecţiuni ale acelui *beau idéal* pe care Byron renunţa să-l mai găsească în viaţă. „Un adevărat voluptuos, spunea el, — nu părăseşte spiritul său pentru grosolănia realităţii. Iubirea exclude ceeace este pământesc, material, fizic în această plăcere. Invăluind aceste idei, uitându-le aproape cu totul, abia spunându-ni-le nouă înşine, — izbutim să le împiedicăm de a ne desgusta".

O filozofie destul de surprinzătoare la discipolul lui Lady Melbourne. Dar aceşti mari înfometaţi de divertismente, vorbesc despre patimile iubirii, descoperind totuşi că sensualitatea goală este neputincioasă întru a calma plictiseala lor. Femeile au fost totdeauna, în iubire, singurele realiste. Şi Conrad, ca şi creatorul său, iubea pe Medora, pe Pery din închipuirea sa, cu o dragoste romantică.

* * *

De îndată ce a înmânat lui Murray manuscrisul *„Corsarului"*, — Byron —la 17 Februarie, — pleacă cu sora sa la Newstead. Văile şi potecile erau acoperite de zăpadă, iar conacul era foarte frumos sub cerul de iarnă. Byron se gândise la început să facă o vizită lui Mary Chaworth, care stetea foarte aproape. Dar drumurile erau desfundate şi Newstead era o reşedinţă foarte agreabilă, — mai ales că şi Augusta stetea acolo. De data aceasta, nu mai era obligat ca pe vremea când iubea pe Lady Caroline, să fie spiritual la fiecare frază: „Nu ne certăm niciodată, suntem totdeauna de acord şi râdem mai mult decât s'ar potrivi într'o casă atât de solidă, cum este casa aceasta. De altfel, intimitatea noastră familială ne face tovarăşi mult mai amuzanţi unul pentru altul, decât am putea fi pentru străini."

Sălile mari, boltite, răsunau de râsul lor. Byron dedea lecţii de italieneşte Augustei. Amândoi uitaseră lumea.

Singură Lady Melbourne de departe, trimetea avertismente. Byron şi sora sa nu se gândeau oare să se întoarcă la o viaţă rezonabilă? Era pentru prima oară, că Augusta trăia cu fratele ei în intimitatea unei aceleiaşi case şi ea descoperea cu surprindere un alt om. Vedea pistoalele încărcate, pe care Byron le punea în fiecare seară la căpătâiul patului lui. Auzea vorbindu-se de coşmarele lui, atât de teribile încât adesea se vedea nevoit să cheme pe Fletcher ca să-l liniştească şi să-l adoarmă. Dormind, scrâşnea din dinţi atât de tare, încât îşi punea un şervet între fălci, ca să nu-şi muşte limba. Când nu dormea, bea toată noaptea apă gazoasă până la 12 butelii şi era aşa de grăbit câte odată, încât sfărîma gâtul sticlei în pripa de a destupa. Dimineaţa, lua doze mari de magnezie.

Regimul acesta absurd îi făcea digestia anevoioasă. Violenţa cu care întâmpina evenimente fără importanţă, era spăimântătoare. Augusta recunoştea în el temperamentul Caterinei Gordon şi se gândea că, dacă Byron s'ar căsători, nevasta lui ar trebui să sufere foarte mult.

Către sfârşitul lui Ianuarie, Mrs. Leigh, a cărei sarcină avansa, a trebuit să se întoarcă acasă la ea...

(Va urma)

Trad. de TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

O tragedie în gheţurile polare

Generalul Nobile, împreună cu 8 tovarăşi de călătorie, s'a prăbuşit cu balonul în imensa banchiză polară. Pe un ger cumplit oamenii, lipsiţi de adăpost şi de haine, de foc şi mâncare, îşi aşteptau cu resemnare moartea.

Avioanele trimise în căutarea lor zburau cruciş şi curmeziş deasupra lagărului, dar oricât de ageri erau ochii piloţilor, nimic nu se putea distinge între neregularităţile blocurilor de ghiaţă.

Cu fiecare avion care se depărta murea o părticică din speranţa care totuşi mai sălăşluia în sufletele nenorociţilor.

Malmgreen cu doi tovarăşi şi-au pierdut cei dintâi răbdarea şi au pornit pe jos să străbată ghiaţa perfidă, în căutarea ţinuturilor locuite de oameni. Două sute de kilometri aveau de parcurs.

Nici unul din ei n'a putut străbate mai mult de 20 km. Marşul acesta nesăbuit l-a costat pe Malmgreen viaţa, pe Mariano un picior, iar pe Zappi raţiunea.

Cumplitele suferinţe ale nefericiţilor naufragiaţi, sunt pe larg descrise în volumul de curând apărut: *Tragedia de la Polul Nord*. Preţul unui volum, lei 60.

CEREŢI AZI

ALMANACHUL ZIARELOR „Adeverul" şi „DIMINEAŢA"

pe anul 1930

Un bogat, amuzant şi instructiv magazin literar, ştiinţific, cultural şi artistic.

Amintiri, schiţe, nuvele, poezii, cronici, studii semnate de cei mai eminenţi reprezentanţi ai scrisului românesc.

Un volum cu coperta artistic executată în 3 culori, 320 pagini pe hârtie velină conţinând peste 200 de minunate clişee şi 16 splendide planşe în culori,

se vinde numai cu 40 lei

La depozitari şi chioşcurile de ziare.

Citiţi toţi astăzi **Lectura**

Floarea literaturilor străine

Cel mai nou număr apărut:

LECTURA — UN AUTOR — UN ROMAN COMPLECT — CELEBRU

PĂCATELE PĂRINŢILOR

de CARL BUSSE

Lei 5. Scrierea complectă. La chioşcari şi librari

Adeverul

Primii Fulgi

Cercetau împreună lista spectacolelor, aplecați pe aceeași porțiune de gazetă. Zoe urmărea cu arătătorul titlurile pe care soțul său le rostea murmurat, accentuând din când în când câte unul, lăsând și o pauză în urmă, ca o sugestie. Dar și titlul, și sugestia, rămâneau în aer, neprinse, și degetul alb, cabrat cu exagerare, cobora solitar, desființând cu o dâră invizibilă toată jumătatea de coloană a petrecerilor bucureștene.

Amicul care-i însoțea mai întotdeauna, se afla și el, așteptând desbaterea liniștit, cu o revistă în față, deasupra căreia ridicase doar odată ochii către Zoe. Ea deslegase atunci veșnicul „Te plâng" al bunului prieten, singurul care pricepuse ce însemna pentru o femee superioară să-și culeagă distracția spiritului în tovărășia unui soț care adoarme la concert, mestecă șocolată la tragediile lui Shakespeare și râde gras pentru orice comicărie filmată.

Ciudat era numai că atât de târziu o izbise vulgaritatea aceasta de netolerat. Luni după luni trăise lângă el, fără răzvrătire. Cinsprezece ani. Cum scoboară și macină obișnuința...

Observă că citirea gazetei o alăturase ca totdeauna de Ștefan. Se trase brusc. Prietenul Luca ridică ochii de pe revistă și-i fixă asupra ei, lung. Mulțumire, poruncă.

Limbagiul ochilor la care erau constrânși adesea. Zoe, chiar când nu-l descifra, îndeplinea instinctiv rugămințile, pentru nevoia de a afla apoi în ochii întunecați flacăra din adânc: „Te aprob". Se sculă dreaptă.

— De altfel, sunt poftită la Geny astă-seară, și promisesem. Imi reproșa că n'o vizitez.

Intră în dormitor. Cum rămânea singură, pândea senzația de înăbușire, de robie, de evadare, care-i era chinul și mândria de câte-va luni încoace. Astă-seară încă mai mult ura totul, ordinea odăii, mobila luxoasă, toaletele de care era plin dulapul, ura pe Ștefan cu ochii lui galbeni, obrazul lat, bunătatea lui și veșnica preocupare de a o distra, se ura pe sine pentru minciuna cu Eugenia și pentru cele ce-aveau s'o continue dar blestema de mai 'nainte pe acela care i-ar fi smuls astă-seară ura din suflet. O femee micșorată de mulțumiri de rând, nu mai primea să fie.

In birou, Luca împinsese scaunul, sgomotos.

— Cu bine, Ștefan.

Vocea muzicală, parcă ondulată, răzbătu ca o alarmă prin ușa de cristal. Zoe își trase iute pantofii cei noi, puse la repezeală puțină pudră, pălăria și paltonul, apoi se opri gâfâind: „Trebue neapărat să mă duc... la Geny?

Trecu prin birou, unde Ștefan se cufundase în dosarele proceselor pe-a doua zi.

— Vii degrabă? ridică el capul.

O fulgeră răspunsul cel mare: „ce-ți pasă?" Dar obișnuința îi aduse pe buze tot supunerea blândă pe care Ștefan o prețuia.

— Așa cred. Nu târziu.

Afară, vântul de peste zi se potolise. Incepuse să ningă, dar numai în lumina felinarelor, ca niște gâze albe adunate la flacără, fulgi svântați înainte de a cădea, căci trotuarele rămâneau uscate.

Ora când, pe străzi, trecătorii se îndeseau, coborînd spre luminile și petrecerile centrului, cu o grabă înfrigurată și convinsă, atât de diferită de aceea care-i mâna ziua la lucrul obligator. Treceau câte doi, sau în pâlcuri, înveseliți de primul frig și de primii fulgi, ca de o reîncepere a firii, nu de un sfârșit. Vre-unul, încă singur, zorea și mai mult pasul, adulmecând nehotărât.

Zoe își găsi prietenul la câți-va pași mai încolo, și atunci nu mai fu decât el pe stradă, cu privirea luminată a clipelor mari: „Mulțumesc".

Se aflau singuri pentru prima oară, fără prezența sau așteptarea lui Ștefan. Stinghereala începuturilor fulguia asupra lor gânduri albe.

Erau doi oameni noi, doi oameni liberi care porniseră dealungul străzilor și pentru care nimic din ceiace rămânea în urmă, n'avea vre-un preț. Zoe, care de un timp nu mai cunoștea drumul, întrebă dacă străzile acelea existau într'adevăr și dacă în case locuiau oameni, sau totul nu era decât un decor la plimbarea lor.

— Stau și eu pe-aci, zâmbi Luca.

Păstra și acum, când erau singuri, acelaș ton rezervat și calm care face firești îndrăznelile, cu care o convinsese că fericirea lipsea din viața ei, tonul care făcea sincer cortegiul de admirații, închinări și compătimiri, veșnicul elogiu al femeii superioare de zece ori repetat și pe care îl reîncepuse de altfel și acum.

In dreptul unei clădiri înalte, croită felii în unghiuri ascuțite peste arhaica acoperișurilor din coastă, Luca se opri:

— Vreau amintirea pașilor tăi în odaia mea.

Zoe trecu pe gangul palatului de raport, disprețuind formulele de împotrivire ale femeilor obișnuite, obosită apoi, nu atât de mersul pe jos, cât de iubirea prea mult vorbită, de ghirlandele frazelor alese care o încântau obișnuit, dar deveneau greoae în doi, iritante ca o parură prea minuțios ornată ca să mai deslușești contururi reale.

După vreun ceas, Luca se plimba între ușă și fereastră, cu pașii săi cumpătați. Prin oglindă, Zoe îl privea cu atâta stăruință încât își încheiase strâmb nasturii rochiei. Il privea adesea astfel, însă cu ochi miopi care nu străbăteau baricada obrazului, a frunții plină de noblețe, a privirii inteligente, a întregii înfățișări distinse: El reîncepuse să monologheze, cu convingerea comedianului care n'a prins de veste că masca ce și-o fixase cu grijă a devenit deodată străvezie.

— Ințelegerea noastră n'a fost deplină, Zoe. Adineauri m'ai surprins: vrei să nu ne mai despărțim, ai spus. Oare m'am înșelat asupra ta? O femee excepțională trebue să înțeleagă măreția unei vieți excepționale. Liberi! Nu simți cum înalță cuvântul? Știu, ai încă lanțul căsniciei țale, eu am deasemenea pe al profesiunii mele. Cu atât mai mult, ne trebue compensația unei iubiri fără constrângeri. Să nu ne încărcăm cu drepturi, unul asupra celuilalt. Dacă tu, într'o zi cât de apropiată, încetezi de a mă iubi, ești liberă.

Repetă, cu gravitatea unui suveran, care pentru Zoe nu mai era decât cabotin:

— De-acum chiar, ești liberă.

Femeia se îndreptă spre ușă.

— Te-ai îmbrăcat? Așteaptă-mă și pe mine.

Până să-și găsească el paltonul, Zoe apăsă clanța și eși, aruncând din prag un cuvânt rău care se pierdu în bufnitul ușii.

Cobori în goană. La colț, un taxi mai aștepta clienți.

Li-be-ră. Cuvântul putea și să doară, ca o insultă, să dezoleze ca un exil.

Bulevardele erau pustii, și viteza, calmant modern, făcu bine Zoei. Opri totuș la distanță de casă, pentru câțiva pași de reculegere. Intunericul era posac, ferestrele caselor orbiseră, cerul părea un cort spart și ud, iar fulgii gingaș suspendați de cu seară, cădeau acum pe jos, înjunghiați într'o apă cleioasă. Strada, înjosită și ea, nu-i putu servi îmbărbătări.

Poarta o găsi încuiată, când obiceiul era să s'aștepte stăpânii. Altădată, soneria ar fi sbârnâit imperativ, ca un preludiu de ceartă. Zoe oprise acum, la distanță de buton, un biet deget nehotărît, frânt în trei, care nu părea să mai poată dobândi cabrura obrasnică a celui de la începutul serii.

Inchipuirea îi desfășură în jumătate de minut o sută de metri filmați. Soțul, ducându-se în urma ei la pretinsa Eugenie care-i arăta cu zâmbete comprimate salonașul gol... presimțind apoi drumul cel bun spre casa lui Luca, alergând pe străzi, ajungându-i când treceau pragul.... Nu se răzbunase omorînd îndârjit, sau ertând cu grandilocvență. Găsise umilirea. Sfârșiturile sunt mărețe numai pe ecranul sălilor.

Deschise ochii uzi. Dintre zăbrelele de fer, rânji lacătul enorm ca o caracatiță. Din jos, doi cheflii urcau trotuarul în zigzag, cu o femee între ei, care cânta. Viața oferea uneori și aceasta, și nu neapărat femeilor de rând: porți pretutindeni închise și alcool ca să nu le vezi astfel.

Groaza îi împinse degetul pe buton. O servitoare sburlită năpădi din dosul casei, apărându-se frânt:

— Parcă eu? Iosef, coniță. Un năuc. I-am spus c'ați eșit. Zău, i-am....

Schimbă tonul, văzând că stăpâna nu se gândea s'o certe.

—V'a fost frig? Incepe să înghețe.

Ușile se deschideau minunat de simplu în casa caldă și ordonată.

— Domnul s'a culcat, zise servitoarea, mirată că Zoe lumina în birou.

— Du-te, știu.

Răsfoi pe masă vraful de coli și notițe. Zâmbi scrisului mare, cu fiecare literă rotunjită, întreagă, ca un gând sincer. Fotografia din perete, însuși Ștefan, cu ochii lui prea mici, nasul prea gros, fălcile prea mari, îi dădu o replică umilită. O respinse.

— Nu mai sunt o femee excepțională. Abdic.

Părerile de rău nu începuseră încă să țipe în ea. Dimpotrivă, ar fi găsit argumente că-i era necesară această trecere prin foc pentru sgura falșelor năzuinți și trufii.

In dormitor se desbrăcă fără sgomot și rămase mult timp fără somn, suită pe perne, ascultând sforăitul sonor, prelung, înecat uneori și reluat cu brio, îndurându-l deastădată supusă, ca pe o litanie, singura în stare să acopere alte glasuri.

ALICE GABRIELESCU

Cronica teatrală

Locțiitorul

La *Studio*-ul Teatrului Național se joacă cu succes „Locțiitorul", comedie în trei acte semnată: C. Marin.

După atâtea și atâtea nuvele sau romane, ori piese de teatru, — cititorul și spectatorul se întreabă, la căderea cortinei sau închizând cartea, nesatisfăcuți de râsul sau plânsul lucrării literare: Ei și?

Omul nu-i mulțumit cu un simplu crâmpeiu de viață, cu o fotografie sau o cromolitografie. El vrea ca faptul povestit să aibă un cadru, o perspectivă, o semnificație — sau așa ceva...

O astfel de semnificație are piesa „Locțiitorul".

Autorul a redat scene hazlii, a semănat piesa cu cuvinte de spirit și a făcut să trăiască un mediu cunoscut: biurocrația — cu toate defectele ei: funcționari inutili și obraznici, șefi brutali față de cei mici și cu atitudini de reptilă înaintea superiorilor, ceferiști și agenți vamali de aceiași categorie, dactilografe — în grația miniștrilor — care aranjează afacerile Departamentelor

Din această lume, în care comicul apare la tot pasul, — și unde scriitorul satiric găsește un vast câmp de observație, — autorul „Locțiitorului" a scos cu abilitate un bogat material de râs, uneori cu o crispare de ironie.

Printre personagii descompuse, care nu merită sigmatul revoltei — nefiind nici măcar abjecte, ci numai de-o meschinărie insignifiantă... trece un adevărat caracter: locțiitorul, un om bun, modest, timid, care— veșnic în locul altuia — a făcut de toate fără să știe nimic și care vrea să-și asigure cu muncă cinstită un minimum de existență.

Orfan, el a ținut într'o familie loc de copil — până a sosit copilul legiuit. A ținut loc de martor la starea civilă, de copist și, la urmă, chiar de soț.

In toate iposasele, locțiitorul privește lucrurile cu o adâncă înțelegere, și cu un zâmbet de resemnare însoțită, uneori, de o calmă ironie.

O singură dată locțiitorul și-a luat rolul în serios: cu nunta. Incepuse să-și iubească mireasa. Işi făcuse planuri de viitor. Era în vagon... Plecase... Se apropia de graniță. Dar o încurcătură îi nărueşte construcția de visuri. Apare un altul — titularul. Și el, cu un gest supus, îi oferă locul.

După ce ai râs la reprezentație, spectacolul nu s'a terminat. Te urmărește încă. Starea de provizorat a eroului e situația noastră, a tuturora. Mai mult: chiar așezările românești, dela case, rânduiala satelor și a târgurilor, până la moravuri, etc. — totul poartă pecetea nesiguranței și a provizoratului.

Rolul principal — l-a jucat, parcă 'ntr'adins, d. I. Morțun... care și în realitate face impresia că-și cere mereu scuze nu numai pentru demnitatea ocupată de d-sa, (gata ori când să-și cedeze fotoliul) dar și pentru spațiul înlocuit în aer de persoana-i politicoasă și veșnic jenată. Pe scenă d. Morțun a știut să facă, cu mijloace de cea mai pură artă, o creație desăvârșită.

Publicul a aplaudat piesa la scenă deschisă și la fiecare sfârșit de act, chemând la rampă pe autor care, dupăce d. C. Martin îi ținuse locul pe afiș, a venit pe scenă, subt chipul unui cunoscut gazetar din Capitală, să recolteze aplauzele pe deplin meritate.

M. SEVASTOS

BERNARD SHAW

Sex Appeal

(Fragment dintr'o cuvântare ținută la Londra la al treilea Congres pentru Reforma Sexuală)

Nu vreau să cercetez acum ce înseamnă reforma sexuală. Oricine își face oarecare idei asupra acestei probleme — e și el un reformator. Papa bunăoară e un reformator sexual proeminent, ca și nudiștii austriaci (dacă-i pot numi astfel). De-aci urmează că la un congres general al reformatorilor vor lua parte nu numai membrii unei anumite pături sociale ci toți aceia care doresc și preconizează o reformă sexuală: Nudiștii, catolicii, maltusienii, anti-maltusienii, hetero-sexualii și poligamiștii — și dacă i-am putea aduna pe toți cu toba, am avea un congres fără pereche! Papa va descoperi bunăoară că simpatizează cu nouă din zece puncte programatice cu doamna dr. Marie Stopes. Și e foarte cu putință ca un nudist fanatic sau un homosexual să ridice obiecțiile cele mai puternice împotriva poligamiei sau împotriva divorțului; și cu toții se vor lua de păr la desbaterea problemei care se referă la timpul cel mai bun când trebuesc înțărcați copiii.

Părerea mea e că ar fi de mare folos — oricare ar fi părerile noastre generale asupra reformei sexuale — să ascultăm ce spun experții, ce metode ne sfătuesc să urmăm și ce cred despre aplicarea practică și rezultatele acelor metode. Nu vreau să fac critica uneia sau alteia din măsurile preconizate. Fac simpla propunere ca în loc să vă iscodiți o știință proprie care să corespundă propriilor dv. dorințe și să ajungeți astfel la anumite concluzii, să faceți mai bine încercarea să întrebați oameni cu experiență practică, care sunt experți în această materie, ce părere au asupra realizării propunerilor dv.

* * *

Două efecte trebue să avem în vedere la cercetarea metodei definitive în vederea reformei sexuale: efectul psihologic și efectul politic. Vreau să cercetez azi latura psihologică, căci vorbesc firește ca expert. Nu înțeleg câtuși de puțin dece observația mea vă face să râdeți, e fapt totuși că sunt expert în *sex-appeal*. Repet, nu pricep râsul dv., dar pricep ce vreau să spun eu și anume că sunt autor dramatic. Sunt în strânsă legătură cu teatrul și teatrul se ocupă totdeauna cu sex-appeal. Se ocupă întocmai ca cismarul de încălțăminte și plugarul de aratul pământului. Și ce crede cizmarul despre încălțăminte, e lucru foarte important. El e specialist și tot atât de importantă e părerea dramaturgilor, care știu, în această chestiune, cum devine cazul.

Una din funcțiile teatrului, foarte însemnată pentru societate, e educația sexuală. Și e remarcabil că nimeni nu'ntreabă nimic pe autorul dramatic atunci când e vorba de reforma sexuală. Nimeni nu se gândește că părerea lui ar putea fi revelatoare. In locul lui se amestecă însă preotul și cere să fie recunoscut, pe acest tărâm, drept autoritate. Dacă s'ar prezenta vreodată între culise și și-ar exprima această părere, i-am răspunde: „Vezi-ți de treburile dumitale. Aici e singurul loc unde habar n'ai de ce se petrece. Și dacă totuși ții să te amesteci, va ieși cea mai jalnică și mai neagră liturghie!..."

Toți preoții din Europa cer cuvântul să discute reforma sexuală. Firește, nici prin gând nu mi-ar trece să chestionez pe preotul suprem din Europa, dar dacă ar exista o prostituată supremă a Europei, ași da numaidecât fuga la ea și ași declara: „Priviți această ființă, se ocupă profesional cu sex appeal. E amenințată să-și piardă pâinea de toate zilele, dacă metoda ei e falșă sau nu-și cunoaște bine arta".

Din nefericire sau din fericire, cum vroiți, nu există o prostituată supremă și aci e pricina, probabil, că ne ocupăm să aflăm opiniile preoților și nu ale prostituatelor. Iată de ce mă propun însumi ca cel mai calificat după prostituate, fiind autor dramatic.

Mă găsesc adversar a două categorii de oameni, în această problemă a reformei sexuale. Unii propun o cantitate cât mai mare de haine, alții o cantitate cât mai mică. Declar ca specialist, că amândouă categoriile de reformatori întrebuințează o metodă cu desăvârșire falsă. Habar n'au de adevăratul cuprins al problemei.

* * *

Imi amintesc de veacul al 19-lea. Sunt rari oamenii care-și mai amintesc de el. Mie-mi stă încă înaintea ochilor, pentrucă eram într'o vârstă foarte impresionabilă. Ca artist eram foarte receptiv cu privire la sexualitate. Intâile mele impresii purced din epoca victoriană. Femeia victoriană era o capodoperă a ceiace numim sex appeal. Era sex appeal din creștet până'n tălpi. Era de mirare cum izbutea. Din cap la călcâe era numai găteală. In afară de obraji și de nas, femeia victoriană era un mister cumplit, care trebuia ghicit. Tinerii erau cuprinși de fiori numai la gândul că ar putea zări o lucire din ființa ascunsă sub îmbrăcăminte.

Femeia victoriană nu era îmbrăcată — era împachetată. E singurul cuvânt potrivit. Orice contur, și ca să numim pe cele mai însemnate, toate patru erau puternic pronunțate. Și dacă femeia nu le putea scoate în evidență prin propriile-i mijloace, întrebuința mijloace artificiale. Așa bunăoară purta câlți pentru conturarea sânilor, câlți în formă, numiți „palpitator", iar pentru celelalte conture, corsete puternice. Sunt sigur că dacă v'ași arăta un portret sau un tablou al femeii de-atunci, ați fi îngroziți. Si în sinea dv. v'ați întreba: cu ce seamănă această femee? Și ați descoperi că domnea această ideie fundamentală: trebuia înlăturată prejudecata că femeia e o ființă omenească, ci e întru totul asemenea unei splendide sofale. Și această idee era realizată prin îmbrăcăminte. Orice femee, orice actriță era conștientă. Actrițele scenelor franceze și în special acelea care-și făceau o specialitate din sex appeal, nu se desbrăcau niciodată. Purtau nu știu câte jupe și lăsau în cel mai bun caz să se vadă numai o lucire din ultimul dessou de culoare trandafirie, din jurul piciorușelor; efectul era teribil.

Rezultatul a fost că epoca victoriană devenise extraordinar de imorală, provocând și o maladie specială numită, după cum am auzit, de psihiatrii moderni: *exhibiționism*. Era un fel de reacțiune. Se iveau deodată la unele femei dorințe ciudate, bunăoară: să-și arate glesna piciorului. Dar nici cea mai îndrăzneață sau mai depravată n'a cugetat măcar să-și arate genunchii sau așa ceva.

* * *

De toate acestea ne-am săturat. Nudismul s'a lățit în chip neașteptat, deși nu pretutindeni ca în Austria unde există cluburi care îngădue membrilor ciudata plăcere de a se întâlni în pielea goală. Mișcarea e nepopulară pentrucă omenirea ține încă la morala ei sexuală. Nudistul afirmă următoarele: E penibilă clipa când te înfățișezi gol, dacă cel care te vede e singur, deși gol și el; ceiace nu e cazul cu o sută de oameni goi. Nici nu simți că ești despuiat și nici nu te supără goliciunea celorlalți.

Nu vreau să decid dacă e mai bine să trăim ca'n veacul al 19-lea, când atmosfera era saturată de sex appeal, sau în împrejurările de azi, când femeile au făcut un pas uriaș către goliciune și sex appeal a dispărut într'o măsură în care omul veacului al 19-lea abea și-ar putea-o închipui.

* * *

Sper că se va ocupa altcineva din acest congres cu latura politică a problemei. Trebue să luați totuși aminte la următoarele: Democrația modernă e legată de ideia de libertate, întrucât a suprimat multe din metodele subjugării politice. Și cum toți suntem victima asociațiilor de idei, credem că libertate într'un domeniu înseamnă libertate în toate domeniile.

Vă rog să nu faceți aceiași greșală cu referire la democrația modernă și guvernele populare. Cu cât poporul e mai în legătură cu guvernul, cu atât e mai aspră lupta pentru viață, adică lupta pentru idealul nostru.

Și vă voi povesti pe scurt o anecdotă care să ilustreze situațiunea. Un prieten al meu, decedatul Cecil Sharp, aduna cântece populare, în special în Somersethire. A început cu părintele C. L. Sarson, alt prieten al meu. Au murit amândoi. Intr'o zi se primblau prin grădina cu pomi roditori. Cecil Sharp a auzit pe cineva cântând un cântec peste gard și i s'a părut foarte frumos. L'a scris numaidecât, întrebând pe Sarson: „Cine e omul care cântă?" — „Grădinarul meu", răspunse preotul. Sharp zise: „Să mergem să vedem dacă știe și alte cântece". Cu entusiasmul artistului care a descoperit ceva frumos, amândoi trecură dincolo și spuseră grădinarului că l'au auzit cântând. Grădinarul aruncă lopata înlături și luă pe Dumnezeu de martor, că el e om cumsecade, care n'a cântat un cântec în viața lui și care nici n'ar îngădui să se pue pe seama lui o atare stricăciune. Cei doi rămaseră uluiți, căci — asemenea multor persoane cultivate — nu știau că pentru marea massă a poporului, arta și frumusețea sunt numai forme diferite ale depravării. Cu multă caznă am putut convinge pe grădinar că și ei sunt niște „stricați" fără pereche, ca acesta să le cânte vre-o câteva cântece și să le spue unde ar mai putea găsi.

Luați aminte o clipă la morala acestei întâmplări. Ne vom lovi de lucruri asemănătoare. Marea massă — pentrucă a crescut în incultură — nu știe ce e libertatea în această direcție. Din potrivă, poporul e adversarul vostru cel mai sălbatic și va trebui să luptați nu pentru o așa-zisă „supra-morală", care li se va părea o „sub-morală", ci pentru o sinceră morală. — *A.*

CITIȚI
O călătorie în lumea basmelor
Minunate povestiri pentru copii și tineret de Selma Lagerlof
Ilustrațiuni în culori PREȚUL 80 LEI

Evenimentele anului în ilustrațiuni.
Progresele științifice din 1929.
Cum poate deveni ori-cine radiofonist-amator.
101 artiști de cinema cu adresele lor.
Toate candidatele la concursul de frumusețe al „Realității Ilustrate".
Cum se cunoaște caracterul omului după scris.
Cum se ghicește în palmă.
Cum se ghicește în cărți.
Cheea visurilor.
Cea mai extraordinară aventură a detectivului Gex Trevor.
Mic tratat de cosmetică.
Cum să ne îngrășăm și cum să slăbim.
Sfaturi pentru frumusețe și sfaturi medicale.
Bucăți umoristice și literare de Victor Eftimiu, George Silviu, Gh. Brăescu, Otilia Ghibu, Ion Pas, N. Pora, etc.
Jocuri intelectuale.
8 planșe în culori.
O adevărată enciclopedie.
Frumos ilustrat și frumos tipărit.
Materie aleasă, atractivă și instructivă.
Sute de ilustrații.

CEA MAI PLACUTA LECTURA IN
ALMANAHUL „REALITATEA ILUSTRATA"
PREȚUL 60 LEI PREȚUL 60 LE

In editura „Adeverul" au apărut următoarele două noui lucrări pentru copii și tineret.
INELUL PIERDUT
N. BATZARIA
Un roman din cele mai duioase, mai morale și mai atrăgătoare. Frumos ilustrat și cu o minunată copertă în culori. PREȚUL LEI 40
și
ALMANACHUL ȘCOLARILOR
PE ANUL 1930
cuprinzând o materie pe cât de variată, pe atâta de instructivă și interesantă. Foarte bogat ilustrat, „Almanahul" acesta nu trebue să lipsească din nici o casă.
Un volum de 130 de pagini LEI 25
De vânzare la librării și chioșcuri de ziare.

Câteva cuvinte despre o nouă lucrare genealogică asupra familiei Sturdza

IV. Ce ne zic documentele despre originile familiei Sturdza

Cel dintâiu Sturdza mie cunoscut este fiul lui Filip și nepotul de fiu al lui Balița pomenit în uricul de împărțeală a unei jumătăți din satul Nănești, dat de Ștefan cel Mare la 17 Ianuarie 1495 [1]) și despre care a fost de repețite ori vorba mai sus.

Numele Sturdza este scris în document *Sturdzé* cu *dz* (zemle) și nu, cum zice dl. A. A. Sturdza, *Sturza* cu *z* (zealo); trebue deci transcris *Sturdzea.*

Numele Sturdza este scris în document стоурзъ cu zemle și nu cum zice dl A. A. Sturdza стоурзѧ, cu zealo. trebue deci transcris prin Sturdza

Vedem 1° că el este singurul din neamul său care poartă acest nume și 2° că el poartă numai acest nume, ceiace ne îndreptățește să admitem că îl purta ca poreclă. Este probabil că ascendenții lui nu aveau nume de familie.

Acești ascendenți ne apar ca stăpâni ereditari pe părți de *judecie*, adică ca membri ai vechei clase stăpânitoare, ca cneji. Bunul lui Sturdza, Balița, trebuia să trăiască în Domnia lui Alexandru cel Bun. Balița era soțul unei fete a lui Toader Nănescul care trăia la sfârșitul veacului XIV. Din alt uric al lui Ștefan Cel Mare, dat la 15 Martie 1479, constatăm că satul Nănești era împărțit în două jumătăți din care una aparținuse lui Galeș, care trebuia să fie frate sau cumnat lui Toader Nănescul. Intemeietorul satului a fost fără îndoială un oarecare Nan, strămoș direct al lui Toader Nănescul, tatăl sau bunicul lui: Nan trăia deci pe la mijlocul veacului XIV sau poate chiar mai de vreme.

Sturdzea, fratele lui Fătu, fiul lui Filip, nepotul lui Balița este întâiul Sturdza cunoscut mie care să fie pomenit în documente până la 1500. Iar dela acel an până la 1539 n'am cunoștință de menționarea a unui alt Sturdza în actele vremii. [2]).

In Domnia lui Ștefan Lăcustă ne apare un Sturdza Postelnic, menționat în uricele dela 30 Noemvrie [3]) și 4 Dechemvrie [4]) 7048 (1539) și în acele dela 1 [5]) și 10 [6]) Maiu 7048 (1540) ale acelui Domn.

Și, lucru de însemnat, după ce Petru Rareș își recapătă scaunul, Sturdza deși fusese înălțat la slujbă mare de rivalul său, departe de a împărtăși soarta tragică a celor mai mulți din boierii lui Lăcustă, este înălțat în rang și devine Pârcălab de Hotin. Il găsim în această calitate dela 7053 până la 7054 [7]) când moare Petru Rareș.

Dl. I. Bogdan a binevoit să-mi comunice copia unui document descoperit de Domnia Sa la Moscova în care vedem pomenit pe Ioan Sturdza în calitate de Postelnic al lui Ilie fiul lui Petru Rareș.

Prin acest act, dat în Cetatea Neamțului, la 30 Noemvrie 7055, Domnul confirmă toate tratatele sale vechi cu Polonia în numele său și în acel al fraților săi, Ștefan și Constantin. Printre martorii pomeniți în act, după Mitropolitul Grigorie, Macarie Episcopul Romanului, Teodosie Episcopul Rădăuțului, Putnei, Cernăuțului și Țării de Sus, Matiaș Mare Logofăt, Petru Vartic Vel Staroste de Suceava și mare Hatman al Curții, Neculai a lui Borcea Mare Mareșal al Țării de sus, vedem și pe *Ion Sturdzea Ureclevici dela Șomuz*, fără altă indicare de boierie. De acest document sunt atârnate, pe lângă pecetea domnească, și douăsprezece peceți boierești, pe una din aceste din urmă vedem inscripțiunea

+ ПАНЬ СТѸР[Ѕ]Ъ ПОСТЕЛНИКЬ

Are ca emblemă o camee reprezentând un om în picioare cu mâna dreaptă întinsă.

Un document din 6 Martie 7056 ni-l arată Pârcălab de Hotin sub numire de Ioan Sturdze [8]). E foarte cu putință ca el să fi fost investit cu aceiaș Pârcălăbie și în momentul când Ilie Rareș întăria legăturile cu Polonia la 30 Noemvrie 7055; se va fi servit pecetea veche care o făcuse când era Postelnicul lui Ștefan Lăcustă.

Tot în Domnia lui Ilie, la 11 Martie 7058 vedem pe Sturdzea Portar de Suceava [9]). El păstrează această boierie și sub Ștefan Rareș. Intr'un uric al acestui Domn din 21 Martie 7059 (1551) îl vedem pomenit sub numele de Ion Sturdzevici [10]) și este menționat pentru cea de pe urmă oară în actele domnești într'un uric dela 5 Maiu 7060 (1552) [11])

Printre actele cari însoțesc această lucrare se va găsi și scrisoarea grecească din 1 Martie 7060 (1552) dată la mâna *Hatmanului* Ioan Sturdza de către monahul Sofronie din mânăstirea Vatopedului dela Sfântul Munte al Atosului, fost Mare Eclisiarh al acelei mânăstiri care, împreună cu preotul Chir Neofit venise în Moldova în vremea Domniei lui Ștefan (Rareș) Voevod, spre a-i cere lui Ion Sturdzea, în numele igumenului mănăstirii și a proestoșilor, să devină și el ctitor al mânăstirii. Sturdzea a dăruit două sute de galbeni și a făgăduit că, cât va trăi, va îngriji de interesele mânăstirii. Iar monahul Sofronie a luat, în numele mânăstirii, îndatorire că, în fiecare an, în ajunul zilei de 8 Noemvrie, se va sluji o liturghie pe altarul cel mare la mijlocul căreia se va pomeni, cât va avea mânăstirea ființă, numele lui Ion Sturdza precum se urmează pentru ceilalți ctitori.

După cronicarul polon Stanislav Orichovski s'ar părea că Ion Sturdzea ar fi fost una din căpeteniile boierilor nemulțămiți cari au ucis pe Ștefan Rareș la Țuțora în Septemvrie 1552 și au adus Domn în locul lui pe Petru Stolnicul care se zicea fiu al lui Bogdan Chiorul și a domnit sub numele de Alexandru Lăpușneanu. După Orichovski el fusese ales Domn de către boierii fugiți în Țara Leșască de răul lui Ștefan Rareș. După uciderea Domnului, boierii rămași în țară ar fi răpezit la Nistru, în tabăra polonă pe *căpeteniile lor cari erau Sturdza „magnus Daciae procurator" și Moghila „magister equitum"* spre a saluta pe noul Domn.

Genealogia dela 1842 identifică pe acest Ion Sturdzea sau Ion Sturdzevici cu Sturdzea din uricul lui Ștefan cel Mare dela 17 Ianuarie 1495.

Lucrul mi se pare cu neputință. Intâiu fiindcă Sturdzea, om vrâstnic la 1495 ar fi putut cu greu să mai îndeplinească la 1552 slujba de Portar de Suceava, echivalentă cu acea de Hatman sau generalisim și, al doilea, fiind că Sturdza dela 1495 era fiul lui Filip iar Portarul de Suceava dela 1552 se numește și Ion Sturdzevici, ceea ce vrea să zică Ion, *fiul lui Sturdzea.* Sturdzea acel dela 1495 și Ion Sturdzea sau Sturdzevici, întâiu Postelnic, apoi Pârcălab de Hotin și în sfârșit Portar de Suceava sunt deci două fețe absolut deosebite. Se pune acum întrebarea: este Ion Sturdzea sau Sturdzevici fiul lui Sturdzea dela 1495. Precum am arătat mai sus, nu cunosc din documentele moldovenești, înainte de 1539, alt Sturdzea decât acel dela 1495 și n'am știință că ar fi existat vreo-dată alți Sturdzești decât membrii familiei boierești cu acest nume. Sunt deci silit să conchid că, după toate probabilitățile Portarul de Suceava Ion Sturdzevici era fiul lui Sturdzea acel menționat în uricul de la 1495, fiu lui Filip, nepot lui Balița. *Dar o dovadă pozitivă a faptului nu există.*

Ion Sturdzevici era căsătorit cu Neacșa, fiica lui Huhulea Postelnicul, precum dovedește uricul dela 21 August 7089 (1581), prin care Iancul Voevod întărește vânzarea făcută de Neacșa, cneghina Hatmanului Sturdzea, a dreptei sale ocini și moșii, jumătate din satul Nănești. Neacșa pare deci a fi supraviețuit soțului său.

Genealogia dela 1842 atribue lui Ion Sturdzevici sau Sturdzea un fiu, Dumitru, din care face un Visternic, întemeindu-se spre aceasta pe suretul de uric al lui Ștefan Rareș din 31 Martie 1556, care se va găsi rezumat la acte, în care, la sfârșit, se zice că „au scris Dumitru Sturdze Vist".

La 1842 nu se știa că Vistiernicii nu scrieau uricile domnești!

Dumitru Sturdzevici era pe acea vreme un *Diac de Visterie sau piser* care a scris un număr de urice. Pe documentul în chestiune purta fără îndoială titlul de Diac de Visterie, dar Comisia făcuse din micul scriitor un Visternic, adică unul din cei dintâi sfetnici ai Domnului. Nu mă îndoesc însă că Dumitru Sturdzevici să fi fost o rudă de aproape, probabil chiar fiul lui Ion Sturdzea; boierii cei tineri, mai ales pe acea vreme începeau prin slujbele cele mai mici. Fapt este însă că nu vedem pe Dumitru Sturdzevici în altă slujbă mai mare: istoria îl iea și îl lasă Piser sau Diac de Visterie. Este probabil că va fi murit tânăr.

Ion Sturdzea a avut o fiică măritată cu un Ponici; un act din 14 Septemvrie 7090 care se va găsi printre anexe menționează pe Toader Ponici, nepot lui Sturdza, cu fiul său Ionașco Aprodul și pe Adam Vistiernicul, ginere lui Alexa Roșca, nepot lui Sturdzea, cari se judecă pentru satul Răciuleanii cu călugării dela Moldovița pe cari îi deposedase Sturdzea când fusese Mare Postelnic în zilele lui Ștefan Vv. numit Lăcustă.

In documentele anilor 1614—1615 vedem apărând de odată doui boeri Sturdzești: Hatmanul Ioan Sturdzea și frate său Vornicul Bărboiu. In documentele anterioare acestor ani nu găsim nici o mențiune despre ei. Se vede că erau în legături de rudenie cu Ștefan Tomșa II care-i ridicase deadreptul la acele slujbe însemnate. Miron Costin ne povestește tragica lor soartă.

Tomșa era un Domn crud și aspru, boierii îl urîse „măcar că erau de casa lui mai toți, anume: Beldiman Logofătul, Bărboiu Vornicul, Sturdza Hatmanul și Boul Visternicul" [1]) căci se temuse și pentru capetele lor.

Sfătuindu-se între ei boerii „au tras slujitorii toți în partea sa și pre Mărzești cei dela Mihaiu Vodă [2])" au ieșit din Iași și au tăbărît la Cucuteni, trimițând de acolo Domnului vorbă „să iească din scaun, că nu poate nime suferi Domnia lui cu atâte vărsări de sânge".

Tomșa, care dintâiu se îngrozise își reveni repede în fire. Darabanii erau și ei câștigați de boeri, dar Domnul adunându-i și distribuindu-le bani, ei „au stat cu Domnia" care „au strigat târgul în leafă". S'a adunat astfel un număr de târgoveți, de slugi de negustori și de oameni nemernici. Tot atunci venise „din ținuturile din jos niște steaguri de călărași la căutare" cari descălecase la Tomești și Tomșa izbuti prin bani să-i tragă în partea lui. Mulți din oștenii cari erau cu boerii, auzind că Vodă strigă în leafă, uitând jurământul ce-l făcuse boerilor s'întoarseră sub steagul domnesc.

Aceste desertiuni nu împiedecară pe boieri să înainteze asupra lui Tomșa care le ieși înainte „cu gloatele sale, de laturea târgului, deasupra fântânei lui Păcurar, și scoase și târgul tot Ștefan Vodă, cu arme, cine cu ce avea; și despre vii au lovit călărimea ce avea pe gloata boerilor, din dos".

Cetele răsculaților nu ținură piept năvălirii oștii domnești și o luă la fugă, cu boieri cu tot. Bărboiu și feciorul lui căzând în mâinile lui Tomșa, acesta puse pe Bărboiu în țapă chiar pe loc „de laturea târgului", iar pe tânărul trimise să-l spânzure în poarta casei părintești. Mai fură uciși mulțime de boieri.

Beldiman, Sturdza și Boul Visternicul fugiră în Țara Românească de unde Radu Vodă, care era neprieten mare lui Tomșa, le dădu mijloace să meargă la Poartă spre a pârî pe Domnul Moldovei. Dar Vizirul fiind prieten lui Tomșa, porunci să pună pe cei trei boeri în obezi și-i porni cu ceauși spre Moldova.

In acest timp Doamna lui Irimia Movilă intrase în Moldova cu oaste leșească dusă de ginerii ei, Vișnovieţki și Coreţki, spre a pune în scaun pe fiul ei, micul Bogdan Vodă. Năvălitorii s'au ciocnit cu Tomșa la Tătăreni, bătându-l cu desăvârșire și silindu-l să fugă spre Țara Românească.

Aproape de Focșanii întâlnindu-se cu ceaușii cari aduceau pe Beldiman, pe Sturdza și pe Boul, Tomșa a pus să le taie îndată capetele și le-a aruncat trupurile în Siret.

Academia Română posedă un act slavon, datat din mânăstirea Solca, la 20 Iulie, iscălit de acest Hatman Sturdza cu mâna lui și prin care întărește o vânzare de țigani. Acest act este fără îndoială din anul 1614.

Spre a dovedi legătura dintre Sturdzeștii uciși de Tomșa la 1614 și Ioan Sturdzevici, Portarul de Suceava, trebue să cercetăm hrisovul lui Duca Vodă din 12 Martie 7177 (1679).

Prin acest hrisov Domnul întărește: 1) Afierosirea, făcută de fiii și ginerii lui Mateiu Sturdza Visternicul, a bisericii cu hramul Apostolilor Petru și Pavăl, clădită în anul 1614, în Iași, de Vornicul Bărboiul și de soția lui, către mânăstirea Vatopedul dela Sfântul Munte.

2) Daniile făcute mânăstirii cele nouă, Bărboiul, de acei boieri.

Această afierosire precum și dăniile sunt făcute sub condiția ca, să se săvârșească, atât în mânăstirea dela Sfântul Munte cât și în acea din Iași, la praznicul Bunei Vestiri și la praznicul Apostolilor Petru și Pavăl, două pomeniri mari, cu colivă și cu vin la trapeză, pe numele Hatmanului Sturdza, *bunul* donatorilor și pe numele Vornicului Bărboiul, asemene bunul acelorași donatori.

Din faptul că Hatmanul Sturdza și Vornicul Bărboiu, sunt și unul și altul numiți *bun al donatorilor*, toți fii sau gineri lui Mateiu Sturdza, rezultă că nu poate fi vorba aici de Hatmanul Ioan Sturdza dela 1614, căci doi frați pot fi amândoi *bunii* (grands pères) unor frați, numai în cazul când fiul unuia s'ar fi căsătorit cu fiica celuilalt, ipoteză care, în țara noastră, pe acea vreme trebue înlăturată cu desăvârșire.

Trebue deci să admitem că Hatmanul Sturdza despre care vorbește actul dela 7177 este Ioan Sturdzevici, Portarul de Suceava, pe care l'am mai văzut pomenit ca Hatman, atât în documentul grecesc dela 1 Martie 1552 cât și în uric^l lui Iancu Vodă dela 21 August 7089.

Apoi, în uricul lui Duca Vodă dela 12 Martie 1669, vedem că se vorbește de două pomeniri, unu la Vatopedul și cealaltă la biserica lui Bărboiu din Iași, în care să se pomenească Hatmanul Sturdza și Vornicul Bărboiu.

Această pomenire este relativă la întâiul Hatman Sturdza care se pomenia încă dela 1552; dacă s'ar fi avut în vedere și pomenirea celui de al doilea Hatman Sturdza, am avea trei nume pomenite și nu unul. Nu este admisibil că acei cari afierosiau noua biserică mânăstirii dela Vatoped să fi stipulat pomenirea celor doui Sturdzești uciși la 1615, uitând să menționeze măcar în chip incidental acea la care Ioan Sturdzevici avea drept de mai bine de un veac. Faptul că ei afierosesc biserica clădită de Bărboiu tocmai mânăstirii Vatopedul poate fi privit ca o dovadă că aveau cunoștință de legăturile strămoșului lor cu acea mânăstire.

Putem fără rizic de a greși admite pentru cuvântul de *bun*, întrebuințat de traducătorul uricului lui Duca Vodă, accepțiunea cuvântului francez *aïene*, care se poate aplica și bunului și străbunului.

Mi se pare deci dovedit că Alexandru, Chiriac, Ilie și Toader Sturdza cu surorile lor Safta Hăbășescu și Măricuța Sărdăreasa, donatorii dela 1669, fii și fiice a lui Mateiu Sturdza aveau ca ascendenți direcți pe Vornicul Bărboiul și pe Ioan Sturdzevici.

Mateiu Sturdza era fără îndoială fiul lui Bărboiu (care altfel n'ar fi putut să fie bun copiilor săi) și nu frate cu el cum arată genealogia.

De altmintrelea faptul că el este un delnicer la 1652 [1]) pe când Ioan și Bărboiu erau unul Hatman și celalt Vornic mare, cu fiu în vârstă de a purta armele la 1615, ar ajunge spre a dovedi că Mateiu aparținea altei generații decât acelei din cari făceau parte victimele lui Tomșa dela 1615.

El este, precum arată Miron Costin, Sturdza Jitnicerul a cărui familie a fost robită de Tătari cu prilejul cumplitei și neașteptatei lor năvăliri la 7158 [2]).

Se pune acum întrebarea: Hatmanul Sturdza dela 1615 și Vornicul Bărboiu erau ei fii sau nepoți de fiu ai lui Ion Sturdzevici?

Ion Sturdzevici nu ne mai apare în documente dela 1552 înainte: ajunsese la sfârșitul carierii sale.

Pe de altă parte, Hatmanul dela 1615 și frate-său Bărboiu erau, când au fost uciși, oameni maturi, dar încă în putere de oarece îi vedem purtând armele.

Intervalul de 63 ani între momentul în care Ion Sturdzevici dispare și 1615 este într'adevăr cam mare pentru ca cei doi Sturdzești uciși atunci să-i fi fost fii: s'ar părea mai probabil ca ei să-i fi fost nepoți de fiu și se prea poate ca tatăl lor să fi fost Dumitru Sturdzevici, Diacul de Visterie dela 1552.

Pe de altă parte s'ar putea alega, văzând că văduva lui trăia la 1581 ca el să se fi căsătorit târziu cu ea să fi trăit retras în obscuritate timp îndelungat și să fi avut pe cei doui fii, Ioan și Bărboiu după 1552. In acest caz ar trebui să presupunem că mama lui Toader Ponici, care avea un fiu Aprod la 1581, și a lui Adam Visternicul, ar fi fost rodul unei întâi căsătorii a lui Ioan Sturdza.

Ipoteza cea dintâiu că al doilea Hatman Sturdza și Vornicul Bărboiul erau nepoți și nu fii ai lui Ioan Sturdzevici pare cu mult mai verosimilă.

V. *Despre Ilie Sturdza și frații lui Chiriac și Toader. Chiriac Sturdza strămoșul comun al tuturor Sturdzeștilor de astăzi.*

Ilie, Chiriac și Toader Sturdza erau fiii Vistiernicului Mateiu Sturdza; nu știm cine era mama lor. [3])

RADU ROSETTI

1) V. anexa.

2) D-l Tanoviceanu care s'a ocupat mai cu deosebire de genealogia și istoria bourilor moldoveni, mi-a declarat că nici domnia sa nu cunoaște până la 1500 alt Sturdza decât acel menționat în uricul de la 1495.

3) Uricul, privitor la moșia Vornicenii (Dorohoiu) se află la D-na Lucia Greceanu, la Stânca. Comunicat de d-l I. Tanoviceanu.

4) Actul se află la Arhiva Statului din București, printre actele mânăstirii Neamțului și este privitor la moșia Coponca. Comunicat de dl. I. Tanoviceanu.

5) Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, I p. 236.

6) Actele moșiei Crăeștii la dl. Alexandru Humă din Iași. Comunicat de dl. I. Tanoviceanu.

7) In arhiva Sfântului Spiridon este, printre actele moșiei Todirenii, un uric al lui Petru Rareș din anul 7050 fără lună și zi, în care figurează printre boieri Sturdzea, Pârcălab de Hotin. Dl. Tanoviceanu crede însă că actul este din anul 7054, Numărul actelor în cari figurează Sturdzea în calitate de Pârcălab este foarte mare, cu deosebire multe urice din anul 7045 (1545—1546).

8) Acad. Rom. L. 25. Vezi și actele din 22 și 24 Aprilie 7056 din Anexă în cari îl găsim cu aceiaș slujbă.

9) Acest uric este publicat fără mențiunea anului (pe care originalul n'o poartă) în *Arhiva Istorică*, I, II, 19. Dl. Tanoviceanu a stabilit în chip absolut sigur, prin comparația listei boierilor, că uricul este din 1550.

10) Acad. Rom. Comunicat de D. Tanoviceanu.

11) Arhiva Sf. Spiridon din Iași, moșia Borșa. Comunicat de dl. Tanoviceanu.

1) Letopisețe, Ed. II, Vol. I, p. 263.

2) Ibid., ibid.

1) V. Acte.

2) Letopisețe Ed. II. Vol. I, p. 319.

3) Manuscrisul lui Radu Rosetti se oprește aici.—*N. Red.*

Caleidoscop intelectual

Chipul Elisabetei Bergner

Jocul Elisabetei Bergner, o tânără actriță germană, al cărei dar de a însufleți sentimente trece cu ușurință de la castelana din vechiul burg gotic, până la dansatoarea de muzic-hall, inclusiv simțirile femeii romantice sau a soției torturate, a fost reprodus în două duzini de fotografii de o revistă din Berlin. Reportagiul fotografic avea acest titlu: *Care e adevăratul chip al Elisabetei Bergner?* Și am cercetat cu luare aminte fizionomia tragedianei...

Nu, Elisabeta Bergner nu-și oferea adevăratul chip și înfățișarea ei firească, în rolul pajului care așteaptă în umbra unui meterez; nu era ea, cea de-acasă, nici în fotografia în care e prezentată îmbrățișată c'un prieten câine de statură omenească și ai cărui ochi vorbesc atât de bine cu ochii mari deschiși ai actriței. Să fie Elisabeta Bergner această femeie săracă și umilă, cu șorțul casnic, peste sufletul căreia trec de trei ori pe zi gălețile tuturor lăturilor ? Sau această fată, al cărei cap îndurerat și istovit de cine știe ce crud adevăr, a căzut atât de singur pe pieptul bărbatului, și de care se reazimă 'n desperarea ei ca de o piatră nesimțitoare?.. Parcă e mai firească 'n acest surâs cu care 'n salonul larg, invadat de grădină, iese întru întâmpinarea unei prietene... Dar chipul Elisabetei Bergner, se vede bine, ascunde mai mult decât o frivolitate agreabilă, exersată și scoasă pururi pe'ntâiul plan al vieții, ca dezastrele să se petreacă 'n umbră și prăbușirile zidurilor lăuntrice să nu se audă.

Și totuși e în fiecare din aceste imagini o adiere din sufletul chipului adevărat al Elisabetei Bergner, pe care nu-l poate înmărmuri nici o fotografie decât falsificându-l, deteriorându-l și furându-l. Acelaș simțimânt al neprecisului, nesiguranței, îl trăește desigur și spectatorul care vede cu ochii lui viul joc al actriței, uluit de câte chipuri trăesc în acest unic chip de femeie și disperat că toate sufletele ei trec prin el ca văzduhul neliniștit prin frunze, singurele care, fără greutate și fără merit pot fi văzute și pipăite.

Se poate că însăși Elisabeta Bergner, în fața olinzii în care se cercetează pe sineși, măsurând proporțiile jocului dintre liniile fizionomiei, nu se recunoaște și pentru a se găsi, identifica și pipăi, trebue să scoboare adânc.... adânc... tot mai adânc, până la sufletul ei luat de mult din sufletul mamei.

Pirandello e tot Pirandello

Reluând o nuvelă mai veche, Pirandello, care alături de Bernard Shaw, e unul din novatorii teatrului contemporan, a scris o piesă intitulată „A amândorura sau a niciunuia", în care autorul urmărește, ca 'n mai toate lucrările din ultimul timp, o descompunere logică a ideilor noastre cele mai unitare, începând cu a personalității. Se pare că problema e atât de chinuitoare pentru sufletul lui Pirandello, că autorul o pune și o dezleagă de nenumărate ori, în toate domeniile vieții, în toate clasele sociale, în toate evenimentele. E vorba de data aceasta de doi tineri, unul agresiv, cellalt timid, săraci amândoi și care, trăind laolaltă cu o biată fată mutilată și trupește și sufletește de mizeriile vieții, se pomenesc a fi tații unuia și aceluiași copil care se anunță în jalnica lor căsnicie. Intâmplarea ar fi putut pune capăt promiscuității. Dar tinerii nu sunt lași; simțirea lor de tată se ivește, tiranică, și cu argumente de valoare diferite și tânărul agresiv și tânărul violent, vor să-și dovedească paternitatea. In jurul acestei probleme fără soluție — dar al cărei scop filosofic este evident — Pirandello și-a țesut toate miragiile patetice ale necredinței lui în realitățile comune. Piesa cere totuși o încheere, un desnodământ. Și autorul și-a îmbogățit filosofia disperată cu o nuanță de umanitate. Copilul nu va fi al niciunuia dintre cei doi — ci al unui al treilea care tocmai și-a pierdut copilul, și care are astfel sperioritatea prin jertfă și iubire.

Piesa a fost ascultată cu luare aminte și respect — sfiiciunea uimită în fața unei lumi care se crează, prin străduințele unui creer excepțional, înaintea ochilor noștri.

Țăranii la Paris

A trăit la Paris până acum câțiva ani un dramaturg care cunoștea România, unde a văzut întâi lumina zilei, cel puțin tot atât de bine ca și Franța, unde se adaptase. Piesele lui au fost reprezentate cu succes. Numele acestui autor, mort în amiaza vieței, e *Adolph Orna.* El a scris o piesă „Păcat", la care ținea îndeosebi, pe care n'a mai apucat s'o vadă pe scenă și care, după mărturisirea criticei franceze, e tot ce a scris mai bun. Eroii dramei „Păcat," reprezentată de curând pe o scenă din Paris, sunt români, țărani din Ardeal și ei se înfățișează spectatorilor parizieni în costumele atât de pitorești, rurale, în decorul unei case de țară cu scaunele și ușile din lemn sculptat și cu zidurile împodobite de covoarele și velințele fără pereche din România. Povestea e întunecată : un țăran vânjos și plin de dorul vieței cade 'n păcat cu soția băiatului lui, medicinistă dezamăgită de intelectualitatea excesivă a soțului. Drama se 'ncheie cu gestul țăranului, gata să aibă un copil cu noru-sa, și care se aruncă în fântâna din fundul curții.

Un ideal nou în cinematografie

Ne-au căzut sub ochi — și cu aceste cuvinte vom încheia — declarațiile unui cinematografist *W. S. Van Dyke*, în clipa în care iubitorii de filme sunt mai dezgustați de vulgaritatea de gândire a autorilor de umbre și lumini. Decadența filmului la erotica de roman foileton nu e, prin urmare, decât o criză de moment, când vedem regisori ca Van Dike străbătând Africa orientală și pregătindu-se să plece în India, pentru a prinde „fonogenia" junglei: murmurele pădurilor virgine, ecuatoriale, trecerea elefanților, trilurile șerpilor, toată această feerie care se bucură și se preschimbă de mii de ani, numai pentru sine.

Numai că, până azi, în arta cinematografului, W. S. Van Dyke e singur: căci e mai sigur și agreabil să filmezi panterele surâzătoare dela music-hall, decât leoaicele adăpându-și puii în junglele Ugondei.

E. ADERCA

Viteză şi cinematograf

Adeseori auzim lăudându-se un film pentrucă e „rapid", pentru că are un tempo de desfăşurare foarte „iute". Şi invers alte filme sunt criticate pentru că-s lente, pentru că au „lungimi", pentru că acţiunea „lâncezeşte", etc., etc... Ce înseamnă toate acestea?

Lucrul nu-i atât de simplu cât pare la prima vedere. In arta chestiunea vitezei se prezintă puţin altfel decât în fizică; timp fizic şi timp sufletesc se amestecă aci într'un chip foarte special.

Este o întreagă problemă de estetică pe care vom încerca să o lămurim.

* * *

Timpul fizic este mai mare sau mai mic după cum conţine un număr mai mare sau mai mic de **momente.** Aceste momente sunt **identice** între ele, şi se exprimă printr'un obiect care **se mişcă,** printr'un „mobil" care îşi **schimbă poziţia.** Pendulul ceasornicului, acul cadranului, nisipul clepsidrei, — iată o serie de obiecte materiale, care se mişcă, şi care prin numărul schimbărilor lor de poziţie, indică şi măsoară timpul.

Timpul sufletesc, sau psihic, se aseamănă şi totodată diferă de celălalt. Se compune şi el din momente; dar acestea nu-s identice, nu-s omogene, ci **heterogene,** deosebite unele de altele. Aceste momente nu-s **fenomene,** ci **evenimente.**

Şi aci există, ca şi în timpul fizic, ceva care **se mişcă,** ceva care îşi schimbă poziţia. Este **gândul** nostru, care se mută de la un fapt la altul, dela o idee la una deosebită. Şi aci timpul se exprimă şi se măsoară prin numărul acestor mutaţiuni, al acestor „schimbări de ac", al acestor schimbări de direcţie ale gândului, — întocmai cum schimbarea de direcţie a pendulului exprimă curgerea timpului fizic.

E lesne de priceput că adeseori timpul fizic nu coincide cu timpul psihic. Acesta din urmă ne apare mai lung sau mai scurt după cum e mai gol sau mai plin de **evenimente.** Astfel, un exemplu clasic e acel al visului, care nu durează niciodată mai mult de 10—15 secunde, şi care totuşi este uneori aşa de bogat în fapte, încât deşteptându-ne, mărturisim că am avut impresia de a fi trăit o lună, sau un an. Dar chiar în starea de veghe, nu spunem oare că timpul ne pare lung când nu avem ce face, şi scurt în ipoteza contrarie?

Acum putem înţelege şi ce este **viteza.** Comparând două ceasornice, putem spune că unul merge mai **iute** altul mai **încet,** dacă numărul acelor „schimbări de poziţie" de care vorbeam este mai mare la ceasornicul A decât la ceasornicul B. Insfârşit, orice măsurare reclamă constituirea unui **etalon,** unui **metru** convenţional şi fix. Metrul, în materie de timp, e ora solară. Toate celelalte corpuri în mişcare se compară cu timpul rezultat din schimbările succesive de poziţie ale soarelui. Iar raportul dintre mişcarea unui corp oarecare şi mişcarea soarelui se numeşte viteză. Diferitele **momente** se exprimă atunci în unităţi de lungime. Astfel se vorbeşte de viteze de 50 km. pe oră, de 300.000 km. pe secundă, etc. etc...

Dar viteza timpului sufletesc? Cum o putem măsura? Desigur, printr'un procedeu analog. Prin comparare cu un alt „ceasornic".

Presupuneţi că ne-am deşteptat dintr'un vis foarte bogat în fapte, care ne-a dat impresia că am trăit un an. Revenind la starea de veghe, ni se spune că adormisem deabia de un minut. Atunci ne dăm seama că a fost o iluzie. Iluzie care se traduce prin aceea că în intervalul de câteva secunde al visului s'au concentrat evenimente care deobiceiu se petrec într'un an întreg. Aceste eveinmente, zicem că s'au succedat mai **iute** decât în viaţa reală. Desfăşurarea lor a fost mai **rapidă; viteza** lor mai mare.

Dar chiar în starea de veghe, nu spunem oare că timpul a trecut repede, atunci când ne-am amuzat, sau că timpul a trecut încet, atunci când ne-am plictisit?

Aşa dar, ceeace în ultimă analiză determină lungimea sau scurtimea, rapiditatea sau încetineala timpului sufletesc este cantitatea de evenimente care umple un anumit interval cronologic.

* * *

Dar în materie de artă?

De sigur, arta este un domeniu sufletesc, şi deci ascultă de legile pe care le enunţasem mai sus relativ la timpul psihic.

Cu oarecari deosebiri, totuş.

Cinematograful, care e o succesiune de imagini, constituie cel mai clar şi mai comod material experimental pentru problema noastră.

Aşa dar spuneam că bogăţia sau sărăcia de evenimente slujesc la măsurarea timpului şi vitezei în lucrurile sufleteşti

Să luăm însă un exemplu.

Iată un film în care avem patru sinucideri, două războaie, trei revoluţii, precum şi un număr însemnat de adultere, schimbări de guvern, naşteri, căsătorii; însfârşit, un cutremur, o inundaţie şi o erupţie de vulcan.

Iată fapte multe şi numai dintre cele istoriceşte importante.

Se poate totuşi foarte bine ca un asemenea film să ne dea impresia de încetineală. Se poate să fim mereu tentaţi să numim cutare episod: „o lungime inutilă".

Vreţi un exemplu recent? E filmul „Les nouveaux Messieurs". Avem într'însul două schimbări de ministere, un ciclon, două personagii care unul de la simplu electrician, ajunge ministru de Stat şi apoi ambasador, altul de la midinetă ajunge primă balerină la Opera Mare, etc., etc. Şi totuşi acţiunea ni se pare insuportabil de lentă.

Invers. Luaţi un film bine făcut. De pildă „Asfalt", unde aproape un act avem în faţa noastră un poliţist bătrân, care stă la o masă, îşi aprinde ţigara, se uită la ceas, îşi ascute un creion, corectează nişte procese verbale, mai muşcă dintr'un sandwich, îşi scutură scrumul ţigării, îşi şterge ochelarii,... Şi totuş, nu avem nici un moment impresia că acţiunea lâncezeşte.

Aşa dar **importanţa** evenimentelor nu-i hotărîtoare în materie de artă. Sau în tot cazul, importanţa trebue aci concepută altfel....

* * *

Ce este „important" artisticeşte? Am spus-o de mai multe ori: sunt **simbolurile izbutite.** Se numeşte fenomen estetic sau „raport de artă" acel raport curios dintre simbol şi lucrul simbolizat. Un crâmpeiu foarte concret din realitate ne evocă deodată, luminos şi plin, realitatea întreagă, în toată bogata ei varietate. Dece? Cum? Este secretul artistului şi al talentului. Criticul sau chiar simplul „consumator de frumuseţe" se mărgineşte a constata că un asemenea raport de simbolism a **reuşit.**

Aşa dar ceea ce, într'un roman, nuvelă, piesă sau film, e important artisticeşte este reuşita acelor detalii despre care zicem că sunt tipice, sugestive, caracteristice, evocatoare.

O revoluţie, un război sau o sinucidere pot să nu fie fapte **importante** artisticeşte. Istoriceşte, desigur, sunt. Ce poate fi mai important pentru biografia unui om ca momentul sinuciderii? Dar nu orice sinucidere, nu orice revoluţie se pot introduce într'o nuvelă, sau într'un film. Le mai trebue ceva, şi anume acea valoare de **simbol** de care vorbeam. Dacă o sinucidere e într'adevăr caracteristică pentru înţelegerea psihologiei personajului, atunci o putem introduce în opera de artă. Dacă însă, fără a fi în opoziţie cu această psihologie, nu-i totuş tipică, atunci n'avem voie să o introducem în opera de artă, subt sancţiunea de a fi introdus o „lungime inutilă" care face să „lâncezească" desfăşurarea acţiunii...

Aşa dar, în materie de artă viteză înseamnă trecere frequentă dela un fapt la altul deosebit, înţelegând însă prin **fapt** numai ceeace este **artisticeşte valabil,** numai acele detalii concrete care reuşesc să aibă valoare de simbol.

Oricât de multe şi de importante evenimente istorice ar cuprinde un film, el ne va da totuş impresia de încetineală plictisitoare dacă evenimentele nu-s exprimate prin detalii evocatoare şi amănunte simbolice.

Şi invers, dacă aceste amănunte concrete sunt reuşite şi multe, avem o impresie de viteză vertiginoasă, chiar dacă istoriceşte nu se petrece nici un eveniment. Aşa este filmul „Răsărit de Soare", unde în vreo 3—4 acte nu se mai petrece absolut nimic. Doi soţi s'au împăcat. Şi patru acte exprimă ei acest sentiment al reconcilierii, prin zeci de detalii unele mai caracteristice decât altele.

* * *

Din toate aceste explicaţii rezultă câteva concluziuni foarte utile pentru regisori, concluziuni pe care de altfel în mod instinctiv le pun în aplicare bunii regisori. Şi anume:

Puţin importă subiectul; totul stă în amănuntele tratării. Un subiect este interesant nu pentru profunzimea filozofică a ideii, nici pentru importanţa istorică a evenimentelor dintr'însul, ci pentru **fertilitatea** lui în detalii caracteristice. Dacă un subiect se pretează să fie exprimat prin multe şi foarte diverse detalii plastice, — vom zice că este un subiect interesant, profund, fin, sau cum veţi voi să-i spuneţi.

Una din caracteristicile cinematografului francez este onorabila îndeletnicire care constă din a **rata subiecte bune.** Multe filme franceze dau dovadă de pricepere în alegerea subiectelor. Se găsesc teme care ar putea da o mare profuziune de „trouvaille", de „găsiri" artistice ingenioase. Dar geniul cinematografic francez se opreşte aci. Odată găsit un subiect foarte fecund, el este ratat în mod îngrijit şi metodic. Gândiţi-vă puţin ce ar fi făcut un Lubitch, Warner Bos, un Eisenstein sau Pudowkin, din „Les nouveaux Messieurs!"

Uneori, regisorii „trişează". Ei ştiu că viteza se obţine nu precipitând evenimentele, ci înmulţind detaliile. De-aci toate acele ameţitoare succesiuni de imagini împletite unele într'altele, jazzbanduri care defilează printre vapoare şi printre cupluri care se sărută, picioare de scaune care străbat capete de actori cu priviri melodramatice şi cai ambalaţi, etc. etc. Spectatorul cunoaşte acel truc ieftin care urmăreşte să redea viteză ameţitoare, şi care nu realizează în fond decât ameţeală pură şi simplă.

D. I. SUCHIANU

CARL BUSSE

Poet de seamă şi istoric literar, Carl Busse s'a născut în 1872, ca fiu al unui funcţionar din Posnania, a studiat în Berlin şi Rostock filosofia, germanistica şi istoria, luându-şi doctoratul în filosofie şi îndreptându-se de timpuriu spre activitatea literară. Purtat de un puternic avânt liric, care uneşte armonia formei cu o fantezie înflăcărată şi o adâncire a emoţiei, Busse şi-a cucerit surprinzător de repede renumele de a fi unul din cei mai buni lirici ai Germaniei, mai cu seamă înainte de răsboi. („Poezii" 1892; „Poezii noui" 1895; „Vagabonde" 1901; „Dureri sfinte" 1909). Busse a cultivat deasemenea cu mare succes nuvela (volumele: „Şcolarii din Palaievo", „Fulguiri", „Sub vânturile Poloniei" etc.) S'a aşezat în Berlin şi a desvoltat prin marile reviste literare o bogată activitate critică. Printre variatele lui scrieri pe acest teren, se remarcă în primul plan o impunătoare şi strălucit scrisă „Istorie a lit[illegible]turii universale".

Din opera lui nu s'a [illegible] is până acum în româneşte decât puternica nuvelă psihologică „Păcatele părinţilor" pe care ne-o aduce numărul din săptămâna aceasta al *„Lecturii"*, floarea literaturilor străine".

Incercări asupra fenomenelor psihice anormale

de Ing. Henri Tillmann, membru Inst. Gen. Psih. din Paris. La Librăriile din Capitală şi Şaraga, Episcopiei 3 bis, Bucureşti, Volumul lei 75. Provincie contra ramburs sau mandat. D-nii Studenţi plătesc lei 60 volumul.

Cronica Sahului

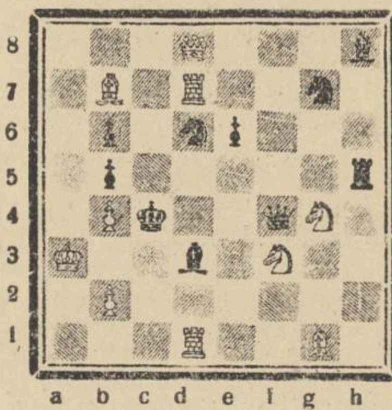
PROBLEMA No. 271

de **S. Heirmann**, Budapesta.

(„*Wiener Schachzeitung" 1930)*

Negru (10 figuri)

Rc4, Df4, Th5, Cd6 şi g7, Nd3 şi h8, Pb5, b6 şi é6.

Alb (10 figuri)

Ra3, Dd8, Td1 şi d7, Cf3 şi g4, Nb7 şi g1, Pd2 şi d4.

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 117

Jucată la concursul internaţional din San Remo în ziua de 17 Ianuarie 1930.

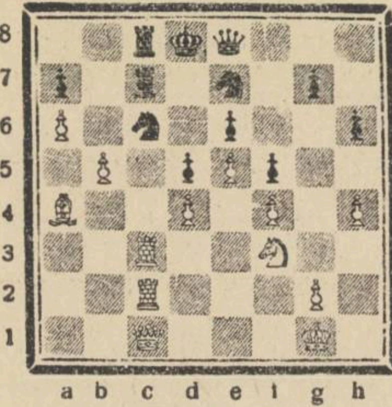
Alb: A. Alechin **Negru: A. Nimzovici**

Apărarea franceză

1. é2—é4, é7—é6; 2. d2—d4, d7—d5; 3. Cb1—c3, Nf8—b4; 4. é4—é5, c7—c5; 5. Nc1—d2, Cg8—é7; această variantă e familiară lui Nimzovici; el se aşteaptă ca alb să joace a3, N×c3; b×c şi să răspundă apoi Cbc6! 6. Cc3—b5!, Nb4×d2+; 7. Dd1×d2, 0—0; 8. c2—c3, b7—b6. Mai solid ar fi fost Cc6 urmat de Db6 şi Nd7. 9. f2—f4, Nc8—a6; 10. Cg1—f3, Dd8—d7; 11. a2—a4!, Cb8—c6; 12. b2—b4!, c5×b4; 13. c3×b4, Nc6—b7? 14. Cb5—d6, f7—f5; 15. a4—a5, Cé7—c8?; acum negru e închis, fără speranţă. Ar fi trebuit să schimbe mai întâi la a5. 16. Cd6×b7, Dd7×b7; 17. a5—a6!, Db7—f7; La Dé7, ar fi urmat Nb5 şi negrul nu poate lua pionul din b4, căci la C×b4, alb ar juca Tb1!18. Nf1—b5, Alechin bate pe adversar cu propriile lui arme. Nimzovici trebue să suporte pe propria lui piele jugul blocadei, arma lui favorită. Ceeace urmează este de o logică necruţătoare. 18..., Cc8—é7; spre a apăra linia c., dacă trage calul atacat, ambele turnuri albe pătrund cu uşurinţă la c7. 19. 0—0, h7—h6; 20. Tf1—c1, Tf8—c8; 21. Tc1—c2, Df7—é8; 22. Ta1—c1, Ta8—b8; nu imediat Tc7, căci ar urma Na4 şi apoi b5 cu câştigarea unei figuri, acuma negru ar putea răspunde cu b5. 23. Dd2—é3!, ameninţă eventual cu Da3 şi a4. 23..., Tc8—c7; 24. Tc2—c3!, Dé8—d7; 25. Tc1—c2, Rg8—f8; 26. Dé3—c1, Tb8—c8; 27. Nb5—a4, b6—b5; 28. Na4×b5, Rf8—é8; 29. Nb5—a4, Ré8—d8; 30. h2—h4! Frumos jucat! Negru se găseşte într'un Zugzwang mortal. Afară de mişcările pionilor, cari se termină repede, negru nu poate trage nici o figură, fără ca să piardă imediat. Nimzovici a mai încercat 30..., Dd7—é8, şi după mutarea lui Alechim 31. b4—b5, negru a abandonat.

Poziţia finală a partidei

Negru: Nimzovici.

Alb: Alechin.

E de admirat stilul extraordinar de adaptabil al jocului lui Alechin: Pe Capablanca l-a învins prin pasionant joc de poziţie, pe Bogoljubov pe terenul tactic şi pe Nimzovici prin blocada preconizată de el însuşi!.

ŞTIRI

Marele concurs internaţional de şah dela San Remo s'a terminat cu victoria strălucită a campionului lumii dr. Al. Alechin, care a obţinut premiul 1 cu 14 (!!) puncte din 15 partide jucate. A învins pe aproape toţi maeştri, printre care pe Nimzovici şi Rubinstein şi a făcut numai 2 partide remis faţă de Bogoljubov şi Spielmann. Ceilalţi participanţi îl urmează la o mare distanţă. Premiul al doilea l-a luat A. Nimzovici cu 10 jum. puncte, al treilea A. Rubinstein cu 10, al patrulea E. D. Bogoljubov, cu 9 jum., şi al cincilea F. D. Yates cu 9.

Urmează apoi: Ahues cu 8 jum., Spielmann şi Vidmar cu câte 8, Maroczy şi Tartakover cu câte 7 jum., Colle şi Kmoch cu câte 6 jum., Araiza 4 jum., Monticelli 4, Grau 3 jum. şi Romi 2 jum.

BIBLIOGRAFIE

A apărut „Revista Română de Şah" No. 1, pe Ianuarie 1930, continuatoarea „Revistei de Şah" fondată în 1915 de d. A. F. Ianovcic. Organul oficial al Federaţiei Române de Şah, „Revista Română de Şah", sub direcţiunea d-lui M. Sadoveanu, este redactată cu o deosebită competinţă de d. Aurel Lernovici şi se bucură de valoroasa colaborare a d-lor S. Herland, I. Schlarko, I. A. Schiffmann şi A. F. Ianovcic. Ea conţine articole, partide, studii, probleme şi numeroase ştiri din ţară şi străinătate.

Abonamentul e de 300 lei pe an şi 175 pe 6 luni. Cererile se vor adresa d-lui Aurel Lernovici, redactor la „Revista Română de Şah", Iaşi, str. Zugravilor 19.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

„Aş vrea să ştiu"

H. BRANCU, Loco.

Ce sunt trusturile şi ce deosebire există între trust şi cartel?

Trustul este o asociaţie între diverşi capitalişti, finanţând şi conducând o aceeaş ramură industrială, într'o ţară, într'un continent, sau chiar în lumea întreagă. Astfel avem trustul petrolului, al cuprului, al cărbunelui etc.

In Statele Unite ale Americei trusturile au luat cea mai mare desvoltare. Scopul acestei asociaţii este apărarea intereselor comune, marii producători renunţând să-şi facă concurenţă şi înţelegându-se să adopte aceeaş linie de conduită prin conformarea la anumite regule stabilite în statutele asociaţiei.

Trusturile au fost denumite în Germania carteluri.

Totuş, cartelul se deosebeşte de trust prin faptul că se mărgineşte în general la o simplă convenţiune între producători relativ la cantităţile de produs, preţul şi condiţiunile de vânzare, fiecare din componenţi păstrându-şi însă individualitatea şi proprietatea absolută a întreprinderii lui.

Trustul pe de altă parte, reprezintă o organizaţie cooperativă, care devine adeseori producătorul unic al unui grup de industrii, asociaţii în care producătorii individuali dispar ca individualităţi distincte.

Aceşti componenţi cedează întreprinderile lor trustului primind în schimb contravaloarea în acţiuni sau convin adeseori să-şi închidă fabricile, pentru ca fabricaţia să se concentreze astfel numai în întreprinderile mai bine situate sau utilate. Suprimarea concurenţei şi raţionalizarea producţiei asigură în general succesele trusturilor.

V. POPESCU, Loco.

Cine a descoperit hârtia?

Se atribue chinezilor meritul de a fi descoperit acum vreo 2000 de ani procedeul de fabricare a hârtiei. In secolele 7 şi 8 d. Chr. aceste procedee fură adoptate de Japonezi şi de celelalte popoare vecine. Prin intermediul Tătarilor aceste cunoştinţe ajunseră la Arabi, care întemeiară primele ateliere de fabricat hârtia în nordul Africei. Siria, Palestina, Sicilia şi Spania. Fabricanţii de hârtie mauri erau aproape exclusiv învăţaţi, care lucrau hârtia numai pentru dânşii.

In urma cruciadelor se răspândiră şi în celelalte ţări din apusul Europei procedeele de fabricaţie a hârtiei, ţinute până atunci aproape secrete de cunoscătorii lor.

Curiozităţi

Radiofonia în slujba banditilor

In Scottland-Yardt automobilele agenţilor de poliţie sunt prevăzute cu receptoare şi uneori pot chiar expedia radio-telegrame.

Dela un timp însă se observă că telegramele importante sunt amestecate cu alte unde radiofonice, care indică nişte semnale.

Era prezumţia că banditii se servesc de staţia de radio-difuziune. Un recent atac banditesc asupra unei vitrine dintr'o stradă foarte populată din Londra, cu ocazia căruia au fost expediate telegrame din toate părţile, a făcut poliţia engleză să ia măsuri contra acestui radio-difuzionist clandestin.

Mărirea teritoriului Europei

O surpriză plăcută îi aşteaptă pe toţi acei care se simt asfixiaţi din cauza actualei crize de locuinţe. Europa va fi mărită !...

Inginerii germani sunt preocupaţi în prezent cu paradoxalul plan de secare a părţii sudice a mării, care fapt va mări teritoriul Europei cu 260.000 km. pătraţi. In acest scop vor fi construite două diguri; unul care va lega ţărmul englez de cel danez, altul va începe de la gura Tamisei şi se va isprăvi în La Manche între Douvres şi Calais.

Construirea digurilor va determina un şir de schimbări în harta Europei.

Dinosaurul dela Tetuan

Descoperirea unui schelet de dinosaur, pe malul mării lângă Tetuan, a stârnit panică printre arabii indigeni. S'au dat diferite explicaţii asupra provenienţei lui. Unii îşi aminteau cum un sultan din Maroc a cumpărat dinosaurul din Hambourg şi cum în drum spre Fezz el a murit. Alţii, în frunte cu un tânăr savant băştinaş, pun ipoteza că fosilele găsite, ar fi scheletul unui animal uriaş, prăbuşit în apele deluviene de pe bordul corăbiei lui Noe.

Aceasta e o explicaţie relativ satisfăcătoare cu privire la giganticele mamifere. Dinosaurul rămas singur nu se putea înmulţi...

Fulgere submarine

Căpitanul vaporului „Talma" aduce la cunoştinţă că în apropiere de Indochitai, au fost observate străfulgerări în adâncul mării, foarte asemănătoare fulgerelor obicinuite. Astfel de fenomene naturale au mai fost înregistrate în 1908 în Golful Persiei şi în 1919 în marea Chineză de Sud.

Mai pasionant decât un roman

VIAŢA SBUCIUMATĂ A MARELUI BĂRBAT DE STAT

CLEMENCEAU

OMUL-OPERA

de TUDOR TEODORESCO-BRANIŞTE

Un elegant volum, bogat ilustrat

Editura „Adeverul," S A. Preţul 40 lei

Cărți și Reviste

EUGENIU SPERANȚIA: „Pasul umbrelor și al veciei"
Edit. „Luceafărul"

Rémy de Gourmont zice în prefața cărții sale **„II-ème Livre des Masques"**:

„Nu mai avem principii și nu mai există modele, fiecare scriitor își creiază estetica proprie creându-și opera; trebue să ne mărginim a face apel mai mult la senzațiile noastre decât la judecată".

Incercările literare actuale sunt atât de diverse în literatura lumii întregi și mai ales în tânăra literatură română, încât socot că nu este atitudine mai potrivită decât aceasta, pentru un **semi-critic,** cum trebue să fie recenzentul unei reviste literare magazin, a cărei menire e de a trezi gustul cititului în marele public. Omul, prin firea lui și în virtutea inerției înăscute, înclină spre supunere gregară și renunțare la o atitudine proprie și este gata a osândi tot ce ese din cadrul rigid al opiniei consacrate. Recenzentul trebuie mereu să caute a frânge acest cadru și a îndemna opinia publică să nu înăbușe emoția umană, din care poate în fiece clipă, izbucni scânteia ce trebuie să preînoiască forma unei neprevăzute creațiuni artistice. Aceasta este singura sa atitudine precisă.

Incolo el trebue să renunțe la pretențiunea de a fi original și inedit, dar mai ales doctoral și infailibil. Pentru el nu trebue să existe judecată sacră și infailibilă, calificare definitivă a unei opere de artă. El nu trebue să uite că rolul său este numai de planul al doilea și consistă în a ațâța curiozitatea și a stimula cugetarea cititorului, căruia-i prezintă opera de artă, iar nu de a-i impune convingerea sa proprie. De aceia părerea lui trebuie mai mult sugerată și preferința manifestată cu multă discreție. Calitățile ce i se cer sunt acele de seninătate, lipsă de spirit de gașcă și invidie, pe lângă un gust destul de sigur și oarecare perspicacitate.

Iar dacă vrea ca să rămână „exciting", păstrându-și rolul pe care i-l destină forma și evoluția vieții literare, trebuie să se silească a nu-și despărți sensibilitatea de inteligență și a nu le opune una alteia.

Recenzentul, care vorbește de contimporani, de scriitori ce sunt încă în căutarea expresiunii definitive a puterii lor spontane de creație, trebuie să caute a cunoaște sufletele și a prinde îndrumările, încă nesigure, ale posibilităților viitoare. El trebue a le sublinia mai mult sau mai puțin, a căuta estetica pe care fiecare și-o realizează mai mult sau mai puțin, în măsura puterii sale de creație și a încerca să și-o lămurească sie-și, cititorului, scriitorului însuși, prin reflexiune și analiză.

Acestea sunt hotărîrile pe care le iau ori de câte ori mă aflu în fața unui volum de versuri sau de proză pe care trebue să-l prezint cititorilor „Adevărului Literar" și pe care m'am simțit datoare a le mărturisi aci, precum ca să se știe că ceia ce urmăresc este mai mult comprehensiunea și cunoașterea operelor literare, decât judecarea lor doctorală sau notarea lor, fie și cu calificative!

Eclectismul trebuie să fie norma oricărui recenzent conștiincios spre a putea face față multiplelor sale îndatoriri.

Placheta de versuri a d-lui Eugeniu Speranția este foarte elegantă în înfățișarea ei materială și de o superioară intelectualitate în conținutul ei spiritual.

Tema de la care pleacă autorul este în adevăr intelectuală, dar e susținută de puterea sa vizionară, de efortul său de a pătrunde în miezul vieții și a prinde ceia ce este mai fugitiv în ea, dând astfel imagina ideii și o spiritualitate care în expresiunea ei poetică se țese pe mai multe planuri în acelaș timp:

Ori și ce stea este vârf în mii de triunghiuri pe boltă;
ori și ce geamăt e-un ton din melodiile lumii,
ori ce cuvânt e-un grăunte fecund al atâtor poeme,
ori și ce gest e nodul fatal într'o mie de drame...

. . . .

firul de iarbă, stropul din lac, streașina casei,
câmpul întins și trunchiul trăsnit și norul și piatra,
totul vorbește și cheamă plângând o ureche plecată;
toate așteaptă un suflet setos să le 'nțeleagă..

Natura pe care ne-o evocă d-l Speranția este întotdeauna pătrunsă de suflet, o viață comună tuturor ființelor și lucrurilor circulă în versurile sale, pătrunde în stările elementare și profunde ale sufletului omenesc.

Sub aparentele realului, poetul caută a prinde simțul interior și mistic al divinii unități a lumii:

Zîmbetul zorilor zboară sglobiu pe raza câmpiei...
nu știu ce cântec pătrunde cu seva prin firul de iarbă,
nu știu ce voce aud din țărână, nu știu ce râde,
Nu știu ce dragoste roză cuprinde văzduhul în brațe.

O muzică simfonică largă și triumfătoare răsună în aceste versuri, un simț adânc și cuprinzător al elanului și aspirației metafizice, își găsește expresia în alte versuri ca „plutitorul văzduhului".

Aspectul naturii e plin de semnificații în care ideia filozofică indistinctă și multiplă, se răsfrânge în posibilități diverse, ca în „leagănă-ți lacrima floare" sau în acea minunată „rapsodie a clipelor".

Alte ori ca în „hexametrii nopții" sub fapte imediate, aparențe obișnuite pătrunde ascuțit un simțimânt, iar mai adânc pe un plan ce le suportă pe toate, gândirea, concepția profundă, simțul interior și mistic, simbolul sugestiv dar ascuns.

Un om rătăcește în noapte stăpânit de fiorul spaimei de singurătate în necunoscut, mânat de năzuința dureroasă spre un liman de iluzorie siguranță și căldura prezenței omenești:

tremură două lumini poate acolo departe...

. . . .

o de-aș putea să le ajung, cine oare e acolo?
focuri nomade ce ard cu vreascuri, glume, cântec?
han primitor unde un pat așteaptă cu perna albă?
o, de-aș putea să-l ajung, câtă lumină-i acolo...
...poate-un oraș neștiut o să-mi apară de-o dată...
o, de-ași putea să-l ajung, pașii pe stradă să-mi sune...
globuri electrice în șir să văd, eloquente și juste
calm legănând pe asfaltul albastrele firelor umbre...
aș rătăci fericit pe uliți cu porți zăvorite
numai să știu că 'mprejur visuri se torc prin eteruri...

Simțimântul e redat într'un ton de o justeță psihologică impresionantă, dar e încă amplificată puterea de comunicativitate prin rezonanța acestuia în concepția metafizică prezentă și totuși neexprimată, prin simbolul ascuns.

Versuri frumoase pe care le citești și le recitești cu o deosebită delectare, fără să bagi de seamă ca hexametrii și pentametrii sunt utilizați mai puțin ca expresie a ritmului și pentru muzicalitate, de cât ca formă verbală pentru modelarea fidelă a concepției, adesoori în disprețul unei technice mai riguroase.

Nu te întrebi asemeni nici dacă cel ce le-a scris e un poet sau mai mult un gânditor, o frumoasă și înaltă inteligență care și-a căutat expresia de o clipă în acest joc divin, care a căutat să-și transpună cugetarea pe un plan fantastic, himeric până la halucinație ca în „hexametrii viscolului":

pragul abia l'ai trecut și fulgii s'aruncă pe tine;
bieți vagabonzi, orfani, ce 'ngână durerea cu jocul,
micul lor suflet e plin de cerul din care porniră;
toți, ocrotire cerșind, se agață de hainele tale,
beat de vârtejul lor alb, te simți și tu ca o pană,
vesel nebunul te ia de spate și-ți suflă în mâneci...

Sau o gândire în muzică de imagini ca acea din „baladele vârstei de aur" sau din „hexametrii liedului" de Kohler.

Fiece sunet e-un dor, fiece sunet iubește
și scuturând nevăzut aripile lui nevăzute
fiece sunet sfârșește murind, răpus de regrete...

IZABELA SADOVEANU

Der Querschnitt *)
Anul X. N-rul 1. Ianuar 1930

E poate unul din cele mai desăvârșite „magazine" pe care ni le oferă editurile germane. Materia e cât se poate de variată: literatură, artă, psihologie, sociologie, — și e tratată cu o competență și o îndemânare ce justifică răspândirea acestei publicațiuni în cercurile cititorilor celor mai rafinați.

Ultimul număr, cu care „magazinul" intră în al zecelea an de rodnică existență, e închinat Angliei și Englezilor. Ne sunt înfățișate cele mai caracteristice trăsături ale sufletului englez, și în special londonez, în toate manifestările sale de viață, fie că e vorba de cum înțeleg Englezii dragostea, fie că ni se arată preferințele lor pentru bucătăria franceză. Autorii articolelor, Englezi sau streini cunoscători reali ai vieții Insularilor, dovedesc un adânc spirit de observație, și forma plăcută în care ne sunt redate substanțialele lor informațiuni, se alătură cu mult folos la interesul lor documentar.

Viața de pe stradă — în articolul lui Tom Dowson „Duminica în Londra", — aceea din localurile de petrecere — zugrăvită de Rowland Kenney, care ține să dea la iveală deosebirea dintre „pub"-ul specific englezesc și bar-ul american —; preocupările înaltei societăți englezești, care din motive temeinice, s'a văzut silită să renunțe la exclusivismul de altădată — așa cum scrie Evelyne Bagge —; existența unei „boheme" deosebită de aceia imortalizată de Murger, și care se afișează sub numele de „High Bohemia" pentru că e alcătuită din scriitori, artiști, actori cu o bună stare materială, dacă nu chiar membri din Society — evocată de Paul Cohen-Portheim; opere și autori care se bucură de o mare popularitate, cum sunt Ioseph Conrad, al cărui portret îl face Virginia Woolf, și Michael Arlen, înfățișat de Beverley Nichols, apoi, în legătură cu aceasta, indiscreția pe care o face Brian Penton socotind veniturile fiecărui scriitor: iată cuprinsul câtorva pagini alese la întâmplare din bogatul material.

Cu deosebire de interesante sunt considerațiunile asupra autorilor, operelor, actorilor și publicului teatrului englezesc, formulate de Hans Rothe, — care în expunerea sa ia la fiece pas ca termen de comparație teatrul german — și articolul „Shakespeare în surtuc" de Sir Barry Jackson. Acesta din urmă ne spune că în nici o țară din lume nu e Shakespeare mai puțin reprezentat decât în țara sa de origine. Pare neverosimil, dar așa e. In ultimii douăzeci de ani s'a dovedit că importanța lui Shakespeare pentru scena engleză a scăzut considerabil. Lumea se mândrește cu el, pentru că e Englez, e apreciat, operele lui sunt cetite, dar când e vorba de reprezentații — sălile sunt goale. Sir Barry Jackson vrea să afle pricina acestei atitudini și se întreabă: Trebue să admitem că Shakespeare a scris numai pentru vremea sa și nu pentru viitorime; că ideile, sentimentele și preocupările personajelor sale se deosebesc de ale oamenilor de astăzi? Sau trebue să ne gândim la chipul tradițional al reprezentării operelor lui? Numai acesta e motivul. Căci Shakespeare e cât se poate de modern; Hamlet și Falstaff și chiar Julietta cugetă ca și noi: ei au aceiași filozofie, aceleași pasiuni, același umor, aceiași ironie. Shakespeare, însă, e reprezentat „istoric" și în chipul acesta ți se șterge impresia de mereu actual pe care ți-o dă lectura lui. Soluția acestei probleme, așa cum o recomandă Sir Barry Jackson, e următoarea: să se renunțe la convenționalul — fals și pe nimic întemeiat — al reprezentării lui Shakespeare, care de acum încolo trebue să se desfășure într'un decor cu desăvârșire modern: costume moderne și atitudini firești, așa cum le-a propovăduit chiar Hamlet. — J. B.

*) In depozit la librăria Hasefer.

„Ardealul tânăr"

Este titlul unei noui reviste, care apare la Cluj condusă de d-nii V. Tillea și N. Buta și cu colaborarea d-lor: St. Bezdechi, Ion Breazu, A. Cotruș, Olimpiu Boitoș, Teofil Bugnariu, etc., nume cunoscute, cele mai multe, din paginile revistei „Societatea de mâine". Se subintitulează „revistă bilunară de ideologie democratică", cuprinzând studii și articole în această direcție.

Un articol al d-lui St. Bezdechi tratează despre „dictatură și democrație" cu titlul: „Intre Clémenceau și Mussolini". Iată și o definiție a democrației după Clémenceau:

„Democrația, să ne înțelegem, nu e deloc demagogie. Sau mai bine zis, demagogia e cel mai cumplit dușman al democrației. Democrația însemnează un guvernământ în care poporul guvernează prin aleșii lui și problema ei de căpetenie e să găsească cel mai nimerit mod de a creia clase populare alese. Dar, atenție! Nimeni nu trebue să confunde clasa aleasă cu ceeace numim de obiceiu, aristocrație: Aristocrația înseamnă o clică de privilegiați, care constitue mai degrabă o cauză de cădere, de moarte. „Elita" se primenește, se schimbă, trăește într'o continuă transformare, aducând mereu la suprafață din străfundurile seculare ale masselor populare vitalitatea rasei. Democrația nu e un cuvânt gol... Care e cea mai frumoasă operă literară? Iliada? Odiseea? Tartuffe? Regele Lear? Divina Comedia? Nu! E limba fiecărui popor. Și limba n'a fost făurită de cineva anume, ci e opera întregului popor și tocmai această energie, transpusă în planul politic se numește democrație".

Cele două numere de până acum ale „Ardealului tânăr", pe lângă problemele pe care le desbat cu competență, aduc o viguroasă cronică, pe care o dorim cât mai bogată. — *G. B.*

Cărți și reviste

La 20 Februarie apare romanul **„Profeți și Paiațe",** datorit cunoscutului scriitor, d. **Emil Dorian.**

Lucrarea va face senzație și este așteptată cu o vie nerăbdare, deoarece într'însa se descrie, pentru prima oară în literatura noastră, societatea evreiască din România cu toate pasiunile și problemele, care o agită.

COPIII, VOȘTRI
Să citească cartea frumoasă
povestea cu:
CEI TREI FRAȚI IMPARAȚI
Minunat ilustrată în culori
de pictorul DEMIAN
Prețul 20 Lei

Porunca a zecea *)

Cel dintâi volum de proză literară al d-lui Constantin Kirițescu, apărut anul trecut și intitulat **„Printre Aposoli",** cuprindea vre-o câteva schițe și nuvele ai căror eroi—toți—erau luați din cuprinderea școalei. Profesori modești, bieți oameni cu calitățile și defectele tuturor oamenilor, apostoli mărunți sau savanți de reputație se întâlnesc și „trăesc" în lucrarea de evocare a d-lui Constantin Kirițescu; autorul i-a văzut și i-a descris cu adâncă înțelegere, cu umor duios de cele mai multe ori, cu ironie ușoară alteori, isbutind să înfățișeze o interesantă galerie de caractere omenești.

Volumul apărut de curând cuprinde o nuvelă mare: **„Porunca a zecea",** al cărei erou face parte din aceeaș atmosferă a școalei, dar e descris mai mult ca om decât ca dascăl, și câteva însemnări de călătorie adunate sub titlul: **„Tu, felix Austria"...**

„Porunca a zecea" este o nuvelă concentrată în compoziție și totuși de mare întindere. Eroul, Dincă Țepeluș, profesor de istorie la liceul din Vălenii-de-Târg, își trăește viața în monotonia deprimantă a acelui biet orășel de provincie depărtată, fără ambiții deșarte, mulțumit oarecum că preocupările lui nu merg mai departe de școală, de casă și de prietenia cu Pamfilie Fofezea, maestru de muzică la liceu, cu care obișnuia — aproape zilnic — să guste „aiasma" dela cârciuma lui Ristache, așezată în marginea orașului, la răspântia a două drumuri mari.

Se întâmplă, însă, că soția lui, Margo, să nu fie tocmai mulțumită de traiul mărginit de salariul insuficient al lui Dincă și încep discuțiile. Vorbe și vorbe! Dar din toate Dincă înțelege — sau e silit să înțeleagă — că trebue să mai încerce ceva, că prea s'a lăsat, așa, de tot. Și, nici una nici două, i se năzare că trebue să fie director la liceu, în locul lui Brăcăcescu, căruia îi ajung cei cinci ani și patru luni de când se înfruptă din toate bunurile. Greu i-a fost lui Dincă — el, omul timid și cinstit — să-și iasă din viața lui liniștită și cuminte, ca să înceapă pregătiri pentru răsturnarea lui Brăcăcescu. Dar acum s'a hotărât, și gata! Se înarmează cu scrisori, ba de la unii, ba de la alții, și de la cei de la putere și de la cei din opoziție, și pleacă la București să ceară de la Minister înlocuirea lui Brăcăcescu.

In București, Dincă bate la toate ușile ministerului: la Secretarul general, la Ministru, la directorul general al învățământului; și, după îndelungi sforțări și cu ajutorul scrisorilor cu care plecase, obține promisiunea — sigură — a directorului general că Brăcăcescu va fi înlocuit iar direcția i se va da lui.

— „Ei, la revedere, **domnule director,** și când vei bea aldămașul catedrei bea și pentru mine un pahar din tămâiosul ăla turbat din care dumneavoastră vă înfruptați și noi îi ducem dorul.

„Și bătându-l pe umăr de trei ori, domnul director general îl duse până la ușe, unde îi mai strânse odată mâna, voinicește"...

Bucuros, Țepeluș consimte să mai rămână vreo două zile în București, la câteva chefuri — „adălmașul direcției" — cu câțiva funcționari din minister. Ba la cel din urmă chef luase parte și deputatul Balaitaru — cunoscut ca sprijinitor al lui Brăcăcescu — căci, ce-și zicea Dincă: „In definitiv, de ce i-ar fi fost Balaitaru dușman? Prietenia lui cu Brăcăcescu e numai o aparență; e efectul raporturilor de neînlăturat dintre un politician și un șef de autoritate, cum e directorul unui liceu. Balaitaru are nevoie de director, fiindcă are clientelă electorală de satisfăcut... Nu cu Brăcăcescu personal, ci cu directorul este legat deputatul.. .Dacă pe director nu l-ar chema Brăcăcescu, ci Țepeluș, situația n'ar fi identică? De ce n'ar pactiza și el cu Balaitaru?"...

La Văleni Dincă se întoarse mahmur și obosit. Pe deasupra, la chef, își schimbase pardesiul... cu Balaitaru, care găsi în pardesiul lui Dincă cele două scrisori de recomandație, dela șefii opoziției, pe care nu le utilizase. Iată de unde începe necazul lui Dincă! Balaitaru se folosește de ele, astfel că, pe când Dincă Țepeluș aștepta numirea ca director (pentru care mai trimesese și o damigeană cu tămâios, aluzia directorului din minister), se pomenește cu o adresă semnată de însuși acela care-i băuse tămâiosul prin care e mustrat că a încercat să surprindă buna credință a autorității superioare școlare și amendat pentru zilele lipsite.

Acum își dă seama Dincă Țepeluș cât a greșit călcând porunca dumnezeească: „Să nu poftești casa aproapelui tău, să nu poftești femeia aproapelui tău, nici servul lui, nici serva sa, nici boul lui, nici asinul lui, nici nimica din cele ce sunt ale aproapelui tău". Astfel își încheie Țepeluș procesul său cu societatea și revine la viața-i de mai înainte, la obiceiurile cunoscute, la plimbările cu Fofezea — spre seară — către „aiasma" lui Ristache din răscrucea Tupilaților, găsindu-și adevărata liniște și mulțumire de sine în apostolatul creator de suflete...

Aceasta este acțiunea din nuvela d-lui Kirițescu, pe care am căutat, în expunerea noastră, să o urmărim de aproape. Autorul n'a crutat nimic din puterile-i de descriere și analiză ca să ne înfățișeze un erou viu, un adevărat caracter de om adânc cinstit, împins de împrejurări să calce una din poruncile Dumnezeești și întors — pocăit — la felul de viață pe care și-l stabilise cu multe jertfe.

In scrisul de azi al d-lui Constantin Kirițescu se remarcă, pe lângă un dialog viu, cu replica scurtă, acea căldură incisivă a stilului care distinge pe marele povestitor. Dacă adăogăm că autorul a ajuns la o perfectă stăpânire a situațiilor — și câte situații minunate nu sunt în „Porunca a zecea"! — nu vom greși spunând că d. Constantin Kirițescu are toată pregătirea să realizeze romanul aceleiași vieți școlare (sau numai atmosfere școlare), pe care o cunoaște ca un adevărat tehnician.

* * *

Volumul d-lui Constantin Kirițescu mai aduce câteva însemnări de călătorie (Pe Dunăre, Pe drumuri alpine, Cum râde Viena, — publicate în toamna trecută în „Adevĕrul literar"), nu numai interesante ca descriere, ca pitoresc sau ca meșteșug de a zugrăvi în culori vii ceeace este esențial și specific locurilor cercetate, cât mai ales prin simțul vizual al autorului, a cărui notație justă pătrunde până chiar în psihologia oamenilor și locurilor. Pe Dunăre, pe coverta vaporului austriac care-l ducea la Viena, autorul întâlnește un grup de escursioniști bulgari. Iată-i dsecriși în această pagină de antologie:

„Sub ochiul indiferent ori, poate, simpatizant al autorității vaporului pentru foștii aliați și tovarăși de nenorocire, escursioniștii bulgari s'au instalat ca la ei acasă. Neavând locuri proprii în cabine, au invadat totul: punțile, salonul, hall-urile, restaurantul. Democrați prin naștere, nu din convingeri, adversari ai deosebirilor de clasă, le-au desființat și pe vapor. Sunt de o admirabilă lipsă de jenă. Dacă le e cald, scot întâi gulerul, apoi haina și, la urmă, ghetele. Le e foame? Scot din desagă cârnați uscați cu usturoi ori pastramă, ceapă verde, pătlăgele roșii, pepeni, pâine neagră; despachetează, aruncă pe jos hârtiile unsuroase ori cojile și mănâncă cu poftă, plescăind limba de cerul gurii. Le e sete? Se întovărășesc patru cinci, și merg la cabina lui Effendi: unul bea cu poftă o cafea neagră, iar ceilalți îi beau pe gratis cinci șase pahare din apa strânsă cu greutate, păstrată cu economie și răcită cu cheltuială de bietul turc, care protestează blând și oftează. Le vine gust de joc? Un gramofon pornește și picioarele încep să tropăie. Nu știusem până acum că cultul Terpsichorei e practicat cu atâta adorație de Bulgari. Dela charlestonul negro-american, trecând prin valsul vienez și prin bătutele bulgărești până la giambaralele turcești, toate jocurile tuturor popoarelor și tuturor epocilor, adaptate și stilizate „à la bulgaire", fac să salte picioarele bulgarilor, întovărășite de mișcări ritmice ale șoldurilor, ale brațelor și ale pântecului. Când discul gramofonului dă drumul la o melopee tărăgănată turcească, ochii bulgarilor strălucesc de bucurie; își scot haina, își împing brăcinarul pantalonilor în jos ca să libereze pântecele, apoi ridică brațele în sus, înodându-le deasupra capului, mișcând încetișor picioarele înainte și înapoi, săltând și rotind buricul, ca cele mai veritabile cadâne din șantanurile orientale. Apoi deodată, fără greș, giambaraua turcească se schimbă într'o bătută bulgărească, pe care jucătorii o joacă ținându-se roată cu mâinile de ceafă, îndemnându-se cu strigăte de: Haida-haida, haida-haida!"...

Este, se poate spune, multă ironie, dar mai mult adevăr sau numai adevăr. Pe deasupra, o descriere într'un ritm epic de cea mai bună calitate.

GEORGE BAICULESCU

*) Const. Kirițescu: *„Porunca a zecea"*. Cartea Românească.

INSEMNĂRI

Cea din urmă dragoste a lui Flaubert

A apărut în presa franceză un document de mare însemnătate: O scrisoare de iubire pe care cu șapte luni înainte de a muri Flaubert a adresat-o unei femei de o frumuseţe triumfătoare. Această femeie e contesa de Loynes.

Se știe că nu prea multe femei au făcut să bată inima lui Flaubert. Scriitorul era foarte timid, cu toată înfăţișarea-i viguroasă și foarte delicat, cu toată paradoxele emise de el asupra prostiei femeești, înnăscute și necesare.

A resimţit o dragoste mare, pe când era încă licean, pentru doamna Maria Schlesinger pe care a descris-o în înfăţișarea doamnei Arnoux din romanul, *Education sentimentale*. E o pasiune pe care a suferit-o în tăcere. Mai târziu, dragostea lui Flaubert pentru Louise Colet a ţinut opt ani, până 'n 1854. Nici iubirea lui pentru prinţesa Mathilda n'a fost înţeleasă. In orice caz corespondenţa rămasă nu trădează prea mult din adevărata calitate a simţirii romancierului care a scris „*Madame Bovary*. Şi în niciun caz scrisorile către prinţesa n'au elanul sentimental pe care-l găsim în scrisoarea de Miercuri seara 8 Octombrie 1879 către doamna Jeanne-Marie-Anne de Tourbay, contesă de Loynes, pe care o numeşte „scumpa lui frumoasă“, „adevărata lui prietenă“. E singura declaraţie de dragoste a lui Flaubert, care ne-a rămas. Ţinând seama de timpul în care a fost scrisă, e interesant să cunoaştem mai de-aproape fiinţa acestei femei fermecătoare care a fost în acelş timp o consolatoare.

Născută la 1837, Jeanne de Tourbey era cunoscută la Paris prin 1863 mulţumită frumuseţii ei incomparabile, spiritului, prietenilor și salonului ei care, douăzeci de ani mai târziu, a devenit poarta de intrare a Academiei Franceze. Portretul ei pictat de Amaury și care se află la Louvre, atestă farmecul privirii, perfecţia chipului încadrat de păr negru. Prin salonul ei au trecut oameni ca Emile de Girardin, Alexandre Dumas fiul, Saint-Marceau, Feydeau, Prévost-Paradol, Sardou, prinţul Napoleon, Renan Theophile Gautier, Taine, Augier, etc. Gounod a prezentat Jeannei de Tourbey pe Mistral (care venise la premiera operei *Mireille)* și care s'a îndrăgostit nebun, dela prima vedere, de ea. Dar contesa n'a voit să mai revadă pe poet, care a plecat disperat în Provenţa...

Flaubert care frecventase salonul prinţesei Mathilde și Palais-Royal, a fost introdus de prinţul Napoleon prin 1859, în salonul contesei de Tourbey care nu era numai fermecătoare, ci și foarte spirituală și cultă, eleva favorită a lui Sainte-Beuve.

Simpatia și amiciţia au devenit între frumoasa femeie și romancier, în scurt timp reciproce. Femeia consolatoare a infiltrat uriașului normand păreri ceva mai bune despre femei.... De-atunci Flaubert a devenit un musafir al salonului contesei, luând parte la discuţiile și conversaţiile strălucitoare care aveau loc și care făceau din salonul Tourbey ultimul reprezentant — observă fraţii Goncourt — al salonului doamnei de Rambouillet.

Flaubert publică în 1863 *Salammbo* și există un admirabil exemplar dedicat Jeannei de Tourbey, și pe care autorul îi mulţumește că i-a inspirat această carte. E posibil ca doamna de Tourbey să aibă și un rol personal în *Salammbo*. Salammbo e devotată lui Tanit pentrucă e dintr'o rasă nobilă și cea mai frumoasă între frumoasele Cartaginei. Contesa era un model plastic nu se poate mai bun.

Isbucnește războiul din 1870. Jeanne de Tourbey își pierde logodnicul în luptă. Ernest Baroche, dar după doi ani devine contesă de Loynes. Salonul se reface, dar multe spirite ilustre au dispărut: Theophile Gautier, Sainte Beuve, Prévost-Paradol. Flaubert, rămas credincios, aduce și prezintă contesei de Loynes, pe discipolul său literar Guy de Maupassant.

Ruinat, bolnav, istovit de muncă, Flaubert dorea de mult să 'nchidă ochii și dorinţa i s'a 'mplinit în felul în care voise : a murit instantaneu și fără dureri. Venea rar la Paris și lucra stingher, îndurerat de înfrângerea Franţei. Mâhnit și de moartea prietenilor lui cei mai buni, Flaubert trăia aproape numai cu amintirile. In 1879 a isprăvit „interminabila carte““ *(Bouvard et Pécuchet)* ale cărei maxime le transcria pentru doamna de Loynes. Era pe cale să publice în *Vie Moderne*, nuvela *Château des coeurs* și credea că'n April următor (1880) se va putea fixa pentru tot anul la Paris. Atunci „va repara timpul pierdut“ și „se vor vedea, nu?“ Contesa de Loyens avea 42 de ani și frumuseţea ei rămăsese întreagă. Flaubert avea 58. Dar ce importanţă are vârsta, când iubești... Ea l-a rugat să-i caute o locuinţă, în împrejurimi, la Croisset. Dar în locul contesei de Loynes l-a găsit la Croisset pe bătrânul romancier, moartea.

Frumoasa contesă de Loynes a murit la Paris în 1906. — *A.*

O povestitoare maghiară în Ardeal

D-l Ion Chinezu continuă, în *„Societatea de mâine“*, publicarea interesantului său studiu: „Aspecte din literatura maghiară din Ardeal (1918—1929); în acest număr al revistei se ocupă de lirica maghiară feminină și de nuvelistica feminină. Un capitol aparte pentru povestitoarea Maria Berde care, deși scrie din 1912, s'a desvoltat numai după răsboiu, în Ardealul Românesc.

„Adevărata înflorire a talentului armonios al Mariei Berde a venit abia în Ardealul românesc. In momentele de înfiripare a vieţii literare ungurești de aici, ea a adus, mai întâi de toate, măsura unei solide culturi artistice, astfel încât profesoara din orașul de provincie (Târgu-Mureș), deveni în curând unul din punctele de orientare sigură în învălmășala anarhică a timpurilor de dibuire. Este printre iniţiatorii uneia dintre cele dintâi reviste de după 1918 (Zord idök, Vremuri grele, din Tg.-Mureș) și numele ei este legat și astăzi de toate manifestaţiile culturale mai însemnate ale ungurimii din Ardeal.

In răstimpul de care ne ocupăm, Berde a publicat cinci volume de nuvele și trei romane, (Culegeri de nuvele: Tükör, Oglinda: — Rina kincse, Comoara Rinei; — Vizen hold, Luna pe apă; — Enyedi történetek, Intâmplări din Aiud — și Télutó. Sfârșit de iarnă: — Romane: Haláltánc, Hora morţii; — Szent szégyen, Păcatul sfânt; — Romuald és (și) Andriana.

Scrisul Mariei Berde este prin excelenţă feminin — și se simte că nici nu vrea să fie altfel — nu numai prin patetismul delicat, prin calda simpatie, cu care scrutează sinuozităţile sufletului de femeie, ci și prin stilul cizelat, bogat în nuanţe de lirism intim, gradate cu fineţe și susţinute nu odată, — de compoziţii cu desenul clar și graţios.

Partea cea mai de preţ a producţiei sale sunt, fără îndoială, nuvelele. In ele spre deosebire de scriitoarele amintite mai sus și limitându-se, la un domeniu care-i este mai familiar, Berde înfăţișează variatul registru al crizelor sufletului feminin, izbutind să scape, de cele mai adeseori, de frecventa meteahnă a acestui soi de literatură: tonul de pledoarie feministă. Berde știe adică să mobilizeze în jurul motivului iniţial bogate surse de viaţă, de natură, de simbol, care toate dau amploare și perspectivă „cazului” povestit, atmosferă de veridic și de poezie în acelaşi timp, atenuând cu discreţiune „intenţia” din care nu supravieţuiește mai mult decât ceeace trebuie pentru a avea chezășia sincerităţii autoarei.

Ne gândim de pildă, la „Povestea Sărmanei Iulica”. „fetișcana slăbuţă și supusă ca toţi copiii crescuţi de oameni bătrâni și de sărăcie” cu viaţa-i plăpândă, înfiorată de farmecul basmelor și superstiţiilor care coboară din tainiţe de munţi, din adâncurile vremii și sunt mai puternice decât religia, decât toate chemările sănătoase ale vieţii, sau la precocea dramă a „Surioarei” al cărei suflet fragil se năruie, la cea dintâi atingere cu viaţa, fiindu-i dat să cunoască, cea mai cumplită dintre deziluzii: o scenă de dragoste între sora mai mare — protectoare adorată — și tânărul pe care surioara îl iubește în taină cu desnădăjduita încăpăţânare a vârstei ei fragede. La câteva nuvele mature din volumul „Sfârșit de iarnă“ în care, la nemeritatele înfrângeri ale femeii în inegala luptă a dragostei, se asociază prelungi acorduri de melancolie, rezultând din corespondenţe pe care autoarea știe să le stabilească între tristeţa sufletului omenesc sau din supusa acceptare a raţiunii nedrepte și ineluctabile a vieţii (Ramura de măslin, Grădina nu știe... Două prohoduri)”.

In acelaş nr. al revistei mai publică d. Teodor V. Păcăţian un documentat studiu: „Ardealul vechiu, Anexarea Banatului la Ungaria“. — *G. B.*

Primul scriitor ţărănist al Rusiei

Elita intelectualităţii rusești comemorează cu o mișcătoare unanimitate cea de-a douăzeci și cincia aniversare a morţii lui Cehov, pe care l-a descoperit și l-a dat literaturii: Dimitri Vasilievici Grigorovici. Cu un acelaș simţ divinator Grigorovici mai descoperi în anul 1854 și pe Dostoewschi.

Dimitri Vasilievici Grigorovici ocupă în Panteonul literelor rusești locul celui dintâi scriitor „populist“, scriitorului, prietenia lui cu Cehov și Dostoiewschi, în Rusia, sau al „prozei ţărănești, sătești“, cum îl numește Jules Legras în interesanta lui „Littérature en Russie“.

Ocupându-se de personalitatea lui Grigorovici în *„Figaro littéraire“* dela 11 Ianuarie corent, d-nii Eugène și Marc Semenov arată mai întâi originea franceză, a scriitorului, prietenia lui cu Cehov și Dostoievschi, înfăţișând mai departe calităţile de povestitor ale aceluia care avea să fie numit, de Ruși, creatorul literaturii mujicilor.

Incă de pe la 1840 publică Grigorovici acea lucrare intitulată „Cântăreţul de orgă din Petersburg“, care plăcu lui Nekrasov, și în care se arată ca un demn discipol al lui Gogol, prin aceeaș manieră de a evoca viaţa reală. Felul lui de lucru fu ca și acel al lui Zola: știinţă, realism, observaţie personală, pagini care îmbrăţișează un puternic suflu de umanitate.

Primele succese îl încurajară și voi să abordeze marea literatură. In 1846 publică prima lui importantă nuvelă rustică: „Satul“, care fu foarte bine primită de critica rusească, al cărei campion era pe atunci Belenski. Pentru prima oară în Rusia îndrăsnea un scriitor să-și ia eroii din lumea robilor. Amintim cu acest prilej un pasaj frumos din George Sand: „Un sonet de Petrarca își are frumuseţea lui relativă, care echivalează cu frumuseţea apei dela Vancluse; un frumos peisaj de Ruysdaël își are un farmec care echivalează cu farmecul scrii acesteia; Mozart cântă în limba oamenilor, după cum cântă privighetoarea în acea a păsărilor; Shakespeare a făcut să se simtă pasiunile, sentimentele și instinctele cum le-ar fi simţit și omul cel mai primitiv și mai adevărat“... Grigorovici face să se înţeleagă din proza sa „ţărănească“ adevărul acestei afirmaţii a lui George Sand.

Incurajat de acest succes, Grigorovici mai scrie: „Anton Goremyka“, nuvelă care avu un mare răsunet și care făcu celebru pe autor. In „Pescarii“, „Colonii“ și alte povestiri Grigorovici zugrăvește viaţa ţărănească în culori mai sumbre decât Turgeniev. Dar maniera lui rămâne totdeauna simplă în realismul ei, veridică, pătrunsă de un simţ omenesc plin de căldură și adâncime.

Grigorovici a supravieţuit tuturor contimporanilor săi și a murit în 1899. — *G. B.*

Dela M-me de Pompadour la d. Gaston Doumergue

Palatul dela Elysée, locuinţă oficială a Șefului Statului în Franţa, își deschide de mai multe ori pe an toate ușile, pentru marile recepţiuni. Una din acelea care oferă mai multă strălucire este, fără îndoială, acea dela 1 Ianuarie, când corpul diplomatic, adunarea naţională, armata, marina, vin să prezinte urări de anul nou Prezidentului Republicii.

Cine mai cunoaște azi, la noi mai ales, povestea marelui palat naţional?

Palatul se ridică pe un teren vast pe care Ludovic al XV-lea îl dărui, în 1718, lui Henry de la Tour d'Auvergne, conte de Evreux. Acesta construi, prin arhitectul Molet, una din cele mai frumoase clădiri din Paris. Casa Evreux era o locuinţă câmpenească, înconjurată de grădini întinse. Contelui de Evreux îi succedă ca locatar, marchizul de Pompadour: fratele său, marchizul de Marigni vându casa lui Ludovic al XV-lea.

M-me de Pompadour își decorase locuinţa cu o artă minunată; dar interiorul din Elysée nu mai are acelaș aspect, căci Murat, cumnatul lui Napoleon, care devenise proprietarul castelului în 1805, îl restaură în stilul empire. Intre timp Elysée fusese succesiv locuit de abatele Therray, controlor al finanţelor, de Beaujou, bancherul regelui Ludovic al XVI-lea.

Regele Ludovic al XVI-lea își însuși Elysée-ul în 1786 și-l decretă ca reședinţă a prinţilor și prinţeselor streine, în trecere prin Paris. Ducesa de Bourbon răscumpără palatul, care deveni Elysée-Bourbon, îl închirie unui industriaș, Hovyn, care făcu din el o grădină publică. Apare însfârșit Murat, cum am spus mai sus, și Elysée deveni palatul celui mai îndrăzneţ cavaler al imperiului, pe care-l părăsi apoi pentru regatul Neapolului. Noul rege oferă Palatul imperialului său cumnat, lui Napoleon.

După divorţul lui, Impăratul îl dă Josephinei, care preferă însă Malmaison. Atunci se instalară aci Marie-Louise și regele Romei.

După Vaterloo, în Elysée se retrage Napoleon și semnează, în camera care astăzi servește drept loc de reuniune al Consiliului de miniştri, abdicarea în favoarea fiului său.

Ludovic al XVIII-lea, ridicat pe tron, dă Elysée-ul ducelui de Berry, nepotul său, care-și petrece aici, cu soţia-i tânără, luna de miere. Dar ducele cade sub loviturile lui Louvel, și iată că palatul rămâne părăsit până în 1848.

Când Louis-Napoleon este ales prezident al Republicei, alese ca reședinţă Elysée și aci prepară ducele de Moruy cu generalul Saint-Armand, lovitura de stat de la 2 Decembrie 1851: Louis-Napoléon se instalează la Tuilleries.

La căderea imperiului, „comunarzii“ au incendiat palatul Tuileris și prezidentul Republicii, începând cu Mareșalul Mac-Mahon, deveni oaspete oficial al castelului Elysée. — *G. B.*

Curier literar

„Enciclopedia britanică“ apare într'o ediţie nouă în 24 de volume. Au trecut 160 de ani de când a apărut prima ediţie și 20 de ani de la reeditarea penultimei. Actuala ediţie este a 14-a.

Editorul I. L. Garwin și-a asigurat pentru această ediţie colaborarea celor mai mari specialiști din lumea întreagă printre care sunt 25 de savanţi deţinători ai premiului Nobel.

Printre colaboratori figurează mareșalul Foch care a dat un articol despre morala războiului, Einstein despre problema timpului și a spaţiului; Emil Ludwig — Hohenzollernii și Wilhelm al II-lea; Jules Cambon — Siguranţa statelor. Lordul Cecil — Liga Naţiunilor, Kellog — Condamnarea războiului și Mac Donald — despre partidul laburist.

* * *

Celebra *„Istorie a culturii rusești“* de P. Miliukov, apare la Paris într'o ediţie nouă și revăzută.

Deunăzi a apărut al treilea volum cu titlul nou de *„Europeism și Naţionalism“*. Autorul face o paralelă între ideologia progresistă și ideologia naţionalistă, mai exact retrogradă, din mișcarea intelectuală a Rusiei.

Miliukov descrie evoluţia Rusiei până la sfârșitul domniei Ekaterinei a II-a. Magistrala caracterizare a epocii lui Petru cel Mare și a Ekaterinei a II-a este partea cea mai interesantă din acest volum. Un al patrulea volum, care urmează să apară, va cuprinde istoria culturii rusești până la căderea vechiului regim.

* * *

„Bibliothèque d'histoire et de politique“ a început să publice scrii de monografii privitoare la statele noui sau renovate din Europa.

Această colecţie este redactată de către cunoscutul jurist rus Mirkine-Guezevitsch, care trăește ca emigrant la Paris, și de către profesorul francez André Tibal.

Primul volumaș, consacrat Cehoslovaciei, ne dă o idee complectă despre ceiace reprezintă, din punct de vedere politic, statul cehoslovac în Europa de azi. Lucrarea e remarcabilă prin bogăţia datelor și preciziunea expunerii.

Al doilea volum, din aceiași serie, consacrat Poloniei, va apărea în curând.

* * *

Urmând pilda Colecţiunii Budé pentru clasicii antichităţii, editura Montaigne a început publicarea unei colecţiuni de clasici străini în două limbi.

Fiecare volum va conţine pe o pagină textul străin, iar pe cealaltă traducerea franceză, deasemenea o introducere critică privitor la autor și opera sa. Astfel vor apărea clasicii englezi și mai cu seamă cei germani, care n'au fost până acum traduși în limba franceză.

Până acum au apărut două volume din autorii germani.

Colecţia merită în deosebi atenţia cetitorilor noștri, care ar dori să se familiarizeze cu limba germană.—*F. D.*

BIBLIOGRAFIE

I. Agârbiceanu: „Dolor“; Edit. Scrisul românesc, Craiova, Lei 60.

Au apărut în editura „Cartea românească“: Cunoștinţe folositoare Seria A. No. 42 „Goethe ca naturalist“ de Prof. I. Simionescu. Preţul lei 8.

„Umbre chinezești“ de Lucia Mantu. Preţul lei 75.

„Antrenamentul în atletismul de stadion“ de Louis C. Schroeder. Preţul lei 40.

Crimă și pedeapsă

Editorul: Traducerea D-tale „Crimă și pedeapsă“ nu e bună.

Scriitorul: De unde știţi?

Editorul: Chiar eu sunt, d-le, un criminal.

Intre prieteni

— Iţi spun că nu pot să-ţi împrumut nici-un ban. Uite... n'am decât un franc pentru toată ziua.

— E drept că nu-i mult... Dar, oricum, dă-l încoace.

Gusturi și gusturi

Valetul (către copilul stăpânului). — Acuma, conaș Toto, v'ar trebui o pipă, să i-o puneţi în gură.

Conașul Toto. — Ce gusturi ordinare ai, Baptiste! Du-te imediat și-mi adu o havană.

Farsă

Mama. — Copiii caută plăcile de gramofon și nu le găsesc. Nu le-ai văzut?

Bunicul. — Sst! Vreau să le fac o farsă. M'am așezat pe ele!

TIP. „ADEVERUL“ S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL IX.-SERIA II-a.-No. 481

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 23 Februarie 1930

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Pentru claritate

„Ordinea şi claritatea noastră franceză au fost odată lucruri bune; acum însă au ajuns insipide cu desăvârşire". Nu vreun novissim poet deşuchiat spune acestea, ci un profesor dela Sorbonna, — în sfârşit. Şi s'au tipărit vorbele acele în anul 1927. Pentru a fixa lucrurile şcolăreşte, putem spune că, până în acel an, în Franţa şi în dependinţele ei literare, poezia a fost oficial înţeleasă după legea lui François Malherbe, mort la 1628. De sigur această longevitate nu e fără oarecare frumuseţe. Trei sute de ani e bună viaţă pentru o ideie estetică, — şi atât ajunge.

Explică apoi profesorul: „este foarte sigur că regularitatea şi continuitatea plăcerii distrug însăşi plăcerea". La această constatare nu-mi dă în gând nici o obiecţie: e clar şi simplu, şi — n'avem ce face! — e adevărat; vreau să zic: e un adevăr general. Nici Malherbe, nici Boileau, cu toată limpezimea severă a judecăţii, nu ar avea cum răsturna un aşa adevăr de bun simţ.

S'a făcut, astfel, împăcare pe faţă, între un profesor şi literatura modernă, — în principiu cel puţin. Peste o sumă de decenii, poezia mallarmistă se va tipări normal în respectiva **Revue des Deux Mondes;** tot atunci acea poezie va lua loc mare în programele de liceu. E de mirare că profesorii nu s'au grăbit încă să ia seama, ce straşnic material de explicaţie e poezia aceea —binecuvântat material acum, când cel vechiu e istovit rău după patru secole de comentarii. S'ar zice că Mallarmé a fost emisarul unei conspiraţii a filologilor în primejdie să-şi piarză rostul. Anul trecut un alt profesor dela Sorbona, George Cohen, a publicat un comentar în lege, adică mult mai lung decât textul — pentru **le Cimetière marin** al lui Valéry.

Dincolo de această apropiere — o întâmplare foarte modestă desigur — între câţiva profesori şi artiştii artei noi, rămâne publicul cu criticii săi care, sigur şi liniştit, şed pe loc în fotoliul bunului simţ. Gustul publicului şi al criticilor e realist; judecata lor, pozitivistă. De exemplu, lirica publicului e bine legată prin **căci** şi **fiindcă,** sau bine împărţită prin punctuaţie regulată şi, pe cât posibil, silogistic. Este lirică declarativă şi conceptuală. Pentru judecata publică, inovaţia poetică stă în idei — Baudelaire e caz suprem de revoluţie poetică, Baudelaire cu balansările lui eloquente şi frumos logice de idei negre cu concluzii amare.

Dămol, dămol, criticii inspiraţi de public trebuie să găsească legătură între Malherbe-Boileau şi un poet modern dat. Această operaţie nu se mărturiseşte, neapărat: frica de demodare e un mobil de curioasă putere în zilele noastre. Dar cel puţin atât se spune tare: aşa versuri le-ar fi făcut şi Racine, — sau ceva mai complicat şi mai progresist: nici tatăl Hugo n'ar avea nimic de zis... Numai logic să fie! Şi clar, şi natural, şi cu idei. Magnific exemplu recent de critică făcută după gust public: subsolurile servite cu zel înduioşător, în **Le Temps,** de Paul Souday, un om foarte bun, acum răposat.

* * *

Inalt în orga prismei cântăresc
Un saturat de semn, poros infoliu.
Ca fruntea vinului cotoarele roşesc,
Dar soarele pe muchii curs, — de doliu.

Aceasta nu seamănă cu:

Aşezat la gura sobei noaptea pe când viscoleşte...

— nici cu:

Când cu gene ostenite seara suflu'n lumânare...

— nu seamănă nici chiar cu:

Am un bazar de zări şi firmamente,
De cioburi noi de lună şi planeţi...

— aşa de pronunţat nu seamănă, încât trebuie, mi se pare, să înţelegi că nici nu vrea să semene.

Nu vrea să semene? Atât mai rău pentru cine nu vrea să semene! răspunde publicul. Noi aşa ştim, aşa vrem:

„Iubire, sete de viaţă —
Mă simt o forţă'n univers".

Dar, pentruca să rămânem în logică: de ce „cu atât mai rău?" Fiindcă te supără pe d-ta? Fiindcă eşti d-ta majoritatea compactă?

„La întrunire publică, domnul meu, la cameră şi în stradă!

Insă iată, aşa merg lucrurile: Domnul Oricine judecă **Visul** lui Strindberg după **Frou-Frou,** şi pe **Henric IV** al lui Pirandello după **Dama cu Camelii.**

Dela Sainte-Beuve au adoptat criticii formula „vederilor largi". A fost un moft, de mult dat pe faţă. In „lărgimea" lui Sainte-Beuve n'au încăput Chateaubriand, Balzac, Stendhal, şi alţii care, din diverse pricini, îl supărau pe critic. In materie de gust, intoleranţa mărturisită, este o practică mai frumoasă de cât asemene „largeur" şaşie. Insă numai intoleranţa care vine după ce ai căutat să înţelegi intenţia şi mijloacele artistului care te scandalizează. Este util, din punct de vedere al inteligenţei, şi e o petrecere frumoasă, a-ţi da seama, ţie şi altora, că nu înţelegi, cum nu înţelegi, şi ce anume nu înţelegi. Garantat este, în viaţa civilizată, o faptă bună, să nu dai drumul temperamentului decât dupăce laşi să se petreacă jocul întreg al înţelegerii.

Frumuseţea fizică a cuvântului e fapt din vechime cunoscut artiştilor europeni. Insă valoarea de evocare a cuvântului, liberat din subjugarea lui logică în propoziţia înlemnită sub legile comunicării practice, este un fenomen observat numai în vremi de tot nouă. Pe aceste observaţii, de vârstă deosebită, şi niciodată împreunate încă, şi-a întemeiat Mallarmé arta. Este preţios, că învăţaţii — James înainte de toţi — au ajuns, în urma poetului, să revizuiască psihologia cuvântului, şi să confirme cele ce el simţise. Cuvântul, scăpat de cătuşele expresiei practic logice, rămâne simbol cu umbre misterioase; el revine zonei visului propriu zis şi a visării; el se lasă analogiilor de sentiment din care se ţese o lume de nuanţe, de cuprinse difuze şi fugarnice, de plenitudini sensuale şi spirituale nesecate, de ecouri nepotolite, de răsfrângeri nesfârşite ca în oglinzile paralele.

...Sau, în speranţa că vor fi mult mai clare decât vorbele aceste ale mele, iată pe acele ale unui poet care, cum cred, face foarte frumoasă poezie nepractică:

Nadir latent! Poetul ridică însemnarea.
De harfe resfirate ce-în sbor invers le pierzi
Şi cântec istoveşte: ascuns, cum numai marea,
Meduzele când plimbă sub clopotele verzi.

Prin urmare, cine nu admite acestea, lămurit are a dovedi, că nu întreg cuprinsul sufletului se cuvine a fi exprimat, că zone întregi ale lui sunt proscrise, şi, între aceste, condamnabilă ca obiect de expresie artistică este visarea, strălucită şi întunecată, ilogică şi adâncă, crepusculară şi scânteietoare — lumea fără **căci** şi **fiindcă,** fără înţelepciune gramatical aforistică, care nici o clipă nu devine pretext pentru comparaţii explicative.

De ce atâta acră ironie la oamenii de bun simţ? După Mallarmé, n'au venit, liniştitori ai publicului, Samain şi Géraldy?

Iar păcatul lui Mallarmé? De când e literatură, poeţii s'au supus entuziast obligaţiei de a nu vorbi ca lumea: „limba poetică" este o dogmă literară milenară. O voinţă oarecare de a libera din sclăvia practicei cuvântul, prin strămutări exagerate ale înţelesului şi neobişnuită aşezare, au avut poeţii totdeauna. Mallarmé stă în tradiţia perpetuată din vremea poeziei greceşti celei mai vechi.

Conflictul între generaţii e fapt necesar. Insă toate formele de luptă între oameni s'au dovedit modificabile. In critica literară, modificarea cea mai de aşteptat stă în înţelegerea cuminte a unor silinţe nouă. Spiritul majorităţilor, care se mai numeşte şi bun simţ, îşi schimbă din sute în sute de ani cuprinsul şi legile. Ce a fost odată zminteală scandaloasă se face, cândva, dogmă respectată de cei mai bine gânditori oameni ai esteticei publice, — atunci vine momentul triumfului academic: se constată glorios că Racine şi Verlaine e una şi aceiaş frumuseţe!

Măcar această periodică întâmplare ar trebui să trezească pe critici, ca să fie, din vreme, mai — largi. E imprudent să consacri orbeşte obiceiurile estetice ale majorităţii. Cândva majoritatea trădează pe criticul care se face totdeauna mai fanatic decât publicul său, — şi în aceste cazuri de trădare, ruşinea toată cade, fireşte, pe critic.

Secolul trecut a lăsat criticilor, ca moştenire pompoasă, aşa numita înţelegere istorică. Teoretic, o teribilă belea. Practica are însă loc destul pentru abateri comode: corifeii largii înţelegeri, Sainte-Beuve şi Taine, practică în detaliu un dogmatism delicios. Şi nicăieri nu s'a observat, că celor ce cultivă pasionat explicarea istorică a operei de artă, li se luminează deosebit prin aceasta înţelegerea estetică. De aceea a fost atât de bine venită, în plină glorie a sociologismului literar, intervenţia uşoară şi nepăsătoare a foiletoanelor impresioniste, — cu prestigiu de artă la France şi Lemaître; cu graţie pedagogică la Faguet.

PAUL ZARIFOPOL

Expoziţii

D. Ghiaţă — Compoziţie

Anton van Dyk: Familia Bolingbroke.-Aparţine Baronului Louis Rotschild, Viena

Schitul lui Tărâţă

(FRAGMENT) — de GH. BRĂESCU

După întoarcerea dela schitul lui Tărâţă, am fost cuprins de frigurile examenelor. Intre noi nu mai existau legăturile de odinioară. Pierise încrederea. Anul al patrulea, întors de pe drumul Vasluiului, fu desbrăcat de onoruri şi de putere, care trecură în mâinile elevilor din clasa III-a ce le călcau pe urmă. Dar ocaziunile de a-şi exercita prerogativele, pe care le considerau uzurpate, la sfârşitul anului erau rare. Ne adunam numai pentru masă. Umblam toată ziua de capul nostru. Se svonise că profesorii vor fi foarte severi cu călugării — cum ne botezaseră pe cei care fusesem la schit. Unii învăţau, nădăjduind să-şi răscumpere vina. Cei care nu luaseră parte la expediţie învăţau de mântueală. Situaţia lor se consolidase prin greşala noastră. Işi comandau haine particulare, egrete lungi şi galoane de mătase. Cei ameninţaţi să rămână repetenţi legaseră cartea de gard.

Mă temeam numai la un singur obiect: la istorie. Luptam disperat să nu rămân repetent.

La examen materiile erau împărţite pe chestiuni, numerotate şi la fiecare număr corespundea o bilă pe care o trăgeam la noroc, din urna, aşezată pe catedră în faţa profesorului. Urcându-mă pe scările, care duceau la litografie, unde mă preparam, am găsit o bilă, o bilă de lemn ca de loton, cu numărul 17, scos în relief într'un cerc roşu. Am sărit în sus de bucurie, socotindu-l aşezat acolo anume pentru mine, de mâna providenţei. N'am mai cetit nimic. Am plecat să răspândesc minunea, reuşind uşor să-i conving, atât vorbiam de convins eu singur, că la examen îmi va cădea, cum ziceam noi, biletul 17. Nu-mi închipuiam că s'ar fi putut întâmpla altfel. In orice caz, ar fi fost de vină soarta, că nu s'a ţinut de vorbă, nu eu, care abia aşteptam prilejul să pun cartea în cuiu.

M'am repezit la chestionar. In dreptul numărului 17 era prevăzut cu litere rotunde, războiul celor două roze, pe care l-am învăţat ca pe apă şi nimic mai mult.

— Ai isprăvit materia, mă întrebau îngrijoraţi băeţii, văzându-mă că hoinăresc fără habar.

— Mie îmi cade 17.

— Dar, dacă...

— Aveţi să vedeţi.

— Măi...

— Imposibil.

In zilele de examen ne sculam mai de dimineaţă. Toţi se plimbau nervoşi, în haine de paradă şi repetau înghiţind vorbele, bolborosind, verzi la faţă, ameţiţi de cetirea cu glas tare a chestiunilor la care se credeau mai slabi sau trase între ei la sorţ, de probă.

— Spune repede, ce număr îmi cade ?

— Opt. Da mie ?

— Paisprezece...

Şi se despărţiau întorcându-şi spatele, să întărească pronosticurile.

Fiind la începutul catalogului, am intrat printre cei dintâi. Fără tremur, fără emoţie, am băgat degetele în urnă, cum bagă creştinul condamnat la proba supremă, mâna în cazanul cu uleiu clocotit, convins de nevinovăţia lui.

Am scos bila 18 şi n'am ştiut nici măcar cum să încep, atât eram de dezorientat. Apoi invitat cu insistenţă, am tras alte două bile, cu acelaş noroc.

Desigur, de bine, de rău, aş fi putut înnădi ceva. Dar eram indignat. Au recunoscut şi băeţii în urmă, c'am avut un ghinion formidabil.

Imi luasem grija. Rămăsesem repetent.

Din cauza dezertării la schitul lui Tărâţă, — aşa calificau superiorii escapada noastră — nu s'a mai serbat sfârşitul de an cu solemnitatea obişnuită, cu producţiuni de gimnastică savantă, cu exerciţii militare, la care asistau comandamentele, părinţii şi corespondenţii şi unde aveam şi eu prilejul să arăt odată pe an, duduii Maricel, cum ştiu să fac pe omul sburător.

Profesori şi elevi, ne-am despărţit ca pe furiş.

Vacanţa cea mare am petrecut-o umblând la vânat. Intovărăşiţi câte trei pe o puşcă cu ţavă de doi metri, rămasă de pe vremea Turcilor, cumpărată cu patru cinci lei din Târgul Cucului, mâncând te miri ce şi dormind oriunde, cutreeram meleagurile dela Cârniceni, dela Popricani, dela Poiana Cârnului într'o cotiugă plină cu fân, — eu, sedus de natură şi pentru plăcerea de a mâna calul, ceilalţi, deja vânători în toată puterea cuvântului. Incepând cu ciorile şi vrăbiile de lângă casă, au trecut la pupeze şi ghionoaie, la fluerarii, care se aventurau pe malul Bahluiului şi de care se apropiau în vârful degetelor, cu pălăria în mâini, rugându-se lui Dumnezeu să nu sboare, ca să-i poată împuşca de jos, mai sigur. Acum împuşcau câte treizeci, patruzeci de prepeliţe, pe care întorşi în oraş, cu o javră de câine, după noi, le vindeam pe la birturile de lux şi cu banii prinşi pe ele, mâncam, după împrejurări, îngheţată — douăzeci de bani porţia — sau beam caimac de bragă dela simigerii, după ce vânătorii se asigurau mai întâiu de praf şi alice.

Am stricat repede hainele primite dela şcoală, pantalonii particulari şi ghetele, bătute de praf şi de ploi. Nu mai puteam ieşi ziua în oraş. Aşteptam să se însereze, sau ocoliam pe la marginea târgului, ca să mă întâlnesc cu prietenii.

Dar zilele de vacanţă trec repede. Cele de iarnă sunt scurte şi oricât ar fi de lungi, cele de vară tot n'ajung.

Intr'o dimineaţă trecând prin hală, am văzut cotiugile scoborîte de la vii, rânduite unele lângă altele, cu oboroace făcute din coajă de teiu, pline cu prune, cu mere şi cu struguri. August era pe sfârşite. Mi-am adus aminte de şcoală şi mi s'a strâns inima. Am rătăcit mult, descurajat, fără să mă gândesc. Imagini prea bine cunoscute îmi defilau pe dinaintea ochilor. Dormitoarele cu paturile aliniate, clasele cu pupitrele aliniate, refectorul cu mesele aliniate şi ele, fronturile niciodată destul de bine aliniate, apoi superiorii, necăjiţi foc, prietenii care-mi luaseră înainte, inferiorii care mă ajungeau din urmă şi mâhnit, iuţind pasul m'am dus acasă, fără să am nimic în gând.

Epitropul meu — rămăsesem de mic fără tată — magistrat sever, dejuna de vreme.

— Unde umbli?

— Am fost în târg.

— Uite ce ţi-ai făcut hainele... Poimâine se deschide şcoala.

— Nu mă mai duc, am răspuns fără să m'aştept, dar uşurat ca de o crimă spovedită.

— Cum?

— Mă înscriu la liceu.

— Treaba ta. Cum ţi-i aşterne, aşa îi dormi...

N'aş fi crezut să scap aşa de ieftin. Am sărit câtva timp prin curte, ca să-mi liniştesc bucuria. Mă simţiam altul. In mintea mea am mulţumit lui Dumnezeu şi-am jurat să fiu cuminte, să'nvăţ lecţie cu lecţie, să nu mă întreacă nimeni, să fiu premiant ca să mă răzbun... Să vadă dumnealor — înţelegeam duşmanii dela şcoala militară — ce-au avut şi ce-au pierdut.

Ducându-mă să împărtăşesc, triumfător, prietenilor mei, vestea cea mare, unul din ei, cel mai bun, Ludovic, băiatul inginerului, m'a sfătuit pe loc să mergem

(Continuare în pag. II-a)

împreună — eram de aceeaş forţă — să dăm concurs la şcoala de conductori de poduri şi şosele.

— Eşti, îmi spunea el, aproape ca şi inginerul şi după doi ani iei leafă.

Epitropul meu n'a făcut nici o obiecţiune. Se prezenta însă o dificultate: nu învăţasem încă fizica şi era prevăzută amănunţit în programul de examinare. Mi-am cumpărat o carte nouă şi întins pe iarbă în grădină, am adormit cetind preliminările. Când m'am trezit era întuneric. Am plecat să mă întâlnesc cu tovarăşii mei de joc, care şedeau departe, tocmai la fabrica de tutun, făgăduindu-mi să mă scol de noapte şi să'nvăţ până la dejun. Mergând, împărţisem timpul care mă despărţia de examen — vre-o cincisprezece zile — în ore de lucru şi ore de distracţie. A doua zi, cu noaptea în cap, am luat cartea să citesc la fereastră începând tot cu preliminările şi-am rămas cu ochii după Black, un câine negru, care pândia pisica asediată în pomul în care se urcase, de frica lui. După ce l-am sărutat în bot, strângându-l la piept, să-l înnăbuş de drag ce-mi era, am plecat după pisică pe urmele lui, am eşit în stradă şi ne-am dus — el înainte, eu după el — până în hală, unde am hoinărit toată dimineaţa.

Epitropul meu — îi ziceam Bădie — pe care nu-l vedeam decât la masă, mă întreba din când în când, fără nădejde:

— Inveţi ceva?

— Daa...

— Să mergi, să-ţi cumpăr haine.

Când am auzit, mi-a venit să ţip de bucurie. N'am mai mâncat. I-am sărit de gât şi i-am spus din toată inima:

— Las' c'ai să vezi mata, ce cuminte am să fiu eu şi cât am să învăţ de bine.

— De, mă băete, eşti destul de mare. Ţi-am mai spus: cum ţi-i aşterne, aşa îi dormi.

Bădia nu era om rău. Mă crescuse de mic şi ţinea la mine. Dar era serios, sgârcit la vorbă şi la pungă şi tare ursuz, pentrucă suferia de stomac. Soră-mea, care murise, îi lăsase doi copii, pe care nu-i trata altfel ca pe mine.

După dejun, l-am luat dela tribunal şi mi-a cumpărat un rând de haine cafenii, ghete gata, pălărie şi trei cămăşi cu guler. Cum m'am îmbrăcat, am pornit să m'arăt târgului. Mă oglindeam în toate geamurile, mă încheiam sau mă descheiam la haină, după cum obişnuiau civilii cu care mă întâlniam, şi pipăiam mereu cravata, părându-mi-se c'am pierdut-o. Deprins să salut milităreşte, îmi turtiam pălăria, lucru care mă umilea şi mă costa foarte mult când mă întâlniam cu cineva pe care-l salutam numai ca să mă observe şi care habar n'avea de mine. Decând mă ştiam pe lume, la institut şi mai târziu la şcoala militară, purtasem numai uniformă. A doua zi, după ce m'am udat pe cap şi m'am pieptănat cu cărare, am luat, fără să ştie Bădia, bastonul lui de abanos şi cu pachetul de haine militare la subsuoară, am plecat să le predau la şcoală. Plănuisem să fiu băţos, să le spun verde. Găsisem o frază: „Am adus hainele de tortură... Daţi-le altora mai săraci cu duhul, că lor le aparţin carcerile voastre...", pe care o repetam pe toate tonurile, căutând pe cel mai demn. Dar când să intru pe poarta şcoalei, elevii treceau la instrucţie. A fost o explozie de bucurie, pe care disciplina n'a putut-o stăpâni şi la care s'a asociat şi ofiţerul: „Uite Brăescu... Ha, ha, ha... Cei dinainte mă dădeau în primire celor din urmă: „Uite Brăescu... Ce faci, Brăescu?... L-ai văzut pe Brăescu?... Par'că-i dracu".

N'am avut încotro. Am stat şi-am suferit întreg martirul. Mă siliam să par nepăsător, şi abia îmi stăpâniam lacrămile. Inmormântasem copilăria. M'am dus la magazie.

— Acuma vii?

— Să trăiţi, don' căpitan

— Ai adus tot?

— Se poate?!

— Ia vedeţi...

— Odată ce vă spun eu...

— Dacă nu te-aş cunoaşte...

— Imi pare rău...

Uitasem fraza ce pregătisem. M'am făcut dobitoc şi idiot, până când am ieşit pe poartă.

Dela Copou se întorcea Cozma, un birjar pe care-l chemam ori de câte ori cei din casă mă trimeteau după trăsură. Era un lipovan gras, spân, cu voce ascuţită, fără vârstă, care mă lăsa să mân caii, îmi umplea buzunarele cu seminţe de floarea soarelui, mă trata cu ceaiu, când mă duceam să-i vizitez gospodăria.

— Ce faci, prinţule? Nu mai eşti cazac?

— Nu.

— Cum aşa?... Se poate?!

— De ce să nu se poată.

— Apăi aiasta nu-i bine.

— Eu am vrut...

— Aşa... Atunci e bine. Facem o plimbare?

Ispita era prea mare. Ca fulgerul îmi trecu prin minte să ajung şcoala, să mă vadă băeţii în trăsură, ca să le dovedesc că nu-mi pasă şi că trăesc bine.

— Du-mă până la Copou şi înapoiu.

— Ai parale?

— N'am, da-ţi dau băţu ista.

— Ia să vedem...

— E bun... Uite ce greu e... E de abanos şi cu inel de argint.

— Poftim.

Şi îndemnând caii din gură, atingându-i uşor cu biciul, pornirăm huruind pe caldarâm, în goană, ca o saca la incendiu. Dar n'am mai dat băeţilor de urmă: apucaseră peste câmp. Dădusem bastonul degeaba.

Când m'am întors acasă, Bădia, scos din fire, m'apucă dela uşă:

— Ce-ai făcut bastonul?

— Care baston?

— Care baston... Ce te faci că nu ştii... Bastonul cel negru.

— Nu l-am văzut. Ştiu că-l ţineai mata după lada de fier.

— Acolo era, da' cine l-a luat de acolo?!

— Eu nu l-am luat. Ce era să fac eu cu bastonul... Par'că mie-mi trebue baston.

— Tu l-ai luat.

— Zău că nu l-am luat... Cum eram să iau bastonul matale...

— Nu ştiu, să-mi cauţi bastonul.

Bădia nu-mi da niciun ban. Numai de anul nou primiam cinci lei, pe care-i cheltuiam îndată, pe te miri ce. La cincisprezece ani rămăsesem copil. Nu cunoşteam valoarea banului. „Ce-ţi trebue bani", îmi răspundea Bădia, când după o lungă ezitare, îndrăzniam să-i cer câte un leu... „Casă ai, masă ai..."

In ziua când am plecat să dau examen la Bucureşti, mi-a dat patruzeci de lei, să plătesc drumul şi să am de cheltuială, asigurându-mă, că mă va găzdui vărul Jean, inginer, ce stătea pe strada Esculap.

Am plecat cu prietenii mei, Ludovic şi Teodor, fără alt bagaj decât preliminările, o cutie de carton cu primeneli, un pachet de tutun de clasa doua, învelit în hârtie albastră, şi un caieţel de hârtie de ţigară, care avea zugrăvit pe copertă, un dorobanţ sprijinit în puşcă, ce călca falnic pe o ţeavă de tun şi din care cucoanele vrednice făceau paneraşe de salon legate cu lână roşie.

Nu plecasem cu trenul de câţiva ani şi niciodată aşa departe.

Ploua. Vremea se răcise. Când ne-am dat jos în Bucureşti, unde nu mai fusesem niciunul, eram ameţiţi de lume, de sgomot şi de fumat. După ce ne-am lustruit ghetele în faţa gării, am pornit în căutarea şcoalei de poduri şi şosele.

GH. BRAESCU

Un poporanist rus: Grigorovici

Elita intelectuală rusă a comemorat cu o unanimitate mişcătoare, a 25-a aniversare a morţii lui Cehov, descoperit de Grigorovici.

Acelaş Grigorovici are de altfel la activul lui o altă intervenţie, nu mai puţin ilustră. E vorba de data aceasta de Dostoevski. Viitorul autor al *Fraţilor Karamazov* fusese camarad cu Grigorovici la Şcoala de geniu. In 1845, când Grigorovici era literat cunoscut, Dostoevski a venit să locuiască la el. Grigorovici colabora la o revistă cu Nekrasov şi alţi scriitori celebri. Dostoevski lucra la romanul său *Oameni sărmani*. Grigorovici a prezentat acest manuscris lui Nekrasov care l-a publicat. Ilustrul critic Belinski a salutat apariţia romanului cu entusiasm. Dostoevski deveni celebru dintr'odată.

Aceste două fapte, care dovedesc simţul de profeţie artistică al lui Dimitrie Vasilievici Grigorovici, n'ar fi creat însă popularitatea scriitorului în măsura în care a făcut-o situaţia lui de scriitor poporanist, întâiul, *creatorul literaturii ţăranilor ruşi*, a mujicilor, cum a fost de numit în Rusia.

Orfan de timpuriu, Grigorovici a fost crescut de maică-sa mare, o franţuzoaică autoritară, la ţară, la o moşioară din guvernământul Tula. Băiatul a învăţat ruseşte de la Nicolae, servitorul casei şi figura acestei slugi credincioase e evocată cu multă dragoste în *Amintirile* scriitorului. Nici în pensionul francez din Moscova, nici la şcoala de geniu, Grigorovici nu s'a ales cu prea multă carte. Prietenia cu Dostoevski i-a fost mult mai folositoare, căci a intrat într'un cerc de prieteni a căror patimă era citirea cărţilor şi discuţiile ideologice.

A părăsit şcoala militară, intrând la Academia de Arte Frumoase; dar n'a izbutit să devie pictor, fie din lipsă de talent, fie din lipsă de energie. In acest timp lucra la proza lui, la acel stil care i-a cerut un efort extraordinar, trebuind să uite toată educaţia lui cu caracter franţuzesc. Printr'un pictor, dobândeşte un post la Teatrul Imperial şi astfel Grigorovici se împrieteneşte cu cei mai buni actori şi autori dramatici ai timpului.

Pentru o culegere a lui Nekrasov „Fisiologia Petersburgului", Grigorovici scrie la 23 de ani „Cântăreţii din orgă", dovedindu-se un demn urmaş al lui Gogol, prin darul lui de a evoca viaţa. Metoda de lucru, aidoma cu a lui Zola; ştiinţă, realism, observaţie personală, un puternic suflu de umanitate.

In 1846 scrie şi publică întâia nuvelă mare din viaţa de ţară: *Satul*, în care povesteşte suferinţele unei fete măritate fără voia ei cu'n flăcău la care nu ţinea. Nuvela a fost bine primită, în deosebi de Belinski.

Pentru întâia oară în Rusia, un scriitor cuteza să scrie literatură cu eroi iobagi, şi ale căror instincte şi simţiri să fie redate cu adâncă umanitate. Susţinut de acest curaj, Grigorovici scrie *Anton Goremika* (Anton Indureratul), povestea unui ţăran duşmănit de vehilul moşiei care-l dă apoi pe mâna jandarmilor, ca instigator de răzmeriţă.

In *Pescarii, Iobagii* şi alte povestiri, Grigorovici descrie viaţa oamenilor dela ţară, fără trandifiriul idilic din unele nuvele de Turghenief. Stilul lui e un realism simplu, străbătut de o milă omenească fierbinte, cucereşte atenţia şi interesul numaidecât. Unii critici l-au acuzat de „sentimentalism". E o părere superficială. Căci descrierea vieţei ţăranului rus din vremea lui, tablourile după natură, vor rămânea.

După o tăcere lungă — Grigorovici a călătorit mult între anii 1860—1880 — autorul lui „Anton Indureratul", a revenit la literatură, scriind o nouă serie de nuvele şi povestiri.

Grigorovici a murit în 1899, şase ani după ce literaţii ruşi i-au serbat aşa cum se cuvenea, cincantenarul.

Inrudirea lui cu mulţi scriitori români din vremea când ţăranul nostru duce o viaţă similară cu a servului depe moşiile boerilor ruşi, este incontestabilă. Rămâne de cercetat, de către acei dintre scriitorii români care cunosc limba şi literatura rusă, întinderea şi caracterul acestei înrudiri. — *A.*

IN „BIBLIOTECA DIMINEAŢA" A APĂRUT
DIN VIAŢA ANIMALELOR
de GHEORGHE PANU
Lucrare publicată în revista „Săptămâna" şi care apare pentru prima oară în volum.
No. 120—121 20 LEI

I. BABEL

O scrisoare

E vorba de o scrisoare pentru acasă, pe care mi-a dictat-o Kurdiukov, un flăcău din divizia noastră. Scrisoarea merită să nu cadă în uitare. Am copiat-o întocmai fără a-i adăoga nimic şi o reproduc neschimbată cuvânt cu cuvânt.

Dragă mamă Evdochia Feodorovna, în primele rânduri ale acestei scrisori mă grăbesc să-ţi fac cunoscut că slavă Domnului, sunt în viaţă şi sănătos.

Mă închin adânc în faţa Dumitale, dela fruntea albă până la pământul cel negru. (Urmează înşirarea rudelor, naşilor, cumătrilor). — Lăsăm toate astea şi trecem mai departe.

Dragă mamă Evdochia Feodorovna Kurdiukova, mă grăbesc să-ţi scriu că fac parte din trupele roşii de cavalerie ale tovarăşului Budiony. Cumătrul dumitale Nicon Vasilievici e şi el aici. Acuma e un erou roşu. M'a luat la el, la Expediţia Secţiei Politice, de unde trimetem literatură şi jurnale pe front: „Moskovskaia Pravda", „Moskovskaia Isvestia", precum şi iubita, inimoasa noastră gazetă „Cavaleristul Roşu", pe care orice luptător de pe front doreşte s'o citească pentruca să pornească imediat plin de bărbăţie la atac — şi îmi merge de minune la Nicon Vasilievici.

Dragă mamă Evdochia Feodorovna, trimete-mi oricât de multe lucruri şi orice poţi. Te rog să tai porcul cel bălţat şi să trimeţi un pachet la Secţia Politică a tovarăşului Budiony, pentru Vasile Kurdiukov. Zilnic mă culc nemâncat şi gol, astfel încât mi-i grozav de frig. Scrie-mi o scrisoare despre Stopia, dacă mai trăeşte sau nu. Te rog să ai grijă de el şi să-mi scrii dacă e tot cu pielea jupuită sau dacă s'a vindecat, dacă i-a trecut râia de pe picioarele din faţă şi dacă a fost potcovit. Te rog. dragă mamă, Evdochia Feodorovna, să-i speli picioarele din faţă cu săpunul pe care l-am lăsat în dosul icoanei şi când are să se isprăvească săpunul, să-i cumperi altul în Krassnodar, iar Dumnezeu are să te răsplătească pentru asta! Pot să-ţi scriu că aci e un ţinut foarte sărăcăcios. Ţăranii fug prin păduri în faţa vulturilor noştri roşii. Grâu nu se prea vede şi cât se vede e aşa de mic, încât râdem când îl vedem. Hameiul creşte pe prăjini, ceeace e foarte frumos; din el se face basamac.

In rândurile de mai jos ale scrisorii mele, mă grăbesc să-ţi scriu despre tata că acum un an l-a omorît pe frate-meu Feodor Timofeievici Kurdiukov. Brigada roşie a tovarăşului Pavlicenco ducea ofensiva împotriva oraşului Rostov, când cineva din rândurile noastre s'a făcut vinovat de trădare. Pe timpul acela tata era vice-şef de companie la Denikin. Lumea, care l-a văzut, povestea despre tata că îşi purta decoraţiile ca sub vechea ocârmuire. In urma acelei trădări, am fost luaţi cu toţii prizonieri şi frate-meu Feodor Timofeievici a ajuns în faţa tatei. Şi tata a început să-l lovească pe Fedia cu sabia şi să strige: „Stârv împuţit, câine roşu, fecior de câine". Şi l-a lovit într'una până ce s'a făcut noapte şi frate-meu Feodor Timofeievici şi-a dat sufletul. Ţi-am scris pe vremea aceea într'o scrisoare cum zace Fedia în câmp fără cruce. Dar tata m'a prins cu scrisoarea şi mi-a zis: „Sunteţi nişte papă-lapte, semănaţi cu mama voastră, ticăloşilor şi urgisiţilor! I-am făcut mamă-ta copii şi am să-i mai fac, aşa prăpădit cum sunt, dar de dragul dreptăţii am să-mi stârpesc singur sămânţa" — şi mi-a mai spus încă multe altele. Am îndurat de la el multe chinuri la fel cu Mântuitorul nostru Isus Hristos. Dar am fugit curând dela tata şi m'am furişat până la armata tovarăşului Pavlicenco. Şi brigada noastră a primit ordin să se ducă în oraşul Voroneş pentru a se complecta, şi am căpătat acolo cai, raniţe, cârpe şi tot ce ni se cuvenea. Pot să-ţi scriu, dragă mamă, Evdochia Feodorovna, că Voroneş e un orăşel minunat, ceva mai mare decât Krasnodar; acolo oamenii sunt foarte frumoşi şi tot acolo se află un pârâiaş bun de scăldat. Ni se dădeau zilnic doui funţi de pâine, o jumătate funt carne şi zahăr destul, astfel încât, dimineaţa la sculare şi seara la culcare beam ceai cald şi uitam de foame. La prânz mă duceam la frate-meu Simion Timofeievici ca să mă îndop cu gâscă friptă şi plăcinte; pe urmă mă culcam.

Pe vremea aceea întreg regimentul voia să-l aibă comandant pe Simion Timofeievici din pricina vitejiei lui, şi atunci a venit ordin de la tovarăşul Budiony, şi Simion Timofeievici a primit doi cai, o trăsură pentru bagaje, decoraţia Steagului Roşu, — iar eu, ca frate, am rămas pe lângă el. Dacă acuma ne-ar jigni cumva vre-un vecin, Simion Timofeievici ar putea fără multă vorbă să-l radă de pe faţa pămîntului. In urmă am început să-l urmărim pe generalul Denikin, am aruncat mii şi mii dintr'ai lui în Marea Neagră, dar de tata nu puteam da. Simion Timofeievici scotocea toate posturile, fiindcă îl ardea ca focul dorul după fratele Fedia. Dar îl cunoşti, dragă mamă, pe tata şi felul lui încăpăţânat. Işi văpsise cu obrăznicie barba roşie, o făcuse neagră şi se afla în Maikop în haine orăşeneşti, astfel încât nici un locuitor nu bănuia că face parte din sergenţii majori ai vechii ocârmuiri. Dar adevărul ese întotdeauna, la iveală ca untdelemnul deasupra apei. Cumătrul dumitale, Nicon Vasilievici, l-a văzut din întâmplare într'o colibă şi l'a pârât lui Simion Timofeievici. Ne-am asvârlit pe cai şi am străbătut într'un suflet cam vre-o două sute de chilometri, — eu, frate-meu Simion şi câţiva băeţi care veneau de bună-voe.

Şi ce am văzut noi în oraşul Maikop? Am văzut că în dosul frontului nu sufere lumea aşa de grozav, că acolo domneşte trădarea şi că peste tot e plin de evrei ca subt ocârmuirea cea veche. Şi Simion Timofeievici s'a luat la harţă prin oraş cu evreii, care nu voiau să-l predea pe taica, ci îl băgaseră la închisoare. Spuneau că a venit un ordin dela tovarăşul Trotzki ca prizonierii să nu fie omorîţi şi că ei singuri au să-l judece şi că — să nu fie cu supărare — tata are să-şi primească porţia. Dar Simion Timofeievici tot aşa a făcut cum a vrut el. A dovedit că era comandant de regiment şi are de la tovarăşul Budiony toate decoraţiile Steagului Roşu. Apoi a ameninţat că-i face praf pe toţi cei care iau apărarea tatei şi nu vor să-l predea, — iar băeţii veniţi din sat au ameninţat şi ei.

După ce Simion Timofeievici îl scoase pe tata afară, începu să-l bată şi aşeză în curte, potrivit obiceiului din război, pe toţi soldaţii. Apoi Senka udă cu apă obrazul tatei Simion Timofei Rodionici, şi din barbă începu să se scurgă văpseaua.

Şi Senka îl întrebă pe Timofei Rodionici:

— Iţi merge bine în mâinile mele, tată?

— Nu, — zise tata, — rău îmi merge.

Senka întrebă din nou:

— Şi i-a mers bine lui Fedia în mâinile dumitale, când l-ai ciopârţit până ce a murit?

— Nu, — rosti tata, — rău i-a mers.

Senka întrebă mai departe:

— Şi credeai, tată, pe atunci că-ţi va merge şi dumitale vreodată rău?

— Nu, grăi tata, — nu credeam că-mi va merge rău.

Apoi Senka se întoarse spre norodul adunat acolo şi zise:

— Eu însă cred că nu m'ai cruţa dacă aşi cădea în puterea dumitale. Şi acum, tată, să isprăvim odată.

Atunci Timofei Rodionici a început să-l înjure pe Senka de mamă, de Maica Domnului şi Simion Timofeievici m'a gonit din curte, astfel încât, dragă mamă, Evdochia Feodorovna, nu pot să-ţi povestesc cum l-au omorît pe tata, tocmai fiindcă m'au dat afară din curte...

In urmă am căpătat cvartir în oraşul Novorosik. De acest oraş se poate spune că în dosul lui nu se află de loc pământ uscat, — numai apă, Marea Neagră. Acolo am rămas până în Mai, pe urmă ne-am dus pe frontul polonez, şi acum ne batem din răsputeri cu şleahta şi o să vedem cât o mai ţine şi asta...

Rămân fiul dumitale iubit Vasile Timofeievici Kurdiukov. Mamă, îngrijeşte-l din vreme în vreme pe Stopia şi Dumnezeu nu te va lăsa...

Aceasta e scrisoarea lui Kurdiukov, căreia nu i-am schimbat nici un cuvânt. După ce am isprăvit, el a luat foaia scrisă şi a băgat-o subt cămaşe, pe pielea goală.

— Kurdiukov, — l-am întrebat pe tânăr, — ai avut un tată rău?

— Tată-meu era un câine, — a răspuns el posomorît.

— Şi mama e mai bună?

— 'Mda... Dacă vrei s'o vezi, uite, asta e familia noastră".

Mi-a întins o fotografie îndoită la colţuri. Pe ea se putea vedea Timofei Rodionici Kurdiukov, un sergent major, în uniformă, lat în spate, cu barba despărţită cu grije la mijloc printr'o cărare, cu umerii obrajilor ieşiţi în afară şi cu ochii fără expresie, fără coloare, privind ţintă înaintea lui. Lângă el, pe un scaun de paie, şedea o ţărancă micuţă şi slabă. Purta o bluză ieşită deasupra fustei şi avea obrazul bolnăvicios, blând şi sfios.

Iar pe fondul sărăcăcios al fotografiei, — flori şi porumbei, — stăteau doi flăcăi înalţi ca brazii: uriaşi ciudaţi cu priviri mărunte, cu feţe late, încremeniţi ca la porunca: „Drepţi!", — cei doi fraţi Kurdiukov: Feodor şi Simion.
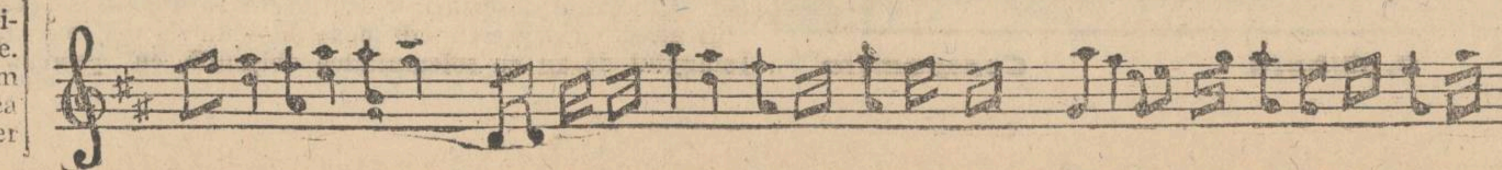
Traducere de OLGA MONTA

Citiţi ultimile noutăţi apărute în vitrina
Librăriei „UNIVERSALA" Alcalay & Co.
Calea Victoriei No. 27 BUCUREŞTI I

	Lei
Finibert. Un homme vint de l'orient	78
Undset S. Jenny roman trad. du Norvegien	98
Lapaquellerie. New-York en sept couleurs	78
Tchekov. L'Homme a l'etui	98
Ferero G. Les Femmes des Césars	78
Bourget P. La Vengence de la vie (roman)	98
Van de Velde. Le mariage parfait	390
Robert H. Les Grands Procès de l'histoire VII.	98
Mousset. L'Attentat de Sarajevo	325
Dalman. Les Itinéraires de Jésus	325
Mantey V.-amiral. Histoire de la Marine Allemande	162
Maurois A. Byron 2 vols	196
Bywater. Les Marins de Guerre et la Politique navale	162
Thomson. L'Hérédité	325
Doty. La Legion des Damnés	78
Savary P. Comment on organise une affaire commerciale	195
Patorny. Les fécondations criminelles (roman)	78
Bouchardon. Autres Procès Burlesques	78
Hamsun. Benoni	98
Champly. 1930 ou l'antiromantisme	78
Charrier. Pédagogie vécue	130
Rey, a. La Theorie de la phisique	162
Barbellion. Journal d'un homme déçu	162
C-tesse de Noilles. Choix de Poésies	78

Ultimele noutăţi Medicale şi Ştiinţifice.
SE FAC ABONAMENTE la ziare şi reviste străine.

Trei cuvinte vreau numai să vă cânt:

Mai pasionant decât un roman
VIAŢA SBUCIUMATĂ A MARELUI BĂRBAT DE STAT
CLEMENCEAU
OMUL-OPERA
de TUDOR TEODORESCO-BRANIŞTE
Un elegant volum, bogat ilustrat
Editura „Adeverul," S. A. Preţul 40 lei

PLASTICA

Ani de cercetări sârguitoare au ajutat pe pictorul D. Ghaţă, care expune în sala Ileana a Cărţii Româneşti, să dobândească multă sinceritate şi siguranţă de expresie.

Inegalităţile au dispărut sau sânt mult atenuate.

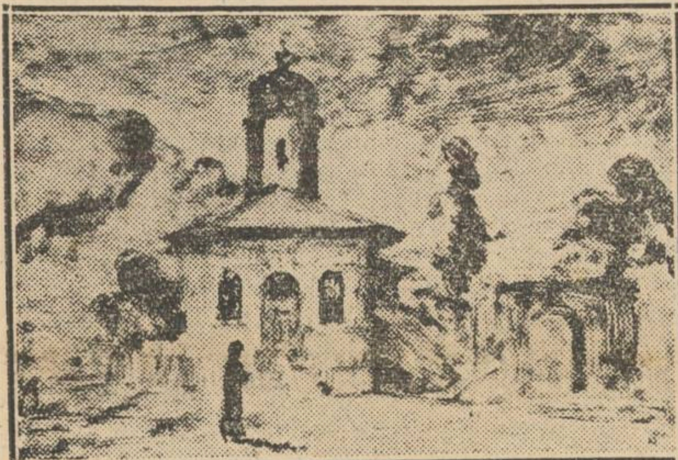

D. Ghiaţă — Desen

Gândul plastic al artistului triumfă în peisagiile triste de iarnă urbană şi în cele din regiunile petrolifere.

Peisagiul de iarnă e tratat cu consecvenţă în plastica noastră de pictorii Marius Bunescu şi Ionescu-Doru.

Spre deosebire de domnul Bunescu, care e mai cald în cromatică şi mai liric în factură, domnul Ghiaţă acceptă seninătatea rece, dar nu lipsită de oarecare melancolie, a domnului Ionescu-Doru.

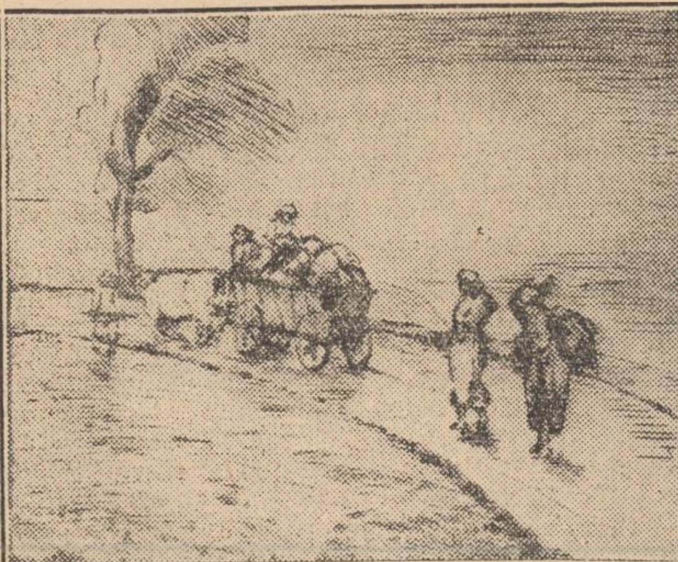

R. Iosif — Manastirea Nămaeşti (Monotip)

Totuşi, iarna pictorului Ghiaţă e mai atmosferizată, prin neglijarea detaliului.

Natura moartă şi portretul ocupă mai puţin preocupările artistului. Atenţiunea sa se îndreaptă astăzi spre gruparea de ansamblu şi spre flori.

In micile compoziţii expuse, lumea de sat şi cea de târg ni se înfăţişează sub aspecte idilice, într'o sobrietate tonală ce face şi mai expresiv subiectul.

Manolescu-Bruteanu — Spre casă (pointe-sèchn)

Originalitatea domnului Ghiaţă stă în atitudinea senină ce se desprinde din opera d-sale, în ignorarea amănuntelor de ieftină virtuozitate şi chiar în micile stângăcii şi lipsuri ale construcţiei lineare.

Aparentele inabilităţi formale nu sânt însă, aci decât vibraţii menite să redea liniştea planurilor, impresia aceia odihnitoare, ţâşnită din sensibilitatea curată a artistului.

D. Ghiaţă — Peisaj

Mai puţin nebulos în ritmul culorilor, pictorul precizează sentimentele într'o pastă mai densă, care păstrează calitatea atmosferei evocate.

Deşi forma actuală a artei domnului Ghiaţă ni-l prezintă într'o înaintată etapă de evoluţie, mijloacele şi realizările de azi ne îndreptăţesc să credem că d-sa are încă posibilităţi rodnice de desvoltare.

* * *

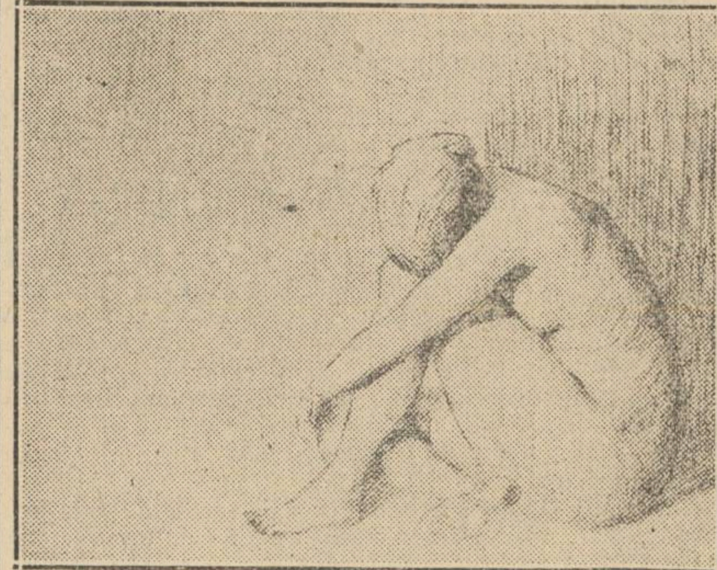
Monotipul a apărut în plină epocă barocă, pe la 1654, fiind inventat pare-se de Benedetto Castiglione, pictor genovez, gravor şi continuator al lui Rembrandt, mai ales într'o serie de portrete caracteristice.

Monotipul, desen în pensulă cu tuş pe placă, nu e practicat decât foarte puţin la noi, prezentând dificultatea ca artistul nu poate edita decât un singur exemplar.

Domnul R. Iosif, care expune împreună cu doamna Manolescu-Bruteanu la Mozart, utilizează cu succes acest procedeu.

Lucrările sânt executate cu mai multă uşurinţă de cât gravurile obişnuite şi sânt mult mai picturale.

Gravura de *apă-tare* a domnului Iosif închide desigur o deosebită atenţiune pentru construcţie, dar efortul artistic nu poate depăşi severitatea tehnicei. De-aceia şi socotim mult mai preţios monotipul.

Manolescu-Bruteanu — Nud (Pointe-sèche

Domnul R. Iosif e un artist interesant, a cărui ascensiune e marcată temeinic cu fiecare expoziţie nouă.

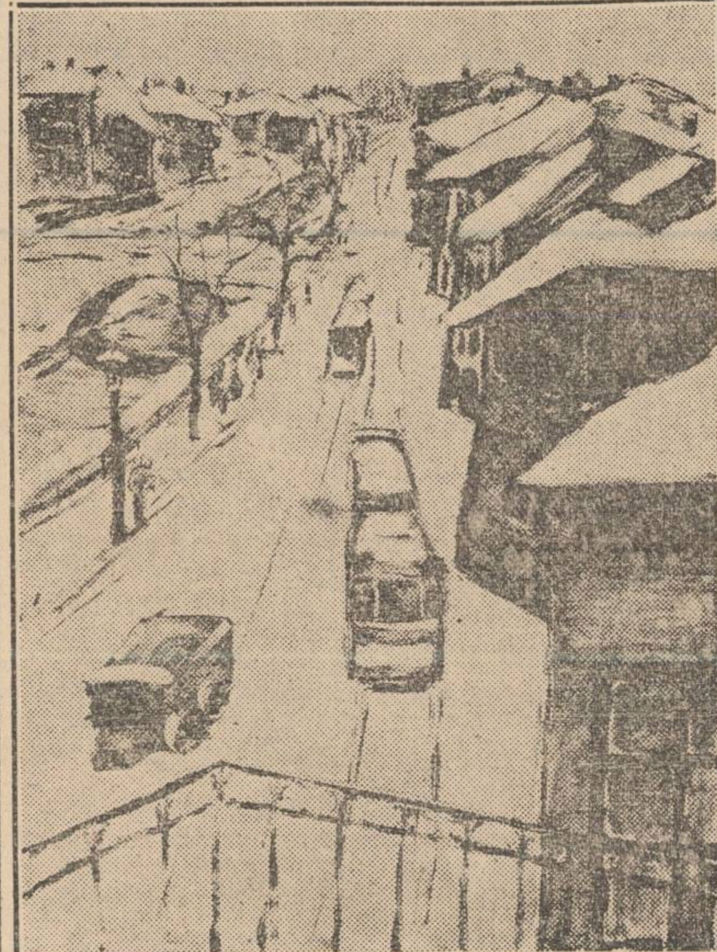
* * *

Doamna Manolescu-Bruteanu a strâns laolaltă xilografii, gravuri (aquaforte), pointe-sèche şio serie de desene, în care, dela maniera neagră, cu planurile încă nehotărît diferenţiate, până la armoniile de spaţii prinse luminos între planuri sigur mărginite, — se cuprinde tot drumul de evoluţie al artistei.

R. Iosif — Iarnă (Monotip)

De bună seamă, xilografia rămâne tehnica preferată a domnei Manolescu-Bruteanu, efectele de atmosferă fiind tăiate şi clădite pe valoraţii sugestive şi sintetice de alb şi negru.

R. Iosif — Aspect din Bucureşti (Aquaforte)

In grafica noastră, doamna Manolescu-Bruteanu — care-şi îndrumează cu izbândă strădaniile actuale spre ilustraţie — înscrie o personală adâncire de meşteşug şi o năzuinţă ce nu e departe de clipa realizării depline.

H. BLAZIAN

TIGRUL

ROLAND DORGELES

Tigrul: *ong-cop*, adică domnul tigru, precum îl denumeşte cu umilinţă parcă poporul Anamit. Numele lui e foarte des pomenit în Indo-China dar, slavă domnului, întâlnirile cu dânsul sunt destul de rare.

Păziţi-vă de acei călători ale căror povestiri sunt bogate în răcnete şi în salturi de sălbătăciuni, sau de acei îndrăzneţi care s'au asvârlit cu capu'n tufişuri spinoase scăpând astfel de urmărirea bivolului furios, care au stat ceasuri întregi încălecaţi pe-o cracă, fiind asediaţi de elefanţi, sau care erau cât pe ce să fie sfâşiaţi de tigru, de n'ar fi avut prezenţa de spirit să-l fixeze drept în ochi intimidându-l....

Sunt mulţi tigri în Indo-China, foarte mulţi, poate tot atât de numeroşi precum sunt mistreţii în Franţa, dar şi acolo, caşi aici, trebue să fii vânător ca să-i întâlneşti şi foarte rar se întâmplă să sară vre-unul peste capota automobilului, precum i s'a întâmplat acelei doamne care se ducea la Dalat şi care s'a jurat de-atunci că n'o mai prinde nimeni la vreme de sară, pe drumurile Langhianului.

Câteodată auzi tigrul răcnind prin pădure; adesea ţi se arată pe pământ urma labei lui teribile; şi la orice moment, traversând satele afli că *ong-cop* a trecut pe acolo, luând un câne, un porc, un cal sau chiar un bivol; uneori se întâmplă să sfâşie vre-un sătean, dar nu-i în obiceiul lui să înainteze aşa de aproape de locuinţele omeneşti; doar când îmbătrâneşte şi i se înţepenesc încheieturile, de nu mai poate vâna cerbul, atunci îndrăzneşte să pătrundă prin împrejurimile satelor, luându-şi tribut de vite sau, la nevoie, de oameni... Dar nu dă decât la singurateci: un lemnar la pădure, vre-un biet *nhaqué* [1]) pe care l-a apucat noaptea în drum spre colibă, vre-o *Moiessă* [2]) ce se întorcea în munţi, dela câmpul cu orez...

— Tigrul e fricos, pretind marii vânători.

Se prea poate. Dar modul cum se organizează vânătoarea de tigri, pentru Europenii în trecere, nu prea îi autorizează pe aceştia să fie severi în aprecieri.

Expediţiile acestea sunt cum nu se poate mai lipsite de eroism. Dacă ai piaştri şi puşcă, ai şi tigru. Ba încă de puşcă nu-i absolută nevoie: ţi-o împrumută cineva: Pe când piaştrii...

Şeful pădurarilor, căruia trebue să i te adresezi, când eşti persoană însemnată — un om tânăr cu fata energică, care a doborît până acum vre-o cincizeci de elefanţi, sălbateci şi tot pe atâţia felini, — se va interesa pe scurt de calibrul armei şi de calităţile tale de trăgător, apoi îţi va da câteva sfaturi cu privire la îmbrăcăminte şi la încălţări, încât după un schimb de cel mult cincizeci de vorbe, te va trimite la hotel spunându-ţi:

— Vă voiu trimite vorbă la vreme.

Tigrul e condamnat, nu mai rămâne decât să aştepţi...

De-altfel, hotelul din Dalat este confortabil: bucătărie excelentă, fragi în miezul iernii, lac întins sub ferestre, Sâmbăta cinematograf şi în timp ce joci tennis sau iei masa pe malurile Camly-ului, hăitaşii *moissi*, după ce-au aşezat sub pădure un taur spintecat, pândesc dimineaţa şi seara venirea tigrului. După ce i-au aflat obiceiurile, — sălbătăciunea e metodică ca un motan — ţi se trimite răspuns.

— Domnule, pe astăzi s'a hotărît.

Luând cu tine ca talisman privirile admirative ale frumoaselor doamne — „Urări nu primesc, vă rog!" — te urci în maşină.

Nu cu mult mai încolo, te dai jos. Faci vre-o treisute de metri pe sub pădure şi eşti oprit după un paravan de frunziş, la vre-o douăzeci de metri de hoit.

— Uitaţi-vă, soseşte pe aici...

Ţi se şopteşte înăbuşit, arătându-ţi-se o spărtură între două tufişuri. Bivolul putrezit împrăştie un miros groaznic: Asta-i partea cea mai primejdioasă a expediţiei. Acuma, tăcere... Pădurea adumbrită e însufleţită de ciudatele zgomote ale înserării: trosnete prin deşisuri, ţipete ascuţite printre ramuri... Câte odată ţi se pare că zăreşti nişte ochi fosforescenţi. Poate că-s licurici? Ce-are a face? Dar încă nu trage... Aşteaptă.

Peste puţin eşti încercuit de un nour de ţânţari, care te înţeapă pe faţă, pe mâni, pe picioare, prin vestminte, pretutindeni.

Te scuturi, dai din cap, îi striveşti de pantalon lăsând urme de sânge, iar când te poceneşti zdravăn peste obraz, vrând să scapi de înţepătură, căpetenia vânătorilor te loveşte peste umăr, supărat. Fără zgomot, mă rog! Aţi venit la vânat ţânţari, ori tigri?...

Blăstămaţii ţi se vâră pe după gât, pătrund prin găurile ghetelor, nu-ţi lasă nici o clipă de răgaz. Cât sunt de bravi! După mine, ţânţarii sunt cele mai curajoase fiinţe din lume. Fără colţi, fără ghiare, fără carapace, ajutaţi numai de un flecuşor de trompă, ei nu-şi părăsesc nici odată prada, nu se dau niciodată înlături dela luptă. Dacă tigrul ar avea ferocitatea ţânţarului, nimeni n'ar îndrăzni să-l mai atace. Tot astfel adesea curajul e virtutea celor slabi...

Ai tot timpul să te gândeşti la asta şi la multe alte lucruri. Dar deodată eşti înştiinţat, fără gesturi, printr'o strângere de mână. Atenţiune! Nu se aude nimic dar eşti tot numai ochi. Şi inima bate totuşi ceva mai repede. Stăm la pândă semeţi şi armele gata. Pe neaşteptate, desişul mişcă şi-l vedem...

El este! Păşeşte printre ramuri, fără zgomot.

Cât e de mare!

Cocoşul puştii e ridicat. Tigrul întoarce capul şi înaintează, mlădios şi încet. Drept în faţă. Foc, foc!

Două lovituri au răsunat. Două flăcări scurte. Două zmucituri de umăr... S'a isprăvit.

Zace întins colo, la marginea dumbrăvii. Acum nu mai pare aşa mare, cu labele lui lungi ce se destind. Dar dacă a avut timp să dispară în frunziş, printr'un ultim salt?

Atunci nu mai încerca să-l regăseşti. Asemenea curiozităţi se plătesc cu moartea.

A doua zi, tigrul e gata jupuit, ca un epure şi-i aduci triumfător pielea îmbibată de esenţe şi de sare groasă, fără să ştii anume ce-ai să faci cu dânsa. La Saïgon nimeni n'are să te admire, pentrucă-s obişnuiţi cu aşa ceva, iar la Paris nimeni n'are să te creadă. Dar totuşi, vei trece drept domnul care a omorît „tigri"...

De sigur că sunt chipuri mai primejdioase de vânat: îndelungata pândă la pădure, bivoli urmăriţi cu zilele prin valea Lagnei, elefanţi a căror haită mai rău te încurcă şi am cunoscut acolo oameni straşnici care pentru astfel de plăceri îşi puneau deseori viaţa în joc. Pe drumul din Phan-Thiêt este o cruce, arătând locul în care un cancelar al reşedinţei a fost atacat şi zugrumat de tigru, pe când se întorcea călare, pe'nserat. In altă parte, un ofiţer, trezindu-se cu o panteră care sări de gâtul calului, apucă sălbătăciunea de gât şi reuşi s'o zugrume, în timp ce ghiarele ei îi sfârticau mortal pântecele iar calul înebunit străbătea ca o săgeată pădurea. In alt rând, un tigru rănit sări dintr'un salt peste şapte vânători rănindu-i pe toţi odată c'o singură mişcare a labii. Poveşti din acestea sângeroase, poţi auzi cu sutele... Dar, — poate dintr'un sentiment de răzbunare împotriva fricii, cărora sunt supuşi, — Anamiţii şi Francezii simt o deosebită plăcere să ia în râs pe „Monseniorul", precum i se spune în Sud. De cumva are pântecele dungat, apoi e din cauză că i s'a pârlit părul cu foc de pae, îţi vor spune batjocoritor *nhaqueii*. Iar coloniştii, oameni îndestul de fini pentru a te scuti de poveştile cu primejdioase vânători de noapte, care nu mai încântă pe nimeni, îţi vor povesti mai degrabă întâmplarea acelui negustor cochinchinez care, pe când ieşise la vânat ajutat de o lanternă, zări, deodată doi ochi care-l pândeau printre bambuşi, îi ţinti, slobozind două focuri... şi ciurui capota automobilului său, printre cele două faruri, pe care le luase drept ochii tigrului...

La un post din valea Song-Hieu, unde femeile îşi piaptănă părul în corniţe, prinzându-l cu spelci de lemn, mi s'a istorisit că un inspector al gardei indigene îşi pusese gratii enorme la geamuri, ca să le poată ţine deschise în timpul căldurilor nopţii şi că — o, ironie! — acum veneau tigrii să privească pe alb în colivie. Probabil că asta-i o poveste, dar pot şi eu să vă afirm că tigrul se arăta foarte adesea şi că făcuse într'un timp atât de multe victime într'un sat vecin, încât locuitorii care mai rămăseseră o rupseseră la fugă, nu înainte însă de a-şi schimba numele, ca nu cumva *ong-cop* să-i găsească.

E viclean? E curajos? E sângeros? Par'că poţi să ştii?

— E teribil! îmi spunea la Colombo un maioraş englez a cărui singură pasiune era vânătoarea de fiare sălbatece şi care nu înţelegea să-şi piardă trecerea în ochii tinerelor doamne cu care stătea la masă.

Dar, pe de-altă parte, am cunoscut la Tonkin o tânără franceză care ţinea în casă un tigru pe care-l crescuse şi cu care se juca ca un căţeluş.

— Da, dar de îndată ce-a mirosit a sânge!... mormăesc tartarinii c'un smârcâit tragic.

Oare aşa să fie? Tânăra franceză de care vorbeam, — o fiinţă îndrăzneaţă, subţire, ca o umbrelă şi cu obrajii transparenţi — vroi într'o zi să facă experienţa şi făcându-şi o tăietură în mână o aşeză, însângerată, sub mustaţa felinului. El o mirosi, apoi, desgustat, întoarse capul. Stăpâna lui insistă, mânjindu-i botul cu sânge. Atunci, tigrul se îndepărtă c'un aer jignit şi se înghemui într'un colţ. Intocmai ca un copil supărat.

— Tigru de biberon! Tigru de iarmaroc! vor protesta unii Bonboneli.

Deloc. Astfel, un rezident al Franţii la Darlac avea în casă un tigru frumos de doi ani, pe care-l găsea toată ziua culcat cuminte pe trepte şi pe care servitorii moissi îl alungau cu mătura, la vremea scuturatului. Venind să viziteze Banmethout-ul, rezidentul superior avu neplăcuta surpriză, dându-se jos din trăsură, să fie întâmpinat de acest animal nepoftit, care nu-şi părăsea niciodată stăpânul şi care, intrigat de cizmele galbene ale însemnatului personaj, se ţinea pas cu pas după dânsul, lovindu-l mereu cu labele peste fluerele picioarelor, de parcă s'ar fi jucat c'un ghem. Rezidentul superior, încerca să-şi ţie firea, dar se făcuse ca turta de ceară.

— Pleacă de-aici, dihanie! striga zadarnic stăpânul tigrului.

Şi Rezuper'ul păşea repegior, cu paşi mici şi prudenţi. La masă totuşi, se obişnuise cu dânsul şi-i dădea să roadă oase, ca unui căţel. La câtva timp după aceia, într'o dimineaţă, fără nici un motiv, animalul acesta domesticit sări asupra unui porc negru şi a unui câne şi-i zugrumă pe-amândoi, dintr'o muşcătură. Atunci funcţionarul nu mai stătu în cumpănă: luă Lebel-ul santinelii şi doborî animalul c'un glonţ, drept în frunte.

Era unul din tigrii răi, înfometaţi de carne crudă, însetaţi de sânge. Un tigru de pe acele pământuri roşii pe care trăesc goi moissi, hrănindu-se cu carne de bivol pe jumătate crudă. La aşa oameni, aşa animale... In vreme ce locuitorii din Hanoi îţi vorbesc despre tigrul civilizat, tigrul domestic pe care un vestit medic colonist, în urmă devenit Guvernator, îl ţinu ani dearândul în spaţioasa lui villă, spre marea surprindere a trecătorilor, care priveau înspăimântaţi la felinul ce se juca pe iarbă cu copilul casei. La ora siestei, tigrul alintat venea să se culce în patul stăpânilor, lungit între dânşii şi torcând de plăcere... Nimeni nu i-a stingherit vre odată....

Intr'o zi, observând că tigrul are un ochi bolnav, doctorul porunci unui *boy* de-al său să aducă dela spitalul militar o anumită pomadă.

— Eu înţelege! se grăbi să afirme neruşinatul.

Inţelesese atât de bine încât, — să nu protestaţi, au fost martori numeroşi şi mai vorbesc între ei şi-acuma locuitorii micei capitale — încât legă tigrul c'o frânghiuţă de gât şi-l duse la spital ţinându-l de funie ca pe-un câne de preţ. In trecere, Anamiţii fugeau înspăimântaţi, oamenii se baricadau în case, dar el îşi urma drumul neturburat, intră în curtea spitalului cu aerul cel mai natural din lume şi întinse reţeta funcţionarului, ce fugi îngrozit. Tot spitalul era în fierbere, bolnavi şi infirmieri, iar când un maior trimise ordin îmblânzitorului de tigri să se întoarcă la stăpânu-său pe drumul cel mai scurt, se şi adunase o mulţime de oameni care aşteptau afară, la distanţă respectuoasă. Dar tigrul era obosit, nu mai voia să facă nici un pas, încât — vă rog să credeţi ceiace spun — încât trebuiră să-l aducă acasă în *poussă* [3]) boy-ul ţinându-l tot de funie, pe când ceata de gură-cască, albi şi galbeni, alcătuiau împrejurul lor un cortegiu urlător.

1) Ţăran.
2) Moi: ţinut Anamit.

3) Trăsurică locală, cu două roate.

(Continuare în pag. IV-a)

Şi ştiţi cum a murit tigrul acesta? Lăsându-se să moară de foame, pentrucă-l închiseseră în cuşcă, în timpul unei boli a copilului şi el nu voia să trăiască departe de micul lui prieten...

Ah! mai ducă-se la naiba mincinoşii aceia, care timp de-atâta vreme m'au lăsat să cred în tigrul nemilos, în tigrul însetat de carne, tigrul care-şi linge buzele de sânge...

In tot timpul şederii mele în Extremul-Orient n'am auzit vorbindu-se decât de-un singur alb, victimă a fiarelor: e vorba de acel rezident din Cambodge care, pe drumul dinspre Kompong-Thom, atingând o sută pe oră, se izbi cu automobilul într'un cerb şi fu cules, cu coastele zdrobite, alături de-un amic al său, care-şi rupsese amândouă braţele.

Astea-s animalele primejdioase: căpriorul care răsare în faţa limuzinei când nu mai ai timp de frânat; porcul, nemaipomenitul porc care-şi face apariţia dintre paie, făcându-te să vezi stele verzi; bivolul domestic care-ţi stă prosteşte în cale, cu coarnele în jos şi care apucat deodată de frică o zbugheşte, răsucindu-şi şoldurile în toate chipurile, se opreşte brusc şi nu se lasă până nu-ţi vâră maşina în şanţ...

De m'ar întreba cineva, de care animale trebue să te fereşti mai mult în Indo-China, n'aşi sta deloc în cumpănă. Aşi răspunde: ţânţarul, din pricina înţepăturilor lui şi porcul negru...

(In româneşte de DESPINA SADOVEANU)

W. H. EDWARDS

Introducere în erotica englezească [1]

Anul trecut, în cursul celei mai călduroase săptămâni a lunii Septembrie, la Wigmore Hall — într'unul din saloanele în care de obicei răsună, numai pentru un public alcătuit din *ladies*, melodiile celor mai distinse cvartete ale continentului, — s'au aciuat câteva sute de „reformatori sexuali" veniţi din toate unghiurile continentului. Englezi s'au văzut prea puţini printre aceştia, căci la noi îndeletnicirea profesională cu problemele sexuale duce şi astăzi, dacă nu la osândirea publicului, ca pe vremea martiriului lui Oscar Wilde, cel puţin la o simţitoare îndepărtare a acelora care doresc să facă parte din „society". Congresul s'a putut conforma de minune atmosferei engleze. S'a vorbit despre toate, dar nimic — şi aceasta din consideraţie pentru ţara ospitalieră — despre singura problemă serioasă: perversitatea sexuală, condiţionată parcă de un drept natural, a Englezului ca şi a Englezoaicei.

Trei secole de înfrânare şi ipocrizie ale fiilor lui Shakespeare, care au transformat „merry England" în regatul lui Cromwell şi a armatei sale de fer asexuale — până când urmaşii lui Eduard al VII-lea şi contemporanii săi au încercat, sub impulsul catastrofei războiului mondial să recucerească dreptul de firească libertate a manifestării sentimentelor — au lăsat desigur urme la un popor atât de disciplinabil. Cu toate poruncile statului şi bisericii care osândeau orice manifestare de simţiminte şi impulsiuni erotice, omul a rămas om şi în Anglia. Sărutarea, pe care ţăranul nu se cădea s'o dea drăguţei sale în timpul dansului popular în jurul arborelui de primăvară, desmierdarea, la care soţul de curând căsătorit, Squire sau „Cityman" trebuia să renunţe, din consideraţie pentru servitori, atunci când se întorcea acasă dela vânătoarea de vulpi sau dela lucru, primele dorinţi sexuale ale pubertăţii, care nu găseau o posibilitate de manifestare bisexuală, decât ocazional sau pe ascuns în internate, în şcoli navale, în garnizoanele armatelor engleze din străinătate şi în colegiile universitare, au „înăbuşit" bărbatul englez, liricul svăpăiat al sec. al XVIII-lea, cuceritorul sexului frumos. Sportul cu consecinţa sa inevitabilă, homosexualitatea printre tineretul încă neformat, au comprimat şi au redus acel „m" — component al fiinţei, în sensul teoriei lui Weininger — la masculinul englez, chiar înainte de căsătorie.

Lipsa totală de relaţie cu nenumăratele variante de „fetiţă dulce" de pe continentul-european au născut în englezul bogat şi tânăr un total cinism în ceeace priveşte erotismul. Evitarea naturală şi nenaturală a „reacţiunii" excludeau aproape întotdeauna sentimentele ca impuls al atracţiei personale.

Din cauza aceasta, Anglia a devenit patria flirtului, acea formă de luptă între sexe, anti fizicală şi totuşi lipsită de suflet, care făgădueşte tot ce poate imaginaţia să-şi dorească şi nu-i în stare să ofere nimic din atât cât îi trebue celui mai lipsit de imaginaţie dintre ţărani.

Flirtul care se practică în bucătărie şi în salon, cu alte cuvinte, dar în aceiaşi formă şi cu aceleaşi gesturi, este corupătorul mamei engleze. Anglia, care a ajuns astăzi la o populaţie aproape staţionară, şi care va împărtăşi în câţiva ani soarta Franţei — după cum o afirmă cei care cunosc chestiunea sexuală — a produs nu numai pe „Lady" dar şi femeea brutală. Această femee „vampir", care se joacă cu dorinţele erotice ale bărbatului, numai pentru a-şi îmbunătăţi situaţia ei financiară precum şi situaţia ei în societate, vrea să aibă copii, numai atunci când îi consideră ca o condiţie a „contractului", pe care trebue s'o îndeplinească, ca să nu piardă autoritatea asupra furnizorilor de bani şi bunuri conform legilor de moştenire. De secole, femeea engleză din societatea înaltă mai întâi, din cea de mijloc mai în urmă, a căutat să excludă din viaţa ei copilul, acel „menetekel" viu al laturii neplăcute a contractului de plăcere şi lux. Nursa, guvernanta, internatele — mai întâi preparatory school, apoi public school, însfârşit college sau şcoală de război, iau „în regie" educaţia în masă şi eternizează însuşirile erotice atât de uşor adaptabile ale tatălui pentru generaţiile viitoare ale fiicelor.

In Anglia nu moare din dragoste nici tânărul, nici fata, nici văduva şi nici amanta. Inima n'are ce căuta în manifestările de dragoste engleză. Inima bate mai tare numai la auzul cântecului de luptă devenit celebru în războiul mondial: „O land of Hope and Glory, Mother of the Free". Englezului şi Englezoaicei îi plac numai aşa numitele „stately homes of England", dar nu cele, pe care le locuiesc ei, sau ceeace se petrece în ele.

1) Der Querschnitt, Ianuarie 1930.

Citiţi azi Realitatea No. 160
:: Cu numeroase ilustraţiuni şi un bogat sumar ::
28 pag. în 5 culori — lei 10

Numele Dobrogei

Suind spre oraş dela serbarea Cincantenarului, dela Casino, — în noianul de lume, ce privise cu lacrimi în ochi emoţionantul cortegiu, în care se mişcase viaţa de secoli a Dobrogei, pe cine crezi că întâlnesc?

Moş Medrea! Mândru, radios, transformat, parcă întinerit...

Mă priveşte drept în ochi:

— Ai văzut?

— Da! Abia zic eu, biruit de-atâtea emoţii.

— Eu aş fi vrut să tot ţie. O istorie, pe care o ţară, un popor, au trăit-o, e tot ce se poate mai interesant, e fapta lor. N'aş fi obosit să fi mai ţinut câteva ore!

Moş Medrea era foarte voios, întâlnirea cu el m'a însufleţit, aşa că am primit cu plăcere invitaţia, să mâncăm la el, la vie. O raţă cu varză, un vin... Apoi lucrurile interesante ce-mi ştie povesti...

Când după celelalte gustări apăru raţa rotundă, rumenită, tronând pe-o varză tăiată subţire, călită şi apoteozată într'un abur fin, — Moş Medrea isbucni glumeţ: „Pentru asta m'aş bate şi eu!"

Presimţii că avea să-mi spună vr'una din multele întâmplări din bogata sa viaţă şi-l provocai.

— Da' cum a fost cu cei ce s'au bătut pentru raţa cu varză?

Moş Medrea începu să-mi deşire o polemică între filologii tinereţei sale Vasilie Zărghinescu, care construise o etimologie a „curechiului cu raţă" şi Alecu Stranopol, care şi-o însuşise. Polemica s'a terminat într'un duel cu umbrelele pe stradă, în Iaşi şi cu intervenţia gardistului:

— Să-mi mănânci tu de-a gata curechiu cu raţă, hoţule! Striga Zărghinescu şi croia cu umbrela.

— Hoţ? Ce năpăstueşti, mizerabile? Mi-ai spus-o însuţi la catinè! Şi da-i şi Stranopol cu umbrela.

— Şi ţi-am spus-o, ca să mi-o furi? Şi dă-i...

— Săriţi! Gardist!

— Ira!... Ci stai ghinişor, Coane Vasâlică, strâci bunătă di cortel! Se ruga omul poliţiei să-l potolească.

— Lasă, domle, ce, eu studiez dela 68 curechiu cu raţă, să mi-l sfeterisască plagiatoriu?... Interesul limbei române... Şi se mai repezi odată.

— Da omori omu, Coane! Da întri la gros! Pentru un curechiu cu raţă! O fi poftit omu, că-i gustoasă la limbă, cum zâci...

Râserăm şi Moş Medrea încheie: „Pe-atunci se făcea mare caz de filologie... Dar raţa trebue să înoate!"

Umplui paharele şi turnatul îmi evocă o scenă din cortegiul istoric dela serbare.

— Ai văzut în cortegiu Pontul Euxin, Neptun cu tridentul, caii! A lipsit Dobrotici, poate ar fi fost caracteristic, el, dela care a rămas numele Dobrogei...

— Te înşeli, vă înşelaţi cu toţii, numele Dobrogei n'a rămas dela Dobrotici. Este simplu o traducere în paleoslava a numelui roman Pontica.

Privii mirat la Moş Medrea.

— Văd eu, aşa a rămas ursit curechiul cu raţă dela Conu Vasilică, să facem filologie împrejurul lui! Şi Moş Medrea deşertă paharul.

— Interesul limbei române! Imitaiu eu pe acel faimos Conu Vasilică şi golii şi eu paharul.

— Romanii ziceau Mării Negre — Ponticum mare?

— Ziceau. Răspund eu solemn.

— Aci vezi că Pontos, ce însemna mare, la greci, îşi schimbase înţelesul, căci altfel am avea o repetare... Dar la c[illegible] era pe ţărmul ei şi ţinea de ea?

— Pontica!

— Vezi bine! Poate că oficialitatea, cărturarii să fi zis ţării Scitya Minor, dar poporul greco-roman, care locuia în oraşele Pontului, sau latinii şi aşezaţii din sate ziceau Pontica ori că se află în Ponto...

— Ovidiu zice undeva „ut sumus in Ponto" adică „de când mă aflu în Pont", apoi „Ponticele" — scrisorile lui, cum am zice azi Dobrogenele! Adaug eu.

— Lasă pe Ovidiu, e cam vechiu pentru timpul de după Traian, deşi îmi vine în ajutor, — dar înainte de Ponticum, romanii au pe pons, cu înţeles de drum, pod, vad. Acum, ia vezi, ce cuvânt e în paleoslava pentru pod, vad?

— ?!

— Să-ţi spun eu: brod!

— Moş Medreo, devii interesant! Strig eu şi umplu paharele.

— Scumpule, mă ştii, că om tare învăţat nu-s şi nici nu pătimesc de mania etimologiilor, — dar unele asonanţe, unele potriviri de înţeles, mă fac să m'afund în taina cuvintelor. Aşa a fost şi cu acest cuvânt Dobrogea. L'am pronunţat în tot chipul, am ascultat şi pe alţii şi mi s'a părut că spune ceva, el cu dela el!

Nu m'am oprit la dobru-bugeac, colţ bun, mi s'a părut copilărie, cunosc Dobrogea!

Nu m'am oprit nici la Dobrotici, fericitul despot bizantin. Ce interes să se numească ţara, care, oricum, şi-a prefăcut mereu stăpânirea, prin numele lui uitat şi el, şi desgropat acum din cronici mucezite?

Şi nu m'am oprit nici la singuraticul, grecescul „Diobrochè", care deşi ar însemna „pătruns de apă", totuşi mi s'a părut artificial, — chiar mi-am zis: doar Dobrogea n'a avut naşi niscai hidrologi!

Nu m'am oprit la acestea pentru că nu m'am mulţumit — şi, o spun cu tot respectul pentru cei ce le-au lansat fără să le... brodească!

— Adevărat, trebue să le şi brodeşti, ca să reziste!

— Dar m'am legat de multe-alte. Din toate cele vechi, numele Brodnicilor, sub care erau cunoscuţi în cronici bătrâne românii din văile Siretului, mi s'a părut demn de luat în seamă, deşi aceştia erau cam departe. Şi'n acest timp am văzut că aveam dreptate în sbaterea mea: Edrisi, un geograf arab, care a trăit pe la o mie o sută şi ceva numeşte Dobrogea: „Bergean"! Mi-am zis: arabul a scris ce-a auzit, poate nu tocmai cum a auzit, ci cum a putut pronunţa el după ce-a auzit, ceva aproape de... Brogeà. Iar asta cu vr'o 200 de ani înainte de mărirea lui Dobrotici!

— De-broz-ie! Silabisesc eu iar, tot după bietul Do-

Silabisesc eu, încercând sunetul, cum încearcă un zaraf zăngănitul unei monede de metal preţios...

— Da, da! Brogea, Borcea!... Ce nume l'a inspirat pe Edrisi de-a dat acest Bergean? Să zicem, n'a fost Dobrogea — numele nu exista, atunci care? Insă chiar în timpul când fără îndoială a existat, tot se găsesc oameni care redau numele cu o notă fonetică personală: Donado da Lezze, cam cu 100 de ani după Dobrotici trece prin Dobrogea şi o numeşte: „Abrozit" şi „De Brozie"...

— Bergean! Brozie! De Brozie! Dobrogea! Cam aduce...

— Nota fonetică personală în redare nu schimbă realitatea: Numele — Dobrogea exista şi la o mie o sută şi atât, când a trecut Edrisi pe-aici. Că Mircea cel Mare i-a zis „Terae Dobroticii"... — dar el a fost un mare diplomat, i-a zis din diplomaţie şi-l admir...

— Da, trată cu Polonii şi-i trebuiau titluri răsunătoare!

— Să lăsăm astea. Un cântec popular „Măi podare, măi brudare!" m'a dus să cercetez cuvântul în româneşte.

Privii mirat la Moş Medrea.

— Nu-mi turna ochi mari, ci vin... Zise Moş Medrea golind paharul şi reluă firul vorbei energic:

Da, românii au avut totdeauna podul şi podarul lor, dar au avut şi brod-ari slavi, care au lucrat la brod-uri şi care primeau plată, ca să te treacă dincolo: brudină!

Şi au păstrat şi cuvântul când brod, când brud, punând pe brudar să lucreze la pod şi pe podar la brod, ori brud... Ba au mers şi mai departe: am cunoscut oameni cu nume de familie Brudaru, Brudea, Brudeanu, Brudiş, etc. Am cunoscut localităţi... Ai fost la Vaslui? Dar dela Vaslui spre Pungeşti prin Hârşoveni? Să-ţi spun eu, care am fost, chiar în timpul războiului: Din Vaslui treci de calea ferată şi apoi un pod peste apa Bârladului şi dai în Brodoc... Un sat de ţigani, vei zice, dar te asigur, că n'au dat ţiganii nume satului, numele-i vine dela brod — drum, pod, vad...

In unele localităţi din Transilvania şi Banat, brod şi brud sunt cuvinte curente: „A brud"! iar pod! exclama, pe vremuri, slavul sau oficialul în paleoslavă, întâlnind mereu la râuri şi pârâuri peste care urma să treacă! Şi... Abrudul a fost numit, dacă nu aşa — aproape...

— Abrozie! Silabisesc eu numele dat de Donado da Lezze.

— Nu cunosc cine ştie ce paleoslavă şi nici prin cărţi mult n'am răscolit, dar văd bine că noi am luat din paleoslava, brod, cu înţeles de pod, vad, mijloc de trecere — în fine, aşa că pont, pod, corespund lui brod.

— Bine, bine, să zicem că brod este pod, ai ajuns la Pont, dar n'ai trecut la Pontica şi deci la Do-brod-cea, ce ne facem cu do?

— Do! O biată prepoziţie paleoslavă de relaţie cu brod-ul! De pildă, buchisind hrisoave de danie dela 1400 găseşti stereotipul: „Team mui videavşe ih pravo i vearno slujbio do nas", pe româneşte „deci văzând a lor dreaptă şi credincioasă ascultare către noi". Aci do are înţeles de *către, pentru* şi poţi deduce că, în general, exprimă ideea de direcţie, coprins, apartenenţă.

Aşa dar Do-brod traduce Pontica, — numele regiunii dinspre, către Ponticum mare! In terminaţia cea, gea, şa, nu mă amestec...

— De-broz-ie! Silabisesc eu, iar tot după bietul Donado da Lezze...

— Ce dovedeşte asta? Se îndreaptă Moş Medrea, după ce sorbi puţin, ca să vorbească mai de sus.

— Că acest cuvânt-nume a trăit şi despărţit: Do Brogea şi Edrisi şi Donado... Incerc eu să deduc.

— Dovedeşte că numele roman a fost tradus destul de exact, date fiind şi-alte împrejurări... Aminteşte-ţi numai versul: „Mulţi durară, după vremuri, peste Dunăre vr'un pod"... Şi că numele tradus s'a impus în acea epocă de transiţie, sau de formaţie, ca să zic din punctul de vedere românesc. Că l'au tradus românii sau alţii, e indiferent: Numele Dobrogei este ieşit din botezul roman.

— Ai brodit-o, Moş Medrea! Strig eu entuziasmat.

Şi cum era să nu fiu? Un lucru atât de simplu... Şi-apoi ce raţă, cu ce varză, ce vin!

D. STOICESCU

Ultimele date ştiinţifice

Puţuri aeriene

Cel care ar fi stăpânul apei, ar schimba fata pământului. Deşerturile ar înverzi; ţăranii ar rămânea pe ogoare; vara, câmpiile şi grădinile nu s'ar mai usca; coloniile... Şi iată că inventatorul care scoate apă *din nimic*, există şi faţa pământului va fi schimbată de urmaşii noştri. Se numeşte *Knapen* şi e inginer. „Din nimic" e un fel de a vorbi; adevărul e că se poate face apă din orice. Doctorul Richard, directorul muzeului oceanografic din Monaco, a transformat un peşte de mare, prin cel mai simplu procedeu în 66% apă. Nu spusese oare profesorul Leduc că „orice corp organizat e o soluţie"...

Obicinuim să aşteptăm apa din cerul acoperit de nouri. Krapen, folosind observaţiile şi calculele altor savanţi, a dovedit că apa, apa nesfârşită, o putem avea din văzduhul senin.

* * *

Aerul cel mai uscat în aparenţă, chiar aerul din pustiuri, conţine apă. Cantitatea de aer disolvată în volumul de aer şi devenită vapori, e mai mare decât putem noi percepe, dar are o limită. Această limită depinde de temperatură: cu cât temperatura va fi mai ridicată, cu atât puterea evaporantă a aerului va fi mai mare, şi deci cu atât va fi mai mare cantitatea de apă pe care o va putea disolva la un volum de aer dat. Prin urmare ţinuturile cele mai calde sunt cele mai bogate în aer încărcat cu vapori de apă, adică un loc unde un „puţ aerian" — dacă ar exista — ar funcţiona mai bine.

Cum putem dobândi această apă aeriană? Până azi, totul depindea de hazard. Aerul oferă apa prin condensare şi apa se condensează când un volum de aer dat, la temperatură dată, fiind saturat, se răceşte. Acest fenomen poate avea loc chiar în aer — brumă, ceaţă, nori — sau la contactul aerului cu solul răcit — roua. (Trebue să observăm că explicaţia rouei e atât de puţin evidentă că în veacul al 18-lea încă era un mister pentru ştiinţă şi că abea în 1814 doctorul Wells într'un tratat anume a dat o explicaţie ştiinţifică fenomenului).

Condensarea în formă de nori, din punct de vedere agricol cel puţin, nu e satisfăcătoare; şi aci vom recurge la lucrările lui Ginestous, şeful serviciului meteorologic din Tunis, lucrări folosite şi de inventator, care dovedesc definitiv că *numai condensarea datorită răcirii nocturne a solului va da apă totdeauna şi pretutindeni.*

Totuşi roua a fost numai hrana zânelor lui Shakespeare — până la inginerul Knapen.

* * *

A zânelor şi... a coloniştilor greci. Căci „puţuri aeriene" au existat în antica Teodosia şi în Cheronesul Tauric, au fost regăsite prin 1890. Pietrele de pe coline ofereau atmosferei suprafeţe lucii, răcoroase, pe care-şi depunea picăturile de rouă: apa se scurgea prin conducte de gresie până'n fântânile oraşului.

Puţurile aeriene din Teodosia nu mai funcţionează, acoperite de iarbă şi pământ. Inginerul Neveux care le-a descris într'un studiu interesant, raportează că tehnicienii au evaluat producţia lor de apă. Ca apa să fie îndestulătoare, era nevoe de o suprafaţă de condensare considerabilă (705 mp. de fiecare puţ), căci fizicienii din antichitate nu puteau utiliza fenomenele naturale decât la întâmplare, asemenea pastorilor italieni care culeg şi ei roua din scobiturile dela marginea lespezilor de piatră. Nici Grecii nici păstorii italieni nu se pricep — asemenea lui Knapen, azi — să prelungească durata condensării.

Puţul aerian al lui Knapen e o cameră obicinuită cu pereţi groşi, de peste opt metri înălţime, în interiorul căreia se află un masiv periform în beton, prevăzut cu lame de gresie sau sticlă (au cea mai scăzută căldură specifică) şi pătruns de ţevi de sifon. Noaptea, aerul pătrunde în această massă printr'un cămin metalic scoborînd până'n fund, umple cavitatea şi răceşte totul. Ziua, aerul cald al atmosferei ajunge'n camera de condensare prin canalurile săpate în înveliş şi la contactul cu lamele reci ale massivului, se preschimbă'n rouă; după ce a lăsat apa, iese prin canalurile inferioare. Apa se scurge în rezervoriul dela bază.

Sistemul acesta se răceşte într'un fel, pe măsură ce se'ncălzeşte, graţie sifoanelor cu pereţii groşi inventaţi de Knapen. Totul se bazează pe una din legile higronometriei clădirilor pe care inventatorul o enunţă astfel: „Oridecâte ori două materiale de densităţi diferite sunt în contact, cel mai dens condensează umidităţile gazoase conţinute de cel mai puţin dens şi cel mai poros absoarbe umidităţile lichide produse". Acţiunea acestor sifoane e reversibilă; ele usucă zidurile, extrăgând umiditatea, sau provoacă lichefiarea gazelor saturate.

Ce randament ar putea avea un asemenea puţ? Pentru a avea condensare, e nevoe ca apa disolvată în aerul cold exterior să fie în cantitate mai mare decât poate conţine când e răcit în interior: ceeace se întâmplă totdeauna. Toată arta inventatorului constă în menţinerea temperaturii scăzute a sitemului său de condensare.

Se va vedea mai bine în ce măsură a izbutit d. Knapen căci întâiul puţ aerian va fi construit în luna Martie a acestui an. Randamentul aşteptat la o suprafaţă de 100 metri pătraţi e evaluat, după condiţiile climatologice, la 35.000 şi 55.000 litri apă pe zi. — *A.*

CEA MAI PLACUTA LECTURA IN

Evenimentele anului în ilustraţiuni.
Progresele ştiinţifice din 1929.
Cum poate deveni ori-cine radiofonist-amator.
101 artişti de cinema cu adresele lor.
Toate candidatele la concursul de frumuseţe al „Realităţii Ilustrate".
Cum se cunoaşte caracterul omului după scris.
Cum se ghiceşte în palmă.
Cum se ghiceşte în cărţi.
Cheea visurilor.
Cea mai extraordinară aventură a detectivului Gex Trevor.
Mic tratat de cosmetică.
Cum să ne îngrăşăm şi cum să slăbim.
Sfaturi pentru frumuseţe şi sfaturi medicale.
Bucăţi umoristice şi literare de Victor Eftimiu, George Silviu, Gh. Brăescu, Otilia Ghibu, Ion Pas, N. Pora, etc.
Jocuri intelectuale.
8 planşe în culori.
O adevărată enciclopedie.
Frumos ilustrat şi frumos tipărit.
Materie aleasă, atractivă şi instructivă.
Sute de ilustraţii.

ALMANAHUL „REALITATEA ILUSTRATA"
PREŢUL 60 LEI PREŢUL 60 LEI

COPIII, VOŞTRI
Sa citească cartea frumoasă
povestea cu:
CEI TREI FRAŢI IMPARAŢI
Minunat ilustrată în culori
de pictorul DEMIAN
Preţul 20 Lei

Citiţi toţi astăzi Lectura
Floarea literaturilor străine
Cel mai nou număr apărut:
LECTURA UN AUTOR UN ROMAN COMPLECT CELEBRU
CELULA No. 7
destine omeneşti de o grozăvie înebunitoare, în cadrul unei mari drame sociale.
De puternicul romancier J. KESSEL
Lei 5. Scrierea complectă. La chioşcari şi librari.
Adeverul

Lucia Mantu

Cele două volume ale Luciei Mantu *„Miniature"* şi *„Umbre Chinezeşti"* [1]) vor părea, multora, de un conţinut prea mic pentru locul pe care îl au în producţia noastră literară. Dar opinia publică nu s'a înşelat. Epizodele scurte, schiţele fugare, sunt în realitate adevărate „romane în fragmente", cum le numeşte autoarea în subtitlu. Ele sunt, în scurtimea lor, de o intensitate de expresie, de o putere de evocare atât de extraordinară încât ne urmăresc ca o obsesiune multă vreme după ce am închis cartea.

Sunt vreo doi ani de când nu am mai deschis volumul „Miniaturi", totuşi simt şi acum parfumul portocalelor pe care le desface cu un egoism feroce, institutoarea, pe catedră, în faţa copilelor istovite de căldură şi de sete, pe o după amiază dogorâtoare, în ora de lucru manual...

Ele ne apar ca o picătură de viaţă veşnică închisă într'un cristal perfect şi irizată în mii de răsfrângeri colorate.

E felul de a scri care se potriveşte acestei singuratice, căci Lucia Mantu rareori părăseşte viaţa de provincie, atmosfera de cărturari şi dascăli, căminul în care trăeşte. Iar când vine la Bucureşti, întrebuinţează fel de fel de şiretlicuri spre a nu fi găsită de nimeni, decât de câţiva intimi, care singuri sunt înştiinţaţi că a sosit.

Lucia Mantu

Acolo în Iaşii săi ea e mai mult o profesoară, care iubeşte cărţile, grădiniţa de lângă casă, decât o scriitoare. Pentru cei mulţi ea trăeşte, se mişcă în cercul familial, în ocupaţiile mărunte şi conştiincioase ale vieţii de toate zilele ca orice altă muritoare. Dar ochiul ei ascuţit prinde totul într'o precizie concretă, cu o obiectivitate desăvârşită, lucruri şi fiinţe într'o viziune ascuţită. Atmosfera o crează cu un cuvânt, povestirea scurtă şi repede se desfăşoară într'un film închizând în el realităţi tragice, deschizând perspective adânci şi ascuţite prin îndepărtata lor pătrundere: „Un zâmbet", „Atavism", „Spectacol", „Amăgiri", „Carpe diem". Puterea cu care pune în lumină instinctele, patimile, fondul primitiv al sufletului omenesc, este viguroasă şi pornită dintr'un intelect bine construit de observator format în metodele ştiinţifice. Fineţa formei însă este feminină. humorul uşor şi limpede pare un surâs de femee frumoasă, iar fluturata bătaie de joc ascunsă îndărătul milei ironice din „Bieţii oameni" are toată nevinovata perfidie a sexului slab.

Puterea instinctivă din sufletul animalelor în bucăţile *„Din viaţa hulubilor"* şi *„Intre păsări"*, *devine* un poem cu forma cumpătată şi desăvârşită prin observaţia precisă şi exactă a Luciei Mantu, dar cu avântul unei poezii noi şi arzătoare, a unei poezii în care se răsfrânge durerosul problemelor, enigma vecinicilor întrebări.

Realismul discret şi nuanţat, deşi sensibil în acelaş timp, cu care e tratat „Iliuţă Gândac", „Destrăbălata" şi care dovedesc o perfectă intuiţie a sufletului copilului şi mai ales al acelui copil care se creşte singur, în sânul naturii şi în lupta cu grijile şi nevoile vieţii, încă din leagăn, este un realism şi un simbol în acelaş timp. Pe lângă aceasta sunt bucăţi de o poezie pură şi delicată, de o sensibilitate duioasă şi dulce, deşi cu grijă tăinuită sub forma şi expresia cumpătată. Nimic dulceag şi sentimental, totuşi o gingăşie în exprimarea indirectă a simpatiei, o pătrundere adâncă şi fină în miezul vieţii, o nimerire atât de justă în alegerea icoanelor şi în schimbul vorbelor din dialog, încât mişcă adânc, mişcă până la lacrimi.

„Iliuţă Gândac" este o mică capodoperă, în care se vădesc toate aceste calităţi. In cele câteva pagini este romanul întreg, poemul acestei vietăţi, silită prea de timpuriu să intre în atribuţiile vieţii de adult şi în care copilăria izbucneşte din când în când sub formele ei neprevăzute de joc, cu îndemnurile ei de ucenicie pentru viaţă, o ucenicie atât de departe de dureroasa şi silnica muncă la care e pus Iliuţă şi care-i dă, la doisprezece ani acea înfăţişare de „om tare aşezat şi tare vrednic". Iliuţă Gândac e construit organic, după o armătură împrumutată dela natură. E conceput şi intuit de un spirit deprins a observa şi a studia natura, deprins a înţelege şi a preţui poezia fiinţelor care sunt şi rămân în planul ei, animalele, copiii, şi primitivii.

In Iliuţă Gândac care „îngheboşat, cu capul vârât tare între umeri", „meştereşte ceva tainic" şi care cu toată frica nu se poate opri de a mărturisi „cu o fericire caldă în privire", că face „o mozâcă", este toată năzuinţa spontanee de creaţiune a omului copil. Iar nostalgia care-l mână prin singurătatea luminoasă şi pustie „acasă", acolo unde simţi că este pentru el „ceva cum nu se mai găseşte în lumea largă", sub apăsarea unei fatalităţi pe care o simte copilul în spaima nedesluşită, care-i stânge flueratul de pe buze, e un patetism, ce depăşeşte aventura micului copil. E un simbol grandios, o intenţie superioară, un sentiment al fatalităţii ce ne învălue şi pe noi, târându-ne dureros după „Năluca lui întunecată şi mică care se deplasează mereu în spaţiu, înviorând singurătatea". Pe când: „Deasupra, pe o boltă de safir transparent, luna îşi urmează cu indiferenţă drumul ei înalt".

In sufletul „Destrăbălatei" este concretizat întreg conflictul dintre natural şi social, toată cruzimea şi absurditatea precăderii socialului, a artificialului omorâtor de orice spontaneitate, personificat în „Doamna Mândru", care nu vede florile dantelate şi aerul care tremură în jurul lor ca o lumină de curcubeu palid. Ea nu înţelege nimic din sufletul fetiţei care cu: „ochii vagi, guriţa întredeschisă, pare că vrea să soarbă albastrul tare al cerului spălat de ploi". Nu, „ca vede în închipuire şcoala, cu elevele geometric rânduite în bănci şi — aceea în faţa ei — o mică, netrebnică hoinară, care va intra în neorânduială şi cu întârziere şi va strica simetria desăvârşită a clasei". Pe când: „Cu îndoială „destrăbălata" porneşte, în urma noastră spre şcoală... Acolo trebue să stea cuminte, acolo razele cele mai strălucitoare străbat lâncede şi reci prin geamurile albite cu cridă...". Insăşi „Doamna Mândru" pare zdruncinată în credinţa ei neclintită şi îngustă asupra drepturilor şcolii... Căci „se sileşte să-şi păstreze atitudinea severă, porneşte mai mărunţit şi mai repede şi aruncă în tăcere priviri nesigure îndărăt"!

Volume de polemici în chestia legăturii şcolii cu viaţa, nu pot arunca o rază de lumină mai clară decât acest mic strop de mărgăritar. Fără nici o declamaţie şi nici o desfăşurare de teorii, ce adevăr profund şi omenesc se ridică din toate aceste minuscule şi desăvârşite opere de artă.

In „Primăvara" e un izvor ce ţâşneşte din însăşi inima naturii, şi se exprimă în imagini ce sunt natura însăşi în ceiace are mai jucăuş, mai fraged, mai fugar şi mai veşnic în necurmata ei mişcare.

In sufletul „Drăguţei" fetiţa „cu păr bălaiu, strâns în două codiţe naive" cu „ochii verzi înguşti" care „zâmbesc ca un izvor de soare", primăvara se răsfrânge într'o presimţire nedesluşită provocată de o veche întâmplare. Numele aşa de frumos de „Drăguţa" i-a fost dat de un flăcău care a „vrut s'o ieie" pe maică-sa. El a murit de mult... de mult. Dar: „Undele pornite dintr'un zbucium de mult potolit, ca şi palpitările sufletelor celor morţi, nu se pierd cu totul. Subtila lor esenţă nu o poţi crede supusă distrugerii. In vizibile vibrări — adese nelămurit simţite — gravitează mereu aproape de fărâma de pământ de unde au pornit, fără să se poată depărta, spăimântate parcă de drumurile pustii ale nesfârşitului".

Te minunezi parcă, de cele ce ştiu ţese vorbele banale şi uzate, din limba de toate zilele, după alegerea sufletului scriitoarei şi cum ştie să redea ceiace credeai că nu poate vorbi decât penelul şi culoarea din unele prea rare şi preţioase tablouri, care au încercat să exprime farmecul neprihănit al primei tinereţi:

„Mersul ei e simplu şi desăvârşit. Trupul, neîmplinit încă, e în clipa rară când abia şi-a perdut stângăcia de fetiţă. Fără asprimi, dar şi fără prea bogate contururi, e asemenea lujerului de floare plin de sevă. Ca o scăpărare de fulger farmecul gracil se va pierde mâine în plinul tinereţii". E o viziune analoagă cu aceia din portretul fiicei celei mai mici a lui Ludovic al XIV de Nattier.

Acelaş sentiment de insecuritate ne face să gustăm mai ascuţit, să admirăm mai cald, apariţia fermecătoare a tinereţii şi farmecul fugar al clipei unice în care: „Soarele roş şi mare cade după orizont. In urma lui au încremenit câmpurile singure, cerul larg — şi pădurea în aşteptarea vibrantă a vieţii".

Totul este din nou proectat în veşnicie şi nemărginire, totul răsfrânge o înţelepciune de cugetător, o acceptare împăcată şi superioară care e atitudinea tăriei unui suflet hrănit cu reflexiuni, atitudinea mistică a unei adevărate poezii.

„Bieţii oameni" acele fiinţe urâte pentru că au pierdut farmecul naturii, fără să fi evoluat prin cultură, cu instincte fără poezie pentru că şi-au pierdut primitivitatea, într'o lume fără nobleţe şi fără ideal, fără pasiuni şi cu viţiuri mărunte, încă sunt proectate pe un plan care ne îngădue să surâdem şi chiar să râdem cu un dispreţ amuzat şi compătimitor, pentru că preciziunea concretă, cu care ne sunt date personagiile, nu ni le face antipatice. Ele ne sunt numai prezintate în tot ridicolul inconştienţii lor necomplecte. Aceşti indivizi neînsemnaţi cari zic *eu* şi nu văd în lume decât viaţa şi afacerile lor, capătă altă valoare în lumina în care ne sunt prezintaţi. Istoria lor fie comică, fie politică, dobândeşte alt înţeles, trecută prin prizma acestui suflet nobil şi plin de reflexiune.

Micile schiţe şi fragmente sunt legate între ele prin viaţa care circulă în ele şi în care toate se adună şi se mişcă, cristalizându-se pe ici pe colo în forma unei arte desăvârşite. Această formă precisă, şlefuită şi totuşi naturală, face una din cele mai preţioase calităţi ale prozei Luciei Mantu şi de aceia ar trebui să vegheze ca nicăiri forma să nu se strecoare vagă şi plutitoare ca a scrisului de revistă şi să nu adopte decât cu multă greutate şi după o matură chibzuială neologisme uşoare şi banale pe care uneori le găseşti la îndemână.

Cu această mică rezervă literatura românească se poate găsi îmbogăţită prin aportul talentului preţios al unei desăvârşite scriitoare.

ISABELA SADOVEANU

1) LUCIA MANTU: *„Umbre chinezeşti"*, roman în fragmente, (Cartea Românească, 1930).

Dinţii

(Din volumul „INCHISOAREA" care va apărea în Editura Cultura Naţională

Contabilul de Bancă s'a mai aclimatizat şi relaţiile i s'au înmulţit. Pe „Dumneavoastră" şi pe „Dumneata" le rezervă pentru Cancelarie şi ierarhiei. In interiorul temniţei un singur personagiu se mai bucură de titlurile politeţii: Ceauşul. Increderea neclintită pe care o inspiră constant acest uriaş cu pumnii şi spetele de piatră Primului de zi, îl aşează dincolo de bine şi de rău, în ipoteza marilor cauze cu efecte misterioase. Fie că bate, fie că încă nu s'a supărat, Ceauşul e fix şi invariabil, în piscurile lui, ca un Ceahlău. Lui nu-i poate cere nimeni socoteală de cât Primul de zi şi Primul de zi nu i-o cere niciodată. Ceeace i se cere, se trece din mână în mână şi nu face obiectul niciunui dialog.

Duminica, sute de femei aşteaptă deschiderea porţii, mai toate tinere şi provocătoare, cu ochiul focos, cu gura udă, cu şoldurii şi sânii profesionalmente aparenţi. O bazma roşie cu buline negre înfăşoară faţa brună, bătută între sprîncene de un zuluf, o pălărie îşi culcă pana pe o ceafă grasă, un decolteu imens oferă ochilor o carnaţie durdă. Spectacolul seduce privirea scânteietoare, prin grilajul pătrat al sălii de vizită, de-o parte cu deţinuţii şi dincolo, cu vizitatoarele, lipite de grilaj. In câte un pătrat de zăbrele încrucişate se petrece o coloşire a mânci apucată de mâna fremătată a hoţului dinlăuntru. Dacă doi gardieni n'ar păzi măsura distanţelor, călcată numai cu inocenţă şi prin farmecul unui zălog strecurat în palmă, sala de vizită ar fi în fiecare Duminică o herghelie de instincte exprimate în comun, chiar cu piedica feroce a grilajului de fier, şi de nechezuri. Hoţii sunt obsedaţi de unica preocupare a fidelităţii conjugale şi jarul, pe care îl cunosc, pentrucă i-a dogorît şi i-a carbonizat, al părechii lor, îi fac bănuitori, siniştri şi răzbunători în intenţii, ceeace place fetii cu genunchii mari, venită în vizită cu pantofi pe tocuri înalte, dintr'altă margine de oraş, şi cu pachetul la coapsă, plin de bunătăţile săptămânii. Părechile fericite sunt acelea care pot număra săptămânile rămase până la liberare şi toate idealurile lor se concentrează în talazul de sensualitate, neputând să fie doborît întreg de cât de puterea singurului mascul ales. Beţia luxuriei aţâţată de beţia libertăţii, aţâţă însă un entuziasm inconştient şi o nouă „lovitură" va despărţi idila cu un stăvilar de fier, iarna viitoare.

Sala de vizită miroase a sudoare de lup. Printre părechile tinere, o gură bătrână pune şoapte de maică în urechia unui deţinut care-i copilul ei. Mama iartă totul şi se roagă de Cristul ei, în uniformă cu vărgi, să se cuminţească. Maica i-a adus tutun, pâine, un cârnat, prăjituri şi gologani pentru Ceauş. Băiatul îşi plăteşte dormitorul corect. Ca să-şi poată ţine şi aproviziona copilul, maica s'a băgat la stăpân în Bucureşti, lângă închisoare. Inghesuită de femeile tinere de jurîmprejur, ea nu vede nimic, nu ştie şi nu-şi închipuie nimic, fixată cu capul plecat într'un pătrat de drugi prin care îşi contemplă sfântul, sfântul ei, iscat în pântecul, deformat acum vre-o treizeci de ani, când plângea şi ofta mult mai puţin, desmierdându-şi hoţul gol şi nevinovat, culcat în copaie.

La contabil nu vine niciodată nimeni şi mulţi din temniţă se gândesc la solidaritatea celor ce au lăsat acasă o familie, o nevastă, o amantă. Ieşirea vizitatorilor se face grămadă, într'o gloată pestriţă. Frumosul arhivar şi-a vârît capul de căprioară lângă obrazul alb al unei fete din mahala, care a luat ibovnicului ei, hoţ de buzunare, un pachet cu rufe murdare. Insinuant dar şi imperativ, arhivarul şopteşte o întrebare. A crescut un sgomot; fetele, ţiganii, babele s'au oprit. Aleargă gardienii. S'a putut auzi o înjurătură: „Curvă!". S'a putut auzi o palmă, cârpită cu elocvenţă. Gura arhivarului ar povesti ceva, dar sângele îi curge din nas pe buze şi pe splendoarea cravatei. „Curva" l-a „pleznit" şi e gata să plezneacă şi să doboare cu pumnii, după ce şi-a pus jos pachetul, toată garda.

— Daţi-i pace! porunceşte locotenentul, vânător de munte, care păzeşte noaptea liniştea temniţei. Domnişorul a găsit ce căuta...

— Vă smintesc pe toţi! ameninţă fata, cu braţele goale până la umeri, monumentală, înfruntând potera cu şapcă a gardienilor, porniţi alene, la strigătul arhivarului pălmuit.

Conflict între puterile civile, care se retrag chiorâş în birouri şi între puterile militare.

—Te joci, Domnule, cu ăştia! se vaetă Directorul, diminuat în prestigiul lui administrativ. Sunt în stare să-ţi vâre baioneta în stomac... Mă duc să fac raport... Nu se mai poate trăi... Administraţia se desorganizează.

Hoţii au o uşurare... Autoritatea absolutistă a unui biurou hermetic de minister şi a unui mic autocrat zulufat şi amoros, cu pantofii de lac, e cenzurată de militari.

In zdrenţele lui, amintitoare de salarii şi de tantieme defuncte şi de şterpeliri nesimţite, Contabilul de Bancă mai păstra o amintire vizibilă de opulenţă, patru dinţi de aur, din faţă. Un complot s'a urzit în jurul acestor bijuterii şi doi din tovarăşii lui de dormitor s'au hotărît să-i fure dinţii. Intr'o dimineaţă, nimeni nu l-a mai recunoscut nici după faţă, cu gaura dreptunghiulară în gingia de sus, nici după rostire. Cuvintele lui fugeau prin noua lui strungăreaţă ca fulgii şi se strecurau indistinct într'o gălăgie a gâtlejului neînţeleasă. De jurîmprejurul gurii obrazul purta urmele unei violenţe complicate, colţul buzelor părea sfâşiat ca un colţ de buzunar, de care ai fi tras şi ca rădăcina unei limbi de galoş. Dosul mânii se ridica atent până la nas şi tampona buza, comisura şi obrazul ciupit şi deşţesut. Intre bărbie şi ochi pielea se înfăţişa ca frecată cu un material care poartă numele de glas-papir.

In timpul nopţii, Ceauşul dormise atât de adânc în cât nu a putut auzi nimic şi tot aşa dormiseră şi cei câţiva pensionari rămaşi, ai dormitorului. Doi tovarăşi au prins pe contabil subt şezut, i-au căscat gura încet şi i-au vârît pe limbă o batistă, al căreia singur gustul fusese un chin neînchipuit. După şase zile, contabilul mai scuipă şi acum şi-l fulgeră în înghiţitoare nevoia de-a vărsa maţe, inimă, ficat şi rinichi, ca să-şi poată spăla măruntaiele cu săpun. Un dinte i-a fost zmuls cu burghiul de la briceag şi doi dinţi au trebuit desgrădinaţi cu vârful, cu unghiile, ultimul dinte fiindu-i întors pe loc, ca un nasture de ghiaţă, cu nişte degete ca de fier, contabilul a căzut în leşin. Totul a fost lucrat pe întuneric, pe schema teoretică ce-şi făcuseră devastatorii studiindu-i, fără ca el să-şi fi dat seama la timp, mişcările gurii, mestecatul, râsul şi vorbirea. Indemnat să se plângă, contabilul a înţeles şi a tăcut resemnat.

Ceauşul nu ar fi primit în ruptul capului acuzaţia că răpirea dinţilor s'ar fi putut petrece în imperiul autorităţii sale şi contabilul s'ar fi putut aştepta la nişte pedepse, pe lângă care toate suferinţele din trecut rămâneau ca schiţele vagi ale unui proiect ce trebuia să fie abia aplicat.

T. ARGHEZI

CORESPONDENŢĂ. — Doamna care se interesează de Teatrul de Animale pentru copii, a uitat să-şi puie adresa în scrisoare, pentru răspuns. — *T. A.*

Domnişoara Zenobia

De unde or fi venind clipele de melancolie subită care te cuprinde uneori, în mijlocul celei mai bune dispoziţii?... Aseară mă aflam într'o grădină, alături de un vechiu prieten. Stăteam pe o bancă, vorbeam despre lucruri indiferente şi ne bucuram de răcoarea serii. Gândindu-mă bine, pot zice că mă simţiam fericit. Şi deodată, buna dispoziţie îmi căzu brusc, asemenea unui avion intrat pe neaşteptate, într'un gol de aer. Iar din pâcla unui trecut îndepărtat, doi ochi tăiaţi ca migdala, două sprâncene fine şi neobicinuit de lungi, un nas *„în vânt"* şi loburile — aproape transparent de trandafirii — ale unor urechi minuscule, pierdute într'o pieptănătură *„à la Cleo"*, îmi reconstituiră, din neantul uitării, chipul „domnişoarei Zenobia". In spaţiul de timp a câtorva clipe, am retrăit o amintire din vremea adolescenţii mele; după care înăbuşindu-mi un oftat, mi-am regăsit „verticala" sufletească şi — cu o întârziere aproape nebăgată în seamă — am dat replica unei întrebări pe care prietenul meu mi-o pusese, puţin mai înainte.

Domnişoara Zenobia era învăţătoare într'un sat din munţii Moldovei. Am cunoscut-o într'o vară pe când — elev în ultima clasă a liceului — îmi petreceam vacanţa cea mare, la o frumoasă mânăstire din judeţul Neamţ. Casele noastre erau faţă în faţă; iar din ceardacul unde citeam după-amiezele, o surprindeam, de multe ori, zâmbindu-mi maliţios. Intr'o zi am cunoscut-o. Primul pas, de altfel, îl făcuse tot ea, căci despre partea mea, era slabă nădejde. O timiditate care mă dispera îmi aducea tot sângele în faţă, oridecâte ori vorbeam unei fete. Dar domnişoara Zenobia ştiuse să mă domesticească. După o săptămână eram buni prieteni şi zilele începură să-mi pară afară din cale de scurte. Ne plimbam tot timpul prin pădure şi mai ales, dealungul unui pârâu ce izvora departe, în munţi şi de ale căruia isvoare cercam să ne apropiem. In faţa ei, mă simţeam delicios de încurcat. Avea toane: uneori, cu dragostea unei mame, îmi aşeza capul pe genunchii ei şi fredona vre-un cântec sau recita versuri copilăreşti; alteori, din senin, se înegura la faţă şi nu-mi vorbea cu ceasurile. Iar pe mine, cura asta de „duşuri scoţiene" mă slăbise ca o scândură...

In vremea asta vacanţa se călătorise. Şi, în preziua plecării ei, am făcut ultima noastră plimbare, în susul pârâului. Domnişoara Zenobia era în toane rele. Mersesem mai departe ca oricând şi, deodată, am dat cu ochii de cea mai neaşteptată privelişte. In mijlocul unei pajişti înverzite, pârâul se lăţea într'un iaz cu apa limpede şi aproape cât omul, de adâncă.

— „Am să fac o baie"', îmi zise Domnişoara Zenobia, subit înseninată. Şi începu să-şi descheie nasturii dela bluză.

— „Atunci, eu mă duc", răspunseiu eu, cu părere de rău. Dar domnişoara Zenobia mă asigură că nu era, de loc, nevoie să plec. Trebuia, numai, să mă întorc cu spatele şi să nu mă uit.

— „Să ştii că te pândesc şi dacă te prind că te uiţi, vai de tine ce-ţi fac!..." (Nu ştiu ce mi-ar fi făcut, dacă m'ar fi prins; dar, după tonul glumeţ cu care mă ameninţase, cred că nu mi-ar fi tăiat capul!)

M'am aşezat pe iarbă, cu spatele la iaz şi am rămas aşa, fără gânduri. Era o linişte desăvârşită. Numai conurile coapte, ale brazilor, se desprindeau din vârfuri, când şi când, făcându-mă să tresar. Şi deodată apa râului începu să clipocească mai viu: domnişoara Zenobia intrase în apă. Sunetul stropilor căzând în iaz se învrâsta cu râsetele fetei; iar eu, cu mâinile la ochi, stăteam nemişcat, ca statuia unui zeu indian.

— „Să nu te uiţi acuma!" îmi strigă domnişoara Zenobia. Şi o jerbă de apă, aruncată cu amândouă mâinile, îmi inundă gâtul, alunecându-mi, rece, de-alungul spinării.

— „Nu mă uit!" răspunseiu eu. Şi strângeam ochii atât de tare, că mă dureau tâmplele. Un fel de ameţeală mă cuprinse şi pierdui complect noţiunea timpului...

Când mi-am venit în fire, domnişoara Zenobia era îmbrăcată şi mă privea duşmănos.

— Du-te înainte!" îmi porunci ea, aspru şi văzând că vreau să protestez împotriva acestui nemeritat tratament. — Du-te înainte! Să nu-mi spui un singur cuvânt.

Simţeam că înebunesc. Ce Dumnezeu făcusem?.... Rămăseiu încremenit şi-mi dădeau lacrimile. Şi deodată m'am luminat. Inţelesesem: mă bănuia — cu siguranţă! — că mă uitasem! Şi-atunci, apropiindu-mă de ea, i-am spus, cu mâna la piept:

— „Domnişoară Zenobia, pe cuvântul meu de cinste că nu m'am uitat!..." Dar domnişoara Zenobia mi-a întors spatele şi a plecat grăbită, spre casă...

GRIGORE PATRICIU

CEREŢI AZI

ALMANACHUL ZIARELOR „Adeverul" şi „DIMINEAŢA" pe anul 1930

Un bogat, amuzant şi instructiv magazin literar, ştiinţific, cultural şi artistic.

Amintiri, schiţe, nuvele, poezii, cronici, studii semnate de cei mai eminenţi reprezentanţi ai scrisului românesc.

Un volum cu coperta artistic executată în 3 culori, 320 pagini pe hârtie velină conţinând peste 200 de minunate clişee şi 16 splendide planşe în culori,

se vinde numai cu 40 lei

La depozitari şi chioşcurile de ziare.

Cronica cinematografică

Călăuza spectatorului de cinema

Filmele se pot clasa în două feluri. După criteriul sociologic al provenienţii (filmul american, rus, german, etc.) sau după criteriul estetic al calităţii lor artistice.

In cursul cronicelor noastre am pronunţat adesea cuvinte ca acestea: stilul american, maniera germană, un film ratat, filme bune, filme proaste, filme corecte, etc. Cu alte cuvinte, ne-am folosit de amândouă criteriile de clasificare de care vorbeam mai sus.

Este momentul acum să încercăm o sinteză.

* * *

Excelenţa artistică a unui film se măsoară după numărul de **simboluri reuşite.** Am spus-o de atâtea ori: artă înseamnă a reuşi ca printr'un detaliu concret să se redea o realitate complexă. Cum face artistul ca să renască? Nu putem răspunde. Este secretul talentului. Spectatorul se mulţumeşte a constata. Cutare detaliu e sugestiv, cutare altul e clişeu.

Clişeu. Aşadar, în artă, contrariul lui „isbândă" se numeşte „clişeu". Ideea de vechiu şi de noutate sunt fundamentale aci. Frumuseţea presupune noutate.

Decât noutate şi învechire comportă o serie de grade. Există lucruri mai mult sau mai puţin noui, iar învechirea nu se face dintr'odată. Dela situaţia de **absolut original** până la situaţia de **clişeu** există o seamă de situaţii intermediare.

In jargonul modelar de rochii sau de pălării există o vorbă foarte curioasă, aceea de „ultime noutăţi". Noţiune paradoxală, căci e un amestec de nou şi vechi. Când o modistă zice „Avem ultimele noutăţi de la Paris" aceasta înseamnă că noutăţile nu-s de tot nouă, de vreme ce înainte de a servi la Bucureşti, au mai servit la Paris. Totuşi sunt lucruri nouă, cele mai nouă din câte există în momentul acela pe piaţă.

Asemenea „ultime noutăţi" există şi în cinematograf. Din ele se fac filmele pe care le-am numit **„corecte",** filmele lui John Barrymore, ale Vilmei Banky, Corrine Griffith, John Gilbert, Billie Dove, etc. Nu găsim acolo nimic care să fie **complect nou,** nici o invenţie care nu mai fusese deloc până atunci. Totuşi, detaliile din care se compune filmul nu-s clişee răsuflate. Sunt **invenţii** ingenioase, făcute **recent, de alţii.** Regisorul sau actorul le foloseşte, le foloseşte cu gust, cu tact, cu „apropo". Dar personal nu inventează nimic.

Caracteristicile acestor filme sunt 1) armonia şi 2) un fel de perfecţie negativă.

Prin faptul că autorul filmului **nu inovează,** ci **aplică,** îşi poate întrebuinţa întreagă energia sa la aranjarea armonioasă a detaliilor. Filmele acestea sunt remarcabil de **bine compuse,** n'au disproporţii supărătoare.

In al doilea rând spuneam că au un fel de „perfecţie negativă". N'au nici un cusur, nici-o inegalitate, nici-o asperitate în buna calitate a tuturor detaliilor. In schimb, n'au nimic cu adevărat **nou,** ca bunioară filmul pe care l-am numit **bun.**

Acest film bun are — lucru paradoxal — cusururi pe care nu le are filmul corect.

Filmul bun este acela unde găsim inovaţii, aporturi reale de noutate, invenţiuni din acelea care ne **fac să iertăm defectele.**

Căci filmul bun e un film **inegal,** care alături de lucruri uimitoare, numără şi multe banalităţi, naivităţi, vechituri incalificabile. „Asfalt" este un exemplu, unde alături de amănunte geniale, avem cusururi nepermise. Un alt exemplu este Ingeraşul (Norma Shearer); Erotikon, Piccadilly, Crinul galben (Clive Brook) Preşedintele din Cuesta Neva (Mosjoukine), etc., etc.

Aşa dar filmul bun are noutăţi pe care cel corect nu le are.

In schimb, filmul corect are o armonie şi o perfecţie pe care filmul bun nu le are.

Cât despre filmul prost, — e uşor să-l definim. Este acela unde nu avem de cât clişee. Aşa sunt, bunioară, filmele, zecile de filme cu cow-boys. Apoi toate acele „comedii în două acte", care se dau la sfârşit de spectacol — ştiţi, filmele acelea unde toată lumea cade tot timpul de prisos şi se mânjeşte, fără motiv, cu frişcă.

O altă categorie de filme proaste sunt acele ale lui Ivan Petrovici. Ele-s chiar cele mai primejdioase dintre filmele proaste. Şi iată de ce.

De obiceiu, când un lucru devine clişeu, este demascat prin sancţiunea ridicolului. Este un aer general de parodie care dă un accent humoristic actorilor proşti. De pildă foarte adeseori Brigitte Helm, în momentele când vrea să fie cel mai languroasă sau cel mai perversă, ne face să ne prăpădim de râs.

Petrovici reuşeşte să scape de sancţiunea ridicolului. Şi aceasta din două motive.

Mai întâi este remarcabil de frumos. E poate cel mai frumos actor de cinema. Are trăsături de medalie şi o supremă distincţiune.

La adăpostul acestei corecţiuni anatomice îşi poate permite marele lux de a fi complect inexpresiv. Nu-i obligat, ca alţi actori să **mimeze** ceeace joacă. Va rămâne vecinic acelaş. Nici nu va râde nici nu va plânge. Va executa ca un somnambul diversele clişee din care se compune filmul. Şi reala lui frumuseţe fizică va face pentru multă lume, să treacă neobservată absoluta lui inexpresivitate.

Inexpresivitate care, cum spuneam, îl fereşte de ridicol, de sancţiunea care, în materie de artă, loveşte tot ce e clişeu.

Iată de ce filmele lui Petrovici spuneam că sunt **primejdioase.** Sunt filme categoric proaste, pentru că dela început până la sfârşit nu avem decât clişee, locuri comune răsuflate. Dar lumea nu observă dela început că are de a face cu clişee pentru că râsul aci nu-şi mai face datoria de sentinelă .

Cinematograful îşi are şi el capodoperile sale. Sunt filmele pline de „găsiri" originale, (ca şi în cele pe care le numeam „bune"), dar armonioase, fără inegalităţi şi fără cusururi, (întocmai ca filmele pe care le numeam corecte). Spuneam că acestea din urmă au un fel de perfecţie **negativă.** Marile filme Charlot, Douglas, Poudovkin) realizează perfecţia deplină.

După cum vedem, cuvintele capodopere, filme proaste, bune, corecte, — au un înţeles precis. Nu-s cuvinte luate la întâmplare. Apoi o asemenea clarificare ţine seama de filme aşa cum sunt ele în realitate. Filmele existente împlinesc condiţiile uneia sau alteia din cele patru categorii.

Patru categorii? Ar trebui să spunem cinci. Căci alături de cele menţionate mai sus mai există încă una, extrem de interesantă.

Este filmul **ratat.**

Dar fiindcă nu mai avem loc aci, şi fiindcă, pe de altă parte, filmul ratat este un subiect care merită să fie tratat mai pe larg — amânăm această chestiune pentru data viitoare.

Căci ne temem că seceta de filme bune care bântue actualmente în Bucureşti ne va sili, şi săptămâna care vine, să vorbim tot despre chestiuni generale.

D. I. SUCHIANU

Cronica muzicală

Două concerte simfonice extraordinare cu Igor Strawinsl y

In cursul săptămânii trecute am avut ocaziunea să vedem pe marele compozitor *Strawinsky,* în două posturi diferite: ca executant şi ca dirijor al muzicii sale.

La primul concert simfonic, d-l *Strawinsky* a executat concertul său, scris pentru pian şi orchestră, care a fost auzit pentru prima dată la 1924. In acest concert, autorul realizează sonorităţi extrem de interesante şi de personale. La un moment dat, scrie un critic, d-l *Strawinsky* suprimă toate coardele, bine înţeles, menţinând pe acele ale pianului! El face să tacă uneori chiar viorile, celtoul şi violoncelul, pe care-l numeşte un parazit al orchestrei, menţinând numai contrabasul!

In „adagio", inspiraţia are la bază muzica lui *Beethowen,* a lui *Saint-Saëns* şi *Fauré,* cărora le împrumută mici fragmente, pentru a le denatura după procedee ce-i sunt familiare. Criticii care nu admit profanarea muzicii, au calificat acest concert ca fiind un atentat la bunele moravuri muzicale şi artistice.

Execuţia concertului prezenta interesul de a vedea pe însuşi compozitorul interpretându-şi opera.

D. *Strawinsky* este un excelent pianist şi el este acela care a pretins într'un articol că va scrie o partiţie pentru pianul mecanic!

Concertul al doilea cuprindea numai muzică de orchestră.

Simfonia în „Mi bemol" op. 1;
Feuerwerk, poem simfonic, op.
Scherzo fantastic, op. 3 şi
Petrouchka.

In simfonia în mi bemol se constată o muzică lipsită de personalitate, în care se oglindeşte influenţa autorilor ruşi ca: *Glazounov, Glinca* şi *Ceaikowski.* Este prima operă a lui *Strawinsky* şi era natural ca ea să nu fie decât o punere în practică a principiilor de şcoală, cu care orice debutant începe cariera sa. Această simfonie este şi puţin greoaie pentru orchestră, deoarece reprezintă mai mult un amalgam de muzică *à la Mendelsohn, Brahms* şi *Wagner,* pe lângă caracterul de muzică rusească. In mişcarea a 3-a — *Largo,* găsim pe *Ceaikowski* dela început până la sfârşit, din când în când, mai ales către sfârşit, amestecat cu *Richard Strauss.*

Compoziţia *Feuerwerk* este o adevărată pirotehnie orchestrală. Autorul a reuşit să ne dea impresia unui tablou de *Gaston Latouche,* în care vedem focuri de artificii, ce paralizează tăcerea impresionantă a nopţii. Toată cacofonia unei mari serbări populare nocturne este redată de partiţia compozitorului rus. In această compoziţie scurtă, cu toate că poartă numele de „foc de artificii", nu se vede, constată un critic, nici un artificiu, ci numai foc, numai scântei de geniu.

Scherzoul fantastic este inspirat după „La vie des abeilles" de *Maeterlink,* muzică pragmatică şi de efect.

Programul s'a terminat cu cele patru tablouri din *Petrouchka,* operă impresionistă, pitorească şi evocatoare. In *Petrouchka, Strawinsky* a realizat combinaţii originale de melodii diverse, alături de desvoltări de contrapunct extraordinare. Bogăţia concepţiei muzicale, arta obiectivă şi dinamică care se degajează, polifonia şi variaţiile ritmice clasează această muzică scrisă pentru balet, printre cele mai caracteristice compoziţii moderne. D. *Strawinsky* întrebuinţează diverse melodii populare, inspirându-se numai dela dansul şi dela cântecele ruseşti. Este muzica satelor şi a mahalalelor, a oraşelor prin valsurile sentimentale, un „mixtum-compositum" de polci şi romanţe ţigăneşti, ce trec prin timbrul harmonicelor şi al caterincelor, făcând să se mişte masse de mujici, de birjari, de troice, de negustori intoxicaţi cu vutcă şi de precupeţi de hală rusească. E un tablou „vivant" dintre cele mai reuşite şi pe care numai um om extraordinar ca *Strawinsky* putea să-l redea cu atâta culoare, mişcare şi efecte ritmice brutale.

Orişice se va întâmpla în muzică, *Petrouhcka* va rămâne, căci are în ea o vitalitate exuberantă şi o putere captivantă, ce se resimte dela primele măsuri.

Prezenţa d-lui *Strawinsky* în Bucureşti poate fi considerată ca cel mai important eveniment artistic al acestui an.

I. PAL.

MOARTEA LA VENEŢIA
de THOMAS MANN
Celebrul scriitor german, care a obţinut marele Premiu Nobel, se face însfârşit cunoscut publicului românesc prin volumul „Moartea la Veneţia", apărut în Editura „Cugetarea" Preţul lei 60

Cronica Şahului

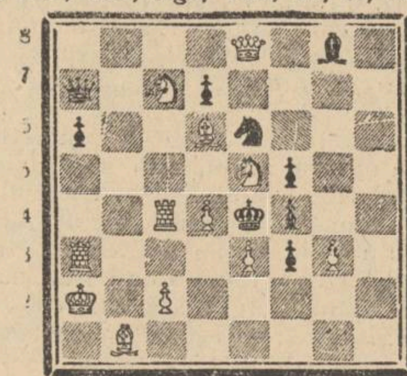
PROBLEMA No. 272

de K. Hannemann.

(„*Premiul I în concursul ziarului „Skakbludet" 1929*)

Negru (9 figuri)

Ré4, Da7, Cé6, Ng8, Pa6, d7, f3, f4 şi f5.

Alb (12 figuri)

Ra2, Dé8, Ta3 şi c4, Cc7 şi é5 Nb1 şi d6, Pc2, d4, é3 şi g3

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

Concursul de şah din Capitală

In ziua de Sâmbătă, 15 Februarie, s'a terminat concursul de şah organizat de cercul „Camera de Comerţ" între trei maeştri bucureşteni şi maestrul A. Baratz, campionul Parisului.

Rezultatul a fost:

Premiul I a fost obţinut de *Henry Taubmann* cu 4 puncte.

Premiul II de *A. Baratz* cu 3 jum. puncte.

Urmează apoi: *I. Mendelssohn* cu 3 puncte şi M. *Wechsler* cu 1 jum. puncte.

Rezultatul amănunţit al partidelor jucate se poate vedea din tabloul următor:

NUMELE PARTICIPANŢILOR	Taubmann	Baratz	Mendelssohn	Wechsler	TOTAL
H. Taubmann	▩	0,1	0,1	1,1	4
A. Baratz	1,0	▩	0,1	1,½	3,½
I. Mendelssohn	1,0	1,0	▩	1,0	3
M. Wechsler	0.0	0,½	0,1	▩	1,½

* * *

In ziua de luni 17 Februarie a început la sediul cercului de şah „Camera de Comerţ" din Capitală un concurs la care iau parte, pe lângă maeştrii de mai sus, şi chimist căpit. I. Gudju, campionul Bucureştilor şi ing. L. Loewenton.

PARTIDA No. 118

Jucată la concursul internaţional din Hastings în ziua de 31 Decembrie 1929.

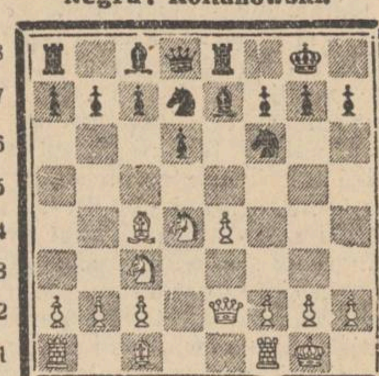
Alb: J. H. Tylor **Negru: G. Koltanowski**

Partida pionului damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, d7—d6; 3. Cb1—c3, Cb8—d7; 4. é2—é4, é7—é5; 5. Nf1—c4, Nf8—é7; 6. 0—0, 0—0; 7. Dd1—é2, é5×b4; 8. Cf3×d4, Tf8—é8;

Situaţia partidei după a 8-a mutare a negrului

Negru: Koltanowski.

Alb: Tylor.

9. Nc4×f7+!, Rg8×f7; 10. Cd4--é6!, Rf7×é6; forţat căci altfel pierde dama. 11. Dé2—c4+, d6—d5; 12. é4×d5+, Ré6—f7; La Ré5, ar fi urmat Df4+ mat; la Rf5, Dd3+ duce de asemenea la mat; iar la Rd6; Cb5+, Ré5, Té1+ cu acelaş rezultat. O analiză amănunţită a dovedit că şi la C×d5 negrul este deasemenea pierdut. 13. d5–d6+. Cf6—d5; la altă mutare urmează d×c7 cu câştigarea damei. 14. d6×é7, Té8×é7; 15. Cc3×d5, Cd7—é5; 16. Dc4--f4+, Rf7—g8; 17. Cd5×é7+, Dd8×é7; 18. Nc1—d2, cu calitate şi un pion în plus, victoria albului este sigură. 18..., Cé5—g6; 19. Df4—g3, Nc8—é6; 20. Tf1—é1, Dé7—f7; 21. Nd2—c3, Ta8—f8; 22. Té1—é3, Né6—d5; 23. Ta1—é1, h7—h5; 24. h2—h4, c7—c5; 25. f2–f3, b7--b5; 26. b2—b3, a7—a5; 27. Dg3—g5, b5—b4; 28. Nc3—a1, Df7—f5; 29. Té3—é7! O frumoasă mutare finală în această elegantă partidă. Negru abandonează.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

ROMANUL UNUI CONCURS DE FRUMUSEŢE!
REGINA UN AN
MISS ROMANIA — MISS UNIVERSE
va apare în acelaş timp în România, Franta, Germania şi Anglia

Curiozităţi

Carnetul unui condamnat

Charriet, supranumit banditul cu mănuşi, era cel mai fioros criminal, pomenit vreodată în cronica criminală franceză de după războI. Brutalitatea lui extraordinară forma un contrast frapant cu cultura lui. Intr'o zi, însoţit de doi bandiţi, atacă un tren rapid, somând pe călători să-şi arate portmoneurile. Un locotenent care i se opuse fu împuşcat. Când în fine fu prins procesul lui senzaţional fu urmărit cu multă atenţie. Charriet se înfăţişa la judecată în smoking şi în contrast cu această îmbrăcăminte extravagantă se declară anarhist răspunzând la replici aşa de categoric cum rareori s'a auzit vorbindu-se de pe banca acuzaţilor. La întrebarea ce meserie are răspunse: „Sunt rob al societăţii".

Când fu întrebat unde locueşte, zise: „Astăzi în închisoare, mâine în Nirvana".

Astfel rămase până la sfârşit. Carnetul lui din cele 70 de zile care au urmat redă această lipsă de frică în faţa morţii. Iată un fragment caracteristic:

Din clipa când s'a dat sentinţa de condamnare la moarte viaţa mea de deţinut s'a schimbat definitiv. Nu mă mai stăpâneşte acea groază de necunoscut, care m'a chinuit nopţi dearândul în timpul instrucţiei prealabile. O dilemă obsedantă îmi sfâşia inima mereu: ghilotina sau munca silnică pe viaţă?...

Acum totul e clar pentru mine. Viitorul se conturează mai puţin înspăimântător, decât atunci când în colţurile celulei mă asalta incertitudinea. Groaza deprimantă mi-a devenit mai puţin penibilă. Sufletul mi-e calm, deoarece nu mai sper. Viaţa? Viaţa e un calcul de acrobat, o suferinţă fără moarte. Viaţa e o luptă incontinuă... A trăi înseamnă a retrograda; viaţa e o repetare a unor acţiuni fără sens care dovedesc grandiozitatea neantului.

Mai am de trăit câteva zile numai! Nu mai am timp să cuget, să critic, să iubesc sau să urăsc. O, dacă n'aş fi închis în acest timp jalnic şi îngrozit în faţa morţii! Bine înţeles viaţa aceasta de închisoare în singurătate, se răsfrânge în chip dăunător asupra stării mele sufleteşti. E uşor să-ţi închipui o dezorientare a minţii, cu atât mai mult cu cât nu e vorba de un simplu deţinut, ci de un condamnat la moarte. Există desigur şi antidoturi...

Eu mi-am însufleţit toate obiectele din jur. Din celulă mi-am plăzmuit o bibliotecă, ale cărei rafturi numărau 26 de cărţi. Hugo e colo, Biblia e aici, pe masă stă Rimbaud, pe fereastră, lângă gratii, ca un strigăt de libertate stă Baudelaire. Vigny, bătrânul şi blândul Vigny e aşezat lângă perete, unde deobicei sunt aranjate cărţile citite... Antrenanta M-me de Noailles e şi ea acolo. D-na de Sévigné e în colţ... Iată şi operele lui Rostand... Pe tavan se conturează harta unei ţări magice... Intr'acolo zbor... Nordul e îndreptat spre geam Sudul spre uşă. Orientul planează deasupra mesei, Occidentul deasupra patului meu de campanie. Petele sunt păduri şi căile de comunicaţie ale acestei lumi fantastice. Există acolo şi o capitală — o îngrămădire de urme de muşte, la o răspântie. Am denumit această capitală cu un nume sunător: „Oraşul morţii" In modul acesta dispun de o lume proprie. Eu rătăcesc pe străzi, străbat mările!.. Mie însumi mi-am dat un alt pronume... Mă cheamă don Pedro... Sunt contrabandist şi iubesc pe Carmen.

Din mările polare eu trebue să-i aduc o stâncă de ghiaţă... Călătoria prin lumea din basme fu lungă. După ce stăbătui mări, călare pe un gheţar mă întorsei în largul Oceanului. M'am făcut apoi bandit de munte. De mii de ori m'am metamorfozat. Mi s'a întâmplat chiar să fiu o muscă. Setea de libertate nu-mi da răgaz. Mă delectam fără griji pe colinele verzi, când deodată mă simţii prizonier. Nimerii într'o ţesătură de păianjen, care se năpustea asupră-mi.

Avea doi ochi strălucitori, ca două torţe, cu fiecare pas al lui simţeam cum pânza mă încleaştă tot mai puternic.

— Te aşteptam — zise păianjenul.

— Tu eşti călăul — îi răspunsei eu.

— Ce te priveşte? Sunt păianjen... Trezeşte-te Charriet... Priveşte în jur... la fereastra cu 12 gratii... Goneşte-ţi visul. Vezi uşa, după care stă gardianul.

Nu auzi oare cum oamenii îţi montează eşafodul?... Trezeşte-te Charriet!

Intr'o singură zi lumea-mi de fantome se împrăştiase. Realitatea crudă se desfăşura înaintea ochilor mei. Văzui mâinile ajutoarelor călăului înşfăcându-mă. Deodată, îmi năvăliră în minte amintiri din copilărie şi începui să strig: Mamă! Mamă!"

Când după 70 de zile de închisoare, sosi ziua execuţiei, el era calm cu desăvârşire. La întrebarea procurorului care-i este ultima dorinţă, ceru să i-se dea o cafea şi două cornuri. După ce-şi bău cafeaua exclamă:

— Acum să intonăm cântecul care-mi este drag!
— Incepu să cânte carmaniola, şi se sui pe ghilotină.

In editura „Adeverul" au apărut următoarele două noui lucrări pentru copii şi tineret.
INELUL PIERDUT
N. BATZARIA
Un roman din cele mai duioase, mai morale şi mai atrăgătoare. Frumos ilustrat şi cu o minunată copertă în culori. PREŢUL LEI 40
şi
ALMANACHUL ŞCOLARILOR
PE ANUL 1930
cuprinzând o materie pe cât de variată, pe atâta de instructivă şi interesantă. Foarte bogat ilustrat, „Almanahul" acesta nu trebue să lipsească din nici o casă.
Un volum de 130 de pagini LEI 25
De vânzare la librării şi chioşcuri de ziare.

Cărţi şi Reviste

Martha Bibescu: DOUĂ PORTRETE
Cultura Naţională, 1930

Din cele două portrete pe care le oferă — în tălmăcire românească — Martha Bibescu, unul, mai ales, este menit să stârnească interesul şi simpatia publicului nostru: este portretul regelui Ferdinand. (Celălalt, al lui Anatole France, este numai o graţioasă miniatură, gen XVIII siècle). Portretul regelui Ferdinand, grandeur nature, bine proporţionat, zugrăvit cu mână sigură şi trăsături adânci, pe lângă că este o bucată literară de primul ordin, are o mare valoare omenească şi documentară.

Martha Bibescu l-a cunoscut bine pe regele Ferdinand. Şi, mai ales, a ştiut să privească adânc şi just în sufletul lui. A descoperit, astfel, în sufletul regelui tărâmuri pe care nimeni nu le bănuia, sau erau cunoscute puţin, şi de foarte puţini.

Impreunând delicateţa de simţire cu o lucidă pătrundere psihologică Martha Bibescu a isbutit — cu mijloace de expresie delaolaltă simple şi subtile — să construiască o figură aproape inedită a regelui Ferdinand, o imagine care contrazice imaginea populară cu care ne obişnuisem, o imagine care are toate şansele să rămâie, ca singura adevărată şi definitivă.

Două caracteristici fundamentale ale regelui Ferdinand: timiditatea şi modestia. „Cine nu l-a cunoscut, nu şi-ar putea închipui până la ce punct timiditatea poate fi o nenorocire, când timidul este chemat, prin poziţia lui socială să facă zilnic gesturi de autoritate, de prioritate, cerute poruncitor de rangul său... Secretul acestei stânjeneli atât de evidente în care-l cufunda nevoia de a se purta ca un rege, provenea din conştiinţa lui şi din buna-i creştere. Era creştin până în adâncul sufletului şi creştinismul este o democraţie; fusese crescut pentru a fi un gentilom, ceeace este tocmai contrariul unui rege...."

Nu se pot fixa în linii mai sobre trăsăturile fundamentale ale unui caracter. Dar Martha Bibescu nu s'a mulţumit să facă din regele Ferdinand un simplu timid şi să-l înfăţişeze numai sub acest aspect. A pătruns în dosul acestei timidităţi şi a forţat această modestie. Portretul se defineşte tot mai mult, perspectivele se lărgesc, trăsăturile se accentuiază. „Era născut cu sentimentul demnităţii umane, şi acest lucru e destul ca să nenorocească pe un rege". Observaţie de o atât de crudă luciditate şi de un atât de mare adevăr! (Cartea e plină de astfel de fraze, lapidar sentenţioase). Şi mai departe: „Natura nu-l făcuse ca să se bucure de înjosirea oamenilor... Suferea de urâţenia sentimentelor pe care le provoca fără voie. El nu era făcut să devie maşina de umilit pe cei mari, care este un monarh. El nu era născut să fie rege".

Martha Bibescu desprinde foarte bine, din viaţa regelui Ferdinand, caracterul de fatalitate şi de lipsă de voinţă. Un suflet mare, bogat, dar timid, fără puterea de a se manifesta în afară, aşa cum cerea poziţia lui socială. Un inadaptat. Un desrădăcinat. In fond, un chinuit. Fără îndoială, nu lipseşte din acest portret nici idealizarea, nici oarecare penumbră romantică. Sunt calităţi, în orice caz, care îi măresc farmecul şi îi desăvârşesc poezia. Ii răpesc, însă, poate, stricteţa realistă. Ceea ce este sigur, e că portretul trăeşte cu o rară intensitate şi conţine trăsături surprinzătoare de fineţe, de tact şi de pătrundere.

Anatole France este tratat în linii mai uşoare, cu un material mai mărunt, în stil mai mult impresionist, *plein-airist*. E făcut din câteva amintiri ale autoarei despre France şi doamna Arman de Caillavet. E un portret „gen Anatole France" care merită să stea alături de cele mai bune pagini din „La vie littéraire".

Dela „Isvor, pays des saules" până la „Cele două portrete, talentul Marthei Bibescu a parcurs câteva etape. S'a definit, s'a accentuat, s'a aprofundat. Deja în „Catherine-Paris" tonul devenise grav, câteodată chiar scrîşnet şi dureros vibrant. Materialul omenesc, deasemeni, devenise mai adânc, mai veridic, mai realist. Cele două portrete posedă din belşug toate aceste calităţi. Au poezia vaporoasă şi viziunea romantică din „Isvor" precum şi calităţile de observaţie realistă şi de gravă înţelegere a vieţii, care dovedesc un talent ajuns în perioada lui de plină desvoltare.

Şi Martha Bibescu, mai ales, ştie să scrie, clar, sobru, precis, cu simplicitate rafinată şi cu un gust infinit. Ceeace este, mai ales astăzi, în epoca noastră dispreţuitoare de stil, o calitate preţioasă şi rară.

AL. A. PHILIPPIDE

LYTTON STRACHEY: „Elisabeth et le comte d'Essex"
Nouvelle Revue Française, Paris

Acest nou volum al lui Lytton Strachey, autorul lucrării **„Queen Victoria"**, apărut în traducere franceză în colecţia „Vie des Hommes illustres", prezintă un interes deosebit prin ştirile nouă pe care le aduce. Este mai întâi evocarea celei mai bogate epoci a istoriei, Renaşterea engleză, şi a strălucitoarelor ei figuri. Deoparte Francis Bacon, inventatorul filozofiei moderne; Sir Robert Cecil, fondatorul unui nou ordin politic; Walter Robigh, profetul imperialismului; de altă parte un minunat supravieţuitor al trecutului, cavalerescul conte de Essex; ezitând cu pasiune între două epoci, exactă încarnare a acestui timp cu două feţe, Regina Elisabetha; apoi, ca într'un fundal de scenă, se perindează figurile lui Shakespeare, Spencer şi Sir Philip Sidney.

Dar pentru însufleţirea acestor mari umbre autorul întrebuinţează o metodă, care este numai a lui. Ii place să-şi surprindă personagiile în momentul în care acestea se aşteptau mai puţin. Cam în felul acelui cavaler care intră pe neaşteptate în camera iubitei sale. „Şi aci, Elisabetha şedea în mijlocul femeilor sale, în rochie de casă, nefardată, cu părul în neregulă căzându-i peste faţă, cu ochii parcă scoşi din cap". Cele mai răbdătoare cercetări în documentele contimporane i-au adus o bună recoltă de mici fapte indiscrete şi pitoreşti, pe care le înfăţişează fără să ne impună nici o judecată. După cum insistase în precedentele-i lucrări asupra confortabilei virtuţi a secolului victorian, Lytton Strachey smulge, de data aceasta, masca eroismului şi a voinţelor înşelate: n'au rămas oare numai incoherenţa şi frica? — G. B.

O carte utilă

Cartea d-nei Fulmen-Laura: „Cum să ne îngrijim corpul şi faţa" este un adevărat tratat ştiinţific.

Toate sfaturile şi reţetele din el sunt selecţionate din cele mai bune manuale de higienă, terapeutică şi dermatologie.

D-na Fulmen a redat într'un limbaj uşor, şi cu o terminologie aproape populară, lucruri ştiinţifice — accesibile oricărui cetitor.

Studiind cu atenţie cartea aceasta, fiecare femee — indiferent de vârstă, având numai răbdarea de a urma toate prescripţiile — poate trage adevărate foloase practice.

Pe lângă numeroase sfaturi şi reţete utile, d-na Fulmen — cu spiritu-i fin — caută să pătrundă şi în viaţa noastră sufletească. D-sa ne învaţă cum să ne disciplinăm exteriorizarea sentimentelor — pentruca fizicul nostru să nu poarte urme dezagreabile.

In afară de sfaturi higienice şi de ordin moral, autoarea nu neglijează nici viaţa strict gospodărească — dându-ne şi în acest domeniu interesante poveţe practice.

Volumul d-nei Fulmen trebue să fie cartea de căpătâiu a oricărei femei, care vrea să-şi păstreze frumuseţea sau să-şi corecteze unele imperfecţiuni reparabile. — *Dr. S.*

Regionalism literar sau regionalism cultural?

Deşi poartă un titlu regionalist, *„Seminicul"* — revistă culturală la Lugoj — nu vrea să fie numai o revistă regională. O spune după doi ani dela apariţie, acum când cu începerea anului 1930 şi-a schimbat şi formatul şi vrea să fie un „caleidoscop al tuturor actualităţilor literare din Banat şi din întreaga ţară".

Cu toate acestea, „Seminicul" este şi trebue să fie o revistă regională, o bună revistă regională, pentru întreg Banatul cât şi pentru românii din Torontalul sârbesc, aşa cum sunt: „Arhivele Olteniei" la Craiova, „Ţara Bârsei" la Braşov, „Analele Brăilei" în oraşul care şi-a sărbătorit de curând centenarul sau „Arhivele Basarabiei" la Chişinău. Şi aşa cum a fost regretata „Arhiva Someşană" în părţile Someşului din Ardeal. Pentrucă adevărata cultură şi civilizaţie românească nu se pot construi decât pe cunoaşterea adâncă a caracterului fiecărei provincii, a trecutului ei, folclorului şi a graiului ei viu. Acestea toate trebue studiate mai întâi. Şi literatură, sau pretenţii de literatură, cât mai puţine... Banatul de azi nu are scriitori atâţi cât să menţină o bună revistă de literatruă. Şi, în cazul acesta, dece să-şi irosească unele forţe şi să nu caute a le canaliza spre adevărata lor chemare! Sunt destui scriitori în ţara asta, şi buni şi răi! Dar oameni de cultură generală mai puţini. Şi mai puţini cercetători.

Deaceea ne-a surprins hotărîrea „Seminicului" de a se preface din revistă regională în revistă de literatură generală, când numai sub forma dintâi îi şade bine. Căci în cei doi ani de apariţie în vechea haină a adus numai lucruri bune. De pildă: un studiu asupra vieţii şi operei regretatului povestitor bănăţean I. Popovici-Bănăţeanu de profesorul Traian Topliceanu; pagini întregi de folclor din Banat; câteva descrieri de frumuseţi naturale bănăţeneşti, Băile Herculane, etc., etc., tot lucruri cari folosesc mult mai mult decât dacă s'ar discuta — de pildă — poezia nouă a d-lui Eug. Lovinescu. — *G. B.*

Druizii şi metempsihoza

După mărturia mai multor scriitori antici, scrie d. Imbiani Poerio în revista *„Luce e Ombra"*, doctrina religioasă a Druizilor se bazează pe nemurirea sufletului. Ajunseseră până într'acolo vechii Gali, încât împrumutau bani care trebuiau înapoiaţi.... pe lumea cealaltă. Scriau scrisori morţilor şi le depuneau pe mormântul lor. Credeau în metempsihoză.

Doctrina druidică are o mare importanţă pentru istoria civilizaţiei Europei continentale. Civilizaţia mediteraneană se limitase la Grecia şi Italia. Intreaga Europă transalpină, până în epoca lui Cristos, era cufundată în întunericul barbariei; civilizaţia pătrunse în Galia şi în Marea Britanie prin cucerirea romană şi dincolo de Rin prin uniunea Papilor şi Carolingienilor.

Ştim foarte puţin lucruri asupra religiunii Druizilor, ale căror învăţăminte erau orale. Pentru a arunca puţină lumină asupra afinităţii doctrinale între druidismul galo-britanic, pitagorismul italian şi unele aspecte ale religiunii greceşti trebue să mergem tocmai la istoria Cretei, unde cei doui fii ai Cretei şi ai africanului Ammon au fost numiţi Curati şi destinaţi sacerdoţiului. In Grecia preoţii lui Bacchus se numeau Keryci sau Keruci; de aceste cuvinte putem apropia pe Druizi. Care era semnificaţia cuvântului Druid?

Vechia teorie care derivă cuvântul druid din grecescul drys, încă mai este admisă de savanţi. Imbiani Poerio Capozii crede că adevăratul sens al cuvântului trebuie să fie sinonim cu „signor", „seigneur", „domn". — *G. B.*

Centenarul lui Fustel de Coulanges (1830–1889)

Franţa se pregăteşte pentru comemorarea centenarului lui Fustel de Coulanges, istoricul şi eruditul cunoscut la noi prin *„La cité antique"*, aiurea şi prin „Histoire des institutions politiques de l'ancienne France". Guvernul francez a invitat Academia de ştiinţe morale şi politice la serbările comemorative şi Academia a decis ca să fie reprezentată prin întreg biroul ei şi prin decanul Facultăţii de Litere dela Universitatea din Strasbourg, d. Pfister. Fustel de Coulanges ocupase la Academia de ştiinţe morale şi politice fotoliul lui Guizot, iar celebrele lui cursuri de istorie le rostea la facultatea din Strasbourg. Astfel că d. Pfister va avea ocazia să evoce multe amintiri din timpul profesoratului lui Fustel de Coulanges la Strasbourg.

Sărbătorirea lui Fustel de Coulanges merită desigur o strălucire în afara obişnuitelor solemnităţi — spune d. Lucien Corpechot în „Figaro"; nu numai pentrucă de Coulanges este un mare savant care a dat ştiinţelor istorice adevărata metodă, după cum Claude Bernard a făcut-o pentru ştiinţele experimentale, ci pentru că admirabilele lui lucrări au permis Francezilor să cunoască adevăratele origine ale istoriei lor şi să înţeleagă adevărata ei desfăşurare. Deodată cu Taine, Fustel de Coulanges a îndepărtat ceaţa romantismului istoric şi, predicând „adevărul", a descoperit ceeace am putea numi: „naţionalul". Lucrările lui au fost pentru Franţa o şcoală de adevăr şi o şcoală de civism.

Fustel de Coulanges, care avea un minunat spirit clasic, ţinea să despartă precis toate domeniile de activitate omenească. „Patriotismul, a spus el, este o virtute şi istoria o ştiinţă". Dar la el virtutea se alimenta din această ştiinţă. Nimeni n'a împins aşa departe supunerea la fapte şi respectul de texte, pe care el o numea „castitatea istoriei".

Un elev al lui, Frédéric Amousetti, spunea despre Fustel de Coulanges că „era un spirit de o aşa de adâncă sensibilitate, încât trăia istoria Franţei în toate clasele ei sociale şi în toate timpurile... Când vorbia despre nobili, se simţia un adevărat nobil galo-roman îmbrăcat în aur; când vorbea despre regele Franc se simţia un adevărat rege Franc; mai târziu a putut fi şi biet slujitor de castel, serv în sclavie, sau burghez de oraş".

Lucrările lui sunt pline de înalte adevăruri. „Adevăratul patriotism nu este dragostea de pământul ţării cât dragostea de trecutul ei, respectul pentru generaţiile care ne-au precedat", — a spus el. Şi aceste adevăruri le-a lăsat Franţei moştenire eruditul Fustel de Coulanges, a cărui comemorare se cuvine să fie cât mai recunoscătoare... — *George Baiculescu.*

Iată câteva din ultimele noutăţi apărute

în Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Bulev. Academiei No. 3 Bucureşti

C. KIRIŢESCU: „Porunca a zecea", (vol. de 192 pag. Lei 75).

„Noul volum al d-lui Kiriţescu fixează într'un chip reuşit icoane din viaţa profesorimii. Inzestrat cu un fin spirit de observaţie, autorul zugrăveşte cu măestrie tipuri şi scene din trecutul şcolii noastre cari în bună parte cadrează cu cele din zilele noastre.

„Tonul povestirii e captivant, prin humorul ce-l conţine; limba curată, neaoş românească, puterea de evocare, sunt tot atâtea vădite calităţi literare care înglobează acest volum printre bunele scrieri literare româneşti".

(*„PATRIA"* Cluj)

LUCIA MANTU: „Umbre chinezeşti" — Romane în fragmente — (1 vol. de 192 pag. Lei 75).

„Sentimentul ultim şi dominant pe care-l lasă opera Luciei Mantu, este acela al unei rare perfecţiuni artistice. Stilul său este supremul triumf al formei. La nici unul din prozatorii noştri (cred că mi se recunoaşte aceasta, indiferent de aprecierea cititorului în alte privinţi) nu se observă o atât de perfectă şi susţinută concordanţă între fond şi formă. Şi nici un atât de fin simţ de delicateţă în alegerea expresiei".

(G. IBRAILEANU)

OTILIA CAZIMIR: „Grădina cu amintiri", (1 vol. de 256 pag. Lei 84).

„Cititorul, însă, resimte din întâile pagini care este darul femenin al talentului în versuri şi proză al Otiliei Cazimir, darul care face să se trezească o undă de interes pentru oricare publicaţie ce poartă numele său. Ea poartă semnele unei arte şi a unei ideologii noi pe care toţi o admiră şi o aşteaptă".

(ISABELA SADOVEANU)

DAMIAN STĂNOIU: „Duhovnicul maicilor", (1 vol. de 224 pag. Lei 75 — **Ediţia I epuizată într'o lună de zile!).**

„Duhovnicul maicilor ne înfăţişează viaţa călugăriţelor şi surorilor dintr'o mânăstire din apropiere de Bucureşti.

„Cu notele-i de humor atrăgător, noua operă a d-lui Stănoiu trebuie socotită ca o realizare puternic închegată a unui autor întărit în propria-i conştiinţă de izbânzile de până acum".

(„DIMINEAŢA")

Cărţile amintite mai sus, cum şi alte opere de seamă ale scriitorilor noştri actuali, editate de „CARTEA ROMNEASCĂ" se găsesc la toate librăriile din ţară şi pot fi cerute şi direct de la „CARTEA ROMÂNEASCĂ" Bulev. Academiei, 3. Bucureşti, I, trimiţând costul prin mandat poştal.

Omul-pasăre

Vă gândiţi desigur la vre-un aviator îndrăzneţ care a răpit pasării talentul ei sublim? — Nu! Este vorba de omul care n'a visat niciodată că are să zboare. Rămânea pe pământ şi totuşi nu avea o altă năzuinţă mai arzătoare decât de a trăi între pasări şi de a deveni el însuşi — o pasăre.

Inima lui aparţinea pasărilor. Le cedase şi casa lui şi viaţa.

Asta s'a întâmplat demult, acum două secole. Hervieu de Chanteloup era numele acelui original, pe care-l pasiona îngrijirea pasărilor. Casa lui era un adevărat pension pentru pasări. Ele zburau prin toate încăperile.

Ferestrele erau astupate de zăbrele dese, care se dovedeau însă mereu de prisos: pasările chiar lăsate să zboare din casă în aer liber, se întorceau singure la locul lor.

O vastă grădină cu plante pentru hrana pasărilor înconjura casa lui Hervieu. Cămările acestei case erau pline cu tot felul de grăunţe...

Sute de pasări trăiau aci. De Chanteloup găsea mereu exemplare scumpe şi rare, plătind sume mari.

Erau acolo şi stigleţi, deoarece lui Hervieu îi plăceau mult corciturile între canar şi stiglete: le admira inteligenţa şi vocea.

Pasările cântătoare treceau la Hervieu prin adevărate cursuri de canto.

O odaie specială era rezervată acestor cursuri şi la anumite ore se umplea de elevi.

Numai „novicii" stăteau aci în colivii, celelalte pasări se aşezau libere pe nişte prăjini întinse în anumită ordine.

Lecţiile aveau loc zilnic. Profesorul se înarma cu fel de fel de flaute, ocarine şi fluere. Era el însuşi un fin muzicant şi cânta să-şi antreneze şi să-şi însufleţească elevii, ceiace reuşea adesea.

Intâi răspundeau individual unele dintre pasări, apoi intra în muzică treptat tot restul clasei. Un adevărat concert se desfăşura sub conducerea lui Hervieu.

Erau şi unii solişti dotaţi cu talente uimitoare.

Hervieu ştia să facă acest cor de pasări să tacă deodată la un semn special şi să reînceapă după ce solistul îşi isprăvea numărul,

Contimporanii lui Hervieu, admişi uneori să asiste la aceste concerte, erau entuziasmaţi de muzicalitatea şi armonia cu care acest cor executa diferite gavotte şi menuete la modă în acea epocă.

După lecţiile de canto urmau dansurile de pasări. Elevii lui Hervieu învăţaseră să danseze „gig"-ul englez, ferlana şi alte dansuri al căror nume nu ne mai spune nimic, nouă celor de astăzi.

Pasările se înviorau şi se agitau foarte mult la aceste lecţii. Uneori erau atât de entusiasmate de îndemnurile maestrului lor, încât nu mai erau în stare să stea locului.

Raporturile între el şi elevi erau pline de dragoste adevărată.

Pasările i se aşezau pe umeri şi pe cap, — unii solişti chiar pe urechi — şi cereau mereu să fie desmierdate. Hervieu cunoştea gusturile şi caracterul fiecărui elev şi-i plăcea să povestească prietenilor despre apucăturile păsăreşti. Erau între ele, ca şi între oameni, firi triste şi vesele, brutale şi delicate.

Unele învăţau totul foarte repede, altele învăţau puţin, încet şi greu. Pentru a avea succes Hervieu trebuia să le trateze cu foarte multă atenţie şi băgare de seamă: să le încurajeze în caz de insucces, să le îndemne la succese mai mari.

Prin observaţiile sale, Hervieu a stabilit acest adevăr, că nu se poate pretinde de la două pasări aptitudini şi rezultate egale, — atât de mari sunt deosebirile lor individuale.

Hervieu avea şi favoriţi cărora le arăta o deosebită prietenie: aceştia i se aşezau pe nas şi-i gâdilau buzele cu ciocurile. Aceste manifestări de dragoste şi duioşie erau uneori foarte greu de evitat.

Concertele de pasări făcură gloria lui Hervieu. I se încredinţă un post de onoare la curtea principesei Ana Condé — ca „director al canarilor".

In timpul marilor serbări dela curte, pasările erau aduse în colivii şi plasate în sala de concerte într'o anumită ordine.

In faţa lor lua loc o asistenţă numeroasă şi aleasă.

Când totul era pregătit, apărea Hervieu: un omuleţ firav, cu nişte picioruşe subţiri, cu un cap ocupat pe jumătate de un nas enorm şi roşu ca de papagal. Se închina în faţa asistenţei şi se 'ntorcea spre artiştii lui.

La şuerătura lui, pasările tăceau şi îşi îndreptau privirile spre dirijorul lor. După aceia Hervieu lua un flaut şi „le dădea tonul". Când flautul se oprea, tăceau şi pasările. Când suna un alt ton, artiştii îl repetau cu o desăvârşită preciziune. Apoi, Hervieu începea o melodie cu note rare succesive şi pasările urmau întocmai cântecul. Din ce în ce se accelera muzica flautului şi se înviorau corurile cântăreţilor înaripaţi; până când, execuţia satisfăcea cele mai fine exigenţe muzicale.

Urmau apoi o serie de dansuri, şi toată lumea era uimită cu câtă atenţie îşi urmăreau pasările dirijorul.

Apariţia lui le provoca o puternică bucurie. Când pleca, pasările tăceau.

Concertele pasărilor dela curte au adus pe Hervieu la culmea gloriei. Principesa Condé a fost geniul lui cel bun. Hervieu îi dedicase manualul său de canto pentru canari, în care îşi imprimase pentru posteritate toate observaţiile sale.

Această operă a lui Hervieu a fost editată cu mare lux şi probabil a avut foarte mulţi cititori.

Moartea principesei Anna îl lovi pe Hervieu foarte puternic. Nu mai găsi alţi protectori înalţi. Concertele dela curte încetară.

Hervieu rămase între pasările lui. Ocupă un post modest, liniştit şi probabil avantajos de inspector al furnizorilor materialelor de construcţii. Această ocupaţie îl lăsă să-şi urmeze viaţa liniştit în mijlocul pasărilor lui.

Imbătrânind, Hervieu ajunse la convingerea că după moarte, sufletul lui va deveni o pasăre. Era sigur că şi sufletele pasărilor fuseseră cândva întrupate în oameni. Spunea despre un canar foarte muzical că trebuie să poarte în el sufletul celebrului compozitor Lully, părintele operei moderne.

Cu timpul, Hervieu se consacră tot mai mult vieţii pasărilor. Vorbea numai cu pasările şi se simţea o pasăre.

Incetă să mai meargă ca oamenii şi începu să sară păsăreşte. Noaptea nu mai dormea ca înainte ci, ca pasările, cu capul pe umăr.

Cu pasările nu mai vorbea în limba omenească ci ciripea, închipuindu-şi că vorbeşte limba păsărească.

Câştigase evident faima de nebun. Oamenii nu se mai înţelegeau cu dânsul. Totuşi, puţinii lui amici îi îndeplinirã ultima dorinţă, punând pe mormântul lui o piatră funerară pe care erau sculptate un flaut, un fluer şi un spic de cânepă. (Sământa de cânepă se ştie că e cea mai plăcută hrană a pasărilor). Iar în jurul mormântului au fost sădite numai plante preferate de pasări.

Hervieu şi după moarte a vrut să fie înconjurat de amintirile din lumea pasărilor, în mijlocul cărora îşi petrecuse viaţa atât de stranie dar fericită, — fericită pentrucă a trăit-o aşa cum a vrut. — *N.*

INSEMNĂRI

Aristide Demetriad

Domnul Aristide Demetriad, ultimul mare actor romantic al teatrului românesc, şi-a luat rămas bun de la colegii săi, alături de care, timp de patruzeci de ani, a luptat pentru ridicarea prestigiului artistic al primei noastre scene.

Biografia actorului Demetriad se confundă astfel cu însuşi istoricul teatrului Naţional din Bucureşti.

N'a fost izbândă a acestui aşezământ la care să nu fi contribuit cu entuziasm şi dezinteresare domnul Aristide Demetriad.

E suficient să amintim numai de formidabila întrupare a ciudatului şi agitatului prinţ al Danemarcei, de neîntrecutele sale creaţii în Ovidiu, Despot, Răzvan, Vlaicu, Ştefăniţă, Tipătescu, Făt-Frumos, Zefir, Tokeramo, Ruy-Blas, Don Juan, Oswald, spre a ne da seama că teatrul românesc nu va putea pune prea curând pe afiş nici-una din piesele în care acest mare actor a jucat cândva rolul principal.

Nădejdea noastră este însă că domnul Demetriad, părăsind teatrul, nu va renunţa la scenă.

Şi credem că nu se va găsi director de teatru care, montând un Ruy-Blas sau un Hamlet, să nu facă apel la singurul interpret ideal ce avem.

Retragerea domnului Aristide Demetriad în plină vigoare a forţelor artistice — retragere pe care nimeni nu i-ar fi putut-o cere, — cum foarte just s'a remarcat, — e ea însăşi un gest de frumuseţe sufletească impresionantă.

Domnul Demetriad nu vrea să cunoască îngăduinţa şi cruţarea. Pleacă mândru, în plină maturitate a talentului.

Aşa l-a văzut şi publicul bucureştean în seara când şi-a luat rămas bun. — *B.*

Porcăria din „Universul“

„Universul“ are, Duminica, o pagină literară — de familie, pentru elevii şi elevele care, după o săptămână de studiu, merită o zi de lectură uşoară... sau pentru tot tineretul în curs de educaţie morală.

In ultimul număr al „Universului“, găsim o bucată intitulată „Firul conducător“ sub semnătura d-lui Al. Cazaban.

In această schiţă este vorba de un agronom care, după o lungă peregrinare prin sate primitive, nimereşte în casa unui moşier. Numai aspectul unui capot atârnat în cui, îl „aţâţă“ — fiindcă gazda îl îmbracă dimineaţa „pe formele rotunde“.

Iar când apăru cucoana „cu rochia mai uşoară, mai deschisă la piept, mai scurtă, mai străvezie“, — agronomul se şi pierdu... Ridică, maşinal, un fir de mătase şi declară: „De mult n'am pipăit... mătase... De când rătăcesc prin locurile astea, i-am şi uitat atingerea“.

Atunci cucoana, intrigată, „îl atinse uşor cu mâna şi, privindu-l cu ochii lucind ciudat, îl întrebă stăruitor:

— „Vrei să pipăi mătase?... Vrei, da?... Dacă ţi-e aşa dor de mătase, vino atunci cu mine!... Vino te rog!

„Sărind sprintenă, deschise uşa în grabă. Pe antretul lung, păşia nervos, foarte nerăbdătoare s'ajungă mai repede... Il pofti pe agronom într'un salonaş cochet mobilat cu canapele de catifea, cu jeţuri de catifea... Abia intrase gazda deschise larg uşa unei şifoniere de lemn de nuc. Un miros de parfum scump şi pervers se împrăştiă aţâţător, iar în faţa aprinsă, — cu nările mari deschise, — a agronomului, răsări din fundul şifonierei o înşirare colorată de tot felul de fuste şi capoate.. Erau şi galbene, şi negre, şi verzi şi albastre şi portocalii...

„Agronomul făcu un pas şi când se aplecă să-şi afunde faţa în rochiile mângâitoare, de mătasă, o voce îi şopti, tremurând de pasiune:

— Şi aici... şi aici e mătasă!

„Cu degetele subţiri şi albe îşi îndoise puţin, dar puţin, de tot, marginea poalei şi îi arătă — agronomului înfiorat — un colţ de jupon de mătase.

„Deşi albastră mătasa, agronomul o zări viorie, prin flacăra focului ce îi se aprinsese în ochi...“

Gata!?...

Iată unde duce „firul conducător“: sub poale, la jupon...

Această bucată întruneşte toate condiţiile pornografiei, ale porcăriei chiar.

In plus autorul adaogă la aţâţarea sexuală o grobienie de expresie — ceiace denotă lipsă de talent şi de-o elementară decenţă.

Cu astfel de lucruri „Universul“ nu mai poate pretinde titlul: „publicaţie de familie“ — ci trebue să şi-l schimbe cu cel de „ziar pentru domni“, cu educaţie suspectă, citibil numai după al zecile păhar de vin!...

Poşta redacţiei

D. S. H. — Ne trimiteţi câteva poezii, spunându-ne că — „în cel mai rău caz“ — v'aţi mulţumi „şi cu un răspuns de o ironie subtilă la poşta redacţiei“.

„In cel mai rău caz“ — „ironie subtilă“...

Dar pretenţios mai sânteţi. „Ironie“ pur şi simplu nu vă ajunge?

GH. K. — V'am primit scrisoarea: „Interesându-mă de revista d-voastră „Adevĕrul Literar şi Artistic“, viu cu onoare a vă ruga să-mi răspundeţi, dacă primiţi articole literare pentru a le publica, în revista d-voastră ce cu onoare o conduceţi“.

V'am cetit opera. Văzând ce înţelegeţi d-voastră prin „articole literare“, — vă răspundem că noi ne ocupăm cu orice, numai cu literatură nu...

AL. EM. S. — V'am cetit versurile şi scrisoarea, care închee cu cuvintele: fără supărare“.

Recunoaşteţi deci şi d-voastră că am avea motiv să ne supărăm...

D. T. P. — Ne spunţi: „Pentru a nu-mi face numele de ruşine în public, vă rog să nu mă săpuniţi la „Poşta Redacţiei“ sub iniţialele D. T. P.“.

Ar mai fi un mijloc — mult mai simplu, şi care depinde numai de d-voastră... „pentru a nu vi se face numele de ruşine“.

A. I. TEOLOG. — Am luat act de pricina care v'a îndemnat să ne onoraţi cu colaborarea: „*Adevĕrul Literar şi artistic*“ e unul din cele mai interesante şi mai răspândite, — poate — cel mai interesant, sigur — şi răspândit, — având dumnezeescul scop de a lumina cunoştiinţa în latura literară...“

De-aceia bănuim că îndemnul d-voastră de a colabora vine dela diavolul...

A. I. — Am urmărit cu palpitaţii scenele de amor între Veronica şi Mitea:

„Sub întorsăturile bizare ale cântecului de durere, a simţit Veronica puternicul braţ a lui Mitea.

„De ce cânt de durere?
„De ce cânt de durere?
„La rotit, a rotit-o şi... s'au învârtit“
Şi mai departe:
„Lin lunecă mâna pe păr ce se învoaltă în umeri.
„E mâna lui Mitea. E părul Veronicăi“.
Iar pe urmă:
„Mânile lor asudate se frâng (la cinematograf) între jilţuri; se frâng în durere, plăcere şi chin...
„Mitea sărută şuviţe de păr auriu.
„Le-ar mânca, le-ar înghite“.

Totul trebue însă să aibă un sfârşit. Iubiţii se despart: „Ce greu e a spune adio iubitei! Ce greu e a pleca fără un pup!“

„Incerc căci nu mă lasă în pace un *ce* neînţeles.

„Rog foarte mult ca să-mi citiţi prima încercare şi totodată să decideţi: Să'nvăţ Dreptul Roman — căci sunt student în Drept — fără să mai fac încercări similare ori pot să continui. De găsiţi încercarea susceptibilă de a figura în coloanele „Adevĕrului Literar“, rog foarte mult a o publica“.

Invăţaţi Dreptul Roman — şi după aceia Penalul, Civilul, Comercialul, Administrativul, Constituţionalul, etc...

Iar după ce veţi da gata Dreptul, înscrieţi-vă la Litere... pe urmă la Ştiiţe... apoi năvăliţi la Medicină — şi tot aşa *usque ad finem! — M. Sevastos.*

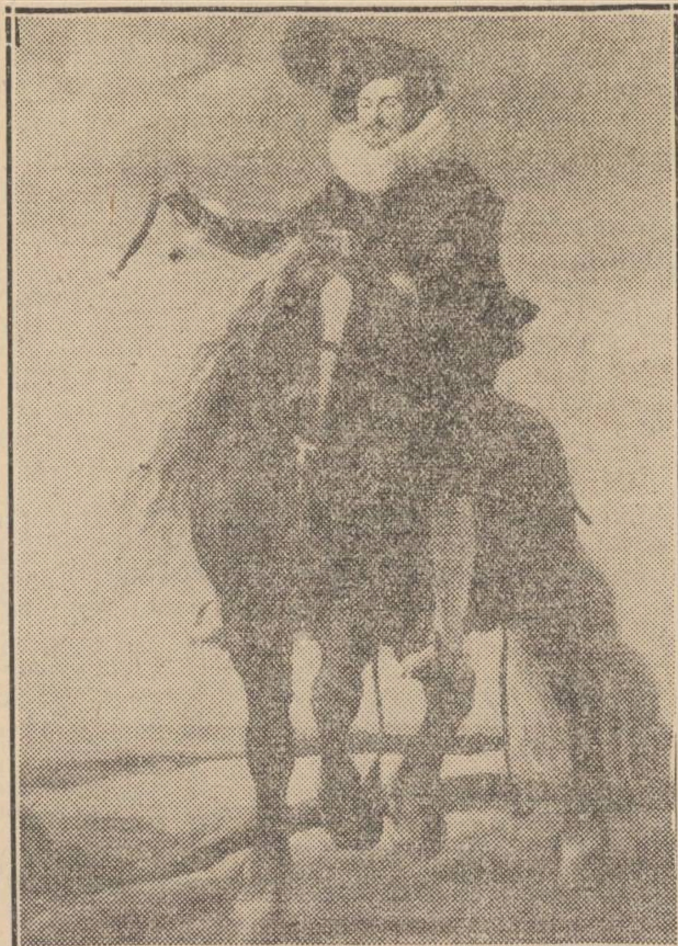
Trei sute de ani de artă flamandă

Expoziţia Secession-ului din Viena, aduce anul acesta lucrări excepţionale, printre care se remarcă foarte multe ce nu pot fi văzute la expoziţiile obicinuite.

Se prezintă în afară de lucrările din ţară, numeroase opere din străinătate şi mai ales din galeriile din Bruxelles şi Anvers, care şi-au trimis pentru scurtă vreme comorile lor de artă la această expoziţie.

Colecţiunile particulare vieneze sunt foarte bogate. Se remarcă îndeosebi interesantul tablou al lui Rogier van der Weyden întitulat „Sfântul Luca pictând o Madonă“, operă ce aparţine contelui Wilczek şi care e păstrată în castelul medieval Kreuzenstein din Viena.

Baronul van der Elst a trimis celebrul tabolu „Maria rugându-se“ a lui Dirk Bouts.

Peter Paul Rubens (1577-1640) Călăreţ
Aparţine contelui Clam-Gallas, Viena

Operele pictorilor Rubens, Van Dyck, Jan Breughel-senior (cu minunatele sale studii de animale), au fost împrumutate din colecţiile particulare ale Vienei.

Belgia a trimis între altele, din muzeul din Anvers, impresionanta „Madonă la fântână“ a lui Van Dyck, precum şi „Sf. Magdalena“ a lui Quentin Massys.

Au mai fost trimise „Sfânta Ana“ de Hugo van der Goes, un portret bărbătesc al lui Memling, precum şi o „Sf. Balbina“.

S'au adus atât de multe opere frumoase şi de preţ, încât se poate avea o perspectivă minunată, asupra picturii flamande din 1400 până în 1700.

Colecţionarii vienezi precum şi amatorii de artă din străinătate şi-au câştigat un mare merit, dând amatorilor posibilitatea de a vedea aceste comori de artă. *B.*

Curier literar

Piaţa literară e inundată de biografii. După biografia propriu zisă şi biografia romanţată, a apărut, în urmă, un nou gen: biografia oamenilor celebri de către acei care i-au văzut sau au venit în contact cu ei.

I. G. Prodhomme după ce a publicat biografiile lui Beethoven, Mozart şi Schubert *par ceux qui les ont vus*, a scos acum şi o biografie a lui *Voltaire* în care a adunat vreo sută de mărturii contemporane, amintiri, scrisori intime, rapoarte poliţieneşti care se referă la personalitatea marelui francez, dela naşterea sa până la stabilirea sa la Geneva.

In acelaşi gen intră şi o biografie a lui Heinrich Heine, de curând publicată, care aduce preţioase amănunte cu privire la viaţa şi opera poetului german.

* * *

„*Im Land der Stürme*“ de Emil Trinkler. Volumul conţine o descriere a expediţiei germane întreprinse în 1927-1928 în Asia centrală. Autorul a fost şeful acestei expediţii. Exploratorii germani au studiat platourile veşnic bântuite de furtuni şi au pătruns în deşertul Takla-Makan unde n'a pătruns până acum nici un european. Expediţia a avut de luptat cu greutăţi enorme a căror descriere e de un dramatism mişcător. Marşul prin deşerturile Turkestanului chinez a avut de scop descoperirea urmelor vechii culturi mongole. Exploratorii au făcut 3000 de fotografii interesante, dintre care 124 împodobesc volumul lui Trinkler.

* * *

„*Verres anciennes*“ de Marianne Pelliot (Ed. van Oest Paris). O monografie care aduce fotografii preţioase a sticlăriei artistice, ce se găseşte în proprietate privată, şi care, deci, nu este accesibilă amatorilor.

Volumul conţine o descriere amănunţită a vechilor produse cehe, germane şi ruseşti.

Geoffrey West pregăteşte o biografie a marelui scriitor englez H. G. Wells.

In acest scop criticul a apelat prin presa engleză ca să i se puie la dispoziţie materialul biografic privitor la viaţa scriitorului.

* * *

„*L'Ile magique*“ de Seabrook — tradus de Gabriel des Hons şi prefaţat de Paul Morand — este o serie de povestiri şi de documente asupra moravurilor, obiceiurilor barbare şi superstiţiilor negrilor din Haiti.

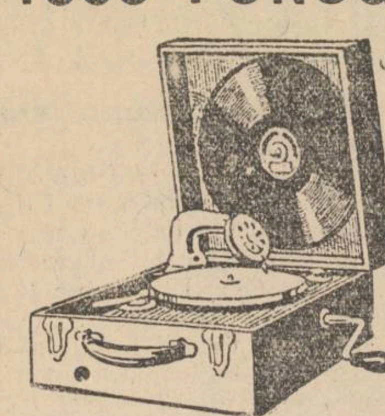
Volumul conţine descrieri amănunţite de credinţe, ceremonii, descântece, vrăjitorii şi scene de credinţă extraordinare şi de necrezut.

Toate aceste descrieri sunt făcute de o mână de artist, căruia nu-i scapă nici pitorescul şi nici ridicolul situaţiilor. — *F. D.*

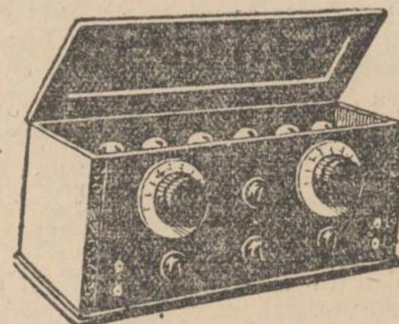
Mărunte

— Din pricina abundenţei de materie, amânăm pentru numărul viitor continuarea *Vieţii lui Byron* de André Maurois.

GRATIS
oferim
1000 FONOGRAFE sau

1000 POSTURI de T. S. F.

cu titlu de propagandă, spre a introduce marca noastră

primilor 1000 de cititori acestui ziar cari vor găsi soluţiunea exactă a concursuluiurmător şi se vor conforma condiţiunilor noastre.

CONCURS

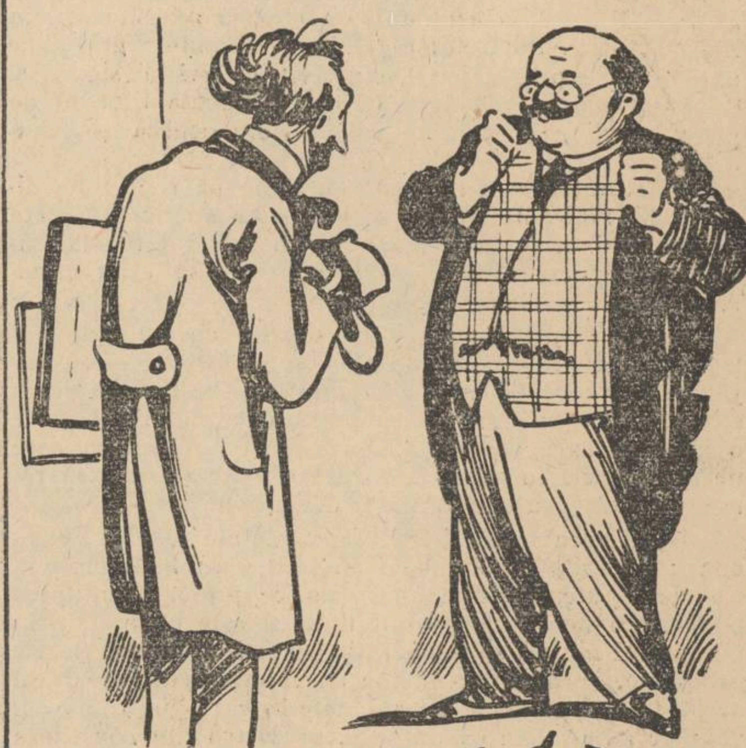
A găsi trei oraşe din România ale căror nume începe cu B, înlocuind punctele prin literile cari lipsesc:

B . . ş . v
B . c . r . ş . .
B . . i . a

A se trimite imediat acest anunţ complectat, adaogând şi un plic cu numele şi adresa Dv., foarte citeţe, spre a vi se putea răspunde, firmei:

ETABLISSEMENTS „INOVAT“
Service N. 929
29, rue du Vieux Pont de Sèvres
:-: BILLANCOURT (Seine), France :-:

Arta

— Care va să zică d-ta eşti un pictor pasionat.
— Da, d-le. Mor după pictură, dar nici nu trăesc din ea.

Onorarii

POETUL. — Eu am vândut poeziile cu zece mii de lei.
PICTORUL. — Nu cred. Eu am dat tablourile pe cinci mii de lei, şi doar pânza e mai scumpă decât hârtia.

Răspuns cinstit

Călăreţul. — Mi-a căzut pălăria pe-aici, acum un ceas... N'ai văzut-o?
Ţăranul. — Ba da, a pus-o nepotu-meu să meargă să-şi vadă nişte prieteni.

Dezolare

Soţul victimă: Aş vrea să mă fac aviator.
Soţia: Eşti nebun? Ai putea să te prăbuşeşti...
Soţul: Exact!

TIP. „ADEVERUL“ S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11